

Digitaliseret af | Digitised by

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Holm, Andr. Krag.

Mærkværdigheder fra Oldtiden, samlede af
Valerius Maximus, af det latinske oversatte af
Andreas Krag Holm.

Udgivet år og sted | Publication time and place: København : A. Coldins Forlag, 1797

Fysiske størrelse | Physical extent:

xxviii, [4], 564 s.

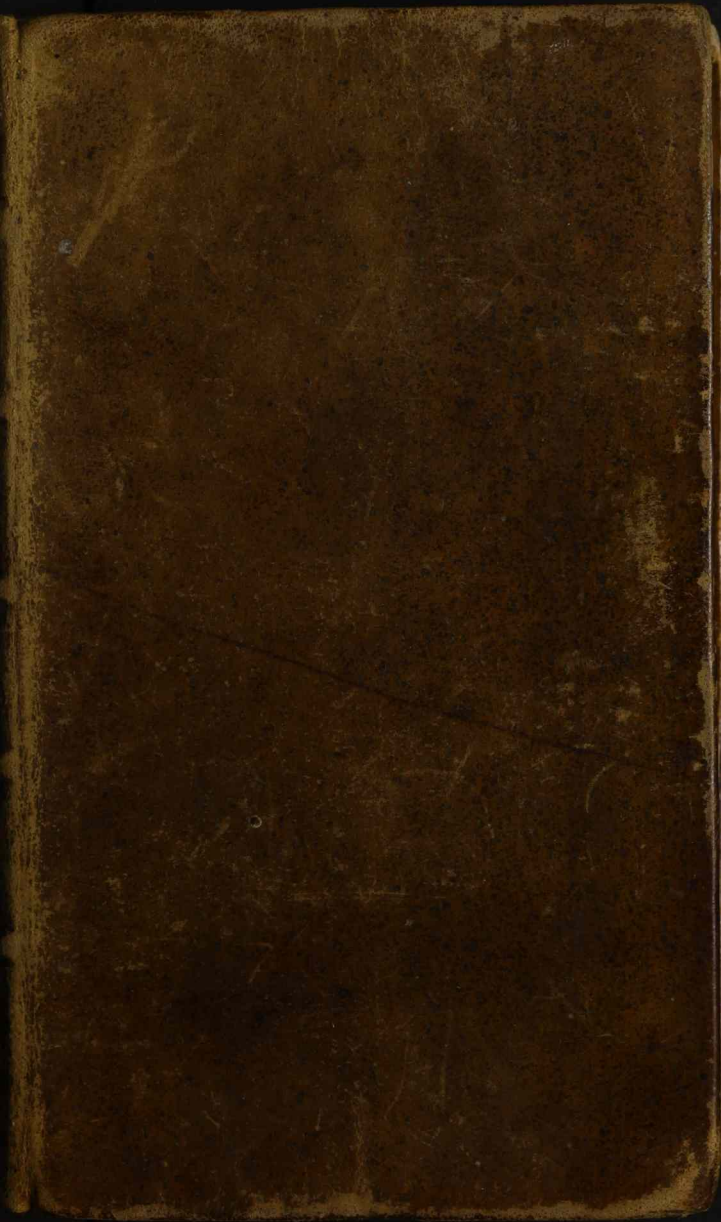
DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

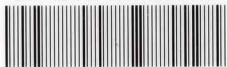

48, - 206. - 80

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130022038096

Mærkværdigheder

fra Oldtiden,

samlede

af

Valerius Maximus,

af det latinske oversatte

af

Andreas Krag Holm,

Sognepræst til Hølebye og Bursøe i Lolland.

Kjøbenhavn 1797.

Trykt paa A. Goldins Forlag,
hos Matthias Seest.

1766

1766

1766

1766

1766

1766

1766

1766

1766

1766

1766

1766

Deres Excellence

Hr. Geheimeraad

G. v. Brandt

tillegnet.

Excellence

Dr. Geheimrath

Dr. F. v. D. R.

1881

Erindring om de Aar, jeg tilbragte som Lærer paa Herlufsholm, er mig stedsse kjær og behagelig. Ofte tænker jeg paa hint af Naturen selv til Videnskaberne indviiede Sted, hvor jeg nød saa megen Deeltagelse, saa megen huld Venneomgang, hvor jeg arbeidede med Mænd, som skienkede og andres Bestræbelser, og hvor hos en lærvillig, ædel, vel samlet Ungdom, Arbeidet ikke var frugtesløst.

Men aldrig kan jeg see hen til de Dage, uden at tænke paa den Mand, der i Ordets sandeste Betydning er Skolens Patron. Anseet som en Ven af Lærerne, som en Fader af Disciple, var hans Ankomst der en Fest, hans Navn aldrig nævnet uden Glæde. Hans Omgang imod alle, den Omsorg, han vilste

for de Unges Vel, Fremgang, Fornøielse,
den Glæde han fandt i at udbrede Smag paa
gavnlig og morende Læsning, Lyst til Tegning
og Musik, den Beskyttelse, han viiste saa
mange af denne Skoles Disciple ved Akade-
mier, vandt ham alles Hjerter.

Tillad derfor, at jeg helliger Dem et
Arbejde, som allerede der begyndtes, men ad-
skillige Årsager hidtil hindrede at udgives,
med al den Følelse af Erkiendtlighed, jeg og
for Deres hele ædle Omgang imod mig er Dem
skyldig.

Andreas Arag Holm.

Forerindring.

Valerius Maximus har skrevet under Keiser Ti-
berius's Regiering. Om dette Skrift, som
bærer hans Navn, er hans eget originale, eller
iffun et senere Udtog, kan neppe afgjøres.

Derom kan læses Fabric. bibl. lat. p. m. 330-32.
suppl. 132. Et vigtigt Bidrag til Kundskab om
de gamle er det altid forekommet mig, og derfor
ligesaa vel en Oversættelse værdigt i vort Sprog,

som

som i andre Europæiske, hvori det for længe siden
er oversat. Noget faa korte Anmærkninger over
hvad jeg troede især behøvede Oplysning, har
jeg forudstillet. For den Opmærksomhed mit
Arbejde efter en i Iris for April 94 indtrykket Prøve
er vist i Krigsbibliothekets 1ste Hæfte 95 er jeg
de Herrer Udgivere meget forbunden.

Anmærk.

Anmærkninger.

Augurer, et Slags romerske Præster, hvis Embede det var især af Fugles Flugt og Skrig, at tage betydende Tegn og Forvarsler om et Foretagende kunde lykkes eller ikke. Deres Antal var først 4, siden under Jul. Cæsar 16. Fra den tarpeyiske Høi i Rom toge de især deres Auguria. Augur betegnede med sin Stav, hvor vild han vilde have sin Synskreds. Her maatte intet være i Veien. Huse bleve endog af denne Aarsag nedrevne.

Alte det, som kom inden den afmaalte Synskreds, var betydende. Han vendte Hovedet imod Sonden, og alt, som kom fra venstre eller Østen, var lykkeligt. Endstaaende der vel var et heelt System af Regler for disse Jagtagelsers Udtydning, indsees dog let, hvor meget det stod i Vedkommendes Magt, at udtalde dem vilkaarligt, da Augur havde kun Ret til at see Tegnene, Konsulen eller Hærsføreren at gjøre dem bekendte. Svarede de ikke til dennes Ønske, var det let at sige, en Feil i at tage dem var begaaet, og de maatte tages paa

nye. Et yttre offentlig Foragt herimod var høist farligt, som sees af P. Klaudius's Exempel i Bog 4 Kap. 3 Stk. En Augur fulgte Armeen, de hellige Kyllinger vare og med paa Togene, havde og sin Augur, og bleve stedse raadspurgte. Naade de saa hurtig, at de tabte noget af deres Grød, var dette saa ypperlig Forvarsel, man vilde ønske. Vilde de ikke naade, var det Tegn til Uheld. Her kom det altsaa kun an at passe Tiden. Toge de ikke Auspicer fra Himlen, var ellers alt fra højre Haand lykkeligt, f. Ex. om en Fugl satte sig ved deres højre Side &c. Det er bekiendt at Forvarsler og toges af Offerdyrenes Indvolde.

Auspicer, Tegn, egentlig af Fugle, toges dog og af andre Ting, f. Ex. naar Spydene, i det de oprykkes af Jorden, gnistrede, eller naar de vare lette at faae op. Dette var et godt Tegn. Da Konsulen og Generalen havde almindeligen selv Ret at tage Auspicer, betyde Ordet og: Anførsel, Comando.

As, en Mynt omtrent $1\frac{1}{2}$ Skilling af vore Penge.

Alaget, at gaae under Alaget, en Ceremonie brugelig imod overvundne Fiender, for at lade dem føle deres Underkastelse. Man opreiste nemlig som en Galge af 3 Epyd, derunder maarte de overvundne gaae.

Apollo, under hvis Navn Solen og Musikens Opfinder tilbadet, kaldtes og Pythius, enten af en uhyre Slange Python, han skal have dræbt, eller af det græske Ord *πυθαιεσθαι* raadspørge, fordi Oraklet i Delphi var ham helliget.

Den alliensiste Dag, evig sort i den romerske Historie, da Romerne ved Floden Allia bleve slagne af Gallerne.

Areopagus, en Plads i Athen, Martirpladsen, kaldt saaledes, fordi Fabellæren beretter, at Mars her mødte for en Diet af 12 Guder, da han var beskyldt for at have dræbt Neptuns Søn Halivot, og voldført hans Datter Alcippa. Her var det berømte areopagistiske Raad, Athens høieste Tribunal, hvor ikke allene kapitale Sager paadømtes, men som og paasaar, hvad Næringsvej enhver Borger drev. Retten holdtes om Natten under aaben Himmel. Solon gav det sin Kraft, nogle sige han indvædede det, at Folkeforsamlingerne kunde have en Modvægt. Perikles betog det sin Magt for at vinde Popularitet. Stedet kaldtes derfor bekiendt af Menneskers og Guders Trætte.

Ærens og Dydens Templer, bygte saaledes at man ikke kunde komme i Ærens, uden at gaae igiennem Dydens. Dyder og Laster, Held og Uheld personificeredes hos de gamle.

Æskulapius, Apollos Søn, Lægekunstens Gud, havde sit Tempel paa en Ø i Tiber. En knortet Stav, en Slange vare hans Attributer. Haner ofredes til ham.

Ædilerne i Rom havde Opsigt med offentlige Bygninger, s. Ex. Templer, Væge, Rindebaner, Vandledninger, Kloaker, o. s. v. over Byens Proviantering, at Priserne ei bleve for høie, at Væderne vare gode, over de offentlige Forlystelser
s. Ex.

f. Er. Skuespil, Fægtninger; de dømte i de Sager, som vedkom deres Embede. I Færstningen vare de kun som Folktribunernes Medhjelpere, og valgtes af Almuestanden. Siden udvidedes deres Forretninger og dermed deres Magt og Anseelse, da bleve de to af Plebeierne, to af Patricierne, disse sidste kaldtes *Ediles Curiules*, fordi de havde Ret at bruge Elfenbensstolen (*sella curulis*), dette Embede søgte de unge ærgerrige Romere graadigen, da de her havde saa god Leilighed, ved offentlige Forskyffelsessteder, Vælgange, Almisseheerre, ved glimrende Skuespil, Fægtninger, ved Maaltider, ved Kornuddeling at gjøre sig elskede, og derved bane sig Veien til Præturet og Consulatet. Da den gamle, ædle republikanske Tærvælsighed var forjaget, forlode de fleeste *Edilembedet* yderst forgiældede, hvilket de siden ved Udpræsninger som Statholdere i Provindserne maatte oprette.

Præxierne, den ringeste Klasse af de usformuende Borgere, havde ei Stemmeret, ei Udgang til Embeder, det var en Straf at blive nedsat i denne Klasse.

Ballister, et Slags Maskiner til at slynge store Stene ind i Fæstninger.

Bræmmede Toga. Toga var den almindelige romerske Dragt, meest hvid. Værdighedspersonerne havde en liden Stribe af Purpurfarve i Kanten paa deres. Dette var og en Forret for Ungdommen til deres 16 Aar, ventelig for tidlig at indprente dem Værelst, at de skulde stræbe i modne Alder med Ret

at

at bære en Dragt, de i Barndommen af Sadvane havde båret.

Bulle, en liden Guldfugle, de unge Drenge bære om Halsen, saalænge de havde Ret til bræmmed Toga.

Censor. Embedet i Rom førtes af to Personer, de havde især med Mandtallet at gjøre, som og Opføgt over Sæderne, de skulde hindre Overdaad og Udselshed. De kunde udstøde en Senator af Raadet, tage Hest og Ring fra Ridderen, og nedflytte en Borger i en lavere Klasse. De forestode og de offentlige Indkomsters Bortforpagtning.

Centurie. Servius Tullius, den fiette Konge i Rom, havde inddeelt hele Folket i 193 Centurier, disse igien efter Borgernes Formue i 5 Klasser. Centurie var og en Afdeling i Armeen, som først bestod af 100 Mand, siden kun af 60. Dennes Ansører kaldtes Centurion.

Cirkus, en Bygning, hvor de offentlige Lege holdtes. Især var een udmærket stor (circus maximus). Her, fiordes, redes, løbdes om Kaps, her holdtes Fægtninger, Løstjagen, smaae Løstfiernydler baade til Hest og Fods. Denne Cirkus blev tilsidst saa meget udvidet, at den kunde rumme over 200,000 Tilskuere. 24 Sæt Vogne, 4 i hvert, fiorte i Bædefiørsele Banen 7 Gange rundt, det gjalde om, hvo der snildest kunde vende saa nær Stytterne (meta, Raadet) om hvilke de skulde fiøre, at ingen kunde komme imellem. Kudfiene vare inddeelte i 4 Partier,

benævnedes efter deres 4 Slags Mondur, grøn, blaa, rød, hvid. Kun gemeene Folk lode sig i Førstningen hertil bruge, i Roms sildigere fordærvede Tider skammede selv de fornemste sig ikke ved at vise sig offentlig i disse Dvælseser.

Cyniker, en græsk filosofisk Sekt, har sit Navn af *κύναι* en Hund, enten fordi denne Sekts Tilhængere, ved at ville vise sig have over al Lyst til Livets Behageligheder og Bequemmeligheder, hengave sig til et skident og hunderigt Liv, eller fordi de vare bidste Satgriser imod dem, som nød Verden. Den bekjendte Diogenes i Tønden drev denne Slags Philosophie temmelig vidt.

Carthago, den magtige By i Afrika, Roms farlige Rival, især under Hannibal, kaldtes det større, for at skilles fra en Kolonie i Spanien af samme Navn.

Diktator, høieste Øvrighedsperson i Roms frie Tider, valgdes allene ved særdeles Leiligheder. Konsulerne havde Ret til at vælge ham, men aftraadte da selv fra deres Magt, ligesom alle de andre høie Embedsmænd, Folkstribunerne alene undtagne. Diktator valgte selv sin næstkommanderende Magister equitum, Chef for Rytteriet, som dog var ham aldeles subordinert, og kun i hans Fraværelse hans Vikar.

Hans Embede varede kun almindelig i 6 Maaned. Naar hans Embedetid var ude, kunde han stilles til Regnskab for sin Opførsel.

Decemvirer, et Collegium af 10 Dyrighedspersoner, bestikkede for at skaffe Rom Love, da Byen omtrent havde staaet i 300 Aar. Lovene de indførte, vare hentede fra Grækenland, meest af Solons fra Athen, og bekendte under Navn af de tolv Tavlernes Love. Under disse ti Mænds Regjering ophørte Konsulatet, dog ei længe; thi da een af dem App. Claudius vilde voldtage en Romers Virginus's Datter, og Faderen for at undgaae dette, dræbde hende, blev Decemvirrerne assatte, Konsuler igien valgte.

Der var og et andet Decemvirkollegium kaldt decemviri sacris faciundis, som skulde raadspørge de sibylliske Bøger og forestaae Offervæsenet. Liv. 6. 37. 7. 27.

Devovere. Overtroe, som indbildte Menneskene, at Guderne havde menneskelige Lidenstaber, vare Brede og Hævn underkastede, troede at disse ved Offringer, Bønsker, Selvplagelser kunde forsones. Saaledes finde vi i den romerske Historie adskillige ønske, at det onde, Staten i Gudernes Brede var tilstænkt, maatte falde paa deres Hoved, indbildende sig, at Gudernes Brede skulde udtømme sig, ligemeget paa hvad Gienstand; ubetinget Tilgivelse uden al Kyldestgiørelse kunde Guddommen ikke skienke, derfor devoverede nogle sig selv, det er, ønskede Gudernes Brede maatte ramme dem i Stedet for Fædrelandet, eller man devoverede Offerdyret. I tredie Mosesbog vil man især i det 4 og 16 Kap. finde noget meget lignende. De 3 Decier devoverede sig paa en mærkelig

Maa-

Maade, hvormeget deres Handling end kan være grundet i Overtoø, ræber den dog en stor Karakter. I Stridens Heede gavede sig midt ind iblandt de tykkeste Fiender, ønskende at al Uheldet maatte falde paa dem og Fienden. Livius anfører i sin 8 Bogs 9 Kap. den ældste Decius's Devotions Formular. I denne Forvirring kalder Konsulen Decius med høi Røst paa Valerius. „Valerius, siger han, vi behøve Guderne's Hielp. Velan Romerfolkets offentlige Præst! Kom og forelæs mig Formularen, hvormed jeg kan devovere mig for Legionerne“. Præsten besøel ham isøre sig den bræmede Toga, bedække Hovedet, række Haanden frem under Toga til Hagen, staae paa et Spyd og sige „Janus! Jupiter! Mars! Fader Quirinus! Bellona! I Høusguder! I Novensiles! I Heroes! I Guder, som have Magt over vore Fiender! I Skygger Guder! Eder beder, anraaber, paakalder jeg, at I med Held vil ledsage Romerqviriternes Magt og Seier, og med Forbauselse, Forfærdelse og Død slaae Romerqviriternes Fiender! som jeg har lovet, devoverer jeg nu for Qviriternes Republik, Romerqviriternes Armee, Legioner og Hielpetropper. Til Skyggerne Guderne devoverer jeg mig med Fiendens Legioner og Hielpetropper.“ Saadant besieledede Hæren med Enthusiasme, nedsløg Fienden. Ellers devoverede og andre sig uden at vove sig saa yderlig, døde den Devoverte, var det som man ønskede, hvis ei, opreiste man et Tegn, slagtede et Offer, hvorover da hele Ulykken hvilede.

Det

Det delfiste Orakel, berømt ved sine Svar og Rigdomme. Draklerne vare vist nok intet andet end Præstebedrag. Deres Svar vare som oftest saa røvetdige, at Ufaldet, hvordan det blev, maatte svare til dem. Desuden da Draklerne vare saa rigelig donerede, var det ikke at tvivle paa, de havde hemmelige Speidere i Sold. At de ophørde ved Kristendommen er forklarligt uden Mirakel, da deres Anseelse i de seneste Tider var meget sunken.

Denarie 10 A. omtrent 12 S. Drakme omtrent 8 S.

Diadem, et hvidt Baand, Asiens Konger bare om Hovedet. Rogle brugde Tiara, en Slags Hat.

Fasces, Riisknipper med en Øre i, som Vittores bar foran de høie Vyrighedspersoner i Rom, som et Værdigheds-Tegn. Diktator havde 24. Konsulne hver 12. Prætor 2 i Byen, 6 i Provindsen.

Fasti, Register eller Dagbog, hvori Dagene, da Folket kunde sammenkaldes (dies fasti) og de, da dette ei burde skee (dies nefasti) vare optegnede. I disse Bøger indførdes tillige Konsulernes og andre berømte Mænds Navne, hvorfor de i sæt i Henseende til Kronologien vare vigtige for Historikeren.

Fægttere i Rom vare Mennesker, der som oftest drevne af Lidetlighed og Udsævelser havde solgt deres Frihed til en Fægtemester, som lod dem lære Kunsten, og fremstillede dem i Cirkus eller Amfiteatret til at lemlæste eller myrde hverandre for at more Folket. Der var Sværdfægttere, Brydere eller Balgere, Garnfæg-

fægtere, Mirmillones. De fægtede først med Vaaben, hvormed de ikke kunde dræbe hverandre, siden med afgjørende paa Liv og Død. Naar en Fægter, som var yndet af Folket, engang kunde komme i Fare for at overvindes, rakde Tilskuerne Tømmefingerne i Betret, et Tegn, at de skienkede ham Livet. Gang, Stilling, enhver Mine, enhver Bevægelse var hos disse Mennesker paa det nærmeste udstudert. Selv under dødelige Saar vare de Herrer over Smerten, og sank paa den ædleste Maade. Derfor vare de hyppige Gienstande for Kunstnernes Flid. En udfordrende, en forsvarende, en vigende, en døende Gladiator var et kiert Væbne, vel udført altid sikkert paa Gunst. Nafende vare Romerne hengivne til disse blodige Spektakler. Ediler, som vilde vinde Folket, maatte vise sig splendide i at give dem. Ved Begravelser bleve de og givne; hele 2 a 3000 Par mødte i et Fægterspil. I Roms forfaldne Tider viiste selv Riddere og Senatorer sig offentlig som Fægtere.

Folkstribuner, et Kollegium af 10 Øvrigheds-personer, hvis Pligt det var at see paa Almuestandens Bedste, at den ikke af Senator- og Ridderstanden Kulde undertrykkes. Intet Senatets Dekret kunde derfor komme i Udøvelse inden Folkstribunerne havde seet det; bifaldt de det, Preve de derpaa T. (Tribun) hvis ikke, sagde de vero (jeg forbyder). Dette frygtelige Ord suspenderede Dekretet. Uden Dagen havde de ingen Magt.

Brigstribuner, Officerer høiere i Rang end Centurioner, næst efter den næstkommanderende Oberst.

Fecialer, et Kollegium af ti Præster, som bruges til at paasee, om en Krig lovlig kunde forkyndes, en Fred sluttes, et Forbund indgaaes. Deres Formand kaldtes pater patriatus. Naar en Krig skulde deklareres, kastede Fecialen et blodigt Spyd ind paa det fiendtlige Land. Livius fortæller I, 24 hvilke Ceremonier der brugtes ved et Forbund imellem Romerne, og Albanerne. „Fecialformanden træder frem for at slutte Forbundet, da Vilkaarene vare oplæste, siger han:” Hør du det Fader Jupiter! hør du det albaniske Folkets Fecialformand! hør du det albaniske Folk! at dette her nu oplæste, alt tilhøbe, uden Undersundighed, uden hemmelig Forbeholdenhed er forstaaet. Romerske Folket skal ei først soigte disse Vilkaar. Eviqter det ved offentlig Beslutning, ved Undersundighed, da slaar du Jupiter den Dag Romersfolk saaledes, som jeg nu her i Dag slaar dette Eviin, og slaar det desto stærkere, som du er magtigere og stærre. „Saa talede han, og slog Evinet med en Flintesteen.“

Fortuna blev i forskjellige Templer i Rom tilbedet. Den qvindelige Lykke fik sit Tempel 4 Mile fra Byen, til Erindring om at Koriolanus ved sin Moders og Kones Bønner var berøget at skaane Byen, da han i Spidsen af en Valschiff Hær drog imod

imod den. *Fortuna equestris*, Ridderlykken fik et Tempel, da Ridderne i et Slag imod Celtibererne havde udmærket sig. Liv. 40, 40. 42, 3, 16.

Frihedshuen. Slaver, naar de bleve frie-givne, fik et Drestigen af deres Herre for Prætor, som lagde dem sin Stav paa Hovedet, sigende: „jeg erklærer denne frie efter romersk Skik og Brug.“ Derpaa tog Statistieneren Stokken og gav Slaven en Nap. Hans Navn blev nu indtegnet iblandt de frie og han fik Frihedshuen. Dog beholdt han altid et Minde om sin forrige Stand. Han kaldtes *libertus*, hans Søn *libertinus*. Dennes Afkom blev først værdig Navnet *liber*, frie.

Gemoniske Stiger, et steilt Sted paa Aventinbjerg, hvor til Misdædere slæbdes ved en Krog og nedstyrtes. Det var i Almindelighed kun efter Henrettelsen de her henlæbdes; dog sees af Svetonii. Vitell. 17 C. at denne Keiser der er henrettet, cfr. Svet. Tiber. 53. 75 cpp.

Gellige Gynder laae Gudernes Billeder paa i Templerne, naar ved særdeles Leiligheder anrettedes høitidelige Offermaaltider for at forsones dem.

Hundrede Mænd. Af de 35 Tribus, Rom var inddeelt i, valgdes 3 af hver, disse udgjorde den højeste Ret for alle Sager, som ikke vare kapitale.

Isis, Serapis, tvende ægyptiske Guddomme, engang dykkede i Rom, men siden forviiste, dog igien indførte. Egypten var Overtroens Moder. Hero-

dote

bdt 2, 50. „Naften alle Gudernes Navne ere fra Egypten komne til Grækenland“

Jupiter den øverste iblandt Guderne kaldes den største (opt. max.) Olympius af Bierget Olymp i Thessalien. Seretrius, dette Tilnavn fik han af Romulus, da denne helligede ham det Bytte, han tog fra en overvunden Taninensist Anfører, Kapitoli-
linus, fordi han havde sit Tempel paa Kapitolium, derhen gik alle Trinnsfoge. Jammon kaldtes han i Afrika, hvor hans bekiendte Drakel var.

Juno, Jupiters Søster og Kone, har Tilnavnet Moneta, den advarende, fordi hun talede i sit Tempel, da Rom blev indtagen af Gallerne. Lacinia kaldes hun, uvist om først af Herkules, som efter at have dræbt en Røver, Lacinius, helligede Juno et Tempel. Kaldes og Dronningen og Kapitolina, var Egteskabets Skytsgubinde.

Jorddeling. De Jordeer, Romerne havde taget fra deres Fiender, og som egentlig tilhørte Republiken, havde nogle enkelte formuende Patricier vidst paa en snedig Maade at tilvende sig, da de først vare Staten frakomne, og siden købte eller arvede af andre, var det umueligt af faae denne Sag i Rigtighed. Ofte gav dette Anledning til Uroligheder ja til blodige Optrin. Naar en Tribun vilde insinuere sig hos Folket, kom han med et Forslag om disse Nationalgudsers Tilbagetagelse, eller Jorddeling (lex agraria). Dette kostede Konsulen Cassius, Tribunerne Genucius, Tib. og K. Gracchus Livet.

Jugera. Romerne inddeelte deres Jorder i Jugera, saa kaldtes saa meget, som en Dag med et Par Stude kunde pløies.

Kapitolium, Slottet i Rom paa den tarpeyiske eller kapitoliske Høi.

Kastor og Pollux, to Heroes, Jupiters Søner. Konstellationen Tvillingerne kaldtes og med deres Navne.

Kohorter, Korps af romerske Krigere til Fods. Ti Kohorter regnes til en Legion.

Kandidater kaldtes de, som søgte Høderposter i Rom af candida toga, en med Røde hvidfarvet Toga, de bære. Da Republiken forfaldt, Uerigierighed, Overdaad, Lyst til Berigelse tiltog, bleve Embeder ei giinne Fortienester, men Smiger og Rænker. Det gjaldt kun at vinde den stemmegivende Almue. Man gik omkring med Tienere, som vidste alle Borgernes Navne (nomenclatores). De lovede prægtige Lege, Skuespil, eller hvad de ridste kunde møre Folket, eller de havde allerede som Ediler spenderet meget herpaa. Gjorde de dette for godt, bleve de stænnede for Ambitio, hvilket Ord jeg i Bogen har givet ved Stemmetæske eller Snigveje til Embeder.

Comitia bemærker baade Valgstedet og Valgforsamlingerne. Paa Martiepladsen uden for Rom holdtes de fornemste Folkeforsamlinger: Comitia centuriata, hvor Folket efter sine 193 Centurier mødte at vælge de høieste Værdighedspersoner, afgjøre vigtige Processer, deliberere om nye Love og betyde-

lige

lige Statsansiggender. Paa Comitia tributa mødte alene den tredie Stand efter sine 35 Tribus, hvor de ringere Øvrighedspersoner valgdes, og det, som egentlig denne Stand angik, vedtoges. Comitia curiata vare de Forsamlinger, som holdtes paa det egentlige Komitium, en Plads paa Torvet ved Raadhuset. Her mødte Folket efter sine 30 Kurier. Disse vare de ældste Folkforsamlinger, men brugtes siden sielden.

Konsuler, de fornemste Øvrighedspersoner i Rom, valgdes to hvert Aar. Ingen maatte vælges inden han var 43 Aar. De vare Præsidenter i Senatet, øverste Hærførere i Krigene. Naar Diktator udnævnedes, aftraade de fra deres Embede. Naar det var endt, kaldtes de siden Konsularer, og gik sædvanligen som Guvernører under Navn af Prokonsuler til Provindserne.

Liktorer, Drabanter, som gik foran de høie Øvrighedspersoner med Fasces. De gik ei parvis, men en for en, skulde gjøre Plads, og hyde at gjøre Honneurs s. Ex. at stige af Hesten, naar de kom ridende Konsulen i Møde, de erqverede og Dødsdomme.

Legion, et Korps romerske Krigsfolk, bestaaende baade af Rytttere og Fodfolk, var ulige i Antal. Nogle sige 6666 Mand, mest Fodfolk. Den indbefattede 60 Centurier, 30 Manipuli, 10 Kohorter.

Legater. Ordet legatus betyder baade en Gesandt og en Officer, som var i Feldten den høifkommandant

manderende nærmest, og i hans Kræverelse anførde Arméen. Legaat i Provindsen, den som var Statholderen nærmest, og hans Vikar.

Mager Persernes Lærde, havde samme Forretning som Augurerne hos Romerne.

Mars, Krigsguden ansaaet for Romulus's Fader. Salii, hans Præster, gjorde ofte en Procession, dansende igiennem Byen med Skjolde, som vare giorte efter et, de sagde var faldet fra Himlen, og i Kong Numas Tid havde reddet Rom fra en smitsom Epydem. Der var spaaet, Rom skulde blive stor og lykkelig, saa længe den havde dette Skjold, derfor bleve elleve andre giorte ganske efter det, at det ei skulde bortstaales.

Mercurius, Gudernes Sendebud, havde og den Bestilling, at forestaae Sielenes Overfart til Underverdenen.

Omen, betydende Tegn, Forvarsel. I denne Henseende vare Romerne forsærdelig overtroiske. Et Ord, sagt i en kritisk Stund, men ganske leilighedsvis blev revet ud af Sammenhængen, antaget som et Bink fra Guddommen, og gjorde Udslaget i Beslutninger, ei blot eget, men hele Stættens Vel angaaende. Naar noget vigtigt skulde foretages, var alting ominøst. Skreg en af de uheldige Fugle dem i Møde paa Reisen, saae de en Hare, en Snog, snublede Hesten o. s. v. da vendte de gierne tilbage.

De brugde ogsaa Virgilius til at spaae af. De slog nemlig op paa Veram, hvad Vers de først fik Die paa, var betydnende. Dette kaldtes sortes Virgiliana, en lange giengse Overtroe. Hvo tænker ei herved paa den vel endnu ei ganske uddøde Overtroe, at kaste Psalmer op ved Nytaarsnyet?

Papiske Lob hed at alle fremmede skulde udjages af Byen. Lovene fik Navnet efter den, som gjorde Forslaget til dem.

Patricier, saa kaldtes i Republikens første Tider Senatorernes Familie. Disse vilde eene beskæfte alle de høie Embeder. Deraf opkom stor Tveendragt, indtil det blev afgjort, at en af Plebenerne, stedse skulde være Konsul. Almuestanden fik sine Tribuner, og Net til at indgaae Egteskab med Patricierne.

Prætor, den øverste Dommer i Rom. Retspræsident i private Sager, som ei vare af den Beskæftenhed, at de hørde under Folkets Domstol. Han kaldtes prætor urbanus, Prætor i Byen, efter nedlagt Embede prætorius. Naar han tiltraadte sit Embede, gav han et Edikt ud, hvorefter han vilde domme, undertiden fulgte han sin Formands. Naar hans Embedesid var ude, blev han gierne aflagt med et Statholderskab, og kaldtes da proprætor i Provindsen, prætor peregrinus øverste Dommer i de fremmedes Sager, som vare i Rom, prætor militaris en General.

Qvæstorer i Rom forestode Skattekammeret, holdte Bog over de offentlige Indtægter og Udgifter, imodtog fremmede Gesandter, og aneetiiste dem Qvarter. Denne Post, var den første, som kunde søges, og det i 27 Aar. Qvæstorer ved Armeerne og i Provindserne vare ikke alene øverste Regnskabsførere og Kassen betrodde, men endog Vice-Guvernører i Prokonsulens Fraværelse.

Qvirinus, et Vrednavn, Romulus' fik, efterat Senetet havde myrdet ham, og sagt han var faren til Himmelt.

Qviriter, et Vrednavn, hvormed Romerne tilfældes i Folkesforsamlingerne. Navnet har sin Oprindelse fra Romulus's Regiering, da Sabinerne flyttede fra Byen Cere eller Curæ til Rom. Liv. I, 13. Qvirites a Curibus apellati.

Ridderne, den anden Stand i Rom. Deres Insigne var en Ring og en Hest. Giorde de sig deres Stand uværdige, havde Censor Magt at tage den fra dem, naar han hvert femte Aar holdt Riddermønstning.

Senatorerne, den første Stand, i Republikens første Tider ikkun de ældste, deraf Navnet Senatorer og patres, og 100 i Tallet, derfor et C (af Ordet Centum 100) paa deres Skoe. Bræmed Tus ga bare de, siden blev deres Antal forøget indtil 600, og unge Mænd givne Plads i Senetet. Deres Formue maatte være 25000 Aldr. dobbelt imod en Ridders, (census senatorius et equestris.)

Se:

Sestertspenge omtrent 3 s. dansk, (sestertius) herefter er det stedse beregnet i Bogen. Sestertium derimod var 1000 Sestertspenge 31 Rdlr.

Sibylliske Bøger. Det Ord Sibylla har i de ældre Tider været en Betegnelse for adskillige kloge Kvinder, som gave sig af med at spaae. En gammel Historie fortæller, at et ubekendt Fruentimmer kom til Rom til Kong Tarquin den stolte, og tilbød ham 9 Bøger, da han ei vilde købe dem, gaaer hun bort, brænder 3 af dem, kommer igien, byder de 6 sal for lige saahøi Priis. Afviist, brænder hun igien 3, kommer nok engang, og forlanger det samme for de 3 overblevne. Hun tildrog sig omsider Opmærksomhed. Augurerne raadspurgte, byde at købe Bøgerne. Vist er det, at der meget hemmelig bevaredes nogle Bøger i Rom, som kaldtes sibylliske. Først 2, siden 10 Mænd vare satte for at læse paa dem, læse dem, og hente Raad af dem i tvivlsomme Tilfælde. De sibylliske Bøger, som endnu have, ere efter alle indvortes Kiendemerker et sildigere Munkedigt, Spaadomme efter Tildragelserne, skrevne i en Tidsalder, da man troede ethvert Middel tilladeligt for at udbrede den kristelige Religion, i den hellige, uredelige Hensigt ved disse gamle Spaadomme, som de skulde lade, at bestyrke Kristendommen. vid. oracula sibyll. ed. græce et latine a Joh. Opsopæo Brettano. Paris. 1599.

Slaver, af disse havde de færmene Romere i Republikens florissante Tider en stor Mængde, som de ei allene brugte til at dyrke deres Landgodser, til Opvættning, men endog til adskillige vigtige Forretninger. De vare nem ig deres Forelæsere, deres Huns-lager, deres Værns Hofmestere.

Sofister kaldes især de, hvis Philosophie bestod ikke i reel Videnskab, men i Dialektiske Epistfindigheder og Ordsløverie.

Skibsnabler, rostra. Paa Forstavnene fremragede en udstaaende Snabel, besat med skarpe beslag-

ne Epidfer, for at løbe Hul paa Fiendens Skibe. Naar Romerne erobrede nogle af disse, hængde de Snablerne, som et Seierstegn i Templerne. Efter Seieren over Mariaterne slog de Snablerne af disse Skibe foran Talestolen paa Torvet, derfor kaldes den siden rostra Liv. 8. 14.

Talent, en Sum Penge, den asiatisk Talent var 8 à 900 Rdlr. den almindelige 500 Rdlr.

Tarpeyiske Klippe, kaldtes og det kapitolinske Bierg, derfra bleve Misdadere nedstyrtede.

Toldforpagtere, en Hob romerske Riddere, som havde slaget sig i Kompagnie, og forpagtet Toldintraderne over Republiken. Deres Betientere tillode sig fiendige Udsuelser, vare derfor meget forhadte, hvorpaa Exempler endog kan sees i det nye Testamente.

Tribus, en Rode, et Kvarter. Rom var indeelt i 35 Tribus. Efter denne Inddeling mødte de paa Komitia tributa. Tribunal en Forhøining, hvorpaa Prætors Embedestol stod. Saadant havde og Generalen i Feldten.

Tyran, enhver, som i en Fristat havde faaet Retsgælingen; Triumvir Kapitalis, en af de 3, som havde Opsigt over Forbryderes Fængsling og Hensrettelse.

Vesta, Jldens Gudinde, i hvis Tempel den evige Jld brændte, som de vestalske Jomfruer maatte paapasse. De maatte være det i 30 Aar, bevare en streng Kydskhed; mistede de den, bleve de levende begravne, lod de Jlden gaae ud, bleve de pidskede. Den Anseelse, de nøde, skulde godtgjøre dem Evangen, s. Ex. de havde Viktorer for sig, de fornemste Øvrighedspersoner gik tilside for dem, mødte de en Misdæder paa Veien til Retterstedet, blev han benaadet.

I n d h o l d.

	Side
Til Liberiuss Caesar Augustus	3
Første Bog.	
Første Kapitel. Religionen	4
Andet Kap. Forskilt Religion	18
Tredie Kap. Fremmed Religion forkastet	19
Fjerde Kap. Auspicer	20
Femte Kap. Dminer (Forvarfser)	23
Siette Kap. Herteegn	28
Envende Kap. Dremme	37
Ottende Kap. Underværker	49
Anden Bog.	
Første Kap. Egteskabslikke og Familiepligter	64
Andet Kap. Høfghedernes og Standerne's Dyder, Pligter og Indretninger	69
Tredie Kap. Krigsunderretninger	76
Fjerde Kap. Offentlige Forlystelser	77
Femte Kap. Tarvelighed og Nødenhed i Sæderne	83
Siette Kap. Fremmede Skikke, Sæder og Indretninger.	96
Envende Kap. Krigstugten	94
Ottende Kap. Net til Triumf	107
Niende Kap. Censorerne's Strengshed	113
Tiende Kap. Personlig Anseelse	119
Tredie Bog.	
Første Kap. Tidligt Udsæg	126
Andet Kap. Tapperhed	129
Tredie Kap. Laalmod	131
Fjerde Kap. Mand, som af ringe Herkomst var bleven naaetkundige	138
Femte Kap. Mand, som ere vanslægtede fra berømte Forfædre	161
Siette Kap. Berømte, som i Klædedragt eller anden Leve- maade have fulgt deres Luner	164

Enyende Kap. Tidid til sig selv 166

Ottende Kap. Standhaftighed 179

Fjerde Bog.

Første Kap. Betsedenhed 190

Andet Kap. Forligelse 205

Tredie Kap. Maadelighed og Afholdenhed 209

Fjerde Kap. En naaunkundig Gattigdom 221

Femte Kap. Undseelse 228

Siette Kap. Egtekabelig Kjerlighed 232

Enyende Kap. Venfah 238

Ottende Kap. Gavnildhed 249

Femte Bog.

Første Kap. Mennekelighed og Mildhed 255

Andet Kap. Taknemmelighed 270

Tredie Kap. Utaknemmelighed 278

Fjerde Kap. Kierlighed til Forældre 290

Femte Kap. Broderkierlighed 299

Siette Kap. Kjerlighed til Fædrenelandet 302

Enyende Kap. Forældres Kierlighed og Overbærelse imod

deres Børn 313

Ottende Kap. De, som have været strænge imod deres

Børn 315

Niende Kap. Fædre eftergivende imod mistænkte Børn 318

Tiende Kap. Fædre standhaftige ved deres Sønners Død 321

Siette Bog.

Første Kap. Kyndighed 325

Andet Kap. Frihed i Ord eller Gierninger 332

Tredie Kap. Strængheid 342

Fjerde Kap. Gynd i Ord eller Gierninger 350

Femte Kap. Retfærdighed 356

Siette Kap. Offentlig Trofah 365

Enyende Kap. Koners Trofah imod deres Mænd 369

	Elde
Ottende Kap. Slavers Tresskab imod deres Herter	370
Niende Kap. Forandringer i Sæder og Skiebne	376
Eyvende Bog.	
Første Kap. Lykke	387
Andet Kap. Klogskab i Ord og Gierninger	390
Tredie Kap. List i Ord og Gierninger	403
Fjerde Kap. Krigspuds	416
Femte Kap. Uslag i Embeder	422
Siette Kap. Nødvendighed	426
Eyvende Kap. Ophævede Testamenter	431
Ottende Kap. Testamenter, erklærede gyldige	436
Ottende Bog.	
Første Kap. Mærkværdige offentlige Sager	441
Andet Kap. Mærkværdige og private Sager	451
Tredie Kap. Fruentimmer, som have forsvaret Sager for	
Retten	454
Fjerde Kap. Viinlige Forbør	455
Femte Kap. Untagne eller forkastede Vidnesbyrd	456
Siette Kap. De, som selv have gjort hvad de lastede hos	
andre	459
Eyvende Kap. Flid og Duelighed	461
Ottende Kap. Den agtværdige Hvile	472
Niende Kap. Veltalenheds Magt	473
Tiende Kap. Udtalen og Gebærden	476
Elleve Kap. Sieldne Virkninger af Videnkskab og Kunst	479
Tolvte Kap. Verbødighed for store Mestere	483
Trettende Kap. Den mærkværdige Alderdom	484
Giortende Kap. Urethst	488
Femtende Kap. Overordentlige Tressbeviisninger	494
Niende Bog.	
Første Kap. Overdaadighed og Vekthst	501
Andet Kap. Grumhed	509
Tredie Kap. Brede og Had	518

Fjerde Kap. Glerlighed. 524

Femte Kap. Stolthed og Magts Misbrug. 526

Sierte Kap. Troeløshed. 529

Envoende Kap. Oprør. 562

Ottende Kap. Forgøvenhed og Ubesindighed. 535

Niende Kap. Bildfarelse. 537

Tiende Kap. Dævn. 539

Elleve Kap. Udvædiffe Ord og Handlinger. 542

Tolvte Kap. Usædvanlige Dedsmaander. 547

Trettende Kap. Pnst til Livet. 555

Fjortende Kap. Lighed i Skakning. 558

Femtende Kap. De, som ved Galsknerie have indseget sig

i fremmede Familier. 566

Valerius Maximus.

Til Tiberius Cæsar Augustus.

Hvad Romerne og andre Nationer have sagt og gjort værdigt til Efterverdenens Erindring, og som er adspredt i alt for mange Bøger, til at det i en Hast kunde findes, har jeg foretaget mig at samle af de bedste Skribenter, for at de, som vilde have Exempler, kunde spare Umagen af en lang Eftersøgning.

Dog har jeg ikke i Sinde at samle alt. Thi hvo kunde vel i en Bog af saa Dele samle hele Tidens Bedrifter, eller hvilken klog Mand vil tænke at skrive en fuldstændig Historie om Fædrelandet og fremmede Riger, med større Flid, med større Veltalenhed, end vore Forgjængere alt med saa heldig Pen have leveret. Til dette Foretagende anraaber jeg derfor dig Cæsar! dig, som Mennesker og Guder eenestemmig have valgt til Havets og Jordens øverste Behersker, dig vort Fæ-

drenelands sikkest Skytsgud, ved hvis himmelske Forsyn de Dyder, hvorom jeg vil tale, ved saa mange Opmuntringer, fremmes, Lasterne ved de retfærdigste Straffe standses. Thi da de gamle Talere rigtig have begyndt med Jupiter den algode, den almagtige; da de ypperste Digtere altid har begyndt med een eller anden Guddom, har min Ringhed desto større Grund til at tage sin Tilflugt til din Bevaagenhed, fordi de andre Guder kun fattes i Tanken, du sees for Dinene liig din ophøiede Fader og Farfader, ved hvis udmærkede Glands vore Religions-Sikke have vunden en stor Anseelse. Thi de øvrige Guder have vi fra andre Folk — Casarerne andre fra os. Og siden jeg har i Sinde at begynde med Gudsdyrkelsen, maae jeg først tale om dens Beskaffenhed.

Første Kapitel.

Religionen.

1) Vore Forsædte have vildet, at de faste og høitidelige Religions-Sikke skulde forklares af Overpræsteres Videnskab — Grunden til Haab om Tingenes lykkelige Udfald, af Augureres Jagttagelser — Apolos Spaadomme af de gamle Skrifter. — Ulykkelige Tegns Afvendelse af den etruske Theologie.

Thi

Thi efter den gamle Indretning dyrker man Gu-
derne — naar noget skal anbefales deres Omsorg — ved
Bønner — naar noget ønskes — ved Løfter — naar disse
skal betales — ved Taksigelse. — Naar man undersøger
Indvolde, eller Lod ved Offer — naar noget skal fore-
tages ved en høitidelig Skik — ved Offer — under hvilke
man ligeledes lader Tegns og betydende Lynilds Forkyn-
delse ske.

Men de gamle have viist saa megen Iver, ikke
alene i at vedligeholde, men og i at udvide deres Re-
ligionskundskab, at de fra Byen Rom, som alt da
var en mægtig og blomstrende Stad, sendte efter en
Senatsordre, 10 Sønner af de fornemste Familier
til Grækerne, for at studere deres Theologie.

For Kornets Gudinde Ceres, som de havde be-
gyndt at dyrke paa Grækernes Vits, have de fra
Byen Bellia, som den ei endnu var romersk Stad,
hentet en Præstinde ved Navn Ralcitana, eller som andre
sige Kallifena, at de ei skulde mangle en Præstinde,
som var kyndig i Gudindens gamle Dyrkelse. Og
da de havde et meget smukt Tempel for hende i Byen,
have de dog under Grækernes Oprør sendt 10 Mand
til Enna i Sicilien for at forsone hende, (da man
troede hendes Gudsdyrkelse derfra havde sin Oprin-
delse, og de af de sibyllinske Bøger vare befalede at
forsone den ældste Ceres.) Ligeledes have vore Ge-

neraler ofte, efter vunden Seier, reist til Pessinunt
i Phrygien, for at opfylde et Løfte, som var giort
Tybele, Gubernes Moder.

2) Metellus, Overpræst, har under en stor
Mulk forbudt Konsulen Postumius, som tillige var
Krigsgubens Præst, at reise fra Byen og forlade
Gubatiensken, da han vilde reise til Afrika for der at
kommandere i en Krig. Det høieste verdslige Om-
bede maatte her give efter for det geistlige, fordi Po-
stumius syntes, han ei sikkert kunde betroe sig til
Striden, hvis han forlod Mars's Dykkelse.

3) Roesværdig var denne eenes Konsuls Lydighed
imod Religionen, endnu roesværdigere tvende forene-
nedes i fælleds Sag. Tiber Grækkus skrev fra
Provindsen til Augurordenen i Rom, at han ved at
læse Bøgerne, Folkets Religion angaaende, var kom-
men efter, at han havde urigtig taget Auguriernes
Synspunkt, da han holdt Konsul-Valgdag; da
denne Omstændighed af Augurierne er berettet Sena-
tet, have de tilbagekaldt Konsulerne R. Figulus fra
Gallien, Celsus Nasica fra Korsika, og godvillig havde
disse frasagt sig Konsulater.

4) Tilgæledes er det gaart P. Klælius fra Sici-
lien, M. Kornelius Cethegus, og R. Klaudius, som
fordt de ej med den tilbørlige Majægtighed lagte Offer-
dyrenes Indvolde paa de udsædte Gubers Altare, etc

paa forskjellige Tider, i forskjellige Krige ikke alene befalede, men endog nødte til at forlade Præsteembedet. Sulpicius tabte Duffen paa sin Hæ, imedens han ofrede; dette skildte ham ved Embedet.

5) En Nottes Viben har givet Sab. Maximus Marsag at nedlægge sit Diktatur, og Flaminius sin øverste Kommando over Hæteriet.

6) Her maae jeg og anføre, at Overpræsten Licinius lod en vestalisk Jomfrue brude, fordi hun en Nat ej havde passet vel nok paa den evige Gld.

7) En Lærling af Emilia den fornemste Vestale er af Gudinden selv erklæret skyldfri, da Glden var udgaaet; thi da hun anraabte Gudinden om Bevist paa sin Uskyld, og lagde sin bedste Riis paa Alteret, fandtes pludselig Glden igjen af sig selv.

8) Hvad Under dersfore, om Gudernes Ønske steds paaagde over Udvidelsen og Bedligholdelsen af det Rige, hvor man saae den angstligste Omfarg endog i de mindste Ting, som angik Religionen. Sa man maae give vor Stad det Vidnesbyrd, at den altid har henvendt sin Opmarksomhed paa Ceremonierne nøjsagtigste Sagttagelse. Da Marcellus her i sit femte Konsulat vilde hellige et Tempel til Vren og Dyden, efter de Lovter, han havde gjort, da han indtog først Staden Klastidium i Gallien, siden Syrakusa i Sicilien, er han derudi hindret af Præstestabet, som

sagde: „det ej kunde gaae an, at hellige eet Tempel til to Guder; thi naar noget Gertegn traf ind, var det mueligt, man ej kunde bestemme, hvilken Gud der skulde forsones, og man plejede heller ikke at ofre til tvende Guder under et, med mindre de af Naturen ere foreenede.“ Ved denne Præsternes Erindring skeedte det, at Marcellus i tvende forskjellige Temples satte Krens og Dydens Billedstytter. Saaledes har hverken den store Mands Ansæelse hindret Præsters Rabet, eller Omkostningernes Forøgelse Marcellus fra at hælde Religionen sin Uforanderlighed og Lydelse.

9) Af saa mange berømte Konsularer forvænkles en *L. Fur. Bibakulus*; efter en Marcellus kan han neppe anføres, dog maa ham ej nægtes den Roes, han fortjener for et Hjerte, som gikrede saa ædel Følelse mod en Fader og mod Religionen. Som Prætor har han, efter sin Faders, Krigsgudens Overpræssts Befaling, med 6 Liktorer for sig, baaren Mars's Skjold i en Procession, endskjønt hans Rang kunde fritage ham fra denne Tjeneste. Thi vor Stad har altid meent, at alt skulde vige for Religionen, endog det, hvori den største Hsighed vilde vise sin Ansæelse, hvorfors Mænd af første Rang ikke have taget i Betænkning at opvarte ved Gudstjenesten, meenende at de da først fortjente Mavn af Menneskenes Plegemter, naar de altid vilde sig villige til at ansees som Guderne's Tjenere.

som roj. Samme Tankemaade have private Følk og
 saa viist. Da Byen var indtaget af Gallerne, har
 Komulus's Praest og de vestalske Goinfruer bahren Heli-
 gdommene bort; da de nu vare komne over Broen,
 og begyndte at gaae ned af Højen, som fører til Bjerg-
 get Janikulum; have de maadt en vis Albanus, som
 kom hørende med sin Kone og Børn. Gaaende han
 saae dem, følte han strax mere Kjerlighed for den of-
 fentlige Religion, end for sine egne, bød disse stige af
 Vognen, og da han havde taget Vestalerne og Hellig-
 dommene paa, lod han sin begyndte Rejse fare, og
 hjørte til Byen Care. Der bleve de med største Be-
 hørlighed imodtagne. Denne adle Gjestfrihed bevaar
 endnu i erkjendeligt Minde; thi fra den Tid er
 vedtaget at falde Helligdommene Ceremonier, forde
 Caretamerne bære lige saa stor Værdighed for dem og Re-
 publikens yderste Alsmagt, som i dens højeste Velstand
 Hverforendem ringe Bøndekaar, som saa besjelligt blev
 ledig, i Almindelighed har lignet, ja vel overgaaet de prægti-
 gste Trinnsfogne.

Under samme Republikens uheldige Tid-
 punkt har R. Fabius Dorso givet et mærkeligt Exem-
 pel paa Religionsiver. Da Gallerne belejrede Kapito-
 lium og har han, at ikke det sædvanlige Offer, som til-
 kom den kabbete Samfund at gjøre, i Sted afbrødes,
 forfædte sig sammen Gahner, Mags bærende de Helligel

Ting paa Skuldbrene og i Hænderne, er han gaaet midt igjennem de sjendtlige Doffer til den quirinalske Høj, hvorfra han, da alt efter Skik og Brug var forrettet, er vendt tilbage til Kapitolium, anseet som Overvinder af Fiendens sejerrige Vaaben.

12) Da P. Kornelius og B. Tamphilus vare Konsuler, have vore Forsædre og viist stor Omsorg for Religionens Haandhævelse. I Skriversens Petillius's Høer neden for Janikulumbjerget, have Arbejderne, da de pløjede vel dybt, fundet tvende Steentister. — Paa den ene stod en Indskrift, som sagde Numa Pompilius Pomponius's Søn laae derudi; i den anden laae gjemte nogle Bøger, som latinske om den præstelige Ret, og ligesaa mange græske om Philosophien — de latinske lod de gjemme med stor Glid — de græske har Byens Prætor L. Petilius efter en Senatsordre offentlig ladet opbrænde i Folkets Naasyn paa et Baal, som var oprettet af Offertjenerne, fordi disse Bøger for en Deel syntes at tilraade Religionens Ophævelse; thi de gamle vilde ikke at noget skulde gjemmes i denne By, hvor ved Folkets Hjerter kunde afvendes fra Gudernes Dykkelse.

13) Kong Tarquinius har ladet M. Tullius, een af de tvende Opsynsmænd over de sibyllinske Bøger, indsætte i en Badersæl, og faste i Havet, fordi han ved Bestikkelse havde ladet sig overtale til

til at tillade Cabineren Petronius at affkrive een af de Bøger, som var betroet hans Opsyn, og som indeholdte Statsreligionens Hemmeligheder. Samme Straf er siden tildømt Fadermordere, og det med Rette, fordi Forbrydelse mod Guderne og Goralbre bør straffes paa lige Maade. 14) Men i alt, hvad Religionens Sagttagelse angaaer, veed jeg ikke, om ej M. Attilius Regulus overgaaet alle. Han, som fra en ærefuld Sejerherre var ved Hasdrubals og den lacedæmoniske Generals Antippos's lumste Overfald nedstunken til en Fangeres ufværdige Kaar, er sendt som Gesandt til Sena- tet og Folket i Rom, for at udverle et stort Antal unge Karthaginienser for sig eene, som da var en gammel Mand. Men da han havde frataaet dette i Sena- tet, reiser han tilbage til Karthago, vel vidende til hvor grumme og med Rette paa sig forbittrede Guder han reiste. Men han havde gjort sin Eed paa at komme tilbage, hvis Fangerne ej bleve udleverede. Guderne havde vel kundet formilde den umenneskelige Grusomhed, men de tillode, at Regulus's kunde blive desto større. Karthagenienserne at signe sig selv, da de i 3die puniske Krig ved deres Byes Undergang skulde bringe den dydige og samvittighedsfulde Mand, de saa grusomt havde plaget, et retfærdigt Forsoningsoffer.

15) Hvilken stærre Vrefengt mod Guderne vilste ikke vor Stads Senat. Efter Nederlaget ved Kanna, befalede det, at Fruentimrene ei maatte bære Sørge dragt mere end i 30 Dage, at de kunde holde Cereris Fest; thi da den største Deel af Romernes Krigere vare blevene paa hiin uhyggelige Balplads, var næsten intet Huus frie for Sorg. Derfor maatte Mødre og Døttre, Koner og Søstre afstørre deres Taarer over de nyelig faldne, aflægge Sørge dragten, isøre sig hvide Klæder og bringe Altarerne Rigoffre. Ved hvilken Standhaftighed i Religionens Holdelse Guderne have høilighet skinnet sig ved længer at forfølge et Folk, som bitterste Modgang ei var i Stand at afstrække fra deres Dyrkelse.

16) Man har troet, at Konsulen Terentius Varro stred saa uheldig ved Kanna, fordi han havde fortørnet Juno; thi da han som Edil gav Lege paa Cirkus, havde han sat en smuk ung Skuespiller til Vagt i Jupiters Tempel. Dette, som først nogle Aar efter blev erindret, har man udsohet ved Offere.

17) Gaardt og aabenbart fortæller os Herkules at have straffet Foragt imod sin Dyrkelse. Thi da de Pontifexer, hvis Familie han selv til evig Ære havde pleenket sig Præstedem, efter Censorens Appius's Raad havde gjort hans Dyrkelse foragtelig, ved at betroe den til Slaver, ere de alle, over 30 i Tallet,

i deres faureste Ungdom døde inden et Aar, og Navnet Potitius, som var fælleds for 12 Familier, er næsten gaaet under — Appius har mistet sit Syn.

18) Apollo har og viist sig som sin Guddoms ivrige Forsvarer. Da Karthago var indtaget af Romerne, bestial en Soldat hans Statue en guldvirket Kiol; han gjorde, at Kirkeranerens Hænder fandtes afhugne imellem Stykkerne af den forrevne Kiol. Brennus, Gallernes Anfører, anfaldt og Apollos Tempel i Delfi; men efter Gudens Villie lagde han Haand paa sig selv.

19) Ikke mindre nidkier viiste hans Søn Esculapius sig imod sine Foragtere. Forbittret over at en Lund, som var helliget hans Tempel, for største Delen blev afhugget af Turullus, General hos Antonius, til at bygge Skibe af, lader han midt under dette ugladelige Arbejde Antonius's Partie overvindes, og ved sin besynderlige Bestyrrelse — som let kan skjønnes — fører han Turullus, som efter Cæsars Befaling var bestemt til Døden, hen til samme Lund, han havde forgrebet sig paa, og Guden har gjort, at han just der skulde dræbes af Cæsars Soldater, for ved sin Død baade at straffes for de Træer, han havde fældet, og fæste dem, som endnu stode, Noe for saadan Voldsomhed, og forøge den Vresfrugt, som han altid i højeste Grad havde havt hos sine Dyrkere.

20) F. Qulv. Flakkus blev ej heller straffet, fordi han, som Censor, førte nogle Marmortagsteene fra Junos Lacinias Tempel til et Tempel i Rom, han havde helliget Gudinden Fortuna eqvestris; thi man fortæller, at han efter Gjerningen aldrig har været ved Forstanden, og at han under største Sindssvagthed er død, da han først havde faaet den sørgelige Efterretning fra sine 2 Sønner, som tjende ved Armeen i Illyrien, at den ene var død, den anden farlig saaret. — Senaten, bevæget ved dennes Ulykke, har ladet Steenene bringe tilbage til Lokri, og ved denne, saa vel overlagte religiøse Beslutning, gjort Censorens irrelegiøse Handling god igjen,

21) Ligesaa retfærdig har sandelig og Senaten straffet den ugudelige Gjerrighed, som Q. Pleminius Scipios næstkommanderende vilste i at plyndre Statuen i Gudinden Proserpinas Tempel. Thi da Senaten havde ladet ham føre i Fænger til Rom, er han vel, inden Sagen var paadømt, døet i Fængslet af den fæleste Sygdom, men den frarøvede Sum er dog, og det fordoblet, leveret Gudinden tilbage efter Senatets Befaling.

22) Pleminius's Misgjerning straffede Senaten tilstrækkelig. Men Kong Pyrrhus's voldsomme og nederdragtige Gjerrighed hævnede Gudinden selv eftertrykkelig. Han tvang Loktenserne at udlevere sig

sig en stor Summe Penge af hendes Skat; da han nu seilede bort med sit skændige Bytte, strandede han ved en pludselig Storm med sin Flaade paa Kysterne, tæt ved Gudindens Tempel. Der fandt man hele Summen uskadt, og bragte den igjen til det hellige Skatkammer.

23) Saaledes tænkte ei Kong Masinissa. — En af hans Admiraler lander ved Malta, bortrøver af Junos Tempel nogle usædvanlig store Elefanttænder, og bringer dem til ham. Saa snart han hører hvorfra de vare komne, lader han dem ved et Skib sende tilbage og sætte i Junos Tempel, med denne Indskrift paa dem i det numidiske Sprog: „Kongen uvidende hvorfra de kom, har imodtaget dem, og leveret dem med Fornøielse Gudinden tilbage.“ En Handling af Masinissa, som røbede ædlere Tænkemaade, end man kunde vente af en Mand af punisk Herkomst. Dog hvorfor bedømme Tænkemaaden efter Nationer? Han, fød midt i Barbariet, har tilintetgjort en andens Kirkeran.

24) Dionysius, Konge i Sicilien, fød i Syrakusa, holdt det for en Fornøielse, at sige vittige Indfald om alle de Kirkeran, han begik, som jeg her vil anføre. Da han havde plyndret Proserpinas Tempel i Lokri og seilede hjem med god Vind, siger han leende til sine Medfølgere: „See engang, hvilken Medbør de udsødelige Guder selv give Kirkeranere.“

Han

Han berøver Jupiter Olympius en tung guldvirket Kappe, hvormed Kong Hiero, af Bytte fra Karthago, havde prydet hans Statue, og hanger igien en ulden Kappe over ham, sigende: „den anden er for tung om Sommeren, for kold om Vinteren, men den uldne er mere passende for begge Aarstider.“ Han befaler at tage Guldfliegget fra Esculapius i Epidaurus, sigende: „det er urimeligt at faderen Apollo sees uden og denne med Skieg.“ Han borttog Guld- og Sølv-Bordene af Templerne, og da der efter Grækernes Viis var skrevet paa dem, at de tilhørte de gode Guder, sagde han: „jeg vil betiene mig af deres Gudhed.“ Han borttog de Guldseiersbilleder, Fæde og Kroner, som Statuerne forestilledes at række frem, sigende: „han røvede dem ikke, men imodtog dem, og det var dumt, naar de, som vi bade Velgierninger af, rakte os noget, da ikke at imodtage det.“ Endsskjøndt han ikke fik sin fortjente Løn, leed han dog efter Døden, ved sin Sønns Fornedrelse, den Straf, han undgik i Live. Thi med sagte Skridt fremgaaer den guddommelige Brede til sin Hærn, men er saa meget desto strengere i Straffen, som den er langsommere.

25) For at undgaae denne, har Tymasitheus, Fyrste paa Den Lipara, fattet et Anslag, som var ham og hans Undersaatter til lige Gavn, og et følgeværdigt

Exem-

Exempel for andre — da hans Folk, som dreve Ræperie, havde engang fundet i Havet en meget stor Guldkaal, og Folket paastod den skulde deles, har han, saasnart han fik vide, den, som en Tiende af Byttet, var helliget Apollo Pythius af Romerne, taget den fra Sælgerne, og sendt den til Delfi.

26) Da Miletus var indtaget af Alexander, ere Soldaterne, som brød ind for at plyndre Ceres's Tempel, ved en Ild, som kom dem imøde, af Guldinden berøvede Synet.

27) Da Perserne ved et Antal af 1000de Skibe vare drevne til Den Delos, have de snarere opført sig som Gudaførøgere end som Kirkeranere imod Apollos Tempel.

28) Athenienserne have forvist Philosophen Diagoras, fordi han havde dristet sig til at skrive, at han for det første ikke vidste om der vare Guder til, dernæst, om de vare, da hvorledes de vare. De have dømt Sokrates fra Livet, fordi han syntes at ville indføre en nye Religion.

De hørte med Taalmodighed paa Phidias, da han sagde, de heller burde lade Minervas Statue gjøre af Marmor end af Elfenbeen, fordi den beholdt Polituren i første Fald længst, men da han lagde til, den var og bedre Kjøb, befalede de ham at tie.

29) Diomedon, een af de ti Anførere, som ved Arginussa i et Slag skaffede Athenienserne Sejer,

og sig selv Dødsdom, sagde, da han blev ført til den ufortjente Død, intet, uden dette, „at de Løfter, han havde gjort for Armeens Frelse, maatte betales.“

Andet Kapitel.

Forstilt Religion.

1) At Numa Pompilius kunde forbinde Folket i Rom til at holde den Gudsdyrkelse, han indrettede, foregav han natlige Sammenkomster med Gudinden Vegeria, og at han ved hende fik Religions-Forskrifter, han indførte af de udødelige Guder.

2) Scipio Africanus begyndte aldrig hverken paa nogen offentlig eller privat Sag af Vigtighed, uden han først opholdt sig noget i den Kapitolske Jupiters Tempel; derfor blev han anseet som en Søn af Guden.

3) Saa ofte L. Sulla vilde levere et Feldtslag, omfavnede han i Soldaternes Paasyn et lidet Apollon-billede, han havde taget i Delfi, og bad Guden hastig at opfylde sine Løfter.

4) Sertorius førte med sig over Lusitaniens ujevne Høje en hvid Hind, og foregav at den underrettede ham om, hvad han skulde gjøre eller lade.

5) Minos Kretensernes Konge pleiede hvert Aar at begive sig i en dyb Hule, som var ærværdig, fordi den i de ældste Tider havde været til hellige Brug. Her opholdt han sig, som om han af Jupiter, han udgav for sin Stamsfader, udbad sig de Love, han gav Folket.

Da Visistratus vilde tilbagetage Enevoldsmagten, han havde mistet, udfledte han et ubekjendt Fruentimmer, ved Navn Ipa, som Gudinden Minerva, som om hun selv førde ham tilbage til Fæstningen, hvorefter han bedrog Athenienserne.

7) Lykurgus indbildte de alvorlige Lacedæmonier, at de Love, han gav dem, vare forfattede efter Apolos Raad.

8) Zaleucus er hos Lokrenserne under Minervas Navn holdt for den vise.

Tredie Kapitel.

Fremmed Religion forkastet.

1) En nye Maade at holde Bakkanaal paa, som var indført i Rom, er igjen ophævet, da den grændsede til en farlig Afstandighed.

Publius, som endte den anden puniske Krig, er af Senatet forbudt at raadspørge Oraklet hos Guden

inden Fortuna i Praneste; thi man holde for at Republikken burde bestyres efter dens egne og ikke efter fremmede Auspicier.

2) K. Korn. Hispallus, Prætor peregrinus under Pop. Lenas's og Ku. Kalpurnius's Konsulat, har befalet Rhaldærne inden 10 Dage at rømme Byen, fordi de hos lettroende og uforstandige Mennesker dreve et fordeelagtigt Snyderie ved deres løgnagtige Forklaringer over Himmellegemernes Indflydelse, som de, ved et mystisk Mærke hvori de indhyllede dem, vidste at skaffe Indgang. Den samme Prætor nødte de Personer at reise bort igjen, som under Ekin af Jupiter Sabazius's Dyrkelse søgte at fordarbe de romerske Gader.

3) Da Senatet havde befalet at nedrive Isis og Serapis Templer, og ingen af Haandværksfolkene torde lægge Haand paa dem, har Konsulen L. Emilius Paulus aflagt sin Konsuldragt, taget en Øre og hugget i Døren paa Templet.

Fjerde Kapitel.

Auspicier.

1) Kong L. Tarquinis's ilde formere Ridderklasser, som Romulus under lykkelige Auspicier havde inddeelt.

inddeest. Auguren At. Navius forbød dette — Forbittret herover, spurgte han om da det kunde ske, som han selv havde optænkt,, — Auguren siger,, ja,, — Derpaa befaler han ham at sliere en Slibesteen over med en Ragekniv — Attius tager den, forretter i Kongens Paasyn den utroelige Gjerning og viser ham saaledes, at han kunde gjøre, hvad han havde lovet.

2) Da Tib. Grakkus gif svanger med en Statsrevolution, tog han om Morgenens tidlig Auspicer i sit Huus, som alle spaaede ham meget bedrøveligt. Da han gif ud af Døren, stødte han Foden saa haardt, at en Taag blev knuset. Derpaa kom 3 Ravnne skrigende ham i Møde, fløi hen paa et Tag, og veltede et Stykke af en Tagsteen ned tæt ved ham. Alt dette foragtede han — Overpræsten Scipio Nasika stødte ham ud af Kapitolium, og han faldt — dræbt med et Stykke af en Bænk.

3) Da P. Klaudius i den første puniske Krig stod i Færd med at levere et Sværlag, og efter Forsædrenes Skik havde taget Auspicia — kom Kyllingevogteren og lod ham vide: at de hellige Kyllinger ikke vilde gaae ud af Buuret. Derpaa befalede Konsulen at kaste dem i Havet, „vil de ikke æde, saa lad dem da drikke,, Junius hans Medkonsul foragtede ogsaa Auspicierne — og forliste Floden i en Storm.

Den første faldt for Folkets Dom — Den sidste forekom en skienselfuld Dom ved en frivillig Død.

4) Da Overpræsten Metellus engang vilde reise til Tusculanum, kom 2 Ravnne flyvende ham lige i Ansigtet, for at hindre hans Reise, og med stor Bæmselighed nødte de ham at vende tilbage. Næste Nat brænder Vestas Tempel — Metellus løber igjennem Ilden, og faaer Pallas's Billede reddet ubeskadiget.

5) M. Ciceros Død er ham forkyndt ved et Auspicium. Da han opholdt sig paa sin Lustgaard ved Kaieta, har en Ravn i hans Naasyn rykket Viseren paa Uhret fra sit Sted: derpaa fløi den hen til ham, og beed ham i Kiølsfigen, indtil Tjeneren kom og lod ham vide, Soldaterne vare komne for at dræbe ham.

6) Da M. Brutus førde Levningerne af sin Armee ud imod Cæsar og Antonius, kom fra hver Leir en Orn flyvende, og gav sig til at slaaes; men den paa Brutus's Partie maatte ilde tilreedt tage Flugten.

7) Da Kong Alexander vilde anlægge en Bye i Egypten, har Bygmesteren Dinocrates af Mangel paa Krid affat Planen med tynd Pap. Dette blev strax opædt af en stor Flok Fugle fra nærmeste Søe. Egypternes Præster sagde dette skulde betyde, at Byen skulde blive i Stand til, at forsyne de mange fremmede, som vilde besøge den, med Levnertsmidler.

8) Kong Dejotarus, som pleiede at gjøre alting efter Auspicier, saae engang en Ørn, som reddede hans Liv; thi saasnart han saae den, lod han af at beboe det Huus, hvorpaa den sad, og næste Nat faldt det.

Femte Kapitel.

Omenet (Forvarsler).

At lægge Mærke til Omen hører ogsaa paa en Slags Maade til Religionen fordi man troer at det har sin Grund, ikke i Tilfældet, men i en gudommelig Bestyrelse.

I) Dette bestemte Senatet da Byen var ødelagt af Gallerue, og der debatteredes om — man skulde flytte til Veyi — eller Murene skulde sættes i Stand igjen. Da nogle Tropper just paa den Tid kom tilbage fra en Fæstning, raabde en Officeer paa Torvet: „Sændrik sæt Fanen, her er det best vi blive,“. Saasnart Senatet hørte dette, svarede det: „vi antage Omementet, og lod strax sære Tanken om at flytte til Veyi. Hvor saa Ord bestemte Gædet for den Regjering, som siden blev den mægtigste i Verden! Guderne have vist anseet det for ubilligt, at Navnet Rom, som
var

var opstaaet under saa heldige Auspicier — Skulde for-
andres til Vey, og at den herlige Seiers Hæder
skulde begraves under den nyelig saa dybt sjunkne Byes
Ruiner.

2) Kamillus, Stifteren af dette herlige Bærk,
gjorde den Bøn, at dersom nogen af Guderne syntes,
Byen Roms Lykke var for stor, de da vilde møtte deres
Had ved at tilføie ham en Ulykke,, . Da han havde
gjort denne Bøn, faldt han pludselig omkuld — Dette
syntes at være en Omen til den Landsflygtighed, hvor-
til han siden blev dømt. Her stred den store Mands
Geyervinding, og denne hans ædle Bøn med Rette
om Fortrinet; thi det er ligesaa ædelt, at vilde bære
sit Fædrelands Ulykker, som at forsøge dets Fordeels.

3) Hvor mærkelig en Hændelse mødte ikke Kon-
sulen L. Paulus? Ved Lodkastning var han udvalgt
at føre Krigen med Kong Perses i Mæcedonien. Da
han samme Dag kommer fra Raadhuset hjem, og om-
favner sin lille Datter Tertia, mærker han, hun er
meget bedrøvet. Han spørger „hvi hun saae saaledes
ud,,? „Perses er død,, svarer hun. En lille Hænd,
Vigen holdt meget af, og som heed Perses, var just
død. Paulus antog det Omen, og ved dette Ord
sagt af en Hændelse fatter han et næsten vist Haab om
den ærefuldeste Triumf.

4) Cæcilia,

4) Cæcilia, Metellus's Bone gav selv et Omen. Hun bad engang ved Midnats Tid efter gammel Stik om et lykkeligt Giftermaal for sin Søsterdatter, en voren Jomfrue. Hun havde siddet længe i Kapellet af denne Harsag, og intet Ord var overeenstemmende med hendes Ønsker, da Jomfruen, kied af at staae saa længe, bad sin Møster at lade sig sidde lidet. „Ja! svarer denne, jeg viger dig gierne min Plads.“ Dette Ord sagt af Kjerlighed, blev ved Udsaldet be-
viist at have været et vist Omen, thi ikke længe der-
efter døde Cæcilia, og Metellus tog denne Pige til Ægte.

5) R. Marius maade uden Tvivl takke det for sit Liv, at han lagde Mærke til Omen. Dømt af Senatet som Fædrenelandets Fiende, var han bragt til Fannias Huus i Minturna i Forvaring. Der saae han et Esel at løbe fra Foerret, den fik, hen til Vandet. Herved troede han Gudernes Forsyn viiste ham, hvad han skulde gjøre; da han overalt var meget kyndig i Tegns Udlæggesse. Derfor bad han Mængden, som var kommen der for at hielpe ham, at de vilde ledsage ham til Havet; hvor han strax gik om Bord, seilede til Afrika, og undgik Cullas seierrige Vaaben.

6) Da Pompejus den store i det Pharsaliske Slag var overvunden af Caesar, og søgte at redde sig ved Flugten, styrede han ved sin Flaade til Den Cy-
pren

pren, for der at samle sig nogle Hjelpetropper — Han lander ved Byen Pafos; hvor han seer en pragtig Bygning ved Strandbredden; han spørger Styrmanden, hvad den heedte, han svarer: „Den kaldes: Den uheldige Ronge,, Dette Ord udslukke den sidste Gnist, han endnu havde tilbage af Haab. Han fik ikke hvad han sølede; thi han vendte sit Ansigt fra Byen, og gav ved Sukken den Smerte tilkjende, som overfaldt ham ved dette uhykkelige Omen.

7) Et Omen spaaede og M. Brutus sin, Faders morderen værdige, Skjebne. — Han helligholdt engang efter det ugudelige Mord sin Fødselsdag, og fik i Sinde at fremføre et græsk Vers, og da faldt ham just ind dette af Homer:

Mig Skiebnen var ublid, Latonas Søn mig dræbte.,,

Just denne Gud vendte sine Pile imod ham i Slaget ved Philippi, hvor Caesar og Antonius havde ham til Løsen.

8) Skiebnen advarede R. Raskius ved et passende Ord, han talde i Ubesindighed. Da Indbyggerne paa Den Rhodos bade, at han dog ei vilde berøve dem alle Gudernes Billeder, svarede han: „jeg lader Solen blive,, Den rovgjerrige Sejerherre maatte lide for dette overmodige Udtvæk, da han faldt i det

i det macedoniske Slag, og maatte forlade ikke Solens Billede, som han kun vilde tilstaae de bønssøgende, men Solen selv.

9) Værdt at antegne er og det Omen, under hvilket Konsulen Petillius faldt, da han førte Krigen i Ligurien. Han vilde indtage et Bierg, som kaldtes Døden; da han opmuntrede sine Folk, siger han: „I Dag skal jeg indtage Døden,, men da han stred usorgsigtig, faldt han, og bekræftede ved sin Død det tilfældige Ord.

10) Til disse vore kan med Rette tvende Exemppler af lige Art af fremmede anføres. Priesnerne bade Samierne om Hjælp imod Karerne, et særsøversk Folk — Af Overmod sendte de dem til Spot i Stedet for Flaade og Krigshær en lille Baad. De modtog den med Glæde, ansaae den, som en Hjælp fra Himlen; rigtig udtvdede de Skiebnen — Baaden blev deres Anfører til Sejren.

11) Indbyggerne i Apollonia fortrød heller ikke et lige Tilfælde. I Krigen med Illyrierne, bade de Epidamnerne om Hjælp. Disse sagde de vilde sende dem Want, en Flod, som løb tæt ved deres Muure. „Vi tage, hvad I give os,, svarede de, og anviiste Floden, som en Anfører det første Sted i Slagtordningen. Imod Forventning overvinde de Fienden, og da
de

de tilskrev det antagne Om en det lykkelige Udfald, ofrede de fra den Tid til Want, som til en Gud, og satte den altid siden som Anfører i deres Feldtsluger.

Siette Kapitel.

(Jertegn.)

At anføre baade de lykkelige eller ulykkelige Jertegn, som ere skete, hører og til min Plan.

1) Da Servins Tullius engang i sin Barndom laae og sov, saae Huusfolkene en Lue skinne paa hans Hoved. Af Forundring herover har Prisci Tarquinus's Dronning Tanaquil ladet ham, skjønt fød af en Slavinde, opdrage som sin egen Søn, og derved banet ham Vejen til Thronen.

2) Ligesaa lykkelig var den Lue, som skinnede paa Hovedet af Generalen Marcius, da han stod og holdt en Opmuntringstale til de 2 Armeer, som ved Publius og Kurius Scipios Fald i Spanien vare meget svækkede. Snasnart de forsagte Soldater saae denne Lue, bleve de opmuntrede til deres forrige Tap-
perhed — de slog 30,000 Fiender, tog en stor Mængde til Fangst, og erobrede tvende rige puniske Leire.

3) Da

3) Da Romerne førde en hidsig og langvarig Krig med Vejenterne, og havde jaget dem ind i Byen, som de dog ikke kunde faae indtaget, og denne Langvarighed syntes saavel dem inden som udenfor utaalelig, aabnede de udødelige Guder selv ved et forunderligt Tegn den forønskede Seier Vejen. Den albanfke Esegik pludselig langt over sin sædvanlige Højde, uden at være forøget enten ved Regn, eller nogen Aars Tiløb. Man sendte Gesandter til det Delfiske Orakel om denne Sag; de kom tilbage, og berettede at Oraklet befalede at skaffe Vandet i Søen Udlob over Markerne; thi da vilde Veji komme i Romernes Magt. For Gesandterne kom tilbage med dette Svar, var det samme alt sagt af en vejentisk Spaamand, som vore Soldater havde opsnappet og bragt til Lejren, fordi de ingen selv havde. Altsaa har Senater, advaret ved en dobbelt Spaadom, næsten paa en Tid efterkommet Oraklets Befaling, og bemagtiget sig Fiendens Bye.

4) Saa lykkelig Fremgang havde og følgende Tegn: — da Prokonsulen L. Sulla i Krigen mod vore Allierede ofrede i Hovedkvarteret ved Nola, saae han en Snog pludselig springe frem fra Hoden ved Alteret. Efter Tegntyderens Posthumius's Tilskyndelse førte han strax sin Armee ud til Toget, og indtog Samniternes stærkt befæstede Lejr. Denne Seier var

Grund-

Grundvold og første Skridt til hans siden saa store Magt.

5) Forunderlige vare og de Terteign, som stætte i vor Bve, da J. Volumnius og Ser Sulpicius vare Konsuler, just da Krigene begyndte.

Man forstrækkedes ved at høre en Roe, i Stedet for at bræle, tale som et Menneske. Der nedregnede Rjædstumper, hvoraf Røvsugle fortærede den største Deel; Nesten laae nogle Dage paa Jorden, uden enten at stinke eller have noget væmmeligt Udseende. Dignende Terteign ere troede under en anden Uroelighed. Et Børn paa 6 Maaneder raabde Triumph paa Qvægtorvet. Et andet blev fød med et Elefanthoved. I Picenum nedregnede Stene. I Gallien trak en Ulv Sæblen af Steeden paa en Skildvagt. I Sicilien sveedte to Ekfolde Blod. Ved Antium sankede Høstfolkene Ærene blodige i Kurven. Ved Care flød Vandene blandet med Blod. Det er og vitterligt, at en Roe sagde til K. Domitius under den anden puniske Krig: Rom tag dig vare.

Da K. Flaminius, som under uheldige Auspicier var valgt til Konsul, vilde levere Hannibal et Slag ved Trasimensøen, styrkede hans Hest, og han blev kastet over Hovedet paa den, just da han gav Ordre til Angrebet. Uforstrækket ved dette Terteign, igjæntager han sin Ordre, og da Fandrikerne sagde de ikke

kunde

kunde faae Fanerne af Stedet, truede han dem, om de ikke strax grov dem løs. Havde kun han ved sit eget Fald, og ikke ved et stort Nederlag paa Romerne bødet for denne Formastelse; thi i det Slag ere 15,000 Romere slagne, 6000 fangne, 10,000 drevne paa Flugt, Hannibal søgde paa Baldpladsen efter den faldne Konsul, for at begrave ham, som havde gjort alt sit til at begrave den romerske Regjering.

7) Saa uoverlagt en Forvovenhed, som Flaminius viste, saa rasende en Haardnakenhed viste og R. Hostil. Mancinus, da han som Konsul skulde rejse til Spanien, mødte ham disse Jertegn: da han i Eivanium vilde anstille et Offer, slap Kyllingerne af Buret, sløj til næste Skov, og kunde ikke findes, hvor meget der end blev leedt efter dem. Da han fra Herkules Havn, hvorhen han var reist til Guds, vilde gaae ombord paa et Skib, lød, uden at nogen taledede, en Røst ham i Øre; „bliv Mancinus.“ Forkrækket herover vendte han om og drog til Genua; da han der vilde stige i en Baad, saae han en overmaade stor Slange, som forsvandt for hans Øjne. Saaledes havde han ligesaa mange Ulykker, som Jertegn. Han streed uheldig — Afttede et vanærende Forbund, blev derfor overleveret til Fienden.

8) Mindre forunderlig bliver denne Ubesindighed hos en Mand, som altid var fremsfusende, da selv

Liber.

Tiber. Grakkus en Mand af stort Overlæg fik sin Undergang forkyndt ved et Terteign, og dog ikke undgik den ved Forsigtighed. Da han som Prokonsul ofrede i Lufanien, kom to Slanger pludselig frem, opaaede Leveren af Offerdyret, og krøb derpaa i deres Hul igjen. Man anrettede et nye Offer. Det samme Under skete igjen. Man slagter det tredje, passer endnu nøjere paa Indvoldene, men dog kan man hverken holde Slangerne fra Alteret, eller hindre deres Flugt. Endskjønt Tegnudlæggerne sagde at dette sigtede til Generalens Liv, vogtede han sig dog ikke for sin troeløse Ven Flavius's List; da de førte ham til et Sted, hvor Poenernes General laae ved et Baghold, hvor Grakkus ubevæbnet bliver myrdet.

9) Lige Embøde, lige Fæst, lige Dødsmaade fører mig fra Grakkus til Marcellus. Skole af at have indtaget Syrakusa, og først at have slået Hannibal under Murene af Nola paa Flugten, kræbte han af al Magt enten at ødelægge gandske Poenernes Armee, eller at uddrive den af Italien. Da han nu ved et høstideligt Offer vilde udforske Gudernes Villie, fandt man i det første Offerdyr Leveren uden Hoved, i det andet havde den et dobbelt. Da Spaacemanden saae dette, svarer han bedrøvet, at Indvoldene ikke frød ham an, fordi de første lod saa sorgelige, de andre alt for glædelige. Marcellus saaledes advaret, ikke

at foretage noget uden nøjeste Overlæg, vover dog næste Nat med nogle faa Folk at drage ud paa Refognoscering, bliver i Brutium omringet af en Mængde Fiender, og tilføjer ved sin Død Fædrelandet lige saa stor Sorg som Skade.

10) Konsulen Octavius frygtede et uhykkeligt Omen, og kunde dog ikke undgaae det. — Da han var i Fjæde med sin Medkonsul Cinna, faldt Hovedet af Apollos Statue af sig selv, og saaledes, at man ikke kunde faae det op fra Jorden. Han troede strax, at hans Undergang herved blev ham spaaet, og han fik det sørgelige Endeligt, han frygtede. — Da først kunde Gudens uroffelige Hoved hæves fra Jorden, og sættes fast igjen.

11) Da jeg opregner de tungeste Tab, vort Rige har lidt, kan jeg ikke her forbigaae en M. Crassus, som for sin Undergang blev advaret af saamangt og tydelige Tegn. Da han vilde marschere fra Carrhæ mod Partherne, flyede man ham en sort Kappe, da Feldtherrerne, naar de gik i Krig ellers altid havde een af hvid- eller purpur-Farve. Soldaterne kom nedslagne og tause til Fortropperne, da de dog efter gammel Skik skulde komme løbende med modige Skrig. Deneene af Deneene (Legionsfaner) kunde neppe af den øverste Centurion rykkes op af Jorden, den anden, som man maatte tage med Magt, vendte sig

af sig selv til den anden Side. Store vare disse Fjertegn, men endnu større dog Ulykkerne. Saa mange skjønne Legioner faldt — Saa mange Faner bleve erobrede af Fienden — Saa stor en Krigshær, Kjer-
nen af Romernes Magt, nedtraadtes under Barbar-
ernes Heste — En Fader blev bestænkt med Blodet
af sin Søn, en Yngling af det herligste Anlæg —
Generalens Legeme imellem Dyrer af Liig, et Nov
for Fugle og vilde Dyr. Jeg ønskede det mindre gy-
seligt, men det er, desto værre Sandhed. Saaledes
vreedes de foragtede Guder — Saaledes styrte Men-
nesker stolte Planer, naar de troe sig klogere end
Himlen.

12) Den almægtige Jupiter advarede ogsaa til-
strækkelig En. Pompejus, ikke at prøve Krigslykken
til det yderste med Caesar — Da han marscheerer fra
Dyrrakium lignede det ulykkelig — Fanerne skjultes
ved Biesværme — Soldaterne henhaldt til en plud-
selig Sørgmodighed — Rædsler oversaldt Hæren om
Natten. Offerdyrene flyede fra Alterne. Men Nød-
vendighedens uroffelige Love hindrede den Mand —
som ellers var saa langt fra Ubefindighed — at tage
disse Fjertegn i den tilbørlige Overvejelse — Derfor
da han ringeagtede Himlens Advarsel, tilintetgjorde
han paa een Dag den Magt, som var større end no-
gen privat Mand før havde havt, og al den Fader,
han

han fra sin første Ungdom saa misundelsesværdig havde samlet. Det er og vitterligt at Gudernes Billeder paa denne Dag vendte sig i Templerne — Der høretes saa stort Krigsbrag og Vaabenbrag i Antiochia og Ptolemais, at man samlede sig paa Muurene — der høretes i Pergamus Lyd af Trommer inde fra Templerne — I Sejerens Tempel i Tralle groede en fuldkommen Palmegreen frem imellem Steenene under Cæsars Statue — hvorefter man seer at Guderne da vilde fremme Cæsars Ære og straffe Pompejus's Blindhed —

13) For dine Altære, i dine hellige Templer, guddommelige Julius! nedknæler jeg fuld af Ærefrygt, bedende, at du naadigst vil tillade saa store Mænds Ulykker at finde Medlidenhed og Undskyldning under dit Exempel — Thi jeg har hørt at et Ferteegn mødte og dig den Dag, da du purpurklædt sad paa den gyldne Stool, for ej at synes at foragte en Hæder, Senaret af saa stor Hengivenhed havde udsøgt og tilbuden dig — Førend du den Dag lod dig see af de dig ventende Borgere, vilde du først dyrke Guderne, i hvis Tal du snart skulde træde — I den feede Ære, du slagtede, fandtes der ingen Hjerte, og Tegnsudlaggeren Spurina spaaede dig: at dette Tegn angik dit Liv og din Plan, fordi begge Deele betegnedes ved Hjertet. "

Og just den Dag udsørgtes deres affkyelige Mord, som, da de vilde udslutte dig af Menneskers Tal, have sat Dig i Gudernes —

14) Her maae jeg slutte Fortællingen om Hertegnene i mit Fædreland, at jeg ej, hvis jeg bliver ved i Romernes Historie, skal fra en Guds Tempel gaae over igjen til private Huuse, hvilket ikke stikker sig — derfor vil jeg berøre nogle Exempler af Udlændinge, som fortalte paa vort Maal, vel tabe noget i Eftertryk, men tjene dog til en Slags behagelig Afverling. I Xerxes's Armee, som han havde samlet imod Grækenland, veed man at en Hoppe fødte en Hare, inden han endnu var kommen over Athosbjergene. Hvilket Hertegn forudsagde Udsaldet af hans store Foretagende. Han, som havde skjult Havet med sine Flaader, Landet med sine Krigshære, blev nødt, som et rædt Dyr, skjelvende at søge tilbage til sit Rige — Da han havde ødelagt Athen, og havde i Sinde at angribe Lacedæmon hendtes ham ved Tasselet et forunderligt Hertegn — Viinen, som var skjenket i hans Døger, er ikke een, men tvende ja trende Gange forvandlet til Blod. Magierne, herom raadspurgte, raadte ham at lade sit Foretagende fare. Og havde han havt mindste Forstand i sin tomme Hjerne, havde han nok fundet vogte sig da Leonidas og Spartanerne havde før givet ham saa eftertrykkelig en Advarsel.

15) Da Midas, som siden blev Konge i Phrygien, som Varn laae og sov, havde nogle Myrer kastet Hveedeforn i hans Mund. Da hans Forældre spurgde hvad dette Jertegn skulde betyde, svarede Spaaemændene: "Han skulde blive den rigeste af alle Mennesker." Spaaedommen var ikke falsk; thi Midas havde ene næsten meer Rigdom, end alle andre Konger, og fik — i Stedet for den nyttige Gave, Guderne havde givet ham paa Buggen — Kister fulde af Guld og Sølv —

16) Med Ret, og Villighed agter jeg dog Platos Bier højere end Midas's Myrer; thi disse lovede kun en ustadig og forgjengelig, hiine derimod en grundfast og evig Lykke, da de neddryppede Honning i hans Mund, da han laae i Bugge. Da Tegnsudleggerne hørte dette, sagde de: "at en honningsød Veltalenhed engang vilde flyde fra hans Læber." Men disse Bier troer jeg har ikke sværmet paa Hymettusbjergets Blomster, men paa Musernes helikonske Høje, som blomstre ved al Slags Videnskab, for efter Gudindernes Indskydelse at levere det fortreffelige Genie yndig Naring til hans store Veltalenhed.

Syvende Kapitel.

Drømme.

Siden jeg har talt om Midas's Rigdom, og Platos veltalende Søn, vil jeg og anføre de tydelige Drømme, mange har havt.

1) Hvo

1) Hvor skal jeg heller først begynde, end fra Guden Augustus's hellige Minde? Da hans Læge Artorius laae og sov Natten før Slaget stod imellem de romerske Armeor paa de philippiske Marker, aabenbarede Minerva sig for ham, og befalede ham at erindre Augustus, som laae i en svær Sygdom, at han desuagtet dog maatte bievaaue Slaget — Da han hører dette, lader han sig i en Bærestoel bringe i Striden, og imedens han der over sine Kræfter arbejder for Sejren, indtager Brutus hans Lejr — Kan vi troe andet end at Gudernes Godhed har maget det saaledes, at en Mand, som alt var bestemt Udødelighed, ikke skulde friste en Skiebne uværdig en Gud.

2) Foruden den gennemtrængende hurtige Forstand til at indsee alt, hvormed Augustus af Naturen var udrustet, havde han og i sin Familie et gandske nyt Exempel, som maatte erindre ham om at adlyde Artorius's Drøm — Thi han havde hørt, at Calpurnia, hans Faders, Guden Julius's Gemalinde, havde den sidste Nat han levede, i Drømme seet ham bleseret med mange Saar at ligge i sine Arme, og at hun, forfrækket ved denne fæle Drøm indstændigen havde beder ham følgende Dag at blive fra Raadhuset — Men for ikke at synes bevæget ved en Qvindes Drøm til at blive hjemme, paa stod han at vilde møde i Raadet, den Dag, da Forræderne lagde Morderhaand paa

ham. Det skifter sig ikke her i noget Stykke at gjøre Sammenligning imellem Faderen og Sønnen, især da de nu begge som Guder ere foreenede; men den første havde allerede ved sine Bedrifter banet sig Vej til Himmelen — den anden havde endnu en lang glimrende Bane tilbage at betræde — Hvorfore de u dødelige Guder vilde, at den første skulde erfare en Forandring i hans Stand, der forestod ham, at den anden skulde see denne Forandring opsat, at den eene Prydelse skulde skjenkes, den anden loves Himlen. —

3) Forunderlig og af et mærkværdigt Udfald var og den Drøm de 2de Konsuler P. Decius og T. Manlius Torquatus havde paa een Nat i Lejren ved Vjerges Vesuvius, i den svære og farlige Krig med Latinerne. Thi i Drømme lod sig en Mand see for dem begge, som forudsagde dem at paa det eene Partie skulde Generalen, paa det andet Armeen, gaae under, men den Armee skulde vinde Sejer, hvis Anfører angreb Fiendens Tropper, og deoverede sig over dem. Da Konsulerne næste Morgen anstillede en Ofring, for enten at udsone Drømmen, hvis den kunde afvendes, eller udføre den, om den ved et Bink af Guderne blev bekræftet, stemmede Indvoldene i Offerdyrene overeens med Drømme. De bleve da eens om, at den, hvis Sløj først begyndte at komme i Knibe, skulde

afbøde Fædrenelandets Skjebne med sit Liv, og da ingen af dem var bange traf Loddet Decius —

4) Følgende Drøm angik den offentlige Religion — Paa en Dag, da de offentlige Leege holdtes, førte en Borger sin Slave, som var hudstrøgen, med Forken om Halsen igjennem den flaminske Skueplads til Døden førend Toget begyndte — T. Atinius, en Mand af Almuen blev i Drømme af Jupiter befalet at sige til Konsulen "at Fordandseren ved sidste Leege ikke havde staaet ham an, og at en stor Ulykke vilde ramme Byen, hvis dette ikke ved Leegenes nøjagtigste blev forsonet" — "Han, tørde ikke aabenbare dette, af Frygt for at paadrage sig selv nogen Ulejlighed, hvis han foruroeligede Regjeringen med sin Drøm. Hans Søn bliver pludselig syg og dør. Derpaa spørger den samme Gud ham i en Drøm, om han var straffet nok for sin Overhørighed imod hans Befaling, og, da han bliver ved i sit Forsæt, falder han i en Sygdom. Da lader han sig endelig efter sine Venners Raad føre i en Barestoel først til Konsulernes Tribunal og dervfra til Senatet, og da han havde fortalt alting fra først til sidst, kommer han til alles store Forundring til sit Helbreed, og gaaer til Guds hjem igjen —

5) Denne Drøm maae heller ikke forbiegaaes — Da M. Cicero ved en Faktion af sine Fiender var forviiist

viist Byen, og opholdt sig i et Landhuus ved Atina, drømde han, at han vandrede igjennem Orkener og utilgjengelige Egne, og mødte der K. Marius i sin hele Konsuldragt — Denne spurgte ham "hvi han saa saa bedrøvet ud, og rejste saa farlige Veje" da han havde hørt hans Uheld, tager han ham ved Haanden, og overgiver ham til sin nærmeste Viktor, som skulde føre ham til hans Monument; thi "der, sagde han biede ham et glad Haab om hans Skjebnes Forandring — Og Udsaldet blev just saaledes — Thi i Jupiters Tempel, som Marius havde byggt, er hans Tilbagekaldelse af Senatet besluttet —

6) K. Grakkus har i Drømme tydeligt og klart faaet sin haarde Skjebne at vide — Han saa sin Broder Tiberius Grakkus, som sagde "han ikke paa nogen Maade kunde undgaae den Skjebne, han havde, da han blev nedstødt fra Kapitolium og dræbt." Dette havde mange hørt, af Grakkus, før han tiltraadte det Tribunembede, hvori han fik sin Broders Undergang — Cælius, en troeværdig Historieforfatter, fortæller at han har hørt tale om dette, imedens han endnu levede.

7) Denne Drøm var dog ikke saa sæt, som følgende — Da Antonius's Magt ved Afrika var gaaet til Grunde, flygtede Cassus fra Parma, som havde været paa hans Partie, til Athen — Da han der en
Nat

Nat træt af Uroe og Kummer laae i sin Seng og sov, syntes han en Mænd kom ind til sig, meget høj, sort af Farve, med uxfjemmet Skjeg og nedhængende Haar, og da han spurgde ham hvem han var, svarer han: "jeg er din onde Genius" Forsærdet ved dette saa føle Syn og dette saa gyselige Navn, kalder han paa sine Tjenerne, spørgende, om de havde seet nogen af denne Gestalt gaae ind eller ud af Kammeret — Da de forfikrede ingen var kommen der, overgiver han sig atter til Sønnen, og samme Syn forekommer ham igjen — Da vaagner han, lader bringe Lys ind, og forbyder Tjenerne at vige fra sig — Fra denne Nat forløb kun kort Tid, inden han efter Cæsars Befaling blev henrettet —

8) En Drøm, Aterius Rufus, en romersk Ridder havde, hvor de næjeste Omstændigheder vare angivne, er ogsaa gaaet i Opspydelse — Da et Fægterspil blev givet i Syrakusa, drømte han Natten før at han blev gjennemboeret af en Gærnfægter, hvilket han næste Dag under Skuespillet fortæller dem, som sad hos ham. Det hændte sig derpaa, at en Gærnfægter kom ind med en Mirmillon tæt ved Riddernes Plads, og saasnart han saae Karlens Ansigt, siger han, det var just den, han syntes myrdede ham, og strax vilde han gaaet bort — De hofsiddende frasnakkede ham sin Frygt, og befordrede derved den uheldiges Undergang;

gang; thi da Gernfægteren havde taget Mirmillonen hen til det Sted, slaget ham til Jorden og vilde dræbe ham, gjenneboerer han Atterus.

9) Hannibal, hvis Søn saavel som hans Baagen var fiendsk imod vort Rige, havde ogsaa en Drøm, ligesaa gruelig for Romerne, som vis i sin Spaadom — Han havde i Søvn et Syn overensstemmende med sin Plan og sine Ønsker, han syntes nemlig "et ungt Menneske af en overordentlig Højde var sendt ham af Jupiter, som Anfører i sit Angreb paa Italien, han følger først bag efter denne, og seer efter hans Befaling til ingen af Siderne; derpaa drev en af Menneskenes sædvanlige Lyst til det forbudne, seer han sig tilbage, og bliver vaer en umaadelig stor Slange, fare frem, og ødelægge alt hvad den var i Vejen, bag den brud med stor bragen i Luften Regn og Storm frem, og Solen var indhyllet med mørk Taage — Forfærdet spørger han "hvad dette var for et Uhyre, hvad dette skulde betyde". — Ansøreren svarer: "Du seer Italiens Ødelæggelse, gaar du kun fort, og overlad Resten til den dunkle Skjebne."

10) Hvor vel blev ikke Alexander Konge i Macedonien advaret ved en Drøm, at tage sit Liv nøje i Agt! kun at Skjebnen og havde raadet ham hvorledes han skulde undgaae Faren. Ved en Drøm, vidste han, længe før han erfarede det, at Kassanders Haand skulde

Kulde bringe ham Døden, ja endog da han aldrig havde seet ham. Efter nogen Tid, da Kassander bliver ham forestillet, og han hører det er Antipaters Søn, erindrer han vel sin frygtelige Drøm, men ved et græst Værk, hvori Drømmes Troeværdighed nægtes, bortjager han Mistanken om det Givtblanderie, som alt da var bestemt, og hvorved man troer Kassander berøvede ham Livet. —

11) Længt naadigere vare Guderne imod Digteren Simonides, som de styrkede til at følge den frelsende Advarsel, de i Drømme havde givet ham. Da han engang paa en Sørejse gik i Land, fandt han paa Strandbredden et dødt Legeme ubegravet — Han jordede det, og bliver af samme om Natten advaret, ikke at rejse bort følgende Dag. Han bliver, og seer de andre, som rejser, for sine Øjne at blive et Rob for Stormen og Havet — Glad over heller at have betruet sit Liv til en Drøm, end til et Skib, og er kjendelig for denne Belgjærning foreviger han den Døde i et Digt, og sætter ham derned i Menneskenes Hjerter et bedre og varigere Minde, end han var i Stand at sætte ham paa den øde sandige Strandbred —

12) End var den Drøm, som paaførde Kong Kroesus først Angest, siden Bedrøvelse — Han søn-
tes i Drømme at den af hans tvende Sønner, som
baade, i det indvortes og udvortes var det bedste, og
sønn

som var bestemt til Thronfølger, blev ham berøvet ved Jern — Derfor undlod han ikke ved faderlig Omhu at gjøre alt, hvad han troede kunde tjene til at afværge den sørgelige Ulykke, ham var spaaet — Prindsen blev ellers sendt paa Krigstoge — nu blev han holdt hjemme — Han havde et Rustkammer forsynet med alle Slags Vaaben — Ogsaa det blev skaffet bort — Han havde for bevæbnede Ledsgagere — De bleve forbudne at komme ham nær — Dog aabnede den uundgaaelige Nødvendighed Sorgen Vej — Thi da et usædvanligt stort Vildsviin ødelagde Gæden paa Vjergget Olympus, og anreitede ofte stort Nederlag imellem Bønderne, bød de Kongen om Hjælp mod denne særdeles store Ulykke, og Sønnen aftvang Faderen Tilladelse at gaae med for at fælde det; hvilket saa meget desto lettere blev ham tilstaaet, da man efter Drømmen intet havde at befrygte af Tænder, men af Jern. Imedens nu alle paa Sagten henvendte deres heele Opmærksomhed paa at dræbe Svinet, var Skjebnen — haardnakket i at udføre det truede Uheld — Drejet et Kastespyd, som var udkastet efter Dyret, hen paa Prindsen, og just fra den, som Faderen havde betroet ham til — denne ulykkelige havde tilforn begaaet et Vaademord, var flygtet til Kroesus, som ærende Giessterettens Guder, havde udsonet ham ved et Offer —

13) Cyrus den ældre er heller ikke et lidet Beviis paa Skjebnens uovervindelige Nødvendighed. Aftnages, hans Morfader søgde forgjeves at hindre Opfyldelsen af 2 Drømme, som spaaede hans Dattersøn Herredømmet over heele Asien. Sin Datter Mandane giortede han ikke med en medisk Herre, men med en Mand af Persernes Middelstand, for at ikke Dattersønnen, stolt af sin Herkomst skulde tragte efter Regjeringen, og fordi han havde drømt, at der fra hans Datter udgik en Flod, som oversvømmede heele Asien, og af hende opvored et Viintræe saa stort at det overstyggede alle Deelene af hans Rige.

22) Lod han Cyrus udsatte for vilde Dyr, saas snart han var fød — Men han har bedraget sig selv, da han ved menneskelige Anslag søgde at hindre sin Dattersøns Lykke, som alt i Gudernes Raad var besluttet.

14) Imedens Syrakusaneren Dionysius endnu var en privat Mand, drømde en Dame af Stand i Himera: at hun var kommen op i Himlen, og da hun havde igjennemvandret alle Gudernes Boeliger, seer hun en meget stærk Mand af gul Farve, fregnet i Ansigtet, at ligge under Jupiters Fodder, baunden med Lænker til Thronen — Hun spørger den himmelske Yngling, som ledsagede hende, hvem det var, det er, var Svaret, Siciliens og Italiens onde Skjebne, som

som løst af sine Baaend, vil blive mange Byer til Undergang" følgende Dag fortæller hun denne Drøm — Siden efter, da en Skjebne, ligesaa fiendsk for Syrakusas Frihed, som for enhver brav Mands Liv, løste Dionysius fra sit Fængsel i Himmelen, og nedfaldte ham som en Lynild over den lykkelige Roelighed, da han holdt sit Indtog i Himera, og alle strömte til for at see ham og opvarte ham, har ommeldte Fruentimmer, saasnart hun saae ham, raabt højt, at det var ham, hun saae i Drømme. Saasnart Tyrannen fik dette at vide, lod han hende rydde af Vejen —

15) Lykkeligere drømde denne Dionysius's Moder. Da hun gik frugtommelig med ham, syntes hun, hun fødte en lille Satyr — Drømmeudlaggeren spaaede hende hun skulde blive Moder til en af de navnkundigste og mægtigste Græker, hvilken Spaaedom ogsaa blev opfyldt —

16) Hamilkar, Karthaginiensernes General, drømde da han laae for i Syrakusa, at han hørde en Røst, som lovede ham næste Aften at spise i Byen. — Glad derover, som om Sejren var ham lovet fra Himmelen, laver han Armeen til et Slag. Men da der opkommer Ueenighed imellem hans Folk og Sicilianerne, falder Syrakuserne pludselig ind i hans Lejr, erobre den, og føre ham fangen med sig — Saaledes bedraget meere ved Haabet, end ved Drømmen, kom han

han virkelig til at spise i Syrakusa, som Fange, ikke det han havde ventet, som Sejerherre.

17) Alcibiades saae og i en Drøm sit ynkelige Endeligt. Han Drømte han var indsoopt i sin Matresses Kappe, hvilken hun og virkelig bredte over ham, da han var Dræbt og laae ubegravet —

18) Følgende Drøm fortjener, uagtet sin Længde, dog formedelst sin Bestemthed at anføres. Tvende rejsende Arkader kom til Megara, Den eene tog ind til en Bekjendt, den anden i et offentlig Værtshuus. Om Natten drømmer den første, at hans Rejsekammerat beder ham komme sig til Hjælp, da Værten vilde dræbe ham, og det endnu var mueligt han kunde reddes, hvis han strax vilde komme. Opvaagnende ved dette Syn, springer han op, og vil gaae til Værtshuuset, hvor den anden logerer, men ved en ulukkelig Skjebne forkaster han sit menneskekierlige Forsæt, som overflødigt, og anseende Synet for intet, lægger han sig til Roee igjen. Da kommer hans Ven, dødelig saaret atter for ham, bedende ham, dog ikke at afslaae at hevne hans Død, endskjønt han havde forsumt at redde hans Liv; thi nu blev hans døde Legeme i dette Øjeblik ført af Kroemanden til Porten i et Læs Møg' — Dreven ved sin Vens bestandige Bønner løber han strax til Porten, anholder Vognen, som var
viiist

viist ham i Drømme, og fordrev Gjerningsmanden til Straf for sin Forbrydelse.

Ottende Kapitel.

Underværker.

Mange Tilfælde ere handte Folk om Dagen vaagende ligesaa besynderlige som om de vare indhyllede i Mørkets og Drømmers Taage, og fordi det er vanskeligt at bestemme deres Oprindelse eller Maade, kalde vi dem med Rette Underværker.

1) Af denne store Mængde falder et mig først i Tankerne. Da Diktatoren A. Posthumius og Tullianernes Ansører Man. Oktavius stredde sammen med store Hære ved Søen Regillus, og ingen af Armeerne vilde vige en Fodsbred tilbage, have pludselig Kastor og Pollux ladet sig see stridende paa Romernes Partie, og aldeles slaget Fiendens Tropper.

I den mazedoniske Krig, syntes P. Vatinius en Mand fra det reatinske Statholderskab, paa sin Rejse til Byen om Natten, at 2 overmaade skønne unge Mennesker paa hvide Heste kom ham i Møde, beretende ham, at Perses Dagen før var taget til Fange af Paulus. Da han havde ladet Senatet dette vide,

fastes han i Fængsel, som en der ved ugrundet Snak
røbede Foragt imod Senatets Højhed og Værdighed.

Men da de af Breve fra Paulus erfarede, at
Perses just paa den Dag var taget til Fange, bliver
han befriet fra Fængslet, faaer et Stykke Jord skjenket,
og Frihed fra alle offentlige Tvingder.

Men at Kastor og Pollux ogsaa virke'lig paa den
Tid have vaaget for Romernes Herredømme, det var
vitterligt deraf, at man saa dem ved Søen Futurna
at toe Sveeden af sig og Hestene, og deres Tempel
som ligger ved Floden, stod aabent, uden at være op-
lukt af noget Menneske.

2) Hvor gunstige andre Guder have været vor
Bye, maae jeg og anføre. I heele tree Aar havde
den været hjemløst af Pest; ingen Ende saa man paa
denne saa store og langvarige Ulykke, hverken ved Gu-
dernes Naade eller Menneskenes Hjælp, da Præsterne
raadspurgde de sibylliske Bøger, og derudi opdagede, at
den forrige Sundhed ikke paa anden Naade kunde er-
holdes, end ved at hente Askulapius fra Epidaurus.
Altsaa sendte Byen Gesandter derhen, troede ved hin
allerede den Gang store Anseelse at skulde der finde
Hjælp imod Ulykken — Haabet slog ikke Fejl; thi saa
naadige Guderne havde været i at love dem Hjælpen,
vare de og i at sende den — Epidaurierne førte strax
de romerske Gesandter til Askulapius Tempel, som
laae

laae 5000 Skridt fra Byen, og tillode dem paa det ædelmodigste, at de der frit maatte tage, hvad de troede kunde være deres Fædreland til Gælse at hjembringe — Denne Velvillighed har Guden selv efterfulgt, og bekræftet Menneskenes Ord ved sin Naade — Thi den Slange, som sjelden, og aldrig uden til stort Held lod sig see i Epidaurus og som de ære, som en Gud, begyndte at snoe sig igjennem Byens fornemste Gader, med vilde Dine og sagte Gart, og da den i 3 Dage var seet med en hellig Beundring af alle, viiste den tydelig sin Lyst til en berømtere Boelig, og begav sig til den romerske Galey —

Skibsfolkene forskræktes over dette usædvanlige Syn, men den gik op, hvor Gesandten A. Ogulnius havde sit Telt, snoede sig der sammen, og lagde sig til Roelighed — Da have Gesandterne, som de havde naaet deres Ønske, efter anstillet Takoffer, og efter at de havde lært Slangens Dyrkelse af Kyndige, glade lettet Anker — Med gunstig Vind kom de til Antium, hvor Slangen, som heele Tiden var bleven i Skibet, gik ind i Forgaarden til Askulapius med Myrter omgivne Tempel, og snoede sig om et højt Palmetræ. Efterat den saaledes 3 Dage havde logeret i Antimnus Tempel, og man hver Dag havde foresat den, hvad den plejede at æde, og Gesandterne meget frygtede, den ej skulde vende tilbage til Skibet, kom den dog

igjen for at lade sig føre til vor Bye — Da Gesandterne steege i Land paa Bredden af Tiberfloden, svømmer den over til Den, hvor Esculapius havde sit Tempel, og bortedrives ved sin Ankomst den Ulykke, mod hvilken den var kaldet til Hjelp —

3) Ligefaa villig rejste Juno til vor Bye — Da Staden Vepi af Furius Kamillus var indtagen, søgte Soldaterne efter Generalens Befaling at flytte Juno Monetas Billede, som der var dyrket med besynderlig Iver, og at bringe det til Byen — En af dem spørger af Spej Gudinden, om hun vilde flytte til Rom; hun svarer „hun vilde.“ Da de hørte dette, forandres Skiemten til Forundring — Og nu i den Tanke at de ikke førte Statuen, men Juno selv hentet fra Himlen, satte de hende glade paa den Deel af Aventinbjerget, hvor vi nu see hendes Tempel.

4) Den qvindelige Lykke, hvis Statue staaer ved den latinske Vej 4 Miile fra Byen, og er helliget tilligemed sit Tempel paa den Tid, da Coriolanus ved sin Moders Bønner blev hindret fra at ødelegge Byen, veed, man har talet ikke een, men to Gange; omtrent med disse Ord: „Som det sig bør, Qvinder! have I seet mig, som det sig bør, helliget mig Templet.“

5) I et Feldtslag — som Konsulen Valerius Publifola i efter Kongernes Uddrivelse holdt med Bejertnerne og Etrurerne, da de vilde sætte Tarquinius paa

Thro-

Thronen igjen, og Rømerne ønskede at beholde den
nyelig forskaffede Frihed — Da Cetrurernes og Tar-
quinius paa den højre Fløj havde Overmagten, er saa
stor Skrak pludselig overfaldet dem, at de ikke alene
selv, skjønt Sejerherrer, toge Flugten, men trak en-
dog Vejenterne med sig, som de anstak med samme
Skrak — Grunden hertil angives at have været et Un-
dervært — En stærk Nøst, fortæller man, kom ufor-
modentlig fra Skoven Arfia næst ved, fra Sylvanus,
saaaledes omtrent: „Flere end een skal Cetrurernes
fælde — Den romerske Armee skal gaa bort som Sejers-
vinder“ — At dette var sandt, viiste Dyngerne
af de slagne.

6) Fortjener ikke den Hjælp — hvorved Mars
skaffede Rømerne Sejer — at foreviges i Historien?
Bruttierne og Lukanerne søgte med en stor Magt at
ødelegge Byen Thurina, som de vare overmaade for-
bittrede paa — Konsulen R. Fabricius Luscinus søgte
af alle Kræfter, at redde den — Udsaldet var usik-
kert — Begge Partiers Tropper vare samlede, men
Rømerne torde ikke vove en Prøvelse — Da viiste sig
en ung Mand af en sjelden Højde, som først begyndte
at opmuntre dem til Tapperhed — Derpaa, da han
sandt dem endnu eendragtige, griber han Stormstiger,
kommer lykkelig vidt igjennem Fiendens opstillede Hær
til deres Lejr, anbringer sine Stiger og bestiger Skand-

sen.

sen. Derpaa raaber han, at nu var et Skridt gjort til Sejren, og trækker vore derhen for at indtage Lejren, Lukanerne og Bruttierne for at forsvare den — og nu samlede der stree de en uvis Striid — Men han slog Fienden i Træfningen, og gav dem i Romernes Hænder, et Offer for Død eller Slaverie — Thi 20,000 bleve slagne, 5000 fangne tilligemed Stat. Statirus, Chef for begge Nationernes Armeer — 33 Faner ere tagne — Følgende Dag, da Konsulen vilde hædre dem, som havde udmærket sig, og sagde, han havde bestemt en Guldkrone til den unge Kriger, som havde overrumplet Lejren, fandtes ingen, som fordrede den Belønning; da erfarede og troede man, Fader Mars havde hjulpet sit Folk, og iblandt andre Mærker paa at dette forholdt sig saaledes, bekræftedes ogsaa Formodningen derved, at man fandt Hjælmen med 2 Plumager, som Euden havde havt paa Hovedet. Derfor blev efter Fabricius's Befaling en Taksigelsesfest anstillet for Mars, og Soldaterne bekræftede med Laurbær, gave med stor Glæde ham det Vidnesbyrd at han havde hjulpet Dem.

7) Nu vil jeg anføre et Minderværk, som bekjendte nok i sit Aarhundrede, ogsaa er kommet til Efterkommerne. Æneas havde i Lavinium sat sine Høns-guder, som han bragde med sig fra Troja — Hans Søn Askanius førte dem derfra til Alba, som han havde

de bygget — Men de vendte tilbage til deres gamle Tempel — Da man kunde troe dette var seet ved Menneskehaand, bleve de førte til Alba igjen, men have ved en nye Tilbagegang tilljendegivet deres Villie — Jeg veed og at Mennesker da baade skal have hørt og seet de uddødelige Guder at have talet og bevæget sig, dog jeg veed hvor lidet man vil sætte Troe til saadant — Men da det ikke ere nye Tildragelser, som fortælles, men fortalte som igjentages, vil jeg lade enhver Forfatter forsvare sin egen Troeværdighed; min Sag bliver det kun, ikke som ubetydeligt at forbigaae, hvad berømte Skribenter have agtet værdt at forevige —

8) Ved at tale om den Dye, hvorfra vor Stad har havt sin første Oprindelse, tænker jeg paa Guden Julius, en af Veneas's lykkeligste Descendenter — K. Rassius, som aldrig bør nævnes uden under Landsforræderens Navn, saae denne i Slaget ved Philippi, da han freed med største Hefstighed, med overmenneskelig Majestet, klædt i Purpur at komme med truende Afsyn, til Hest ansettende imod sig. Forfærdet ved dette Syn, vender han Fienden Ryggen, sigende: „hvad vil du udrette her, da det ikke har hjulpet, du dræbde ham.“ Nej! Rassius! Du havde ikke dræbt Caesar; thi ingen Gud kan dræbes, men med din Misgjerning imod ham under et dødeligt Legeme, har du fortjent i ham at have fundet saa vreed en Gud.

19) Da L. Lentulus seilte forbi Standsbredden, hvor Kn. Pompejus den store, dræbt af den troeløse Kong Ptolomæus, blev brandt ved Stykkerne af en Daad, siger han til sine Medfølgere, uden at vide hans Ulykke, da han saae dette Daal, som var oprettet Skjebnen til Skjendsel „Hvem veed ikke, Kn. Pompejus brændes i denne Lue?“

10) Dette sagde dog kun et Menneske, men fra Apollos egen Mund kom den troeværdige Synadom, som forkyndte Appius sin Undergang. — Under den borgerlige Krig — hvori Kn. Pompejus til sin og Stadens Ulykke afbrød Venkabet med Cæsar — ønskede Appius at vide Udsaldet paa denne betydelige Uroelighed — I Kraft af sit Embede — thi han var Gouvernør i Afrika — befaler han Præstin den ved Draklet i Delfi at gaae ned i det inderste af den hellige Huule, hvorfra Svarene hentes, hvilke ere ligesaa efterrettelige for de spørgende, som en alt for stærk Guddommens Indskydelse er haard og tung for de svarende —

Da Jomfruen der var indblæst af Guden, forudsiger hun med skrækkelig Stemme, i tvetydige Ord, Appius sin Skjebne. „Ikke, Romer! angaaer dig denne Krig, Coela paa Euboens Kal du have“. Han troede Apollo herved forleder ham til at blande sig i denne Krig, og rejste derfor hen til den Egn, som ligger

imel-

imellem Rhamnus et bekjendt Stykke af det attiske Distrikt, og Staden Karustus, som er tæt ved det chalcidiske Sund, hvilken Egn har Navn af Coela paa Euboea — hvor han før det pharsalske Slag døde af en Sygdom, og fik til Begravelse det Sted, som var forudsagt af Guden.

11) Ogsaa dette kan regnes iblandt Underværker. — Da Saliernes Tempel brændte, fandtes intet uskadt derudi af Luen, uden alene Romulus's Stav. Da Fortunas Tempel brændte, blev Serv. Tullius's Statue uskadt — Begge Cingene da Guderne's Møders Tempel brændte — førstegang under P. M. Scipios og L. Vestias — siden under M. Cernilius's og L. Papias Konsulat, er M. Klaudias Statue, som stod i Forgaarden, bleven staaende paa sin Piestal, uskadt af Luene.

12) Acit. Nicias Begravelse opvakte megen Forundring i vor Stad, da baade Legerne og hans Huusfolk havde holdt ham for Død, og han i nogen Tid havde ligget Liig, føres han ud for at brændes, og da Jlden allerede havde angrebet hans Legeme, raaber han, at han levede, og kalder sin Skolemester, den eeneste der var bleven, til Hjælp — Men omgivet af Lue, kunde han ikke reddes.

Man fortæller og at L. Lamina, som havde været Prætor, har talt paa Baalet —

13) Dette bliver ikke saa forunderligt, naar man hører hvad der hændtes Painsylieren Eris — Platis fortæller, at denne har lagt i 10 Dage paa Balspladsen iblandt de faldne, og da han var lagt paa Baaliet 2 Dage efter han var ført derfra, kom han til Live igjen, og fortalte forunderlige Ting han havde seet imedens han var Død —

14) Siden jeg er kommen paa Tale om Udlændige maae jeg fortælle følgende. En meget lærd Mand i Athenen fik et Stød paa Hovedet af en Steen, og tabte derved Erindringen af Videnskaberne, som han med stor Glid havde dyrket, alt andet huskede han meget vel — Et ulykkeligt og ondskabsfuldt Saar i hans Sjæl — ret som Skjebnen med Glid kunde undersøgt alle hans Evner, for at vise sin Skadelyst imod den, der var ham kjærest, og misundelig — saaledes begravede Mandens udmærkede Værd; thi han som nu ej længer kunde nytte saadanne Studeringer, maatte heller ønsket aldrig at have havt Udgang til dem, da han maatte savne Ungeneimheder i dem, han tilforn havde erfaret —

15) Forunderligere er dog følgende Historie — Mausimoes en Atheniensers Kone kommer og finder sin Søn og Datter i Utugt sammen. — Forbauset ved Synet af denne uventede Ufftyelighed, bliver hun strax maalløs, saa hun hørken i det Djeblisk kunde
vise

vide sin Fortrydelse, eller siden tale derom — De
bødte for deres unaturlige Handling ved at stille sig
selv ved Livet — saaledes berøvede den grumme Skjebne
hende Mælet, dem Livet, gunstigt dog imod hende —

16) Eagles fra Samos, en Fægter, var stum,
men da man vilde stille ham ved Navnet og Prisen for
en vunden Sejer, fik han sit Mælet igjen —

17) Gorgias, en tapper Epiroter havde en besyn-
derlig Fødsel — Da hans Moder blev udført, kom
han frem, og nåbte ved sit uventede Skrig Liigbærer-
ne til at staae stille — Han viiste sit Fædreland et
gandske nyt Syn — ved sin Moders Liigfærd saae
han først Lyset, fra hendes Baal kom han i Vuggen.
Tvende Særsyn i et Djeblik — En fødte efter at være
død, en skulde begraves inden han blev fød —

18) Jason i Pheræ fik et meget lykkeligt Saar
af en som vilde dræbt ham — Da denne i et lumskt
Overfald stødte til ham med et Sværd, stak han Hul
paa en Byld, ingen Læge kunde kurerer, og befriede
ham derved fra et Onde, som havde blevet hans Død.

19) Ligesaar yndet af de udsdelige Guder var
Simonides, hvis Liv, reddet fra en overhængende
Fare til Søes, ogsaa blev frelst fra en voldsom Under-
gang til Lands. Da han spiste hos Skopas i Kranon,
en Bye i Italien, kom en og lod ham vide, at der vare
ankomne 2 unge Personer, som indstandigen bade
ham

ham strax at komme ud. Da han kommer ud finder han ingen, men i samme Øjeblik falder Salen ned, hvor Skapas trakterede, og knuser ham med alle sine Gnister. — Hvad var større end saadan Lykke, som intet Uheld hverken til Vands eller Lands kunde kuld-
faste.

20) Gjerne sætter jeg denne en Dafidas ved Si-
den, at enhver kan see hvad Forskjel der er imellem at
besynge Gudernes Lov, og at nægte dem den skyldige
Ærefrygt — Denne hengiven til en Videnskab, hvis
Dyrkere kaldtes Sofister, fik det dumme og ondskabs-
fulde Indfald at spotte Apollo i Delfi — Han spør-
ger ham „om han ikke kunde finde en Hest, da han
havde ingen“ — Oraklet svarer „han skulde vel fin-
de en Hest, men den skulde slaae ham af, og derved
stille ham ved Livet“ Da han rejste dervfra fornøjet,
som havde han gjort Oraklernes Troeværdighed latter-
lig, falder han i Kong Attalus's Hænder, som han
ofte fraværende med de haanligste Udtryk havde fornær-
met — Efter dennes Befaling nedstyrtes han af en
Klippe, som kaldtes Hesten, og leed en velfortjent
Straf for sin rasende Lyst til altid at spotte Guderne. —

21) Samme Orakel advarede Macedonerne
Konge Philippus at vogte sig for firspandte Vogne
— Derfor forbød han over sit heele Rige at kjøre med
4 Heste, og skædede altid et Sted i Doeroten, som
kald-

kaldtes: den firsplænde Vogn. Dog undgik han ikke den forkyndte Slags Fare; thi Pausanias havde en saadan Vogn udgraveret paa Haandgrebet af det Sværd hvormed han myrdede Philippus —

22) Skjebnen vilste sin uovervindelige Haardnakkenhed som imod Faderen, saa imod Sønnen Alexander — Da Indianeren Kalanus, som godvillig vilde bestige et brændende Baal, blev spurgt af denne, om han intet havde at udbede sig eller sige, svarer han „om en kort Tid skal jeg see dig“ det skedte; thi kort efter dennes frievillige Død blev Alexander paa en voldsom Maade taget af Dage.

23) En Roerknægt havde en Hændelse, som i Henseende til det overordentlige fortjener at settes i Ligning med disse Kongers Undergang.

Da han stod paa en tyrisk Galej og pompede, kaster en Bølge ham over Borde ved den eene Side, og en anden kaster ham fra den anden ind i Skibet igjen. Saaledes ulukkelig og lykkelig har man i et Øjeblik baade beklaget og lykønsket ham.

24) Hvad skal man sige om den Spøg Naturen synes at have dreven med visse menneskelige Legemers Dannelsen? saavit taalelig, da den er under Gruesomhed, men forresten at regne iblandt Gærhyn. J. Cr. Prusias en Søn af Bithyniens Konge af samme Navn har, i Stedet for den øverste Råd Tønder havt et sam-

sammenhængende Veen af samme Længde, som hverken
fjemmede ham, eller paa nogen Maade var til Ulejligheds.

25) Drivetine — en Datter af Kong Mithridates, sød af Dronning Laodice, som fulgte sin Fader paa hans Flugt da han var overvunden af Pompejus — var overmaade vansiret ved dobbelte Rader Tænder.

26) Forunderlige Dine maae den Mand have havt, som man veed, havde saa stærkt et Syn, at han paa Lilybaeum i Sicilien kunde staae og see, naar Karthaginiensernes Flode løb ud af Havnen.

27) Endnu forunderligere var Messenieren Aristomenis Hjerte — Formedelst hans overordentlige Snedighed lode Athenienserne ham opskjære, og fandt hans Hjerte besat med Haar, da de omsider fik fat paa ham, efter at han nogle Gange tilforn var fangen, men ved sin Snildhed igjen sluppen løs.

28) Digteren Antipater fra Sidon havde hvert Aar Feberen paa sin Fødselsdag. Da han var blevet meget gammel døde han samme Dag af den periodiske Sygdom.

29) Her fortjene Filosoferne Polystratus og Hipoklides at anføres. De vare begge fødte paa een Dag, begge af Epikurus's Sekt, i Formue, som i Skole, lige, døde de i en høj Alder i eet Øjeblik —

Hvem

Hvem troer ikke at saa lige en Skjebne, saa fortroeligt et Venskab har havt Gudinden Konfordia at takke for sin Oprindelse, Frenigang og Ende.

30) Hvorfor just dette er haendt — de mægtige Kongers Børn — den berømte Konge — den sindrige Digter — Giver ej Naturen selv Regnskab for denne saa frugtbare Moder paa got og ont, denne saa opfin- deriske Konstnerinde i alt — Ligesaa lidet gjør den Regns- kab — hvorfor den saa høilig har elsket de vilde Gje- der paa Kreta, at den ligesom med Moderhaand fører dem til Planten Diktamnus, hvoraf de kan finde Redning, naar de ere gennemskudte af Pile; thi saa snart de have faaet af denne Plante, falde strax Pile- ne og Forgiften af Saaret — hvorfor den paa Den Cefallonia har lært Nøget den største Deel af Naret at stille sin Tørst ved at staae med opspærret Gab imod Vinden, da alle andre Creature i Verden hver Dag maae ladske sig med Vand — Hvorfor den i Krati- ne har givet Alteret i Junos Tempel, det Fortrin at Afsen aldrig kan blæse deraf — eller hvorfor den har givet Vandet paa 2 Steder — i det macedonske og kalenske — Viins Kraft, saa Folk deraf kan blive drukne. Slige Ting bør vi ikke saa meget forundre os over, kun erindre, da vi bør vide, at den, som har det uendelige Arbejde at frembringe alt, ogsaa har Nøt at handle efter eget Lykke.

Siden jeg har berørt saa mange overordentlige Tilbragelser, maae jeg og tale om den Slange, som E. Livius ligesaa nøjagtig som veltalende beskriver — Han beretter at der i Afrika ved Floden Bagrada var en Slange af saa uhyre Størrelse, at den hindrede Att. Regulus's Armee at bruge Floden. Mange Soldater opslugte den med sin græffelige Mund, mange knuste den med sin mangleddede Hale — Da den ikke kunde gennemboeres af Viile, blev den omgivet med Vassister, og kun under mange svære Steene saldt Uhyret, som var Cohorterne og Legionerne frygteligere end Karthago selv — Vandene bleve forgiortede af dets Blod, Egnen rundt omkring anstuet af Uadslets pestilentialste Uddunstninger, saa den romerske Lejr maatte flytte derfra — Huuden af Uhyret, som blev sendt til Dyen, siger han var 120 Fod lang.

U n d e n B o g

Første Kapitel.

Egteskabs Skikke og Familiepligter.

Da jeg nu har vanket omkring i Naturens store og magtige Rige, vil jeg nu bruge min Pen til Beskrivelsen, saavel af vor Byes, som af andree Folks
mærk

mærkværdige gamle Skikke og Indretninger. Thi det kan være interessant at vide, hvorledes man først har levet i den Bye, hvor vi nu under den beste Høste ere saa lykkelige, at denne Betragtning kan have gavnlig Indflydelse paa vore nærværende Sæder.

1) Hos vore Fædres blev intet hverken offentligt eller privat foretaget uden Auspicier, hvorfor man endnu ved Egtteskabers Slutning seer Auspices nærværende — Endskjønt de have ladet af at tage Auspicier, viser dog Navnet selv, at det har været en gammel Skik —

2) Konerne sadde til Bords — Mændene laae. — Denne Skik har trængt sig fra det menneskelige Selskab ind i Gudernes Helligdomme; thi ved Maaltidet for Jupiter, søres han paa en Bænk, Juno og Minerva paa Stoele. — Hvilken Strengthed man i vor Tid dog nøjere iagttager paa Kapitolet, end i egne Huuse, maaskee fordi man synes det var vigtigere, at Gudinderne holdes i den gamle Orden, end Konerne.

3) De Koner, som givtede sig kun een gang, fik Kydskeds Krone, da man ansaae den Kone sin Mand fuldkommen troe, som ikke vilde forlade det kydske Brudekammer, hvor hun var gaaet ind som Jomfrue, og Lyst til flere Egtteskaber, som Tegn paa en vis utilladelig Mangel paa Afholdenhed.

4) Skilsmisse imellem Mand og Kone var uhebt indtil 520 Aar efter at Byen var bygt — Sp. Karvilius var den første, som forskjød sin Kone for Ufrugtbarhed — endskjønt han syntes at have handlet efter en ikke uforkastelig Grund, undgik han dog ikke Dadel, fordi man troede at Lyk til at faae Børn ikke kunde foretrækkes den ægtefæbelige Troeskab —

5) At Fruentimmerets Vær kunde desto bedre betrygges ved Verbødighed imod det, var det forbudt enhver som stjernede en Dame, at røre ved hende, at Kjønnets kunde være sikker for al voldsom Berørelse af en fremmed Haand — Brugen af Vin var og for ubekjendt for romerske Fruentimmer, fordi de ikke derved skulde forledes til nogen Uanstændighed, og fordi der plejer kun at være et Skridt i Udsvævelsen fra Vaksus til forbuden Venus — Men at deres kyndste Liv ikke skulde hentes uden al Fryd, men blandes med en tilbørlig Deel Blidhed, vare deres Mand søjelige, saa de pyntede sig med Guldsmykker og Purpur, og for at forhøje Skjønheden, friserede de sig med stor Gliid og puddrede sig med rødt Pudder. Thi da havde man intet at frygte for forførte Djele, som laure paa at forstyrre Roe og Lykjalighed i andres Ægteskaber, men bevogtede af en fælleds Bluefærdighed, kunde de baade see og sees uden mindste Fare for Uanstændigheden —

6) Saa ofte der opkom en Ordvevling imellem Mand og Kone, gik de sammen til Gudinden Viriplas-
 tas Tempel, som ligger paa Palatinerbjerget, og
 naar de der havde talt, hvad de vilde, vendte de for-
 ligte og eenige tilbage. Denne Gudinde siges at have
 faaet sit Navn af det hun forsoner Mandene — Vres
 bød hun og dyrkes om ikke med yppigste, dog med de
 udsøgteste Offere, da hun vaager over den daglige
 Huusfred, og paakaldet, skaffer dem som drage Kjer-
 ligheds lige Mag, baade Manden og Konen, den Vre,
 dem tilkommer.

7) Med denne Vesteedenhed imellem Egtesæller
 vil man finde den overeensstemmende, som herskede
 imellem de øvrige Paarørende; thi det mindste Træk
 er nok for at vise, hvor stor dens Magt var — En
 Fader gik aldrig i Bad med sin vorne Søn, en Svi-
 gersfader aldrig med sin Svigersøn — Aabenbart alts-
 saa, at man for Blodet og Slægtskabet bar ligesaa me-
 gen Undseelse som for de udsødelige Guder selv, —
 Da man i Nærværelsen af Personer som ved saa hel-
 lige Baand vare bundne til sig, ansaae det for Skam
 at blotte sig, ligesaa vel som paa noget helligt Sted.

8) Høfideligt Gjæstebud var og Skik hos vore
 Fædre — De kaldte det Kjerligheds Maaltid; ingen
 bievaaenode det uden paarørende, for at, om nogen
 Misforstaaelse var opkommen imellem de beslagtede,

den da kunde hæves ved det glade festlige Bord, hvor alle yndede Eenighed —

9) Ungdommen beviste Alderdommen saa stor og opmærksom Erbødighed, som vare Oldingerne de unges fælles Fædre. Hver Dag Senatet var samlet, fulgde de unge altid een af Senatorerne til Raadhuset, gjerne enten en Naarværende eller en Ven af deres Fædre, og ved Døren bleve de, til de kunde have den Ære at ledsage ham hjem igjen — Ved denne frievillige Tjeneste hærdede de baade Sjæl og Legeme til uforskræmten Gliid i offentlige Forretninger, og da de beskeedne og estertankende i deres Arbejde gik frem med langsomme Skrit, kom de siden derved bedre forberedte frem paa den Skueplads, hvor deres Talenter skulde vise sig — Naar de vare indbudne til Gjæstebud, erkyndigede de sig altid først nøje om, hvem der kom, at de ej skulde tage Pladsen fra nogen af de ældre, efter Maaltidet lode de disse først rejse sig og tage Afsked — Hvoraf man vel kan slutte, hvor lidet og beskeedent de taledede i disses Nærværelse.

10) 3 Selskaber sang de ældre efter Fløjte Æres-
sange om Forsædrenes Bedrifter, for at opflamme
Ungdommen til disses Efterligning. Hvad kan tæn-
kes hæderligere eller nyttigere end denne Striid? Ung-
dommen vilste de graae Naar den tilkommende Erbø-
dighed — Oldingen, som havde henbragt sine Naar,

tilsat sin Styrke i Statens Tjeneste, opvakte Lyst til
 Være og Yndest hos Unglingen, som stod ved Ind-
 gangen til det virksomme Livs Bane — Hvilket
 Uthen — hvilken Skole — hvilke fremmede Videns-
 skaber skulde jeg foretrække for denne Skik i mit Fædres-
 neland! Herfra kom Kamillerne — Scipionerne —
 Fabricierne — Marcellerne — Fabierne — og for
 ej at blive vidtløstlig i Opregnelsen af vort Riges Hæ-
 dersmænd — herfra kom Cæsarerne, hvis Navne
 glimre iblandt Gudernes.

Andet Kapitel.

Øvrighedens og Stændernes Dyder, Plig-
 ter og Indretninger.

1) Fædrenelandskjerligheden var saa stor hos alle,
 at ingen Senator i mange Aarhundrede havde aaben-
 baret Senatets hemmelige Beslutninger — Kun Q.
 Fabius Maximus gjorde det eengang, men af Uviden-
 hed; da han paa en Rejse til sit Landhuus mødte P.
 Krassus, som rejste til Vhen, fortæller han ham hvad
 hemmeligen var besluttet i Senateret, nemlig at erklære
 den tredje puniske Krig. Han vidste Krassus 3 Aar
 tilforn var blevet Kvæstor, men vidste ikke, at Censor

rerne ikke endnu havde sat ham iblandt Senatorerne; thi paa denne Maade fik de, som havde beklædt Cressposter, Udgange til Raadhuuset. Men, endskjønt Fabius's Fejl var uundskyldelige blev han dog skarpt irettesat derfor af Konsulerne — Thi man vilde aldrig taale, at Tausheden det beste og fasteste Baand om Statens Noer, blev løsnet.

Saaledes og — da Eumenes, Konge i Asien, en stor Ven af vor Bye, havde berettet Senatet at Perses rustede sig til Krig imod Romerne — kunde man hverken faae at vide, hvad han havde sagt, eller hvad Senatet havde svaret, førend det blev bekjendt at Perses var taget til Fange. Som et troe og sikkert Hjerte i Staten, rundt om befæstet og forskandset med den gavnlige Taushed var Raadhuuset — Enhver, som traadte inden dets Dørre, tilsidefatte al Kjerlighed til sine egne, følende kun for Fædrelandet, saa man skulde troe jeg vil ikke sige een, men ingen havde hørt, hvad der var betroet saa manges Dren.

2) Hormeget Oldtidens Dyrighed holdt over sin og Folkets Højhed, kan man iblandt andet see heraf, at der ved største Standhaftighed blev iagttaget, aldrig at svare Grækerne uden paa Latin. Ja man nødte dem endog ikke blot i Byen, men og i Grækenland og Asien, at tale ved en Tolk, saa at de ingen Nytte havde af deres flydende Tunge, hvori de ellers vare
meget

meget stærke, og at det latinske Sprog derved kunde blive desto meere agtet iblandt alle Nationer.

Man skattede vist og den Tid Lørdom, men man vilde ikke Romeren i nogen Ting skulde give efter for Grækeren og man ansaae det for en Skam, at Regjeringens Højhed og Magt skulde tvinges af et indtrægende og forførfisk Sprog.

3) Hvorfore du K. Marius ikke maae ansees for en plump stivsinnet Mand, fordi du bekrandset med tvende Laurbærkrandse berømt ved Numidiens og Germaniens Trosæer, ikke i din Alderdom vilde kultiveres ved at lære et overvundet Folks Sprog, at du ikke derved skulde, som en flygtende Slave, forlade dine Fædrenessikke — Hvem har da først givet Anledning, til, at vore Dren nu døves paa Raadhuset ved græsk Procedure — Som jeg troer var det Taleren Melo, som havde dannet Cicero — Thi man veed at han var den første iblandt alle Udlandinge, som i Senatet er hørt uden Tolk. Denne Vre har han ikke uforstyldt naaet, da han havde hjulpet den romerske Veltalenhed til sin største Højde — Ulykkelige Arpinum! bande fordi du frembragte ham den berømteste Videnskabers Foragter, og ham deres uudsømmelige Rilde.

4) Med største Iver holdte vore Fædre over denne Skik, at ingen, endstjønt han gik med af Høflighed, maatte gaae imellem Konsulen og den nærmeste

Liktor — Havde Konsulen en Søn, havde denne, saa længe han var Barn, Tilladelse at gaae foran sin Fader. Dette er saa haardnakket iagttaget, at da Qv. Fabius Maximus, som 5 Gange havde været Konsul, en Mand af største Anseelse og den gang i en høj Alder, blev buden af sin Søn, som var Konsul, at gaae imellem sig og Viktoren, for ikke at blive trykket imellem Mængden af Fienderne, Samniterne, som de gif hen at holde en Samtale med, vilde han ikke imodtage Tilbudet — Saaledes og den Fabius, der blev som Gesandt sendt til sin Søn Konsulen til Sveffia. Sønnen var af Uerbødighed gaaet uden for Byen for at tage imod ham, men, da Faderen sees at ingen af de 11 Viktorer besøf ham stige af Hesten, bliver han siddende meget fortrydelig over dette. Da Sønnen mærker dette, befaler han sin nærmeste Viktor at erindre ham om sin Pligt — Fabius adlød strax hans Befaling, sigende: „Søn, jeg ringeagtede ikke din den højeste Værdighed, men jeg vilde forsøge, om du vidste at opføre dig som Konsul, jeg, veed vel, hvad man skylder den Mand Fædrelandet ærer, ja jeg meener endog at den private Kjerlighed bør vige for de offentlige Love og Indretninger“.

5) Ved at tale om de hædrede Fabier, kommer jeg til at tænke paa de Mænd af den beundringsværdigste Standhaftighed, som af Senatet bleve sendte
til

til Tarentum for at erklære Krig. Da de der havde lidt de skammeligste Fornærmelser, een af dem endog var overflaget ved Urin, bleve de efter Grækernes Skik fremførte paa Theatret, hvor de forrettede deres Vren-
de med de Ord, dem var befalet — Over den lidte Fornærmelse klagede de ikke, for ej at sige andet, end hvad de havde faaet Ordre til, og den deres Hjerter indprentede Verbødighed for de gamle Skikke kunde ikke udryddes ved den bittere Smerte, som Forhaan-
nelse saa heftig opvækker. Gandelig, Taren-
tum! befordrede du Undergangen af den Bal-
de, du saa længe misundelsesværdig havde været i Besiddelse af; thi da du forrumlet af din glimrende Lykke ansaae med Foragt den ukonstlede Dyds i sig selv grundede Styrke, faldt du Blind og Afvendig paa vor Regjerings mægtige Sværd.

6) Men, for at komme fra de ved Overdaadig-
hed fordærvede Sæder til vore Forsædres strenge Skikke, maae jeg og anføre, at Senatet tilforn idelig samlede sig paa det Sted, som endnu kaldes Senakulum, og ventede ikke paa en ordentlig Indbydelse for at samles, men saasnart det blev hentet, gik det strax til Raad-
huuset, meenende at den Borgers Noes var roet-
dig, som ikke af sig selv, men kun befalet opfyldte de Pligter, han skulde Staten, da enhver Forretning,

som afsvinges ved Befaling, Bylde den befalende meer end den lydende sin Tilvarelse.

7) Ogsaa dette fortjener at fortælles, at Folks-tribunerne ikke maatte komme ind i Naadets Sahl, men sadde ved Døren, hvor de med største Opmærksomhed undersøgte Senatets Beslutninger, for at hindre dem at gaar igjennem, som de ikke kunde biesalde. Derfor blev under de gamle Senatsbeslutninger, altid skrevet det Bogstav T. hvilket Mærke tilkjendegav, at Tribunerne vare af samme Meening — Endskjønt disse skulde see paa Folkets Beste, og holde de regjerende inden de rette Skranke, tillode de dem dog at bruge Sklokar og Guldringe, som bleve dem skjenkede af Statens Kasse, at Dyrigheden ved deslige Prydelser kunde have desto mere Anseelse.

8) Ligesom Dyrigheds-personernes Højhed udvidedes, saaledes bleve de paa det allerstrengeste holdte til Sparksomhed og Nødelighed — Naar de s. Ex. gjorde Offringer, bleve Indvoldene bragte til Skatmestrene, og i det romerske Folks Offere var saa vel en Dykkelse for de u dødelige Guder, som og et Afholdenheds Exempel for Menneskene, da vore Regenter ved Altarne selv skulde lære, hvor reene Hænder de burde have. Saa meget agtede man denne Dyd, at Senetet betalte manges Gjeld, fordi de redelig havde bestyret Provindserne. Thi det ansaaes ubilligt og til Skam

Skam for Senatet, at de Mænd som havde vedligeholdt Fædrelandets Anseelse iblandt fremmede, skulde tabe deres Agtelse derved hjemme.

9) Det unge Ridderskab lader sig hvert Aar under sin store Ansættelse se, nemlig paa Lupercalfesten og ved Riddermønstringen — Lupercalfesten har sin Oprindelse fra Romulus og Remus — Da deres Morfader Numitor Albanernes Konge havde tilladt dem at bygge en By paa det Sted hvor de vare opdragne, ved Foden af Palatinbjerget, hvilket Argiveren Evander havde helliget, anstillede de af Glæde herover et Offer, og, da Gjedderne vare slagtede, og de vare mattede ved et godt Maaltid og berusede ved Vinen, roge de Offerdyrenes Skind om sig, og med hver en Trop Hyrder paa sin Side, anfaldt de af Spøg hvem de mødte. Denne Lystighed er det som erindres i omfattede aarlige Fest — Q. Fabius har gjort den Indretning at Ridderne skal med purpurstribede Rapper mønstre hvert Aar d. 13de Juli — Da han var Censor tilligemed P. Decius, har han for at stille et Oprør, som opkom deraf, at de allerringeste havde Valrettedighed, deelt den Valgberettigede Almue i 4 Tribus, som han kaldte Byens Tribus — Ved denne saaa nyttige Indretning har Manden, som ellers var berømt ved sine Krigsbedrifter, faaet det tilkavn Maximus (den store) —

Tre

Tredje Kapitel.

Krigsindretninger.

1) Noeuværdig var den ædle Tænkemaade Folket vidste, da det godvillig tilbød sig til Krigstjeneste, at Generalerne ikke skulde have nødig at tage dem af ringeste Klasse, da de, hvis Armod var saa overmaade stor, ikke vel kunde betroes Vaaben for Fædrelandet.

2) Denne Skik, som længe var i Brug, har A. Marius afføffet, da han tog Soldater af Folkets ringeste Klasse. Han var vist ellers en højmodig Borger, men vidste med sig selv, han var kun en nybegæret Adelsmand, derfor havde han ingen gunstig Fordom for det gamle, og vidste vel, at dersom den fejlede Soldat altid skulde have Ret at haane Krigeren uden Byrd, kunde Niddingen kalde ham selv Generalen af ringeste Klasse. Derfor anseer han det nødvendigt at afføffe denne Kræsenhed i Valget af de romerske Krigere, at ikke Smitten af saadan haanende Forstjæl skulde udbrede sig til hans egen Vres Forringelse.

3) Exerceerkonsten er først indført i Armeen af P. Rutilius, som var Konsul tilligemed Kn. Manlius. Han gjorde det ingen General for ham havde gjort; han lod komme Fegtmestere fra Græ. Skaurus's Fegteskole, og indførte en kunstmæssig Maade at afparere og anbringe Stødene, og forenede saaledes

Kun:

Kunsten med Tapperhed, at hiin ved dennes Styrke kunde blive mægtigere, og denne ved hiins Forsarens-
hed desto forsigtigere.

4) De lette Tropper ere først komne i Brug da Generalen Fulv. Flakkus belejrede Kapua. Da vore Ryttere, fordi de vare Færre i Tallet, ikke kunde imodstaae det kampaniske Rytteries hyppige Strejferier, udvalgte Centurionen Nævius nogle hurtige Karle af Fodfolket, bevæbnede enhver af dem med 7 korte krumme Spyd, gav dem en let Mundering, og øvede dem i at springe hurtig paa Hestene bag Rytterne, og ligesaa hurtig ned igjen — saa at Fodfolket desto lettere kunde tage Deel i Slaget med Rytterne, og bruge deres Kastespyd baade mod de fiendtlige Folk og Heste. Denne nye Krigsopfindelse svækkede det eeneste, de troelsøse Kampaner havde at stoele paa. Derfor er Opfinderen Nævius endnu i Erøsminde.

Fjerde Kapitel.

Offentlige Forlystelser.

Fra Krigsindretningerne maae jeg gaae over til Leis-
ren i Byen, det er til Skuepladsene; thi de have ofte fremstillet modige Slagtninger, og — skønt ind-
retede til Gudernes Ære og Menneskenes Fornøjelse —
have

have de, Freden til Skjendsel, besmittet Glæden og Gudsdyrkelsen med Borgerblod, for ret at vise gyserlige Særsyn.

1) Theatre ere først byggede af Censorerne Mes-
sala og Rassiua. Men efter Scipio Nasikas Forslag
lod man og udgaae et Dekret, at ingen i Byen eller 1000
Skridt deromkring maatte opslaae Bænke, eller sidde
under Skuespil, at den mandige Stilling, at staae
under Sindsadspredelse kunde være et eget Karakter-
træk for det romerske Folk.

2) I 558 Aar sad Senatet imellem Almuen ved
Skuespillene — Denne Skik affældede Edilerne Aril.
Serranus og L. Scribonius efter den ældre Afrika-
nus's Raad, da de anstillede Skuespil til Cybeles
Ære — De skilte Senatets og Folkets Pladse fra
herandre. Dette opvakte megen Fortrydelse hos Fol-
ket, og gjorde et stort Skaar i den Yndest, det bar for
Scipio Afrikanus.

3) Nu vil jeg fortælle den allerførste Aarsag til
Peogenes Indretning. Da Sulp. Petikus og Lic.
Stolo vare Konsuler, var Staden frie for Krige,
men plagedes af et indvortes smerteligt Onde — En
heftig Pest — Man troede at der ved en nye og ud-
søgt Art af Gudsdyrkelse var mere Hjælp at vente,
end i nogen menneskelig Beslutning — For at forson-
e Guderne blev da første Gang affjungne Hymner, da
man

man til den Tid ved lige Lejlighed ellers havde ladet sig nøje med Leegene paa Cirkus, hvilke under Navn af Konfualia vare indrettede af Romulus efter det sabinske Gomsfruerov. Men, som Menneskenes Skik er fra en ringe Begyndelse at gaae frem med utrættet Flid, saaledes og her. Den muntre Ungdom gjorde Gesteus til Lovsangene vist nok med en raae og kunstløs Legemebevægelse. Dette gav Anledning til at man indkaldte en Pantomimist fra Etrurien, som ved sin Færdighed i Cureternes og Lydernes mimiske Dandse — Etrurerne nedstamme fra Lyderne — indtog Romerne, som ikke vare vant til at see saadant. En Pantomimist kaldtes hos dem Histrio, derfor have Skuepladsens Personer faaet dette Navn. Lidt efter lidt blev Farcen siden indført, indtil Digteren Livius gjorde dem opmærksomme paa Stykker af et historisk Indhold. Han spillede selv i sine Stykker, men da Folket ofte bød ham begynde for fra igjen, blev han hæs, hvorfor han tog en Fløjtespiller og en ung Sanger til Hjælp, og vedblev selv taus at spille Pantomimen. Det atellanske Drama kom fra Osci, forbedret ved romersk Sædelighed, er det nu ikke foragteligt, saa at de som spille derudi, hverken stødes fra Tribus, eller ansees uærdige til at tjene i Krigen —

5) Fordi de andre Leeg vise ved deres Navne hvoraf de have deres Oprindelse, synes det mig ikke af

af Vejen at anføre Oprindelsen til Jubelleegene, hvis Historie ej er saa bekjendt — Da en heftig Væst rasede haade inden og uden Byen, traf Sygdommen iblandt andre 2 Sønner og 1 Datter af en vis Valsius, en rig Mand, som levede paa Landet, — saa haardt at Lægerne opgave Haabet — Faderen varmede Vand til dem ved sit Jldsted, faldt paa Knæ og bad sine Huseguder, at de vilde føre Børnernes Ulykke over ham — Da hører han en Røst, som siger: han skulde faae dem friske, hvis han strax rejste med dem over Tiberfloden til Tarent, og der vederqvægede dem med Vand varmet paa Fader Dis's og Proserpinas Alter. Forvirret og tvivlsraadig ved dette Svar, fordi det var en lang og farlig Sejlads ham paalagdes, lod han dog det tvivlsomme Haab overvinde den nærværende Frygt, og bragte sine Børn strax til Bredden af Tiberfloden; thi han boede paa sin Gaard i det Sabinske tæt ved Landsbyen Eretum; sejlade til Ostia, og landede ved Midnat ved Martispladsen — Da han nu vilde lædste de syge, som vare tørstige, og ikke havde Jld i Skibet, hører han af Styrmanden, at en Røg steg op ikke langt derfra. — Naadet af denne at gaae i Land ved Tarentum — dette var Stedets Navn — tager han med Glæde et Bæger Vand af Floden, og bragte det til Stedet, hvor Røgen kom fra, allerede glade ved den Tanke i Nærheden at have fun-

funden Spor til det ham af Guderne anviste Løgemiddel; da han finder Stedet, som meere røg, end havde nogen Levning af Ild, fortroede han sig fast til Forsvarsløst, samler hvad han kunde finde til at tænde Ild med, og ved at blæse faaer han Ilden til at fange, varmer Vandet og giver Børnene det at drikke. —

Saa snart de havde drukket, faldt de i en vederqvægende Søvn, og befries pludselig fra den langvarige Sygdom. De fortælle deres Fader, at de i Drømme havde seet nogle af Guderne med Svampe at afstørre deres Legemer, og befale, at der ved Fader Dis's og Proserpinas Alter, hvor Drikken var bragt dem fra, skulde offres sorte Dyr, anstilles Maaltid for Guderne og Lege om Natten. Da Faderen intet Alter fandt paa Stedet, troede han et burde anskaffes, og rejste i den Henseende til Byen, efter først at have ansat Arbejdsfolk, som skulde grave en dyb Grav til Altærets Grundvolde. Da disse havde gravet 20 Fod ned, stødte de paa et Alter, med denne Indskrift „For Fader Dis og Proserpina“ — Da en Slave beretter Balesius dette, opgiver han sit Forsæt at kjøbe et Alter, og ofrer ved Tarentum sorte Dyr, anstiller hellsomme Lege og Maaltider for Guderne 3 Nætter i Række, foedte hans 3 Børn vare reddede af den færlige Sygdom —

—

Denne Mand's Exempel fugte Valer Poplikola, en af det første Aars Konsuler — For at skaffe sine Medborgere Hjælp, gjorde han i Statens Navn Lovter ved dette Alter, ofrede sort Qvæg — for Mandene til Dis, for Qvinderne til Proserpina, og da Maaltid og hellige Lege vare holdte 3 Nætter i Råd, lod han Alteret igjen nedgrave —

6) Da Staten blev rigere, kom Ødselhed og Pragt ind ved Skuespillene. N. Katulus vilde efterligne Kampanernes Overdaadighed og indrettede derfor Telte, Tilskuerne kunde sidde under — Kn. Kompejus formindskede Sommervarmen ved at lede Vand igjennem smaae Kanaler — K. Pulker lod Skuepladsen male, da Koulisserne tilforn vare umalede — K. Antonius lod dem indlægge med Sølv — Petrejus med Guld — N. Katulus med Elfenbeen — Lukullerne indrettede Husse til at bevæge Koulisserne. P. L. Spinther lod Dekorationerne glimre af Sølv — M. Skaurus gav Statisterne, som tilforn havde røde Trøjer, en gandske udsøgt Dragt.

7) Det første Fægterspil er givet i Rom, paa Qvægtorvet, da Ap. Klaudius og M. Fulpius vare Konsuler — af Markus og Decius Brutus ved deres Faders Liigfærd. — Brydere har den gaymilde M. Skaurus først indført.

Femte Kapitel.

Ærvelighed og Reenhed i Sæderne.

1) En Statue af Guld var hverken seet i Byen, eller i nogen Deel af Italien, førend Æit. Glabro satte sin Fader til Hest i Templet for Pietas. Dette Tempel havde han selv indviet da P. Korn. Lentulus og M. Barb. Tamphilus vare Konsuler, i Anledning af et Løfte hans Fader havde gjort i Krigen med Kong Antiochus, hvilken han overvandt ved Thermopylae.

2) Borgerretten, som i mange Aar havde lagt i Skjul imellem de udbødelige Guders hellige Bøger, og alleene været kjendt af Præsterne, er blevet publiceret af Kn. Flavius, en Sønnesøn af en frigiven Slave, som havde været Skriver, men til Adelsens store Fortrydelse var bleven Edilis curulis. Bøgerne — hvori de Dage vare antegnede, da Folket maatte sammenkaldes — har han bekjendtgjort næsten for heele Torvet —

Da han engang kom for at besøge sin Kollega i en Sygdom, og ingen af Adelsmændene, hvoraf Kammeret var fuldt, vilde give ham Plads at sidde paa, lod han hente sin Embedsstoel, og satte sig paa den — hvorved han forsvarede sin Værdighed, og havde sig over Foragten.

3) En Kriminalprocess om Givtblanderie — fremmed baade for Romernes Love og Sæder — opkom, da en Misdgjerning, hvori mange Koner havde Deel, blev opdaget — De vilde hemmelig forgive deres Mand, men bleve røbede af en Tjenestepige — Fallet paa dem, som bleve dømte fra Livet, var

170 — 4) Fløjtespillertruppen plejer at drage Mængdens Vine til sig, naar den ved offentlige og private Højtideligheder, med Masker for Ansigtet og i brogede Klæder trækker op med Musik — Denne Frihed have de saaledes faaet — Man forbød dem engang at spise ved et Offermaal tid i Jupiters Tempel, hvilket de efter gammel Skik altid havde gjort; — Forbittrede herover rejste de til Tibur — Senatet, misfornøjet over, at man nu ved Festerne skulde savne disse Folk, sender Gesandter til Tibur, bedende Indbyggerne formeene dem at vende tilbage til de romerske Templer — Da de vedbleve deres Forsæt, anstillede de i Tibur, under en foregivet Grund, et festligt Maaltid, og da Fløjtemesterne vare drukne og søvnige, bleve de pakkede paa Vogne, og førte til Byen — Der fik de da deres gamle Værelse tilbage, og Ret til opføre dette Optog — At de bruge Masker kommer deraf, at de i Færdselen vare undseelige over at de i Drukkenstah vare overraskede.

5) Et

5) Eet af de beste Beviser paa de gamles Forstand og Afholdenhed er den Tarvelighed de brugde i deres Spiser — De største Mand undsaae sig ikke ved at spise Froekost eller Aftensmad for aabne Dørre; thi de holdt vist ingen Maaltider, de burde skamme sig ved at lade Folket see.

De vare saa afholdne, at de brugde oftere Meel-
fager end Brød — Derfor ere Offerfagerne af Meel
og Salt — Indvoldene bestrekes med Salt — Kys-
lingerne, hvoraf man tager Auspicier, saae Meelfa-
ger — Thi i gamle Dage forsonede de Guderne ved
det første af deres Spiser — jo simplere — jo tjere-
rere —

6) De andre Guder ærede de, at de skulde gjøre
dem got — men til Gebren ofrede de i Templer, at
hun ikke skulde gjøre dem ont. Af hendes Templer
har man endnu eet paa Palatinerbjerget — eet ved Ma-
rius's Mindesmærker — eet i den yderste Ende af Lang-
gaden — I hendes Templer forvaredes hvad der var
brugt til de Syges Helbredelse — Dette, som saa
fløgeligen var opfundet for at stille Uroeligheden i den
Syges Sind, grundede sin lagende Kraft paa den
sikkerste og fasteste Grundvold: Virksomhed og Tøj-
somhed; thi Moderen til de gamles gode Helbred var
deres Tarvelighed, som var en Fiende af overdaadige
Borde, Udsvævelse i Viin og Umaadelighed i Elskov.

~~med Guderne~~

Sjettes

Sjette Kapitel.

Fremmede Skikke, Sæder og Indretninger.

1) Samme Tarveligheds Aand besjelede ogsaa Sparta, som meest lignede vore Forsfædre i strænge Dyder. Af Lydighed imod Lykurgus's strenge Love holdt den i lang Tid sine Borgere fra at beseer Asien, at de ej, forførte ved dens Tillokkelser, skulde forfalde til en kjælnere Levemaade. Thi de havde hørt at en pragtfuld, overdaadig og ødsel Levemaade, og al Slags unødvendig Vellyst derfra havde sin Oprindelse, og at Jonerne, som der nedsatte sig, først der fandt den Skik at salve sig, at bruge Krandsse ved Maaltider, og fremsætte Desert — ikke ringe Anledninger til Overdaadighed — Ikke at undre over er det da — at Folk, som fandt Smag i Arbejde, Haardsørhed og Nøjsomhed, ikke vilde tillade, at Fædrenelandets frastsfulde Scener bleve spækkede og slappede ved Smiten af fremmede Vellyster, da de vidste, at Overgangen fra Tarvelighed til Overdaad var lettere, end fra denne til hiin — At deres Fægt herudi ikke var ugrundet, lærde de af deres egen General Pausanias, som efter de største Bedrivter, anstakken af Asiens Sæder, ikke skammede sig ved at fordærve sin tappre haardsøre Karakter ved en qvindagtig Levemaade.

Soldaterne fra denne By plejede aldrig at begynde noget Slag, førend de ved en rask krigerisk Marsch, spillet paa Fløjte, vare blevene varme om Hjertet, og opmuntrede til Hjel at angribe Fienden — For at skjule Blodet af deres Saar, havde de rød Mundering i Slaget, ej for de selv ikke skulde skrækkes ved Synet af Blodet, men at Fienderne ikke skulde derved blive desto modigere —

3) Efter at have talt om Lacedamonernes fortreffelige Mod i Krigen, vil jeg og tale om Atheniensernes vise Sæder i Freden — Hos dem blev Dovenskab, utidig af Dødsighed, trukken ud af sit Smuthul, frem paa Torvet, som en anden Forbryder, og anklaget for en Last ligesaa straffskyldig som skammelig.

4) Der i den By er og den ærværdigste Stet, Areopagus, hvor paa det nøjeste undersøges, hvad enhver Atheniensers foretager sig, eller hvoraf han lever, for at Folk skal drive en anstændig Haandtering, og føre et skikkelig Liv, da de derfor skal stande til Regnskab.

5) Denne Stad omkrandsede Perikles's berømte Hoved med 2 sammenflettede Oljegræene, og indførte derved den Skik at hævde gode Borgere med en Krands — En Indretning, som fortjener Biesald, enten man seer paa Tingen eller Personen — Thi baade er Vren den stærkeste Drivvædder til Dyden, og Perikles var

værdig at Efterverdenen skulde have ham at takke for Gudsstiftelsen af saadant et Haderstegn —

6) Hvor mærkværdig var og ikke denne Gendretning i Athenen, at en friegiven mistede igjen sin Friehed, naar hans forrige Herre kunde overbevise ham om Utafnemmelighed — „Jeg kan ikke, sagde han da, have dig til Medborgere, da du saa slet skønner paa saa stor en Velgjerning, og jeg kan ikke troe, at den skulde være Staden gavnlig, som jeg seer opføre sig, saa nederdragrig hjemme; gaae derfor hen, og vær Træl, siden du ikke har forstaaet at være frie.“

7) Hersfra er denne Strængthed ogsaa endnu i Brug hos Massilierne, — Et Folk, som ved sin Hengivenhed til det gamle og sin Kjærlighed til det romerske Folk især udmærker sig — De tillade trende Friegivelser at gjøres til intet imod een og samme Person, dersom de finde hans Herre trende Gange er bedraget af ham — Den fjerde Gang, han forseer sig, meene de at ham ingen Skaansel bør vises, da han selv er Skyld i en Straf, han saa ofte har udsat sig for — Denne Stad vaager og paa det strængeste over Sædernes Reenhed — De tillade ingen Stykker at opføres, hvis Hovedindhold gaaer ud paa at skildre utugtige Scener, at ej Banen i at see saadant skal drage til Efterligning — De lukke deres Porte for alle dem, som under Religionens Maske søge Gode for

for deres Dovenskab, da de meene man bør holde den
 læghagtige og sminkende Overtroe ude — I samme
 Bye er et Sværd, hvormed Misbødere henrettes —
 Det har været der ligesaa Byen blev byggt, og er saa
 forrustet, at det neppe er i Stand til at gjøre sin
 Tjeneste — men endog dette viser, hvorledes man i
 de mindste Ting søger at bevare det gamle — Uden
 for Byen ligge 2 Liigkister, i den eenes færes de frie:
 baarnes, i den anden Trælles Legemer paa en Vogn
 til Begravelsessteder. Sorgen endes paa Begravel-
 ses-Dagen, uden nogen Beeklage, ved et Offer i Liig-
 huset, og et Gjestebud for Frænderne — Thi hvad
 nytter det, at overgive sig til Sorg over Mennesker,
 eller at anklage Guderne, fordi de ej have vildet med:
 deelt os deres Uldødelighed — I denne By gjem-
 mes og paa et offentlig Sted en Førgivt af Skarn-
 tyde, som gives den, som for de 6000 Mænd —
 Dette er Raadets Mavn — angiver Aarsagen, hvor-
 for han ønsker at døe — Denne Gunst er foree-
 net med en mandig Undersøgelse, da den ingen
 tillader uden Aarsag at forlade Livet, og aabner
 en hastig Vej til Graven efter den, som har gyldig
 Grund til at vælge dette Skridt — saa at baade de
 alt for ulykkelige, og de alt for lykkelige — thi i begge
 Tilfælde har man Aarsag at ende sine Dage der, da
 man i det første maae frygte sin Skiebne skal vedblive,

i andet, den skal forandres — kan naae Maalet for deres Skiebne ved en Udgang af Livet, som Lovene bifalde. —

8) Denne Massiliernes Skif troer jeg ikke har sin Oprindelse fra Gallien, men er laant af Grækerne; thi jeg fandt den paa Ceos, da jeg paa min Reise til Asien med Sextus Pompejus kom til Byen Julis. Det traf just, at en Dame af høi Stand, men meget gammel, havde besluttet at ende sit Liv ved Gift, da hun først havde angivet sine Medborgere Grunden hertil; og hun ansaae det for en Lykke om Pompejus vilde bære hendes Afskæd fra Verden med sin Nærværelse. Denne Mand, som fortjener at roses for alle Dyder, men mest for sit gode Hierte, kunde ikke afslaae hendes Begiering — Han gaaer altsaa hen til hende, og ved den skønneste Tale, der flød fra hans Mund, som af Veltalenheds himmelske Kilde, sagde han lange at drage hende fra sin fattede Beslutning, og da dette var forgievet, lader han hende tilsidst udføre sit Forsæt. Hun over de 90 Aar, med største Sundhed baade paa Siel og Legeme, laae paa en Seng, som var, saa vidt man kunde skionne, prægtigere reedt end sædvanlig, og læhnende sig paa Albuen, siger hun: „de Guder, jeg forlader, ikke de, jeg gaaer til, giengielde dig det, Sextus Pompejus! at du har værdiget mig, at opmuntre mig til Livet, og
at

at være en Tilskuere ved min Død. Men da jeg altid har seet Eliebneens Ansigt blidt imod mig, ønsker jeg — for ikke af Lyst til Livet at nødes engang at see det mørke — at bytte den sidste Næst af mine Dage med en lykkelig Ende, da jeg nu kan efterlade mig 2 Døttre og 7 Børnebørn." Derpaa opmuntrer hun sine til Eenighed, deeler sin Formue imellem dem, overgiver sine Klæder og sine Husholdsgoder til sin ældste Datter, — og tager da med en Haand, som ikke rystede, Bægret hvori Givten var blandet. —

Da udsæder hun noget til Være for Mercurius, anraaber ham, at han ad en god Vej vilde ledsage hende til den bedre Deel af Underverdenen, og uddrækker med Lyst den dødende Drik — Og tilkiendegiver hun, hvilke Deele af hendes Legeme efterhaanden bleve kolde; da hun havde sagt, det nu nærmede sig til Hjertet og Indvoldene, kalder hun sine Døttre til den sidste Tjeneste, at trykke hendes Bine sammen.

Vore Folk stode, som forstæenede ved dette nye Optrin og gik bort med taarefulde Bine. —

9) Men for at komme tilbage til Masilia — hvorfra jeg gjorde denne Digression — maae jeg endnu tilføie dette: Ingen maae gaae ind i Byen bevæbnet; der er altid En ved Porten, som affordreer enhver Rejsende sine Vaaben, og leverer ham dem igien, naar han forlader Byen — at deres Herberges-

ren

een kan være ligesaa sikker for dem selv, som den er beqvem for de reisende. —

10) Da jeg forlader disse Mure, falder en gammel Skik hos Gallerne mig i Tanke — disse pleje, fortæller man, at udlåne Penge, som først skal betales dem efter Døden, fordi de ere overbeviste, at Menneskenes Sjæle ere udødelige. Jeg vilde kalde dem Daarer, dersom de i Gallia brakkata, og Grækeren Pythagoras ikke havde været af samme Meening —

Gjerrig og aagerst var denne Gallernes Philosophie — men Cimbrernes og Celtiberernes røbede Mod og Tapperhed. — De frydede sig i Feldtslag, fordi de her paa en ærefuld og lykkelig Maade skulde gaae ud af Livet, men vare bedrøvede i Sygdomme, over at de paa en vanærende og jammerlig Maade skulde omkomme — Celtibererne ansaae det for uret, at overleve en Træfning, hvori den var falden, for hvilken de havde soeret at opofre Livet — Noesværdig er begge disse Folks ædle Tænkemaade, baade fordi de holdt det for Pligt — at stride tappert for Fædrelandets Frelse — og ubrødelig at holde det Løfte, de havde gjort deres Venner —

12) Thraciens Folk fortjener med Rette at kaldes viise — De sørgede paa Menneskers Fødselsdage, og glædede sig paa deres Dødsdage — Uden nogen
Phis

Philosofs Underviisning bedømte de rigtige Menneskelighedens Kaar — bort derfor med den alle Dyr af Naturen indplantede Lyst til Livet, som nøder dem at gjøre og lide saa meget vanærende, dersom det er bedre for Menneskene at ende end at begynde Livet —

13) Derfor have Lyciens Folk Ret i at tage Fruentimmerklæder paa naar de sørge, at de ved den ilde ladende Dragt desto hastigere kan ende den daarlige Bedrøvelse —

14) Men hvorfor anfører jeg de tappreste Mand til Exempler paa denne Art Klogskab? Lader os se til de indjanske Fruentimmer, som efter Landets Skik gistede mange med en Mand, komme, naar han er død frem for Dommerne, stridende om hvo der har elsket ham meest. Den som vinder sin Sag, viser en inderlig Fornøjelse og ledsaget af sine Frænder, kaster hun sig med et gladt Ansigt paa sin Mands Baal, og brændes med ham — som den lykkeligste — De som tabe Sagen, blive ved Sorg og Bedrøvelse tilbage i Livet — Hvad er Cimbrernes Mod? Celtiberernes Troeskab? Thraciens mandige Viisdom? Lyciernes snilde Maade at aflegge Sorgen paa? Leg det alt sammen — intet deraf kan dog foretækkes Indianernes Baal, som Konen af Kjerlighed til Manden bestiger, som det var en Brudeseng. — uforfærdet ved den nærmende Død.

15) Ved Siden af denne hæderfulde Handlemaade vil jeg sætte en ligesaa skjændsfuld af de puniske Gruentimmer — at Modsatningen kan vise den i et desto meere forhadet Lys — I Byen Sikkra er et Tempel for Venus, hvor Pigerne samle sig, og hvorfra de gaae ud og drive en skammelig Haandtering, holdende deres Vre til Sal for at forskaffe sig Medgift, og ved saa uanstændige Midler at slutte anstændige Partier —

16) Denne Skik hos Perserne fortjener og Bifald — De see ikke deres Børn, før de have naaet det 7de Aar, at de desto bedre kunde skikke sig i, om de døe i deres spæde Alder.

17) Numidiens Konger fortjener heller ikke at lastes, da de efter Landets Skik ikke kysse noget Menneske. Thi de som ere i saa høj Værdighed, bør være frietagne for saa almindelig en Skik, at deres Ansæelse derved kan forøges —

Syvende Kapitel.

Krigstugten.

Jeg kommer nu til vor Regjerings ypperste Hæder, fasteste Støtte, som ved en lykkelig Standhaftighed er bevaret uforsfaldet — uroffelig indtil denne Dag —

jeg meener Krigstugten — Statens fasteste Naand i
hvis beskyttende Barm den salige Fred hviler — Men-
neskenes blideste og roeligste Lod i Livet —

1) P. Kornel. Scipio — som ved at ødelæg-
ge Karthago fik samme Navn, som sin Farfader —
blev sendt som Konsul til Spanien, for at dæmpe det
stolte Numantias Overmod, som ved de forrige Ge-
neralers flutte Opførsel var bleven næret. I samme
Øjeblik, han traadte ind i Lejren, befaler han strax
at bortkaste alt, hvad der var samlet til Mageligheds-
og Vellysts Befordring — Da veed man, at et stort
Antal Visselkræmmere, Marktentere, Opvartere, og
2000 Skjoger maatte rømme Lejren. Da vor Ar-
mee nu var rensket fra dette stygge og væmmelige Af-
flum, har den — som kort tilforn af Frygt for Dø-
den havde vanæret sig ved et fornædrende Forbund —
faaet nyt Mod og Tapperhed, og slæffet det stolte kris-
geriske Numantia, som en Gldesbrand alt havde fortæ-
ret og ødelagt — Mancinus blev derfor overleveret
til Fienden, fordi han lod Krigstugten forfalde —
Scipio fik den prægtigste Triumf, fordi han bragte
den i Stand igjen —

2) Samme Plan fulgte og Metellus, da han
som Konsul, i Krigen mod Jugurtha, fik Armeen i
Afrika, som ved Sp. Albinus's Eftergivenhed var
gandske forfalden. Med al den Magt, hans Rom-
man-

mande gav ham, søgde han at indføre den gamle Krigstugt — gif ikke grædende frem, men bragde det heele paa engang i Orden. Thi strax forjog han Marketerne af Lejren, forbød kogt Mad at falsholdes, og tillod ingen Soldat i Hæren at bruge Slaver eller Lastdyr til at føre sine Vaaben eller Levnetsmidler — Dervaa flytter han Lejren, og forskandjer den paa det bedste med Volde og Graver, som om Jugurtha altid var i Nærheden — Og hvad udrettede han ved igjen at indføre Maadelighed og Flid? Hoppige Sejre, mange Trofæer fik han fra en Fiende, som den romerske Soldat aldrig kunde faae Nyggen at see af under en Anfører, som ikke tragtede efter sand Ære, men alene paa en utidig Maade efter Yndest hos sine Undergivne —

3) Troeligen vaagede og de Mænd over Krigstugten, som fjønt de maatte bryde Slagtskabets Bånd, dog straffede dem, som krænkede den, endog til Skjændsel for deres egen Familie — Konsulen P. Rupilius har, i den Krig han førte i Sicilien med Drællene, affat sin egen Svigersøn Q. Rabius fra sit Statholderskab, fordi denne ved Uopaaenhed havde mistet Fæstningen paa Bjerget Taurovintum, —

4) Hvorledes handlede ikke Kotta med sin Frænde P. Aur. Pekuniola, som han havde sat til Intarnes Chef ved Belejringen paa Lipara, da han selv rejste

ste til Messana for at tage Auspicer paa nye. Han lod ham hudstrøge degraderet til Gemeen ved Gudsolket, fordi en Skandse ved hans Forseelse var anstufken, og Lejren i Fare for at indtages.

5) Censoren Fulv. Flakkus satte sin egen Broder Fulvius af med sin Senaterværdighed, fordi han uden Konsulens Befaling havde rovet at hjemsende en Kohort af den Legion, hvorved han stod som Oberst. Disse Exempler fortjende en udsørligere Behandling, hvis det vigtigere forestode, thi hvad kan vel tænkes saa haardt, som at paalægge den, som man er foreenet med ved fælleds Herkomst, fælleds Række af berømte Forfædre, den vanærende Hjemreise? eller at at lade den, som deeler Navn og en ældgammel Familie med sig, haanligen hudstrøge? eller at bruge censorisk Strenghed imod en kjer Broder? Lad kun enhver af de store Stæder faae et saadant Exemplum at fremvise, de vilde da synes at forstjene fuldkommen Døds for en vel holdt Krigstugt.

6) Men roo Bye, som har opfyldt heele Jordkloden med de beundringsværdigste Exempler i enhver Art, har seet skrækelige Advarsler, som kunde lære enhver, at ingen kunde blive straffrie, som forstyrrede Orden i Tjenesten. Tvende Gange saae denne Bye Dæmme dryppende af Anførernes eget Blod, at føres hjem fra Lejren, et skjønt Syn for Staten, men

sørgeligt for enkelte Familier , saa man maatte være uvis om , enten man burde lykønske eller trøste dem. Derfor staar nu ogsaa jeg her i en angstlig Tvivlsraadighed , da jeg som HistorieSkriver maae fremkalde i min Erindring , Eder Posthumius Tubertus og Manlius Torquatus , I Krigstugten de strængeste Haandhævere ! fordi jeg veed , at jeg tabende mig i Henrykkelse over den Berømmelse , I have fortjent , snarere vil blotte Svagheden af mit Genie , end skildre Eders herlige Daad med de værdige Farver. Thi den Søn N. Posthumius , som du Posthumius Tubertus havde givet Livet , for i ham at see din Stamme forplantet , og en Arving til dit Huusets Helligdomme , ham , hvis spæde Alder du havde seet smile ad dine Kjærtegn , som du saa ofte havde kysset , havde baaret paa dine Arme , ham , du som Barn havde undervist i Videnskaberne , som Yngling i Krigskunsten , ham , den dydige , tappre , dig og Fædrelandet saa hengivne , ham lod du halskugge , da han var Sejherre , fordi han uden din Ordre af sig selv havde forladt Lejren , og slaget Fienden. Og din Tunge stod dig bje , da du gav denne Befaling , thi jeg veed vist at mærke ved den klareste Dag omgav dine Dine saaledes at du ikke kunde see Udførelsen af din modige Bestutning. Saaledes handlede og Du , Manlius Torquatus ! — da du var Konsul i Krigen imod Latiner.

tinerne. Din Søn, som kom tilbage med en æresfuld Sejer og prægtigt Bytte, lod du bortføre af Liktoren, og slagte som et Offerdyr, fordi han udfordret af Tuskulanernes Anfører Geminus Metius havde begivet sig i Tveekamp dig uafvendende. Du meente det var bedre selv at miste en tapper Søn, end at Fædrelandet skulde miste sin Krigstrug.

7) Hvilket Mod viiste ikke Diktatoren L. Cincinnatus, da Egerne vare overvundne, og havde maattet bøje sig under Naget. Han affatte L. Minutius fra sit Konsulat, fordi Fienden havde belejret ham i sin Lejr; thi han ansaae den uærdig til den højeste Magt, som Volde og Grave, og ikke egen Tapperhed kunde sætte i Sikkerhed, og som ikke skammede sig ved at romerske Krigere skjælvende af Frygt, skulde holdes inden lukte Porte; derfor maatte de mægtige Fæses, for hvilke Senatet, Ridderne og heele Almuen havde den største Vrefrygt, efter hvis Vink Latium og heele Italien styredes, brudte og knusede underkaste sig Straf af Diktatoren, og at ingen, som gjorde Skaar i Krigsæren, skulde blive ustraffet, er selv Konsulen straffet, som skulde straffe enhver Forbrydelse. Ved disse Offere, at jeg saa maae kalde det, ved Paarørendes, Slægtningers og Brødres Fornedrelse, ved Sønners Henrettelse, ja selv ved Konsulers vanærende Affættelse forsonede

man dig, Mars! Stifteren af vort Rige, om man i nogen Henseende fra den hældige Begyndelse, du havde givet vor Stad, var vanslågtet.

8) Af samme Art er følgende. Da Q. Fabius Nullianus Chef ved Rytteriet imod Diktatorens Papius's Orden havde ført Armeen i Træfning, skjønt han vendte tilbage til Lejren med Sejer over Samniterne kunde dog hverken hans Tapperhed, hans Lykke eller Stand bevæge Diktatoren, men han bød Nisene løses af Fæses, og ham at aflædes, et forunderligt Syn! Nullianus, Chefen for Rytteriet, Sejerherren skulde aftrives Klæderne, og med blottet Legeme hudsstrypes af Viktorer! Blodet skulde udpiskes ham af de Saar, han havde faaet i Slaget, dermed skulde han bestænke de haderlig skjønnede Trofæer, han nemlig havde erhvervet sig. Armeens Forbøn gav derpaa Fabius Lejlighed til at flygte til Dyen, hvor han forgieves anraabte Senatet om Hjelp; thi Papius vedblev ikke desto mindre at paastaae Straffen fuldbyrdet. Altsaa maatte hans Fader, som havde været Diktator, og 3 Gange Konsul nødes at appellere til Folket, og ydmyg bønfulde Folktribunerne om Hjelp for sin Son. Dog kunde ej engang dette bøjse Papius's Strengthed; dog da alle Borgerne og Folktribunerne bade ham, forsikkrede han tilsidst at han skjenkede ikke Fabius, men det romerske Folk og Tribunerne Straffen.

6) Ogsaa Konsulen L. Kalp. Piso har, da han i Sicilien førde Krigen mod Trællene, paa en haanlig Maade straffet Anføreren for Rytteriet R. Titius, fordi denne overmandet af Trællene havde strakt Gevær med sine Folk. Han lod ham i en Toga med afkaarne Glige, med læshængende Underkjol og blottede Fødder staae i Hovedquarteeret hver Dag fra om Morgenen til den mørke Nat, saa længe Krigen varede. Han forbød ham al Omgang med Mennesker, og Brug af Bad.

Rytter-Eskvadronerne, han havde kommanderet, fratog han Hestene, og stak under Slyngekasternes Regimenter. Denne sandelig store Vlet paa Fædrelandets Ære blev afvættet ved Pisos herlige Daad, thi han gjorde, at de, som af Lyst til Livet havde ladet nogle Skurke af bortløbne Trælle sætte Trosæer over sig, og ikke skammet sig ved at lade Slaver paa lægge deres frie Hals et fjendigt Nag, kunde smage Livet i sin fuldeste Bitterhed, og mandigen ønske sig en Død, de quindagtig havde frygtet.

10) Ikke mindre streng var Q. Metellus. I et Slag ved Kontrebia havde han givet 5 Kohorter en Post at forsvare, og da de lode sig drive derfra af Fienden, befaler han dem strax at besætte den igjen, ikke fordi han troede, det var mueligt at faae den, men fordi han vilde straffe deres Forseelse i forrige Slag,

Slag, ved en øjensynlig Fare i et følgende. Han befaler tillige, at dersom nogen af disse flygtede og kom til Lejren, skulde han nedslæbes som en Fiende. Denne Strengthed tvang Soldaterne, endskjønt de vare udmattede og mistvivlede om Livet, til at de sejrede baade over Stedets Besættelse og Fiendens Mængde. Thi Nødvendighed er det kraftigste Middel til at hårde de svage.

11) I samme Provinds maatte Q. Fab. Maximus, da han søgte at tæmme det uregjerligste Folks Overmod, gjøre Vold paa sin milde, menneskelige Karakter, for en Tid lade al Skaansomhed fare og bruge en haard Strengthed. Thi alle dem, som vare løbne fra Romernes Lejr over til Fienden, og igjen fangne, lod han Hænderne afhugge, at de visende deres haandløse Arme kunde betage de andre Lusten til at desertere, og de oprørske Hænder, skilte fra deres Legemer, og kastede paa den blodige Jord, maatte afstrække enhver fra at vove samme Forbrydelse.

12) Ingen kunde være af blidere Karakter end den ældre Afrikanus. Dog har han, for at haandhave Krigstugten, troet at burde laane noget af den hårde Grumhed, der ellers var ham saa fremmed. Thi da Karthago var overvunden, og han havde faaet alle Overløberne fra vore Armeer i sin Magt, straffede han Romerne langt haardere end Latinerne. De første

første lod han, som forræderiske Flygtninge fra Fædres-
nelandet, korskæfte, de andre, som troeløse Bunds-
forvante, halslugge med Dre. Jeg vil ikke tale
meere om denne Handling, fordi det var en Scipio,
som foretog den, og fordi det ikke er billigt, at tale
om en slaviske Straf, som forhaanede, skjønt fortjent,
det romerske Blod, især da Historiekrivere gierne
kan forbigaae Tildragelser, som fordi de angik Lands-
mand, ikke kan fortælles uden smertelig Deeltagelse.

13) Den yngre Afrikanus lod, da han havde
omstyrtet det puniske Rige, Overløberne af de allies-
rede Nationer kaste for vilde Dyr i de Skuespil, han
gav Folket.

14) L. Paulus har, da Kong Perses var over-
vunden, ladet Folk af lige Art og lige Forbrydelse
søndertræde af Elefanter, vel til en meget nyttig
Advarsel, hvilket er alt hvad man tør sige, da man
ikke, uden at faae Skyld for Overmod, kan dable
store Mænds Handlinger. Thi Krigstugten behø-
ver en haard og bestemt Straf, fordi Statens Styrke
beroer paa Vaaben, hvilke, naar de gaae uden for
den rette Orden, undertrykke, hvis de ej undertryk-
kes.

15) Men det er Tid, at gaae fra det som en-
kelte Personer, til det som Senatet, har gjort
for at haandhæve Krigstugten. Da Obersten L.

Marcus med en forunderlig Kjekhed havde samlet Levingerne af de 2 Krigshære, som Publius og Knejus Scipio havde anført, og som Poenernes Baaben i Spanien havde ødelagt, og han af disse var udvalgt til General, begynder han sin Beretning til Senatet saaledes „L. Marcus General etc.“ At han tog sig denne Titel, misbagede Senatorerne, fordi Folket, ikke Soldaterne, plejede at vælge Generaler. Paa en saa farlig og trængselsfuld Tid burde man, formedelst det uhyre Tab, Staten havde lidt, smigrede Obersten, da han eene havde været i Stand til at bringe heele Staten paa Fode igien. Men intet Nederlag, ingen Fortjeneste formaaede mere hos Senatet end Krigstugten; thi det erindrede sig hvilken modig Strengthed deres Formænd havde viist i den tarentinske Krig. I denne, hvor Statens Kræfter havde faaet saa haarde Stød, sendte Kongen Pyrrhus et stort Antal Romere, han havde taget fangne, til Senatet, men det besluttede, at de af disse, som havde tjent til Hestfulde sættes iblandt Fodfolket, og de som havde tjent til Fodsfulde stikkes under Hjelpetropperne af Slyngekasterne, og ingen af dem maatte komme inden Lejren, eller forskandse den dem uden for anviste Plads med Volde og Grave, eller have Telte af Skind, dog kunde deres gamle Nummer i Armeen staa dem naaben, naar de bragde hver 2 Rustninger fra Fienden.

Ved hvilke Straffe de, i Stedet for en foragtelig Gave fra Pyrrhus, bleve hans ivrigste Fiender.

Samme Strenghed viiste Senatet imod dem, som forlod Republiken ved Ranna. Thi da det ved et Dekret, som berøvede dem alt, havde forviist dem, fik det Brev fra M. Marcellus om han maatte bruge dem til at bestorme Syrakusa. Senater svarede: „de vare uværdige til at optages i nogen Lejr; forresten kunde han gjøre hvad han fandt Republiken tjenligt, kun at ingen af dem fik nogen Officeerpost, eller Belønning i Tjenesten, eller kom til Italien, saalænge der vare Fiender“. Saaledes plejer Tapperhed at hade fejge kraftløse Sjæle.

Hvor fortrydelig blev ikke Senatet paa de Soldater, som lode Konsulen Q. Petilius falde, da han stred med største Mod imod Ligurerne? Det vilde hverken give Legjonen sin Sold det Klar, eller udbetale den alt forfaldne, fordi de ikke for at frelse deres Anførers Liv havde vovet sig imod Fiendens Vaaben. Dette Dekret af det højeste Kollegium var et evigt hæderligt Mindesmærke for Petilius hvorunder han hviler, berøvet ved sin Død i Slaget, og dens Hævn i Senatet.

Saaledes tænkte og Senatet, da det afflog Hannibals Tilbud, om at løstjæbe 6000 romerske Fanger, han havde i sin Lejr, forestillende sig at saa

for en Mængde unge bevæbnede Krigere ikke havde kunnet lide den Skjendsel, at fanges, dersom de havde ønsket en ærefuld Død; og jeg veed ikke hvilket var disse den største Skam, enten at Fædrelandet intet Haab havde om dem, da det ringeagtede deres Forsvar, eller at Fienden ingen Frygt havde for dem, da den ikke agtede deres Modstand. Men endskjønt Senatet ofte har viist sig streng i Krigstugtens Haandhævelse, er jeg dog uvis, om det ikke viiste sig allerstrængest, da det lod arrestere de Soldater, som ved et lovstridigt Overfald havde indtaget Rhegium, og efter deres Anførers Jubellius's Død paa egen Haand udvalgt hans Sekretair til General, og, uagtet Folksribunen M. Fulvius Flakkus protesterede, at de ej maatte straffe romerske Borgere imod Fædrenes Etik, vedblev Senatet ikke desto mindre sin Beslutning, dog for at udføre den til desto mindre Fortrydelse, lod det hver Dag 50 hudstryge og hals hugge; deres Legeme maatte ikke begravnes, ingen maatte anlægge Sorg over dem.

16) Lemfældigen handlede vort Senat i Sammenligning med Karthagintensernes, som brugte saa voldsom en Fremgangsmaade i Krigsfagernes Bestyrelse, at de lode deres Generaler korskæfte, naar de fulgte en flet overlagt Plan, endskjønt den faldt vel ud

ub, da Udsaldet blev tilskrevet de ubødelige Gunders Hjelp, men den flette Plan deres egen Forseelse.

17) Klearkus Lacedamonernes General haand-
havede Krigstugten med denne ypperlige Sentents,
som han idelig indskjerpede sin Armee „at Soldater
meere burde frygte deres Ansører, end Fienden“.

Herved gav han dem tydelig at forstaae, at de
maatte vente en skjendig Død, hvis de vægrede sig for
en ærefuld i Slaget. Denne Erindring af en Ansø-
rer var ikke besynderlig for Folk, som tænkte paa hvad
fjærlig Afskæed deres Mødre gave dem, naar de droge
i Striden „at de skulde komme for deres Dine igjen,
enten levende med deres Baaben, eller døde baarne
hjem paa dem.“ Med dette Krigsløsen fra Hjem-
met streeede de spartanske Hære. Men det er nok i
denne Sag at have vendt et flygtigt Djekast til Udlæn-
dinge, da vi iblandt vore egne kan rose os af langt flere
og skjønnere Mønstre.

Ottende Kapitel.

Ret til Triumf.

Den stærkt haandhavede Krigstugt forskaffede det
romerske Rige Herredømmet over Italien, gav det
Magt over mange Byer, over store Konger, over de
mægtige

mægtigste Nationer, aabnede det Indgangen til det poetiske Hav, leverede det Nøglerne til Alperne og Taurus og gjorde Romulus's lille Hytte til Hovedstaden i heele Verden. Fordi derfra alle Triumfer have havt deres Oprindelse, maae jeg nu efter min Plan tale om Ret til Triumfen.

1) Nogle Generaler fordrede Triumf for nogle ubetydelige Fjeldslage; for at hindre dette, er der ved en Lov fastsat, at ingen maatte triumfere, uden han i een Træfning havde slaget 5000 Fiender. Thi vore Fjersfædre meende det ikke var Tallet, men Vren i Triumferne, som skulde hædre vor Bye — Og at ikke saa fortreffelig en Lov af Lyst til Laurbærkrandsen skulde overtrædes, er den understøttet af en anden, som Folketribunerne L. Marins og M. Kato dreve igjennem; thi heri trues de Generaler med Straf, som i deres Breve til Senatet vovede at angive et urigtigt Tal paa de slagne Fiender, eller de mistede Borgere, og heri befaledes dem, saasnart de kom til Byen, at gjøre Sed for Stadsqvæstorerne paa, at de efter Sandhed havde angivet Tallet paa begge for Senatet.

2) Efter disse Love er her et passende Sted, at tale om den Proces, som blev ført og paadømt imellem tvende berømte Mand, hvilken af dem der havde Ret til at triumfere. Konsulen A. Lutatius og Prætoeren Q. Valerius havde ødelagt en stor punisk Flaade

ved

ved Sicilien, herfor tilkjender Senatet Konsulen
 Lutatius en Triumf. Men da Valerius paastod sam-
 me Væ for sig, protesterede Konsulen derimod, at
 ikke den ringere Værdighed skulde faae Rang med den
 højere i Triumfen; Da Tristighed blev ført med
 stor Haardnackenhed, nedslagde Valerius en Sum Vænge
 til Sagens Uddrag, og indstøvnede Lutatius til at
 svare paa „om ej den puniske Flaade var overvunden
 under hans Anførsel“. Lutatius vægrede sig ikke ved
 at stille en lige Sum og at møde. Atilius Kalatiz-
 nus sættes til Dommer imellem dem, for hvilken Va-
 lerius plaiderer sin Sag saaledes „at Konsulen under
 Træfningen havde været syg, og lagt til Sengs,
 men han havde ført heele Kommandoen.“ Førend
 Lutatius kunde komme til at forsvare sig, siger Kalat-
 tinus, „men jeg spørger dig, Valerius! om I nu
 havde været ueenige om, enten Træfning skulde lever-
 res, eller ikke, hvis Meening havde da gjeldet meest,
 Konsulens eller Prætorsens? Valerius svarede at han
 ingen Indvending gjorde imod at Konsulens Befal-
 ling jo her vilde have fortrunnet.“ „Men hør nu
 videre! sagde Kalatinus, om I havde faaet gandske
 forskjellige Auspicier, hvilke skulde man da holde sig
 til!“ „Konsulens“ var Svaret — „Ja ved Herku-
 les, sagde da Dommeren, da jeg har paataget mig en
 Sag imellem Eder, som angaaer Kommando og Auspic-
 cier

oier, og du i begge Henseender tilstaaer din Kontrapart Fortrinet, saa er nu intet meere, hvorom jeg er i Tvivl, hvorfor jeg tilkjender dig Ret, Lutatius! endskjønt du ikke endnu har talt et Ord.

Beundringsværdigt af Dommeren, at han ikke spildte megen Tid i saa tydelig en Sag; herlige af Lutatius, at han standhaftig forsvarede sin Ret til den højeste Hæder; og ikke flet af Valerius at han fordrede en Belønning, han vel ej kunde faae efter Lovene, men som han dog havde fortjent ved sin Tap- perhed og Lykke i Slaget.

3) Hvad skal man sige om Kn. Fulv. Flakkus, der foragtede og af slog Triumfens Ære, som andre saa højslig eftertragte, da Senater havde tilkjendt ham den for sine tappre Bedrifter? Jeg kan vel tænke han ikke skjattede om en Ære, han ej kunde i Tiden vedligeholde; thi saasnart han kom ind i Byen, blev han strax anklaget, og dømt til Landflygtighed, at han ved sin Straf kunde affone, hvad han af Foragt for Religionen havde begaaet.

4) Klogere vare, Q. Fulvius og L. Opimius, som begjerede af Senater Tilladelse til at triumfere, da den første havde indtaget Kapua, den anden nødte Fregellanerne til Overgivelse. Begge vare de store ved de Foretagender, de havde udført, men ingen af dem berettiget til det, de forlangde, vist ikke ved nogen

Mis-

Misundelse af Senatorerne, thi denne Last fik aldrig Indgang hos dem, men fordi der blev vaaget med største Over over den Lov, hvori bestemdes Triumfaleene for Regeringens Udvidelse, ikke for Erobringen af hvad eensgang havde tilhørt det romerske Folk. Thi der er ligesaa stor Forskjel imellem at lægge noget nyt til, og skaffe det fratagne igjen, som der er imellem at gjøre en vel, og lade af at gjøre ham ilde.

5) Ja denne Lov, hvorom jeg her taler, er holdt saa strengt, at hverken M. Scipio kunde faae Triumf, da han havde taget Spanien tilbage, eller M. Marcellus, da han havde indtaget Syrakusa, fordi de vare sendte i disse Erinder uden nogen Overrigheds Værdighed. Kan man da bifalde dem, de Vresyge, som uden sand Vre i Sjelen, gribe hurtigen efter Laurbærkrandsen, hver gang de have indtaget nogle øde Bjerge, eller revet Sneblerne af et Par Laurbærblade Spanien revent fra Karthagos Herredømme, Siciliens Hoved, Syrakusa, afhugget kunde ikke spænde Triumfvognen! og for hvilke Mænd? for en Scipio, for en Marcellus, hvis blotte Navne ere som evige Triumfer! Men endskjønt Senatet ønskede at see de Mænd, som vare hæderlige ved sande og afgjorte Fortjenester, paa hvis Skuldre Fædrelandets Frelse havde lagt, kronede, meente det dog de burde oppebie en meere lovmæssig Laurbærkrands.

6) Her

6) Her maae jeg fortælle en Skik. Det var Brug, at Generalen, som skulde triumfere indbød Konsulerne til Vord om Altsenen, og siden lod dem bede, de vilde blive horte, at ikke nogen, paa den Dag han triumferede, skulde være i Selskabet, som havde højere Rang.

7) Men hvor herlige og nyttige Tjenester nogen havde gjort Staten i en borgerlig Krig, blev han dog derfor hverken kaldt Imperator, intet Taksigelsesoffer anstillet for Guderne, hverken den mindre eller større Triumf ham tilstaaet, forbi de Sejervindinger, saa nødvendige de vare, saa sørgelige ere de altid ansæete, da de kjøbdes ikke med fremmed men med Borgersblod. Derfor dræbde Nasika og Opimius de oprørske Grakker med Bedrøvelse. Katulus vendte, da han havde omkommet sin Kollega M. Lepidus med alle sine oprørske Tropper, tilbage til Byen, visende kun liden Glæde. K. Antonius Katilinas Overvin- der tørredede Blodet af Sværdene, og førde dem tilbage i Lejren. L. Cinna og K. Marius udgjøde vel blodtørstige meget Borgersblod, men gik dog ikke strax derfra til Gudernes Templer og Altare. Ligeledes Cylla, som førde mange borgerlige Krige, og hvis Lykke var grusom og overmodig i højeste Grad, da han paa Spidsen af sin Vælde holdt en Triumf, lod

han frembære mange af Affens og Grækenlands Byer.
men ingen, hvorudi der var romerske Borgere.

Det er mig besværligt og ubehageligt længere at
være ved Statens Saar. Altsaa med saa Ord: Se-
natet gav ingen Laurbærkrands, og ingen fordrede
dem, naar en Deel af Staden svømmede i Saarer.
till den gamle Eeg udstrækker man begjerligen Hænder-
ne, fordi dersfra gives en Krands til dem, som have
reddet Landsmænd, ved hvilket Cæsars Tempel har en
evig Triumf.

Niende Kapitel.

Censorerne's Strengbed.

Fra Krigstugten, Ordens Haandhaver i Lejren og
hele Krigsvæsenet, er Overgangen naturlig til Censu-
ren Fredens Lærer og Vogter. Thi ligesom det romer-
ske Folks Magt voksede til saa stor en Højde ved Ansø-
rernes Talenter og Dyder, saaledes er Sædelighed og
Tarvelighed undersøgt ved Censorerne's strenge Opsigt.
Et Embede, som formedelft sin Virkning, fortjener Rang,
med Krigshæderen; thi hvad nytter det at stride vel
ude, naar man lever ilde hjemme? Lad Byer indtages,
Nationer undertvinges, Riger bekriges, blive Dom-
stolene og Raadhuuser ikke Pligt og Dyd troe, kan

Erobringerne, opdyngede til Skyerne, dog ingen varig Grundvold have. Derfor er det vigtigt at kjende og erindre sig, hvad Censorerne's Magt have udrettet.

1) Censorerne Camillus og Posthumius have befaleet dem, som til deres Alderdom vare blevne ugifte, at erlægge under Navn af Mulet en Sum Penge til Statens Kasse, paa nye straffskyldige, hvis de vovede at klage over saa billig en Dom, da de maatte høre denne Bebrejdelse: Naturen, som bød Eder sødes, bød Eder og være Fædre, og Eders Forældre, have ved at opdrage Eder, gjort Eder det til en Skyld, om I have nogen Følelse af Pligt, at gjøre det samme imod deres Børnebørn. Hertil kommer at Skjebnen har nu saa længe fritaget Eder for denne Pligts Opskyldelse, da imidlertid Eders Aar ere forløbne, og I endnu mangle Navn af Mand og Fader. Rykker derfor ud med Eders skinnede Dalere, som bør komme dem til gode, der have en talrig Afkom."

2) Disses Strengthed fulgde i lignende Tilfælde Censorerne M. Valer, Maximus, og K. Jun. Brutus, da de udstødte L. Antonius af Senatet, fordi han, uden at spørge nogen af sine Venner til Raads, havde skilt sig ved sin Kone, han havde faaet som Jomfrue. Men denne Forbrydelse bør dog vel og anses for større end den foregaaende; thi de forsøgte dog kun Standen, denne derimod behandlede den

æretsfærdig; derfor dømde Censurerne ham med Rette uværdig til Afgang i Senatet.

3) Saaledes har og M. Porcius Kato udstødt L. Flaminius af Senatet, fordi han i sin Provinds havde ladet en Misdader hals hugge, for at fornøje en Skjæge. Man skulde tænkt, han burde være staaet i Betragtning af det Konsulat, han havde ført, og formedelt den Anseelse, hans berømte Broder L. Flaminius stod udi. Men Kato, som baade var Censor, og tillige det største Mønster paa Strengthed, meente at han just desto meere burde straffes, fordi han havde besmittet den ypperste Værdigheds Højhed med saa skændig en Handling, og ikke skammet sig ved, at den, som kunde fornøje en Skjæge med Menneſteblods Udgydelse, skulde være af samme Familie, som den, for hvis Fodder Kong Philippus havde knælet.

4) Hvad skal jeg sige om Sabricius Luscinius's Censur. Enhver af de forbigangne Tidsaldre har fortalt, og enhver af de tilkommende skal fortælle, at Kornel. Rufinus, som hæderligen havde været 2 Gange Konsul, og 1 Gang Diktator, blev af ham udstødt af Senatet, da han havde givet et slem Overdaadighed's Exempel, ved at anskaffe sig Sølvtaaj, som vejer de 10 Pd. Selv Pennen synes forbausset at standse for Historieſkriveren af vort Aarhundrede, ved at fremsætte saa stor en Strengthed, da man maae frygte,

ingen vil troe det er vor Byes Handlinger, som fortalles. Thi det er neppe troeligt, at der, hvor Fatigdom nu er det allerforagteligste, 10 Pd. Sølv engang blev anseet for en misundelsesværdig Formue.

5) Censorerne M. Antonius og L. Flaccus udstødte Dronius af Senatet, fordi han, som Folkestribun havde hævet en Lov, som var givet for at indskrænke Overdaadighed i Gjestebudde. Grunden til denne Udstødelse var høist billig. Thi med hvilken Uforfæmmenthed besteg ikke Dronius Talestolen, for at tale saaledes „Qviriter! et Vaand er paalagt Eder, som paa ingen Maade er at taale, I ere bundne med Trældoms haarde, smertelige Lænker! thi en Lov er givet, som befaler Eder at være tarvelig. Lader os derfor affkaste en Lov, som smager saa meget af den forrustedes barste Oldtid! thi hvad nytter Frihed, naar de, som har Lyst, ikke har Lov til at sætte deres Midler overstyr.“

6) Nu vil jeg fremstille et Par Mænd, lige i Fortjenester, lige i Vresposter, men forførte af Verrgjerrigheden til at være hinandens Rivaler. Hvilken strænge Censur førde ikke Klaudius Nero og Liv. Salinator, Republikens fasteste Stytter i den anden puniske Krig, paa en Tid, imod hverandre? Da de mønstrede Ridderflæbet, hvori de selv formedelst deres Alder endnu vare, standsede Herolden ved Salina-

tors

tors Navn i den polliske Tribus, og vidste ikke om han skulde opraabe ham. Saasnart Nero mærker dette befaler han sin Kollega at opraabes, og sælge sin Hest, fordi han een gang var dømt til Straf af Folket. Salinator tilkjender Nero samme Straf, fordi han ikke oprigtig havde søgt at forlige sig med ham. Men, dersom een af Guderne havde ladet disse Mænd skimte ind i Fremtiden, og see at deres Blod igjennem en Række af berømte Efterkommere engang skulde foreenes i vor fortreffelige Fyrste, vilde de have ladet al Misforstaaelse fare, og sluttet det ubrødeligste Ven skab imellem sig, da de skulde efterlade Fædrenelandet, de havde reddet, til en fælles Descendent at gjøre Lyk kelig. Men Salinator har ikke taget i Betænkning at nedstøde 34 Tribus til den nederste Folkelasse, Prærierne kaldet, fordi de, uagtet engang at have for dømt ham, siden valgte ham til Konsul og Censor, „thi“, sagde han, ved een af disse Hand inger have de gjort sig skyldige i Ubefindighed eller Meened. Kun een eenes te Tribus, den mæciske nemlig, fritog han for denne Straf, fordi den hverken havde stemt for hans Dom eller Befordring. Hvilken standhaftig, hvilken stærk Karakter maade den Mand have havt, som hverken en saa vigtig Sags uheldige Udfald eller en saa ærefuld Ophøjelse til de største Embeder kunde forlede til at

vise sig paa nogen Maade eftergivende i Statens Bestyrelse.

7) En stor Deel af Ridderstanden, 400 unge Herrer i Tallet, maatte stikke sig i at straffes af Censorerne; thi M. Valerius og P. Sempronius fratoge dem deres Heste, og nedstødte dem iblandt *Verarierne*, fordi de havde forsømt at bringe nogle Fæstningsværker i Sicilien i Stand, hvortil de vare beordrede.

8) Med største Strengthed have Censorerne M. Atil. Regulus og P. Fur Philus straffet den skjendige Feighed hos Kvæstoren L. Metellus og mange romerske Riddere, som efter det uheldige Slag ved Kanna havde sammensvoret sig med ham at forlade Italien. De fratoge dem Republikens Heste og nedsatte dem iblandt *Verarierne*. Da saa dem straffede de haardt, som bleve i Byen, da de havde været fangne af Hannibal, og af ham vare sendte til Rom for at handle om Fangerens Udveksling, men erholdt ikke hvad de søgte, baade fordi det var en Romers Pligt at holde sit Løfte, og fordi en M. Atilius Regulus var Censor, straffede han Troeløsheden, thi hans Fader havde heller villet døe under de grueligste Vindler, end skuffe Karthaginenserne. Denne censoriske Strengthed, som hverken tillader at frygte eller bedrage sin Fiende, gik fra Byen til Lejren.

9) End:

9) Endnu til Slutning et Par Exemppler af een Art. K. Geta, som af Censorerne L. Metellus, og Kn. Domitius var udstødt af Senaten, blev siden selv Censor. Ligeledes M. Valer. Messala. Forhaanelsen ansporede disse til Fortjenester; thi skamfulde herover stræbde de af alle Kræfter at deres Medborgere kunde finde dem værdige snarere at forestaae end underkastes Censuren.

Tiende Kapitel.

Personlig Anseelse.

Som en privat Censur er store Mands personlige Anseelse, som uden Højsadernes Værdighed, uden at være omgivet af Berjente, er i Stand at vedligeholde sin Højhed. Thi skjult med Beundringens Purpur finder den en let og behagelig Indgang til Menneskenes Hjerter og kan med Rette kaldes en lang og lykkelig Værdighed uden Værdighed.

1) Kunde større Værd bevises en Konsul, end der blev bevist Metellus, da han var anklaget? da han var stævnet for ulovlig Omgang med Republikens Penge, og hans Regnskabsbøger bleve fordrede af Anklageren, og leverede omkring til Dommerne at eftersees, vendte enhver Øjnens Traad dem, at de ikke skulde

synes at tvivle om nogen Ting, som derudi var anført. Ikke i Bøgerne, men i Metellus's Lernet troede Dommeren at burde søge Beviiiser paa hans Nedelighed i Provindsens Bestyrelse, meenende det var ubilligt at bedømme saa stor en Mands Uskyldighed efter en liden Bortavle og nogle faa Linier.

2) Men hvad Under, at Medborgere viiste Metellus den skyldige Agtelse, som selv en Fiende ikke tog i Betænkning at vise en Afrikanus den ældre. Thi Kong Antiofus har i den Krig, han førte med Rømerne, med største Agtelse imodtaget hans Søn, som var opsnappet af hans Folk, og hastig og ubedet sendt ham med kongelige Foræringer tilbage til sin Fader, endskjønt denne paa samme Tid drev ham ud af sit Rige. Kongen, skjønt han havde Marsag til Brede, vilde dog heller vise sin Agtelse imod den store Mands Højhed, end hævne sig. Da samme Afrikanus opholdt sig paa sin Lystgaard ved Linternum, kom mange Røveranførere, just paa en Tid sammen for at see ham. Da han frygtede de vare komne for at gjøre Overfald, besætter han Taget med sine Huuefolk, og gjorde modige Tilberedelser for at drive dem tilbage. Saa snart Røverne mærkede dette, sendte de deres Folk bort, aflagde deres Baaben og nærmede sig Indgangen, sigende med høj Røst: at de vare komne ikke som Fiender af hans Liv, men som Beundrere af hans

hans Tapperhed, vnskende som en Belgjerning fra Himlen, at kunne see og tale med saa stor en Mand, hvorfor de bade ham sikker at unde dem denne Lykke.¹⁴ Saa snart Scipios Berjenter berette ham dette, lader han Dorene aabne, og dem komme ind. De nedfald de ved Døren, som ved det ærverdiggste Alter i den helliggste Tempel, derpaa gribe de begjærligen Scipios Haand, og da de lange havde kysset den, vende de tilbage, glade over den Lykke at have seet en Scipio, og lægge ved Døren Gaver, som man plejer at ofre de u dødelige Guder. Hvad kan tænkes større eller skjønnere end Virkningen af sliq en personlig Anseelse? Ved Beundring over sig stillede han en Fiendes Brede, ved sin Nærværelse henrykkede han Røveres Dine, som higede efter dette Gyn. Om Guderne kom ned fra Himlen, og vnske sig for Menneskene, kunde de ej nyde større Grefnygt.

3) Dette stødte Scipio i levende Live, men følgende Emil. Paulus efter hans Død. Da han blev begravet, have nogle forheimme Macedonier, som opholdte sig som Gesandter i Rom, af sig selv gaaet under Liigbøren. Hvilket maas ansees endnu des meere, naar man veed, at Forsiden af Liigbøren var prydet med et Malerie over den macedonske Triumf. Thi hope meget gjorde de ikke af Paulus, da de for hans Skyld ikke gysede ved at bære Forestillin-

gen af deres Nations Nederlag omkring for alle Folks Dine? hvilket Optog gav hans Liigbegjængelse Anseelse af en nye Triumf. Treende Gange viiste da Macedonien dig hædret i vor Bye, i levende Live ved Bytte, efter Døden ved Skuldrene!

4) Ogsoa din Søn, ved Navn Scipio Emilianus, som du lod udskaare af Scipio, at han skulde være en Hæder for tvende Familier, har ikke nydt liiden Ære ved sin personlige Anseelse. Da han meget ung var sendt af Konsulen Lufullus fra Spanien til Afrika for at hente Hjælpetropper, have Karthaginenserne og Kong Masinissa valgt ham til Fredsmægler, som om han kunde været Konsul eller General. Karthago vidste da ikke sin forstaaende Skjebne; thi denne Ungling, Æren for den opvoxende Ungdom, elsket af Guder og Mennesker, blev opfod til dens Undergang, saa at den korneliske Familie fik Navnet Afrikanus 2de Gange, først ved at indtage, siden ved at ødelægge Karthago.

5) Hvilken Ulykke er større end Fordømmelse eller Landsflygtighed? dog kunde dette ikke betage P. Rutilius, da han var styrtet ved et Komplot af Soldatforpagtere, sin Anseelse. Da han rejste til Asien sendte enhver Stad i heele Provindsen Gesandter ham i Møde, som skulde oppebie hans Afreise. Enten

kan

Kan man her med større Ret sige han drog i Landsflygtighed eller i Triumf?

6) Ogsaa K. Marius, da han var styrtet ved et Komplot af Toldforpagtere, sin Anseelse. Da han rejste til Asien sendte enhver Stad i heele Provindsen Gesandter ham i Møde, som skulde oppebie hans Afreise. Enten kan man her med større Ret sige han drog i Landsflygtighed eller i Triumf?

X 6) Ogsaa K. Marius, nedstyrtet i den dybeste Elendighed, er reddet selv af Livsfare ved sin personlige Anseelse, da han laae skjult i et Borgerhuus i Minturna, blev en Rettens Betjent, af Nation en Cimbrer, sendt hen for at dræbe ham. Da denne seer den gamle, værgeløse af Smuds næsten ukjendelige Mand, torde han, skjønt han holdt det dragne Sværd i Haanden, ikke angribe ham, men forbauset og forvirret ved Synet af denne berømte Mand, bortkaster han Mordergeværet og løber skjælvende for skræffet bort. En levende Forestilling om det gruelige cimberiske Nederlag har vist blendet hans Dine. Erindringen om sin overvundne Nations Undergang har knust hans Mod, og selv de u dødelige Guder have vist anseet det for ubilligt, at Marius skulde dræbes ved een af det Folk, han gandske havde ødelagt. Minturnenserne ogsaa rørte ved hans personlige Anseelse, have sat ham, som ved Skjebnens haarde Nødvendighed

Hed allerede var saa nedtrykt, i Sikkerhed, uden at frygte for den strænge Sejerherre Sylla skulde straffe dem; fordi de havde ladet Marius leve; især da Marius selv kunde aftrække dem fra at redde Marius.

7) Den Højagtelse, som M. Porci. Cato ved sin tjekke og sædelige Opsørjel havde erhvervet sig, tildrog ham saa aldeles Senatets Hengivenhed, at da han engang paa Raadhuset hændrog Dagen ved at tale imod Toldforpagterne, og Cæsar, som da var Konsul, derfor lod Lifvæbren føre ham i Fængsel; tog heele Senatet ikke i Betænkning at ledsage ham, hvilket rørte hans stærke, guddommelige Sjæl.

8) Da denne Mand engang var Tilskuer ved Skuespillene til Floras Dre, som Edilen Messius anstillede, uandsaa Folket sig ved at fordrø at Actricerne skulde vise sig nøgne; da han erfarer dette af sin Ven Favonius, som sad hos ham, gaar han strax bort, for ikke ved sin Nærværelse at hindre noget, som var Skik ved Skuespillene. Da han gik ledsager heele Folket ham med Klappen, og fremkalder derpaa igjen den gamle Skik paa Skuepladsen, herved tilkjendegivende at det tillagde ham eens mere Anseelse end det samlet tog sig selv. Hvilken Formue, hvilke Dreesposter, hvilke Triumfer boiste man denne Dre? Mandens Formue var ringe, hans Sæder strenge af Tarevelighed, hans Klæder saa, hans Huus likt for

Emi-

Smiger, kun een Ahne paa Fædreneside, ingen venlig Mine, men en Dyd i alle Henseender fuldkommen. Derfor naar man vil karakterisere en dydig og fortreffelig Borger, siger man: Det er en Kato.

9) Lidt Rum maae man dog ogsaa skænke Exemplerne af fremmede Nationers Historie, at de, blandede med de nationale, kan behage ved Forandringer selv. Da Athenen var overvunden lod Xerxes derfra føre til sit Rige, tvende Kobberstatuer, som vare satte for Harmodius og Aristogiton, som havde søgt at befrie deres Fædreneland fra Enevoldsmagten. Lang Tid derefter lod Seleukus dem føre tilbage til deres forrige Sted. Da Skibet, som havde dem inde, landede ved Rhodus, indbøde Indbyggerne dem offentlig i Herberge, og lagde dem paa hellige Hynder. Intet er lykkeligere end et saadant Minde, som ejer saa stor en Anseelse under et lidet Stykke Kobber.

10) Hvilken Vre blev ikke i Athenen beviist Xenokrates, en Mand, som Visdom og Dyd gjorde lige navnkundig? Da han, stævnet at aflegge sit Vidnesbyrd i en Sag, nærmede sig Alteret for efter Stadens Skik der at gjøre sin Fed paa, han vilde tale Sandhed, have alle Dommerne rejst sig og protesteret imod, han gjorde Fed. Den Frihed, de ikke vilde give sig selv, da de kort efter skulde aflegge deres Vidnesbyrd, have de troet at skulde hans Retfæstighed.

—

Tre

Tredie Bog.

Første Kapitel

Tidligt Anlæg.

Nu vil jeg beskue Dyden, ligesom i sin Vugge, see den i sin første Opgang. Nu vil jeg fortælle hvorledes man tidlig saa det Mod at ytre sig, som med Tiden vilde bane sig Vej til Vrens højeste Epidse, hvorledes man af sikre Marker sluttede sig til et stort Anlæg.

1) *Emilius Lepidus* gif endnu som Barn i en Træfning, dræbde en Fiende, reddede en Landsmand. Om denne saa mærkelige Daad vidner en Statue, som efter Senatsbeslutning er sat paa *Kapitolium*, forestillende *Lepidus* med den purpurbrammede Toga paa, og Guldbullen om Halsen. Thi man holdt det for ubilligt, at ansee ham umoeden til Hæder, som allerede havde viist sig moeden til Fortjeneste. Ved Hurtighed i at udmærke sig ved Kæfthed forekom altsaa *Lepidus* sin Alder, og hjembragde dobbelt Værfra et Slag, hans Alder neppe tillod ham at være Tilfuer af. Thi fiendelige Vaaben, blanke Sværd, flirrende Spyd, Larmen af et fremrykkende Ryttarie, og fiendtlige Armeers Sammenstød kunde vel sat Skræk i vorne Ynglinge selv. Og iblandt alt dette var et

Barn

Barn af Emiliernes Familie i Stand at vinde en Laurbærkrands, at bortføre Dytte.

2) Saadant Mod mangledo heller ikke M. Kato, som Barn. Da han blev opdraget i Huset hos sin Morbroder M. Drusus, kom nogle Folkstribuner fra Latinerne for at søge romersk Borgerret til Rom. Formanden for disse Q. Poppedius, en Ven af Drusus, beder Kato, at tale for de allierede hos sin Morbroder. Med standhaftig Mine afflaaer han dette. Igjen fleere Gange anmodet om det samme, vedbliver han sit Forsæt. Tilslidst tager Poppedius ham med sig op i Husets øverste Etage, og truer at styrte ham ned, hvis han ikke vilde føje ham i sit Ønske, ikke engang dette kunde rokke hans Beslutning. Da maatte Mændene sige: „Latiner og Bundsforvante! vi maae ønske os selv til Lykke med, at denne er saa liden; thi var han Senator, var Haab om Borgerret os gandske betaget.“ Saaledes solde Kato i sin spade Ejel heele Senatets Værdighed, og afviiste ved sin Standhaftighed Latinerne, som ønskede at tilrive sig vor Byes Rettigheder.

Denne samme Kato kommer engang som Barn for at gjøre sin Opvartning hos Sylla, og da han i Forgemalet saae Hovederne af nogle dræbte proskriberede, forskræktes han ved dette gyselige Syn, og spørger sin Ledsager Carpedon „hvorfør der ingen sandtes,
som

som vilde dræbe saa gruesom en Tyrant? da denne svarer: „der vare vel de, som havde Villien, men Lejlighed fattedes dem, da en talrig Garde altid omringede ham“ beder Kato om en Dolk, forsikrende, han let kunde dræbe ham, da han plejede ofte at sidde ved Siden af ham. Carpeton, som baade kjendte Katos Mod, og gruede for hans Beslutning, førde ham siden aldrig til Sylla, uden først at have visiteret ham. Intet kan tænkes forunderligere end dette. Et Barn frygtede midt i Gruesomhedens Bærsted ikke for en Sejersherre, som just da, myrdede Konsuler, Stæder, Legjoner, og den største Deel af Ridderstanden. Om nogen havde sat Marius selv paa dette Sted, havde han snarere skullet tænke paa at flygte, end at dræbe Sylla.

3) Syllas Søn Faustus fik af sin Meddiscipel R. Cassius et Drefigen paa Skolen, fordi han roesde sin Faders Proskriptioner, og truede at gjøre det samme, naar han blev voksen. En Haand, som ej burde besmittet sig med et offentligt Fadermord!

4) For at laane noget af Grækerne, vil jeg her tage til Exempel den Alcibiades, hvis Dyder eller Fejl, jeg veed ikke hvilke meest, have skadet hans Fædreland; thi med hiine bedrog han, med disse plagede han sine Medborgere.

Da

Da han endnu var Barn, kommer han engang til sin Morbroder Perikles, og da han finder ham eene meget bedrøvet, spørger han, hví han saae saa forvirret og angstfuld ud. Han svarer: „at han efter Stadens Ordre havde ladet bygge Forgaarden ved Indgangen til Minervas Tempel, at en stor Sum Penge dertil var medgaaet, og at han ikke vidste hvoreledes han skulde aflægge Regnskab for denne Forvaltning, hvilket var det, som gjorde ham uroelig.“ „Sørg derfor, siger Alcibiades, for, hvoreledes du ikke skal aflægge Regnskab.“ Den store og kloge Mand, som selv ingen Udvej saae, betjente sig af Barnets Naad, og magede det saa, at Athenienserne, indviklede i Krige med Naboerne, ikke kunde faae Tid at foredre Regnskab. Men Athenen maae se til, enten den vil beklage sig over Alcibiades, eller rose sig af ham, da den endnu ikke veed enten den skal beundre eller forbande ham.

Andet Kapitel.

Lapperhed.

Siden jeg har begyndt at tale om Dyden i sin Opvinding og Fremvæxt, vil jeg nu forfølge den i sin Udvikelse selv; hvis største Magt og kraftigste Styrke

grunder sig paa Tapperhed. Vel veed jeg, at du Romulus, Stifteren af vor Bye, i denne Hæder fortjener det første Sted. Men tillad et Exempel at sættes først, da du og Skjlder det noget af din Hæder; fordi vi have Manden, der gav det, at takke for, at dit herlige Værk Rom ikke gik under.

1) Da Etrurkerne trængte ind i Byen over Broen, som paa Pæle er bygget over Tiberfloden, har Horatius Kofles besat den yderste Ende af samme, og med en utrættelig Fægtning opholdt Fiendens heele Hær, indtil Broen bag ham kunde blive optagen, og saasnart han saa Fædrelandet reddet fra den overhængende Fare, har han i sin fulde Rustning kastet sig i Tiberen, og de udødelige Guder beundrede hans Tapperhed og have bragt ham uskadt over. Uden at stødes ved det dybe Fald, eller at synke under Vægten af Rustningen, eller at bortrives af Strømmens Hvirvler, eller at saares af Pilsene, som sløj ham om Ørene, svømmede han lykkelig i Land. Eene har har draget saa mange Landsmænds, saa mange Fienders Dine paa sig, hiine henrykte af Beundring, disse svævende imellem Haab og Frygt; han eene har ved den meest haardnakkede Fægtning skilt tvende Hære fra hinanden, ved at tilbagedrive den eene, forsvare den anden, ja han eene har ved sit Skjold været ligesaa sikkert et Værn for vor Bye, som Tiberen ved sin dybe

dybe Kiende. Hvorfor de bortdragende Scerurier kunde sige: „Vi have overvunden Romerne, men ere overvundne af Horatius.“

2) Kloelia gjør at jeg næsten glemmer mit Løfte til Romulus. Paa samme Tid, i det ringeste imod samme Fiende og i samme Tiberflod, vovede hun en stor Heltegjerning. Hun var tilligemed nogle andre Gomsfruer udleveret som Gidsel til Kong Porfena om Natten undløber hun Dagten, sætter sig paa en Hest, svømmer hurtig over Floden, hvorved hun, skjønt en Pige, redder sit Fædreland ikke aleene fra Belejring men endog fra Frygt, ved at foregaae Mændene med saa udmærket Exempel paa Mod og Tapperhed.

3) Nu kommer jeg til Romulus. Han blev udfordret til Evkamp af Akro Ceninensernes Konge, og, skjønt han troede sig overlegen ved sine Soldaters Antal og Tapperhed, og det altsaa havde været sikkert at møde med hele Hæren, end aleene, vilde han dog helst med egen Haand tage et Forvarsel til Sejren. Og Lykken var ikke hans Foretagende ugunstig. Thi han fældte Akro, slog Fienden, og bragte Jupiter Feretrius det rigeste Bytte. Nok herom, fordi Fortjenester helligede offentlig Dyrkelse, ikke behøve enkelte Mands Lovtale.

4) Næst efter Romulus følger Kornel. Rossus. Han helligede den samme Gud sit Bytte, da han, som Chef for Ryttieret sældte Fidenaternes Anfører i Træfningen. Stor var Romulus, fordi han først viiste sig i denne Slags Hædersdaad. Stor var Rossus, fordi han var i Stand til at ligne Romulus.

5) Mindet om M. Marcellus bør jeg ikke stille fra disse Exempler. Denne havde saa stort Mod, at han ved Poßoden med nogle faa Ryttere torde angribe Gallernes Konge, som var omringet af en stor Armee. Nær havde han dræbt ham; han tog hans Vaaben og bragde dem til Jupiter Feretrius.

6) Lige Tapperhed i lige Slags Striid viiste T. Manlius Torquatus, Valerius og Korvinus Scipio. Disse have selv udfordret og sældet fiendelige Anførere, men fordi de stode under andres Romandø den Gang, have de ej helliget Jupiter Feretrius deres Bytte. Da denne Scipio Emilianus tjente i Spanien under Lukullus's Fane, var han ved Belejringen for Interikatia, en stærk befæstet Bye, den første som besteg Muurene. Der var ingen i heele Hæren, hvis Redning var meere vigtig, baade for medelst Stand, Anlæg, og tilkommende Bedrifter, men da vovede enhver endog den fornemste Ungling sig i yderste Fare og Besværlighed for at udvide eller forsvare Fædrenelandet, anseende det for en Skam, i

Tap

Tapperhed at overvindes af dem, han overgik i Rang og Herkomst. Derfor fordrede Emilianus denne Post for sig, da de andre unddroge sig den af Frygt for Banffeligheden.

7) Iblandt disse Tapperhedens Mønstre frembyder Oldtiden et særdeles udmærket. Da Romerne slagte paa Flugt af Gallerne, retirerede til Kapitolum og Bjergene deromkring; men da de ikke alle her kunde rummes, fattede de den nødvungne Beslutning at lade de gamle blive tilbage i den Deel af Byen, som laae paa Sletten, at det unge Mandskab desto lettere kunde forsvare Resten af Republiken. Dog selv under denne saa ulykkelige, saa sørgelige Tidspunkt glemte ikke vor Stad sin Værdighed. Oldinge, som havde beklædt de højeste Væresposter, sadde for aabne Dørre paa deres Embedsstoele, isærte den Værdighedsdragt, de i deres geistlige eller verdslige Embeder havde baa-ret, for i Galdet selv at beholde Glandsen og Prydel-sen af deres forrige Liv, og ved deres Mod at opfor-dre Folket til at holde ud under Ulykken. Synet af dem indjog i Hørstningen Fienderne Værbødighed, da de blene frapperede ved det nye i Tingen, ved Prægtigheden i Dragten, og selv ved denne Art af Driftig-hed. Men hvo kunde tvivle paa, at Galler, og der-til Sejerherren jo snart vilde forandre Væundringen til Spot og al Slags Forhaanelse. Derfor ventede Ri-

Attilius ikke saa, at Hornarmelsen skulde stige til det højeste, men da en Galler rykkede ham i Stjægget, giver han denne med sin Stab et dygtigt Slag over Hovedet, og fremstiller sig med Lyst Døden i Møde, da Galleren forbittrer over Slager soer til for at dræbe ham. Tapperhed kender intet Fangerskab. Standhaftighed ingen Forhaanelse. At bukke under for Stjebnen anseer den smerteligere end enhver Ulykke, og optænker sig en nye og hæderfuld Vej til Undergang, om ellers den kan siges at gaae under, som daer paa saadan en Maade.

8) Nu maae jeg og give den romerske Ungdom sin fortjente Heder, som, da Konsul Sempr. Atratinus stred uheldig mod Volfferne ved Verrugo, for at ikke vor alt vaklende Hær skulde gandske drives tilbage, har sprungen fra Hestene, nedsat sig selv til Fodfolk, og gjennebrudt Fiendens Armeer. Da denne var jaget af Bejen, besætter hiin næste Høj, hvorfore Volfferne vende heele deres Magt herhen, og vore Tropper fik saa belejligt et Pusterum til at samle nyt Mod og Styrke. Altsaa, da Fienden tankte paa at opreise Trofsaer, have de maattet vige, da Matten af Brød Trøstningen, uviste enten de vare Sejersherre eller Overvundne.

9) Tapper vilste sig og Kjernen af Riddereskabet, ved hvis forunderlige Kjevhed Fab. Max. Rullianus

Chef for Rytteriet blev i Krigen mod Samnitterne reddet fra den Anke, at have leveret Slag uden Overlæg.

Da Papir. Kursor rejste til Byen for at tage Auspicier paa nye, har han, Interims General, uagtet Forbudet om at føre Haren i nogen Træfning, dog gjort det, men ej med saa meget Held som Forvovenshed; thi uden Tvivl blev han overvunden. Men de adle unge Riddere gav Hestene Tøjlen, satte Sporerne i Siden, foer lige ind paa Samnitterne, og ved deres uroffelige Mod vristede de Fienden Sejren af Hænderne, og ved den gave de Fædrelandet sit Haab igjen om Mullanus, som en herlig Borger.

10) Hvilken Styrke viiste ikke de Soldater, som til Guds vove sig svømmende ud paa det flibrige Hav, som om det kunde været fast Land, og trak tilbage til Strandbredden, den puniske Flaade, der satte alle Marer om Bord for at tage Flugten.

11) Af samme Tidsalder, af samme Karakter var den Soldat, som i Slaget ved Ranna, hvor Hannibal meere svækkede Romernes Kræfter, end deres Mod, ved Blesurer sat ud af Strand til at føre Baaben i Hænderne, greb den Numider, som vilde plyndre ham, om Halsen, skamferede ham Ansigtet ved at bide Næse og Øren af ham, og opgav Manden under disse hængjerrige Bid. Fraregner man Slagets

uheldige Udfald, hvormeget tappere var da ej den
 flagne, end hans Banemand? thi Pheneren maatte
 troste den Døende, ved under Seiren selv at være
 ham underlegen, Romeren var selv i sit sidste Dieblif
 sin egen Hævner.

12) Ligesaa udmærket, ligesaa mandigt et Mod,
 som denne Soldat viiste i Ulykken, viiste og den Ge-
 neral, hvorum jeg nu vil tale. P. Krassus, Feldt-
 herre i Krigen mod Aristonikus i Asien, blev imellem
 Eleg og Smarna opsnappet af nogle Thracer, hvoraf
 Kongen havde mange Hjelpetropper, men undgif den
 Stam at komme i hans Magt ved en Død, han selv
 søgte Grunden til. Med sin Ridedist stikker han en
 af Barbarerne i Djet, denne opbragt ved Smerten
 jager Krassus Dolken i Siden, og ved at ville hævne
 sig, redder han den romerske Hærfører fra at miste
 sin Højhed paa en vanærende Maade.

Her viiste Krassus Skiebnen, hvilken Mand den
 ufortjent saa haardt havde villet forhaane, da han lige-
 saa snildt, som tappert brod de ulykkelige Bønder, den
 havde lagt paa hans Friehed, og hæbde sin Værdig-
 hed, da han alt var overgivet Aristonikus.

13) Lige Beslutning tog Scipio, da han, efter
 uheldigen at have forsvaret sin Svigersøns An. Pom-
 pejus's Partie i Afrika, rejste med sin Flaade til
 Spanien. Saasnart han mærker at Skibet, hvorpaa

han

4 C

han

han var, var indtaget af Fienden, stöder han sig selv
 Kaarden i Bystet. Da han nu laae i Bagstaden,
 og Casars Soldater spørge, hvor Anføreren var, svar-
 rer han, Anføreren befinder sig vel. Saameget var
 han endnu i Stand til at tale, som var nok til at vise
 hans evig roesværdige Sjælestyrke.

14) Om din hæderfulde Udgang af Livet Kato!
 er Ulrika et Mindemærke, hvor der af dine tappre
 Saar flød meere Vre end Blod. Thi ved standhaf-
 tig at fæste dig paa dit Sværd, gav du Menneskene
 et Beviis paa, hvormegit højere en brav Mand bør
 agte Værdighed uden Liv, fremfor Liv uden Værdighed.

15) Dennes Datter besad et Mod, som var
 meer end quindeligt. Da hendes Mand Brutus
 havde fattet den Beslutning at dræbe Casar, fager
 hun dette først at vide Natten før denne sorte Hand-
 ling skulde udføres; da Brutus var ude af Kammeret,
 forlanger hun en Nagetniv, som for at affjere sine
 Negle, og saarer sig selv, ved at lade den falde, lige-
 som af en Handelse. Brutus, som ved Pigernes
 Skrigen kommer tilbage, begynder at skjende paa hen-
 de, fordi hun var falden Barberen ind i sin Forret-
 ning. Porcia siger til ham, da de vare reene: „dette
 har jeg ej gjort af Uforsigtighed, men med velberaad
 Hu, for under vor nærværende Forsætning at give
 dig det tydeligste Beviis paa min Kjerlighed; thi jeg

wilde vise dig, hvor rolig jeg kunde falde for min egen Dolk, hvis dit Foretagende ikke salder ud efter Ønske."

(16) Lykkeligere Børn havde den ædle Kato, fra hvem den porciske Familie har sin Oprindelse. Da han i et Fjeldslag var i stor Fare, taber han sit Sværd ud af Stiden. Da han mærker det var borte, endskjønt det laae imellem en Brimmel af sagtende, gandske omringet af fiendelige Fjender, bringer han det dog med saa usøfsøret stadigt Mod til sig igjen, saa man skulde troet, at han var ikke var omgivet af Fjender, men gandske uden al Frygt, da han tog det op. Forbauset ved dette Syn kom Fienden næste Dag til ham, underkastende sig, og bedende om Fred.

(17) Ogsaa Tapperhed i Fredstider bør staae imellem Krigens Bedrifter, fordi den fortjener samme Roes, enten den viser sig paa Torvet eller i Lejrren. Da Tiber. Grakkus som Folkskribum ved den overdrevneste Odselhed havde tilvendt sig Folkets Vn-dest, holdt Republiken undertrykt, og sagde offentlig, at Senatet burde myrdes, og alle Ting bestyres ved Almueen, ere Senatorerne af Konsulen M. Skavola sammenkaldte i Jides Tempel, for at beraadslaae om, hvad under saa farlig en Tidspunkt var at gjøre. Da de alle stemmede for at Skavola med Baaben skulde forsvare Staten, afsløg han at gaae frem med Magten. Da fremstod Scipio Nasika.

sulen, sagde han, ved at ville gaae lovformelig frem, kan bringe det dertil at den romerske Stat med alle sine Love gaaer under, saa tilbyder jeg, skjønt privat Mand, mig til Formand for Eders Beslutning.“ Derpaa samler han sin Toga med den venstre Haand, løfter den højre i Bejret, og raaber: „Følge mig, hvo som vil see Staten frelst.“ Ved disse Ord borte driver han al Mølen fra de gode Borgere, og nærer Grakkus med sit skjendige Komplot at lide den velforsjente Straaf.

18) Ligeledes da Folktribunen Saturnius, Præto-
ren Glaucia, og den valgte Folktribun Equitius
havde stiftet et farligt Mytterie i vor Stad, og in-
gen vilde imodsette sig det ophidsede Folk, har M.
Emilius Scaurus først opfordret R. Marius, som
sjette Gang var Konsul, til med Magt at forsvare
Lovene og Friheden, derpaa lader han strax sine Vaar-
ben hente, han, en udlevet og skjælvende Olding, bevæb-
ner sig, og støttende sig paa sit Spyd staaer han ved
Indgangen til Raadhuset, han, af hvis Liv kun en
liden Gnist var tilbage, gjorde at Republikens Livs
Lys ikke blev udslukt; thi ved sit høje Mod opflammede
han Senaret og Ridderne til Hævn.

19) Da jeg nu har anført disse Mønstre paa
Tapperhed baade i Krig og Fred, vil jeg nu ogsaa
framstille den ophøjede Julius. Himlens udmærkede

Blir

Zitt, som det mest træffende Skilderie af den sande
 Tapperhed. Da han engang i et Slag med Nervie-
 erne saae sin Hær at vige for Fiendens tallose Mængde
 og rasende Anfald, river han Skjoldet fra en Soldat,
 som streed frygtsom, og bedækket hermed begynder han
 at stride af alle Kræfter. Ved denne Handling udbre-
 der han Tapperhed over heele Hæren, og ved sin gud-
 dommelige Sjæls Fyrighed tilbagekalder han den vigen-
 de Krigslykke. I et andet Slag griber han en Hæn-
 drif i Struben, som førte Hovedbannieren for den
 mægtige Legion, da han ålt vendte sig for at tage
 Flugten. Han drojer ham om til den anden Side,
 peger med den højre Haand paa Fienden, og siger:
 „Hvor vil du hen? der ere de, med hvilke vi stride.“
 Saaledes rettede han en Soldat med sine Hænder,
 men ved sin raske Tiltale alle de Sjælvende Legioner,
 og lærte dem at vinde, som ålt vare færdige at tabe.
 20) For at blive i Fortællingen om hvad mennes-
 kelig Tapperhed har udrettet. Da Hannibal belejrede
 Kapua, hvori en romersk Armee laae, har Vib. Af-
 seus, Chef for den peligniske Bataillon, kastet en
 Fane ind over Poerneres Skandse, med Forbandelse
 over sig og sine, hvis Fienden fik den i sin Magt, og
 for at hente den, gjør han selv først Anfald; heele
 Bataillonnen følger ham, og paa et øjeblik er de borte.
 Da

Da Valerius Flaccus, Oberst ved tredje Legion, seer dette, vender han sig til sine, sigende: „Som jeg seer, ere vi nok komne her, som Tilskuere af andres Tapperhed, men langt fra vort Blod være den Skam, at vi, som Romere, skulde i Hæderdaad vige Latinerne, jeg i det ringeste ønsker enten en hæderfuld Død, eller et lykkeligt Udfald paa min Dristighed. Derfor er jeg, endog eene, bereed at gjøre Ansald.“ Da Kapitainen Pedanius hører dette, opprækker han en Fane, sigende: „Snart skal denne være med mig inden Fiendens Skandse, altsaa følge de mig, som ikke ville, den maae erobres;“ derpaa brød han med den ind i Poerneres Lejr, og trak heele Legionen efter sig. Saaledes har trende Mands fjeffe Dristighed ikke engang ladet Hannibal, som kort tilforn i Haabet havde Kapua inde, være Herre i sin egen Lejr.

21) Q. Kotius, som formedelsk sin Tapperhed er kaldt Afilles, giver de anførte intet efter. Ikke at tale om hans øvrige Bedrifter, kan man af tvende, jeg vil berette, noksom kjende, hvor stor en Kriger han var. Under Konsulen Metellus kommer han til Spanien, som dennes næstkommanderende for at føre Krigen imod Cestibererne.

Bed en Frokost, hvortil Bordet alt var dækket, erfarer han at en ung Krigsmand af Fienden udfordrede ham til en Tveekamp. Han forlader Bordet, lader

homs

hemmelig sine Vaaben og sin Hest føre uden for Skandsen, at ikke Metellus skulde hindre ham i sit Forsæt. Celtibereren, som stolt kom ham ridende i Møde, fælder han, affører ham sin Rustning, som han triumferende af Glæde fører tilbage til Lejren. Ligeledes overvinder han Piresius, som i Byrd og Tapperhed overgik alle Celtibererne, da han af denne blev udfordret. Og denne modige unge Krieger skammede sig ikke ved i begge Armeers Paasyn at overleveere ham sit Sværd og Kappe. Ja han begjærer endog, at de skulde stifte Venskab imellem sig, naar Freden var sluttet imellem Romerne og Celtibererne.

22) Ikke heller maae jeg forbigaae K. Utilius. Han tjende som Soldat i tiende Legion under Caesar. I et Sæslag med Massilienserne mister han den højre Haand, da han greb fat i et Skib, derpaa tager han det i Bagstøvnen med den venstre, og lader ikke af at stride, førend han faaer det erobret og sjunket. Denne Handling er ikke saa bekjendt, som den fortjener. Men Atheniensen Cynægryrus, som viiste lige Haardnækkethed i at forfølge Fienden, har Grækenland, som aldrig er sparsom i at besynge sin egen Hæder, ved sine Lovtaler givet et Minde igjennem alle Aarhundrede.

23) Den Roes, som Utilius vandt til Sæes, vandt M. Cæsius Scæva, Kapitein under samme
Gene

General, til Lands. Da han forsvarede et Kæstel, ham var betroet, og Kn. Pompejus sendte en Offi- ceer med et stort Antal Soldater, befalende dem, at gjøre sig al Umage for at indtage det, har han dræbt alle dem, som nærmede sig, og uden at vige et Skridt, stred han til Guds, og faldt tilsidst over en stor Dynge, han selv havde nedlagt. Han var da blesset i Hovedet, Skuldrene og Laaret, havde mistet det eene Øje, og faaet 120 Hug i Skjoldet. Saadanne Selsdater dannede den guddommelige Julius sig i sin Lejr ved sin herlige Krigstugt, at een med afhugget Haand, en anden med mistet Øje hængde i Fienden; hiin efter Blesuren selv Sejerherre, denne ikke engang ved den overvunden.

Men Skava! jeg veed ikke, hvorledes jeg værdigen skal beundre det uovervindelige Mod, du viiste i begge Elementer, ved din sjældne Tapperhed har du gjort det tvivlsomt, enten du stred kjæft imellem Bølgerne eller paa Landet, da du mistede Livet. Thi i den Krig, hvor K. Caesar, som ikke kunde taale at see sine Bedrøvet standse ved Oceanets Bredde, lagde sine guddommelige Hænder paa Den Britannien, sætter du med 4 af dine Kammerater i en Baad ud til en Klippe, som laa tæt ved Den, hvilken Fienden havde besat med mange Tropper. Da Ebben havde gjort Pladsen imellem Klippen og Den let at vade over,

da

da en stor Mængde Barbarer stimlede til, og da de 4 andre paa Baaden vare sejlede tilbage til Strandbredden, staaer du eene uroffelig paa din Post, og, imedens Pilene fra alle Kanter surrede dig om Ørnene, imedens de fra alle Sider med største Hestighed søgde at angribe dig, kaster du eene saa mange Spyd paa Fienden, som 5 Soldater kunde have haft nok af i en Dags Træfning. Tilslidst drager du Raaden, bortstøder enhver dristig, snart med Stød af Skjoldet, snart med Hug af Sværder, og viser Romerne paa den eene, Britterne paa den anden Side det utroligste Skuespil. Nu naaer da Forbittrelse og Skam de allerede udmattede til at forsøge alt, og da du havde faaet en Landse igjennem Laaret, var forslaget i Ansigtet af store Steene, havde faaet Hjelmen affødt, og Skjoldet masakeret af utallige Huller, betroer du dig til Dybet, og betynges med to Ryradsfer, svømmer du igjennem Bølgerne, du havde farvet med Fiendens Blod. Saa snart du seer Generalen, beder du om Forladelse, fordi du havde mistet dine Baaben, da du tværtimod fortjende Noes, fordi du, ikke havde mistet, men vel anvendt dem. Stor viiste du dig i Slaget, endnu større ved at tænke paa Krigstugten, derfor bleve saavel dine Ord, som dine Gjerninger belønnede af ham som Tapperheds kompetenteste Dommer, da han udnævnte dig til Kapitain.

24) Men hvad Krigeres udmærkede Tapperhed angaaer, da fortjener L. Sicinius Dentatis, at jeg med ham slutter de romerske Exempler, da baade hans Bedrifter og Belønninger kunde synes at overstride Sandsynlighed, hvis ikke troværdige Skribenter, iblandt andre M. Varro, bevidnede Sandheden heraf i deres efterladte Skrifter. Om ham fortælle de, at han 120 Gange haver bievaaet Batailler, med saadan Ejels og Legems Styrke, at han altid syntes at have havt den største Deel i Sejren; 30 Gange har han bragt Bytte fra Fienden, 8 Gange har han i begge Krigshæres Paasyn stridet efter Udfordring, 14 Borgere har han reddet fra yderste Livs Fare, 40 Gaar har han faaet for pan, ikke et eeneste paa Ryggen, 9 Feldtherrers Triumfvogne har han fulgt, henvendende heele Stadens Dine paa sig ved det prægtige Optog af de mange Hæderstegn, som førtes for ham, nemlig 8 Guldfroner, 14 Borgerfrands, 3 Muurfrands, 1 Belejningsfrands, 183 Halskjeder, 160 Armbaand, 18 Spyd, 25 Hestetøjer, Prydelser nok for en heel Legion, end siye for en enkelt Soldat.

25) Det Blod, som flød sammen i en Strøm af mange Legemer i Kales, blev og udgydet med stor Beundring. Da Fulv. Flakkus i denne Bye straffede Campanernes Troløshed, og lod Stadens fornemste Mænd henrette for sin Domstoel, fik han Brev fra

Senatet, om at standse med Blodsudgøddelsen, da fremskillede Kampaneren T. Iubellius Tauren sig godvillig, og saa højt han kunde, raaber: han „Fulvius siden du har saa stor Lyst til at udgyde vort Blod, hvorfor hæver du da ikke din Bøddeløre imod mig, for at prale af, engang at have ladet ombringe en Mand, som var meget tappere end du!“ Da Romeren siger: „han gjerne vilde gjøre det, hvis Senatets Forbud ikke hindrede ham,“ svarer Kampaneren: Saa see da, at jeg, som Senatorerne intet have befaleet, fuldfører et Foretagende, vel skjønt i dine Øjne, men dog langt over dit Mod. Scrox myrder han sin Kone og sine Børn, og kaster sig paa sit Sværd. Hvilken Mand maade det have været, som ved sit og fines Mord heller vilde vise, at han afskyede Fulvius's Gruesomhed, end benytte sig af Senatets Medlidenhed.

26) Hvilket raast Mod havde ikke Gobryas! Da han vilde befrie Perserne fra Magernes fornedrende og gruesomme Herredømme, og i et mørkt Bærelse havde grebet den eene af dem om Livet, raaber han til een af sine Medhjelpere i denne ædle Handling, da de ne ikke turde hugge til, af Frygt for at saare ham, naar han hug efter Magus. „For min Skyld skal du ikke være bange at bruge din Sabel; thi du maade

gjerne stikke den igjennem os begge, naar kun denne kan omkomme saa snart som mueligt."

27) Her falder mit Spartaneren Leonidas i Tanke, som besluttede, udsorde og døde paa en Gjering, end hvilken intet kan tænkes tappere.

Med 300 Landsmand møder han hele Aften ved Thermopyla, og ved sin haardnakkede Tapperhed bringer han den Xerxes til yderste Fortvivlelse, som var tung at bære baade for Havet og Landet, som var frygtelig ej allene for Mennesker, men endog foruoven nok til at true Havets Gud med Lanke, og Himlen med Mærke. Leonidas ved et Forraderie af Indbyggerne i Egnen skilt ved det fordeelagtige Sted, som var ham til megen Hjælp, valgde heller at døe med Sværdet i Haanden, end forlade den Post, ham af sit Fædreland var anvist. Derfor opmuntrede han med saa frygt et Mod sine Folk til den Træfning, hvori de maatte falde, sigende til dem: „Kamerater spiser saaledes til Middag, som de der skal spise til Aften i de Dødes Rige." Døden var dem forkyndt. Men saa frygtløse, som om Sejren var dem lovet, følge Lacedæmonerne deres Anfører.

28) Landstædet Thyreaticum er ved Othryadis ærefulde Strid og Død større i Hæder end i Udstrækning. Han skrev med sit Blod, at Sejren var vunden.

30 den mC R. 2006 den

den fra Fienden, og bragde saa at sige efter sin Død en blodig Beretning herom til sit Fædreland.

29) Efter disse udmærkede Prøver paa spartansk Tapperhed vil jeg tale om en Mand, som bragde den til den dybeste Fornedrelse. Epaminondas, som hjalp Theben til sin højeste Lykke, og gjorde det første Nederlag paa Lacedæmon, da han ved 2de lykkelige Slag, ved Leuktra og Mantinea havde givet denne Stads gamle Vre, og til den Tid overvundne almindelige Tapperhed et frygteligt Stød, bliver i et Slag dødelig saaret. Da han var gjennemboret af et Spyd, Blodet og Livsgejsterne forlode ham, spørger han dem, som søgte at hjælpe ham, først om hans Skjold var i Behold, derpaa om Fienden ganske var slagen." Da han faaer Svar herpaa efter Ønske, siger han: „Mine Kamerater! ikke Enden, men en langt bedre og hæderligere Begyndelse paa mit Liv nærmer sig. Thi nu fødes Ederes Epaminondas, da han dør saaledes. Jeg seer Theben ved min Ansørsel, ved mine Auspicier gjort til Hovedstaden i Grækenland. Spartanernes skjæffe og modige Stad ligger henkastet i Støvet ved vore Baaben. Grækenland er befriet fra det tunge Overherredømme. Endskjønt jeg ingen Børn har, dør jeg dog ikke uden Afkom, da jeg efterlader mig de herlige Døttre Leuktra og Mantinea." Derpaa lader han Spydet udtrække, og dør af Blesuren. Om end de

uddødelige Guder havde ladet ham nyde sine Sejre, skulde han dog ikke, uden Saar fra Slaget, med større Vre have gaaet inden for sin Fædreneftads Muure.

30) Athenienseren Theramenes besad ogsaa en stor Sjelestyrke. Efter de 30 Tyranners Befaling blev han dømt til at døe i det offentlige Fængsel, hvor han frimodig tæmmer Gintbægeret de lode ham række. Det som var blevet tilbage i Bægeret, slog han skjæmtende ud paa Gulvet, saa det squalpede efter, og leende sagde han til Rættensbetjenten, som flyede ham det: „Jeg drikker Kritias til, see derfor strax at bringe ham dette Bæger.“ Denne var den gruesomste af de 30 Tyranner. Saa let at lide en Straf, kan man sandelig kalde at befrie sig derfra. Saaledes, som om han havde lagt hjemme i sin Seng, døde Theramenes, straffet efter sine Fienders Dom, frikjendt efter sin egen.

31) Theramenes havde faaet denne Mandighed ved Lærdom og Videnskaber, men Numantineren Theogenes har for at naae en saadan Rækkhed aleene havt sin egen Nations Vildhed til Lærer. Da Staden Numantia var bragt til den yderste Elendighed, har han, som overgik alle sine Medborgere i Rang, Herkomst og Formue stuktet Ild paa den Gade, hvori han boede, som var den kjænneste i heele Byen, da han havde samlet brændende Materier allevegne fra.

Derpaa fremsatte han et drageet Sværd, og befalede sine Landsmænd 2 og 2 at stride sammen, paa de Tilfaar, at den overvundne skulde halsbugges, og kastes ind i de brændende Huuse. Da han ved den kjeffe Lov havde seet dem alle døe, kastede han sig tilsidst selv i Luerne.

32) At jeg skal tale om Udelæggelsen af en Bue, som var ligesaa stor en Fiende af Romerne. Da Karthago var indtaget, har Asdrubals Gemalinde, efter først at have bebrejdet ham den Ufjerlighed, allene for sin egen Person at have udbedet sig Livet af Scipio, taget en af deres fælles Sønner i hver Haand, og uden at de vagede sig trukken dem hen, og kastede dem paa Ilden i den brændende Bue.

33) Til dette Exempel paa en Kones Kjevhed, vil jeg føje en Fortælling om et lige saa stort Mod, tvende Piger reiste i Ulykken.

Da et ulykkeligt Optræde opkom i Syrakusa, hvori heele Kong Gelos Familie paaenbar var myrdet paa Prinsessen Hermione nær, og hendes Fiender kappedes om ogsaa at rydde hende af Vejen, har hendes Aime iflødt en Pige af samme Alder som Prinsessen, den kongelige Dragt, og udsat hende for Morderværdene. Da denne i det hun blev myrdet dog ikke be kjendte hvo hun var, har Hermione af Beundring over hendes Mod givet sig tilkjende, da hun ikke kunde

taale at overleve saa kort et Trostabs Offer. Hun faldt Morderne tilbage, og da hun sagde, hvem hun var, bringer hun dem til at dræbe sig. Saaledes døde den eene, fordi hun dulgde, den anden fordi hun aabenbarede Sandhed.

Tredie Kapitel.

Taalmod.

Ved saa herlige Gjerninger baade af Mænd og Qvinder, viste Tapperheden sig for Menneffenes Øjne, og opmuntrede Taalmod til at træde frem, en Dyd som hviler paa lige saa fast en Grundvold, som udfordrer ligesaa højt Mod, og som et hiin saa lig, at den synes at være dens Tvilling søster eller Datter.

1) Hvad ligner de ovenanførte Bedrifter meer end Mucius's Handling? Forbittret over at Porfenna Citurernes Konge med en haard og langvarig Krig plagede vor Ege, gaaer han hemmelig bevæbnet ind i hans Leir, og søger at dræbe ham ved et Alter, da han ofrede. Han gribes i sit patriotiske og kjælle Foretagende, og skjuler ikke Marsagen til sin Ankomst, men viser dem ved et forunderligt Taalmod, hvorefter han agtede Pilslet. Opbragt, som jeg troer, paa sin højre Haand, fordi han ikke kunde faae den

brugt til at dræbe Kongen, holder han den over Isden paa Alteret, og lader den opbrænde. Aldrig have de udbødelige Guder med større Opmærksomhed betragtet noget Offer, som er bragt deres Altere. Porsenna selv maae glemme sin Fare, og forandre sin Brede til Beundring. Thi han siger: „Vend tilbage, Mucius! til dine, og lad dem vide, at jeg, hvis Liv du efterstod, skjenkede dig Livet.“ Mucius uden at smigre hans Naade; meere bedrøvet over Porsennas Nedning, end glad ved sin egen, vender tilbage til Hjemmet med sit evig ærefulde Tilnavn, Cincinnatus, det er den kistehaandede.

2) Ogsaa Pompejus's Kjærlighed fortjener Bifald. Da han paa en Gesandtskabs Rejse var opsnappet af Kong Gentius, som vilde nøde ham til at forraade Senatets Beslutninger, har han holdt Fingeren over et brændende Lys, og reent ladet den afbrænde.

Ved dette Taalmod har han haade betaget Kongen alt Haab om ved Tortur at udfritte noget af ham, og tillige opvakt den heftigste Lyst hos ham, til Benskab med det romerske Folk. Men at jeg ikke, ved at op søge flere Exempler i denne Art, oftere skal nødes at komme paa Erindringen af de afskyelige Borgerskrige, vil jeg, fornøjet med disse tvende romerske, der, ligesom de hadre tvende berømte Familier, ingen

offentlig Sorg indeholde, begive mig til Exempler, tage af Udlændinge.

3) Efter en gammel Skik i Macedonien opvartede nogle adelige Værn engang Kong Alexander, da han ofrede. Da een af disse stod for ham med Røgsekarret, faldet et gloende Kul ham ned paa Armen, og endskjønt det brandte ham saa heftigt, at Lugten af det brandte Legeme trængte de omstaaende i Næsen, tvang han dog Smerten med Tausked, og holdt Armen urokkelig, for ikke enten ved at ryste Røgsekarret at forstyrre Kongen i sin Offring, eller ved at skrike at besvære hans Vren. Denne som sandt stor Behag i Drengens Taalmod, vilde sætte en stor Prøve paa hans Standhaftighed, og ofrede derfor med Villie desto længer, dog kunde han ikke derved afstrække ham fra sit eget Forsæt. Derksom Darius havde været Vidne til dette Gærsyn, havde han kundet vide, at Soldater af sliq en Art vare uovervindelige, naar han saae deres svage Alder udrustet med saadan en Styrke.

Men hvad der især øver Sjelen i Kraft og Standhaftighed, er Philosophien, denne Præstinde i Værdoms ærverdige Tempel, som faaer sin Magt ved Studering, og naar den engang har faaet Boelig i Menneskenes Sjel, forjager enhver nedrig og skadelig

Sindelidelse, betrygger dem gandske i Dydens flippe-
 faste Fæstning, og hæver dem over Frygt og Smerte.
 4) Jeg vil begynde med Zeno, fra Elea, som
 besad stor Indsigt i Physiken og Moralen, og besegle-
 de ved sit eget Exempel Sandheden af sine Læreregler.
 Han forlader sit Fædreland, hvor han kunde nyde
 en sikker Frihed, og rejser til Agrigentum, som laae
 under eyet i et uheldigt Slaverie, med saadan en Til-
 lid til sin Forstand og Karakter, at han haabede, at
 faae en Tyran, en Phalaris til at aflægge sin affin-
 lige Grumhed. Men da han sees at Vanen i Herre-
 dømmet formaaer meer hos denne, end hans sunde
 Raad, optander han hos de fornemste unge Mænd i
 Staden Lust til at befrie Fædrelandet.
 Da dette bliver angivet for Tyrannen, lader han
 Folket sammenskalde paa Torvet, Zeno lægges paa Vi-
 nebanken, for at bekjende, hvem det vare Medvidere
 i Anslaget. Han nævner ikke en eeneste af dem, men
 gjør Tyrannen hans fortroeligste og hengivneste Haand-
 langere mistænkte, og ved at bebrejde Agrigentinerne
 deres Fejghed og Modløshed, bringer han det saa vidt,
 at de henrevne af et pludseligt Maserie steene Phalaris.
 Saaledes har en eeneste Vdning paa en Vinebank ikke
 ved godnøge Bønner, eller uheldig Jammerklag, men
 ved en kjel Opmuntring forandret Tankemaaden og
 Skjebnen i heele Byen.

5) En anden Philosoph af samme Navn havde og fattet det Anslag at dræbe Tyrannen Dæarxus. Da han blev lagt paa Piinebanken baade for at straffes og for at angive Medviderne, har han, vel Herre over Smerten, men begjerlig efter Døden, sagt, han havde noget meget vigtigt at aabenbare Tyrannen hemmelig. Da han var løst fra Piinebanken, griber han den berqvemme Lejlighed, og bider Tyrannen i Øret, og slipper ham ikke, sereud han selv var stilt ved Livet, og den anden ved en Lem af Legemet.

6) I saadant Taalmod have disse en Rival i Anaxarkus. Da han blev piint af Nikokreon, Tyrann paa Cypern, og ikke ved nogen Magt kunde hindres fra igjen at piine ham med de bitterste Forbandelser, truer denne ham tilsidst med at affisere hans Tunge. „Nej, unge Belystling, siger han, dette Lem af mit Legeme skal ikke være i din Magt.“ Strax bider han selv sin Tunge af, tygger den imellem Tænderne, og kaster ham den i hans af Harmen brændende Ansigt. Manges Øren, og især Alexander den stores, havde den Tunge fortrollet ved i det kyndigste og mest veltraalende Sprog at beskrive Jordens Tilstand, Havets Beskaffenhed, Himmellegemernes Bevægelser, for sagt heele Verdens Natur. Dog er han, næsten død ærefuldere end han levede, da han ved saa fjer en Udgang, af Verden beseglede den Philosophie, han nu
saa

saa megen Røes lærde, ja Anaxarkus forlod ej alene
ikke Livet, men gjorde sin Død berømt.

7) Paa den fortreffelige Theodorus trattede
Tyrannen Hieronymus ogsaa forgjeves sine Bøddeler.
Thi han maatte bortflange Risen, løse Strikkerne,
borttage Pinebænkene, slukke de gloende Tænger, in-
den han kunde bringe det dertil, at hiin vilde udlægge
Medvirderne i Sammenrottelsen mod Tyrannens Liv.
Saa endog den af hans Drabantere, som var det Hjul,
hvorom heele Regjeringens Maskine drejede sig, har
han sværet ved falske Beskyldninger, og derved revet
en troe Bogter fra Tyrannens Side, saa at han ved
sin herlige Taalmod ikke alene skulde Hemmeligheder
men tog endog Havn for sine Minster, hvorved
den glufomme Hieronymus plagede ham, sin Fiende,
mistede han sin Ven.

8) Hos Indianerne siger man, at Hvælsen i
Taalmod drives saa vidt, at der ere de, som deres heele
Levetid gaar nøgne, snart hændende deres Legemer
paa de kaukasiske Fjelsbjerge, snart uden mindste Lyd af
Smerte kastende sig i Ilden. Og ved denne Foragt
for Smerte forskaffe de sig en ikke liden Hæder; thi
man hører dem med Navn af viise.

9) Disse Prøver viiste høje og dannede Sjæle,
følgende er dog ikke mindre Beundringsværdig, da det
viser hvad Mod en Slave kan have.

En

En barbarisk Slave, opbragt paa Adrubal, fordi denne havde ladet hans Herre ombringe, oversalder og myrder ham pludselig. Da han bliver grebet, og piint med alle Slags Piinsler, vedligeholdet han med største Standhaftighed i sit Ansigt den Glæde han følede over at have hævnnet sin Herres Død.

Saaledes tillader Dyden, uden stoltelig at afvise nogen, enhver syrig Sjæl at trænge sig ind i dens Helligdomme, og giver uden Persons Anseelse enhver Lov til at øse af sin Kilde, uden at være karrig imod een, rund imod en anden; men lige venlig imod alle, skatter den Lysten, ikke Mangen hos sine Tilbedere. Og i Modtagelsen af sine Gaver lader den enhver selv bestemme Størrelsen, saa at man kan tage saa meget, som man finder Mod og Kraft til at bære.

Fjerde Kapitel.

Mænd som af ringe Herkomst ere blevne
navnkundige.

Hvor ofte seer det ikke, at de, som fødes i ringe Stand, opstige til den allerhøjeste Værdighed, og derimod Sønner af højeste Værd forsælde til Nedrigheid, og formærke det Lys, de laante af Forfædrene. Hvil-

let skal gjøres tydeligere ved Exempler, da jeg vil begynde med dem, som ved at forandre deres Stand til det bedre, give mig et glimrende Stof til Fortælling.

1) Tullus Hostilius's Bugge var i en Bondehytte. Hans Ungdom var sysselsat med at vogte Ovæg. Hans modnere Alder bestyrede og fordobblede det romerske Rige. Hans Alderdom, ziiret med de skønneste Prøvelser, skinnede paa Højhedens øverste Spidse.

2) Men endskjønt Tullus gjorde saa stort og forunderligt et Spring, var han dog et Landebarn. Men Tarquinius Priscus førte Lykken til Rom for at faae Regjeringen — Udlanding; thi han var fød i Corinth; ringe af Stand, thi hans Fader Demaratus var Kræmmer. Foragtelig, thi denne hans Fader var forviist Landet. Men en saa heldig Forandring i sin Stand gjorde han ved sin Duelighed til Gjenstand for Hæder og Agtelse, istædet for Had og Misundelse. Thi han udvidede Rigets Grændser, forøgede Guds-tjenesten ved at ansætte flere Præster, formeerede Tallet paa Senatorer og Riddere, og hvad der sætter Kronen paa hans Berømmelse, ved sine herlige Dyder gjorde han, at denne By aldrig fortrod at have laant en Konge af Naboerne, hellere end at vælge ham af sine egne.

3) Paa Servius Tullius prøvede Lykken sin Efterskæde, da den gjorde ham, som var en fød Træl, til

til

til Konge i Byen. Lod ham overmande lange sidde paa Thronen, 4 gange holde Mandtal, 3 gange Trisumfere. Kort sagt, hvor vidt han har bragt det, kan Indskriften paa hans Statue tydelig lære, som bestaaer af Tilnavnet Servius (en Træl) og Navnet Konge.

4) Et forunderligt Spring gjorde og Varro fra sin Faders Slagterbod til Konsulatet. Og Lykken søn-tes det var ikke nok, at han, som var opdraget ved saa foragtelig en Haandtering, fik de 12 Fasces, uden den og skulde give ham L. Emil, Paullus til Kollega. Ja saa aldeles var han Lykkens Kjeledegge, at i Slaget ved Cannæ, hvor han ved Forseelse udtænde Romernes Kræfter, faldt Paullus, som ikke vilde have leveert Træfningen, men han kom ubeskadt tilbage. Og Lykken førde ham endog ved Porten Senatet i Møde, som takkede ham, fordi han havde villet vende tilbage, og den bragde det dertil, at han, som var Skyld i saa stort et Nederlag, blev udnævnt til Diktator.

4) Konsulatet har Marsag til at undsee sig ved M. Perpenna, fordi han blev Konsul, sørend romersk Borger, men i Krigen var han dog Staten langt gavnligere end Generalen Varro, thi han tog Kong Aristonikus til Fange, og hævnedes Nederlaget

paa

paa Krassus. Dog endstjønt han triumferede i Live, er han dømt til Døden efter den papiske Lov. Og det med Rette; thi hans Fader, der vilde tilegne sig en romersk Borgeres Rættigheder, hvilke ham ikke tilkom, er anslaget af Sabellus, nødt til at vende tilbage til sin forrige Stand. Saaledes saae man Skyggen af Navnet Parpenna, et ulovligt Konsulat, en Værdighed lig en opfarende Taage, en Triumf af fortvarende Hæder hos en fræk Udlandning i en fremmed By.

6) M. Porc. Katos Ophøjelse var derimod noget, man burde gjort offentlige Løfter for. Han, hvis Navn var saa ringe i Tusculum, blev saa anseeligt i Rom. Thi han prydede den romerske Litteratur, han fremmede Krigstugten, forøgede Senatets Værdighed, og forplantede en Familie, hvis største Ziir er Kato den Yngre.

7) Men for at søge fremmede Exempler til Romernes. Sokrates, som efter alle Menneskers eensstemmige Dom, ja endog ved Apollos Orakel var erklæret for den viseste, var fød af Fanarete en Jordermoder, og Sofroniskus en Billedhugger, og steg til den ærefuldeste Navnkundighed, med Rette. Thi da de lærdeste Mænd lode deres Genier udsøve i dunkle Undersøgelser, og søgte ved meere snaksomme end grundige Beviser at forklare Solens, Maanens og de øvrige Himmellegemers Dimensioner, ja vovede endog at

raison-

raisonnere om hele Verdens-Systemets Udstrækning, har han allerførst ført Forstanden tilbage fra disse ulærde Udsævelser, nådende den til at undersøge, hvad der nærmest angik Menneskeheden, og hvad Sindeligheder der laae skjulte i Hjertets Gnderste, dersom Dyden Rattes efter sit eget Værd, Livets fortreffeligste Lærer.

8) Hvem Euripides har havt til Moder, eller Demosthenes til Fader, var ubekendt endog i disses Aarhundrede selv — at den førstes Moder har solgt Urter — den andens Fader Knive — berettede næsten alle Skribenter. Men hvo er dog meere navnkundig end hiin som Tragoedieskriver, denne som Taler?

Femte Kapitel.

Mænd, som ere vanslægtede fra berømte Forsædre.

Nu følger den anden Deel af den lovede Afhandling, som jeg skylder de berømte vanærede Familier, efterdi jeg dog maae fortælle, hvad det have været for berygtede Misfoster, som, besmittede med Lægheds og Udyds Skampletter, ere vanslægtede fra Stammens Hæder.

1) Hvad ligner vel meere et Misfoster, end den Scipio, som var en Søn af den ældre Afrikanus? Han, som, fød i saa berømt en Familie, kunde lade sig tage til Fange af en liden Trop af Kong Antiohus's Folk, da det dog havde været langt bedre at vælge en frivillig Død, end imellem de tvende glimrende Tilnavne, som hans Fader alt havde faaet ved at undertvinge Afrika, som hans Farbroder var nær ved, da han for største Deelen havde taget Asien tilbage, at overgive Fienden sine Hænder til Vaand, og tiltrygle sig Livet, som en Belgierning af ham, over hvem L. Scipio snart for Gunders og Mennekers Dine Skulde fremføre den hæderfuldeste Triumf.

Da denne samme søgte Prætoembedet, bragte han den hvide Kappe saa fuld af Plætter paa Valgstedet, at hvis ikke Cicereus, forhen Skriver hos hans Fader, havde understøttet ham, troer man han ikke havde erholdt denne Vrespost af Folket. Dog hvad Forskiel var der imellem at faae Afslag, eller at faae Prætoembedet paa saadan en Maade? Thi da hans Naarørende mærkede han gjorde det Skam, have de maget det saa, at han aldrig turde sidde paa Domstolen, eller affige nogen Dom. Ja de tog endog den Ring fra ham, hvori Hovedet af Afrikanus var udgraver. — Gode Guder! hvilket Mærke lode I fødes af saadant et Lys!

2) Hvor udsvævende var ikke Q. Fabius Maximus, en Søn af den berømteste Borger, den berømteste Feldtherre Q. Fab. Max. Allobrogeren? For et at tale om hans øvrige flotte Greger, kan man tydelig kiende hans Opførsel af denne Skiendsel, at Q. Pompejus Prætor i Byen forbød ham Besiddelsen af sin Faders efterladte Midler, og der var ingen i saa stor en Stad, som dablede denne Behandling; thi man ansaae det med Uvillie, at de Midler, som burde tiene til den Fabiske Families Hæder, bleve forebte ved Udsvævelser. Saaledes blev han, som Faderens alt for store Eftergivenhed havde indsat til Arving, ved Lovens Strengthed gjort arveløs.

3) Almuen yndede Klodius Pulker, og hans Kone Fulvi, førte Sværdet og havde den ærede Kriger i sin Magt. Disses Søn, Pulker, levede ikke sin Ungdom hen i Lædighed og Uvirkksomhed, men blev endog berygtet ved den skiendigste Kierlighed til den gemeeneste Skiøge, og ved den skamfuldeste Dødsmaade; thi da han nedslugede graadig en Sviinemave, opgav han en Siel, som var befængt med saa saa skiendig og nedrig en Umrædelighed.

4) Den Q. Hortensius, som paa en Tid, da Staten var riig paa de ædleste og herligste Borgere, dog havde første Rang både for sin Anseelse og Veltalenhed, har havt en Sønneson, Hortensius Korbio,

som førte et Liv mere foragteligt og liderligt end nogen Skioge, tilsidst brugte han sin Tunge i Vordelserne til alles Forsførelse, som om han for Retten kunde have brugt den til sine Medborgeres Bedste.

Siette Kapitel.

Berømte Mænd, som i Klædedragt eller anden Levemaade have fulgt deres Luner.

Jeg mærker, paa hvilken flidrig Bane jeg er kommen, derfor vil jeg selv træde tilbage, at jeg ikke, ved at fortsætte i Beskrivelsen af de øvrige paa denne Maade forulykkede Skal blive indviklet i en ubehagelig og skadelig Fortælling. Derfor vil jeg gaae tilbage, og lade de søle Skygger ligge i Dybet af deres Skiendsel; thi det er bedre at tale om, hvilke berømte Mænd der i Levemaade og andre Skikke have udmærket sig ved nogen Besynderlighed.

1) Da Publius Scipio formeerede Armeen i Sicilien, og søgte beqvem Leilighed til at overstibe den til Afrika, og da havde Karthagos Udelæggelse i Sinde, har han, imedens han overtænkte og forberedede denne saa store Plan, besøgt Fægteskolerne og gaaet med græs Rappe og Skoe. Ikke derved blev han søvnigere, men maaskee snarere styrigere til at angribe

angribe de puniske Hære, thi levende og raske Genier ere desto fyrigere i deres Fremgang, jo mere Hvile de tage sig. Men han kan vel ogsaa have tænkt at erhverve sig desto mere Yndest hos vore Bundsforvante, naar han viser sit Visfald imod deres Levemaade og offentlige Dreiser; hvilke han først bivaandede, naar han lange og meget havde trætter sine Skuldre, og nød sine øvrige Lemmer til at vise deres Styrke i Krigsøvelserne. Heri bestod hans Arbeide. Det andet er kun en Dekreation efter Arbeidet.

2) L. Scipius Statue paa Kapitolium see vi med græsk Kappe og Skoe paa. I hvilken Dragt, maaskee fordi han engang brugte den, han vilde sin Statue skulde sættes.

3) Da L. Sulla var General, ansaae han det ikke for uanstændigt i denne Dragt offentlig at vise sig i Neapolls.

4) K. Drilius, som var den første, der triumferede for en Gæseir over Poenerne, lod saa ofte han havde spist ude, en Vorfattel bæres for sig, en Fløjtespiller og en Harpeslager gaar foran, naar han fra Aftensmaaltidet gik hjem, for ved dette Natteoptog at erindre sin udmærkede Lykke i Krigen.

5) Papir. Maso, som Senatet for sine Bedrifter ikke vilde tilstaae Triumfen, var den første som triumferede paa det albanske Bierg og gav derved

andre Exempler. Saa ofte han bivaanede noget of-
fentligt Skuespil, bar han i Stedet for Laurbærkrands
en af Myrte.

6) K. Marius's Opsørsel fortienet næsten Navn
af Overmod. Efter Triumferne over Jugurtha, Cim-
brenne og Teutonerne, drak han altid af en Kande, for-
di Fader Bacchus, da han holdt den berømte Triumf
over Indianerne, siges at have brugt dette Slags
Drikkekor, at han, hver Gang han drak Vijn,
kunde sammenligne sine Seire med Gudens.

7) Prætorer M. Rato domte i Skarvus's og
de andre anklagedes Sag uden at have Underkiol paa,
aleene iført sin Prætorstøppe.

Syvende Kapitel.

Tillid til sig selv.

Disse anførte og lignende Exempler røbe en Slags
Fortieneste ved Brugen af den nye og usædvanlig Fri-
hed. Men af følgende vil man see, hvor stor Tillid
til sig selv, Fortienesten pleier at have.

Da Scipionerne Publius og Knejus med
den største Deel af Arméen i Spanien vare slagte af
Poenerne, alle Nationerne i Landet vare overgange

til Karthaginiensernes Partie, og ingen af vore Hærførere turde vove at drage derhen, for at sætte Sagerne i Stand igien, har Publius Scipio, en ung Mand paa 24 Aar, paataget sig Reisen. Denne Tillid han viiste til sig selv, gav det romerske Folk Haab om Frelse og Seir. Samme Dyd viiste han i Spanien selv. Thi, da han beleirede Byen Badia, befalede han dem, som mødte for hans Domstoel, at stille Forsikkring for, de næste Dag vilde møde i et Raadhuus, som laae inden Fiendens Mure. Derpaa bemægtiger han sig usfortøvet Byen, sætter sin Domstoel, og dømmer imellem dem paa den Tid og det Sted, han havde lovet. Intet kan tænkes ædlere end Tilliden, sandere end Forudsigelsen, virksommere end Hurtigheden, værdigere end Værdigheden i dette Foretagende. Ikke mindre modig og heldig var hans Overmarsch til Afrika, hvor han førte Armeen over fra Sicilien, uagtet Senatets Fraraadelse, da han forudsaae den puniske Krig ikke vilde faae Ende, hvis han ei i den Sag troede sin egen Beslutning mere end Raadsherrernes.

Samme Tillid viiste han til sig selv, da han var kommen til Afrika. Da de havde fanget Hannibals Epioner i Leiren, og ført dem til ham, tog han hverken Straf over dem, eller udspurgte dem om Poenernes Planer og Kræfter, men lod dem paa det

noieſte viſe omkring i alle Leirens Qvarterer, derpaa ſpørger han dem, om de nu adie nok havde udſpioneret alt, hvad dem var befalet, bevarter dem, lader deres Hefte forſyne, og bortſender dem derpaa uſfadre. Ved denne tillidefulde Kiekhed betvang han Fiendens Mod, ſerend deres Vaaben. Men jeg maae og anføre Exempler paa hans beſønderlige Tillid til ſig ſelv i Byen. Da L. Eſcipo paa Raadhuſet ſoldrede Regnſkab af ham for 4,000,000 Ceſtertæpſenge, ſom vare udgivne i Krigen imod Antiofus, tog han Regnſkabsbogen, hvori Indtægt og Udgiwt var optegnet, hvorved han kunde igiendrevet ſine Fienders Klage, og ſønderrev den, forbitret over, at man tvivlede i en Sag, ſom var udført af ham, ja han forſvarede ſig endog paa denne Maade: Senatorer! jeg afſlagger ikke ſom en Subalterne Regnſkab for de 4,000,000 Ceſtertæpſenge til Eders Skatkammer, da det under min Kommando ſom Hærfører er beriget med 200,000,000. Ikke heller troer jeg Kabalen ſkulde være drevet ſaa vidt, at man ſkulde tvivle om min Nedelighed. Thi endſkjøndt jeg har lagt hele Afrika under Eders Herredømme, har jeg dog ikke bragt andet hjem, ſom kan kaldes mit, end Navnet, derfor ſkal ingen ſige, at det puniſke Guld har blendet mig, eller Affens min Broder, men begge ere vi rigere paa Misundæſe end paa Penge.

Saa fik en Forſvars-
tale

tale bifaldt hele Senaret, ligesom og denne Handling, da man til Statens nødvendige Brug behøvede en Sum Penge af Skatkammeret, og Kvæstorerne ikke torde aabne det, da det syntes at stride imod Lovene, har han, den gang privat Mand, fordret Røglerne, aabnet Skatkammeret, og nødt Lovene at vige for Statens Vel. Denne Tillid gav hans Samvittighed ham, da han vidste med sig selv at have holdt alle Love.

Jeg bliver ikke fied af at anføre saa mange Beviser paa een Død hos een Mand, da han ikke blev fied af at øve den saa ofte.

Folketribunen M. Naevius, eller som andre sigte tvende Petilier, havde stævnet ham at møde for Folket. Den bestemte Dag møder han paa Torvet, ledsaget af en stor Mængde, bestiger Talerstolen, sætter sin Triumfskrands paa Hovedet, sigende: „Quiriter! paa denne Dag var det, jeg bød det stormodige Karthago modtage Love af Eder, hvorfor det er tilbigt, I følge mig til Kapitolium, for at bringe et Takoffer.“ Hans hæderfulde Opfordring blev kronet med et ligesaa hæderfuldt Udfald. Thi hele Senaret, hele Ridderkabet, hele Folket fulgte ham til den algyde Alherfers Jupiters Tempel. Nu var kun tilbage, at Tribunen skulde føre Sagen for tomme Vænke, og bliver een paa Torvet til Spot for sin Noindsklage.

Altsaa for at undgaae denre Skam, gaaer hen med til Kapitolium, og i Stedet for at anklage Scipio, beviser han sin Høiagtelse.

2) En fortreffelig Arving til Farsaderens Mod var Scipio Emilianus. Da han beleirede en vel befæstet Stad, og nogle raadede ham, at lægge Fodangler omkring deres Mure, og Planker forsynede med Blye og spidse Jernnagler i Gravene om Leiren, at Fienden ikke ved et pludseligt Udsald skulde trænge ind i vor Besætning, svarer han: „at det ikke passede sig paa en Mand, at ville fange andre, og selv være hange.“

3) Til hvilket Slags mærkværdige Exempler, jeg vender mig, maae jeg, enten jeg vil eller ei, standse ved Navnet Scipio. Thi hvorledes kunde jeg paa dette Sted forbigaae Scipio Nasika, berømt ved en Tale, som røbede det tillidsfuldeste Mod. Da Prisen paa Levnetsmidlerne steg, opfordrede Folketribunen Kuratius Konsulerne i Folkesforsamlingerne til at giøre Forslag om at kiope Korn, og sende Deputerede til Senatet for at bringe denne Sag i Stand. For at hindre dette saa lidet nyttige Forehavende, begyndte Nasika at giøre Indvendinger. Da Folket herover begyndte at murre, siger han: „Dier Qviriter! thi jeg veed bedre end I, hvad Staten er tienligt.“ Da de hørte denne Tale, tænge de alle fulde af Verbødighed,

hed, da de mere toge hans Ansæelse end deres egen Underholdning i Verragting.

4) Ogsaa Liv. Salinators Tænkemaade fortænter at bevares i evigt Minde. Da han havde ødelagt Asdrubal og Poenernes Armee i Umbrian, og der blev ham berettet, at en Hoven Gallier og Liguurer fra Träfsningen vare hist og her adspredte og vildfarende, hvilke man med en Haandsfuld Folk kunde undertvinge, har han svaret: Man burde spare dem, at Gienden ikke skulde mangte et Budskab af sine egne om saa stort et Nederlag.

5) Denne Ginds Nærværelse viiste sig i Krigen, følgende, ikke mindre roesværdig, i Freden, saae man hos Konsulen P. Furius Philus i Senatet. Thi da Q. Metellus og Q. Pompejus, Vænd, som begge havde været Konsuler, og vare hans hestige Giender, ofte forekastede ham, at han saa stærkt havde arbeidet paa, at blive sendt til Spanien, hvilket nu ogsaa var naaet, har han befalet dem begge at følge sig som Legater. Hvilken Tillid ikke allene modig, men endog næsten forvoven! Han turde have sine to ivrigste Giender om sig, og fordrø en Tjeneste af dem, som neppe var sikker nok af Venner.

6) Dersom dennes Handling behager nogen, maade ogsaa et Foretagende af L. Krassus, en Mand berømt hos Forsædrene ved sin Veltalenhed, ikke mis-
hage

hage. Thi da han som Prokonsul bestyrede Gallien, kom K. Karbo, hvis Fader han havde dømt til Landsflygtighed, derhen for at udspionere hans Handlinger. Han lod ham ikke bortførerne, men anviste ham endog Plads ved Domstolen, og dømte ikke i nogen Sag, uden først at have hørt hans Mening. Saaledes naaede den forbitrede og hidrige Karbo intet andet ved sin Reise, end den Overbeviisning, at hans Fader efter Fortieneste var dømt til Landsflygtighed af den braveste Mand.

7) Kato den ældre, som ofte af sine Fiender var stemt for Retten, uden nogensinde at blive overbeviist om noget, satte tilsidst saa stor en Tillid til sin Ufkyld, at han forlangte Tib. Grakus til Dommer, ved hvilken han i Republikens Bestyrelse var uenig, saa at de stedse havde været hestige Uvenner. Ved denne modige Beslutning standsede han sin haardnaktede Forsølgeres videre Efterstræbelse.

8) Lige Lykke havde M. N. Skaurus. Lige saa høi og sund en Alder, lige Mod. Da han for Folket blev anklaget, at have taget Penge af Kong Mithridates for at forraade Staten, har han forsvaret sin Sag saaledes: „Quiriter! det er vel ikke til min Fordeel, at jeg maae gjøre Regnskab for min Opførsel, for et andet Folk, end det, jeg har levet iblandt. Men endskjønt den største Deel af Eder, ikke

ikke har kundet være Vidne til mine Vresposter og mine Bedrifter, tør jeg dog spørge Eder: da Varius fra Sukro beskjolder Emilius Skaurus, for at være bestucken med Penge af Kongen og have forraadt det romerske Rige, og Emilius Skaurus nægter at være Skyldig i denne Forbrydelse, hvem I da vil troe?" Folket beundrer denne Tale, bortjager ved det heftigste Raab Valerius fra sin affindige Klage.

9) Modsat handlede den bekiendte veltalende M. Antonius. Thi da han beviste sin Uskyldighed, ikke ved at hindre, men ved at befordre Sagens Fremgang. Da han paa sin Reise til Asien, som Quæstor, var kommen til Brundisium, faaer han Brev om, at være anklaget for Utugt for Prætoren L. Cassius, hvis Domstoel formedelsk hans Strengthed blev kaldet et Skier for de anklagede. Da han kunde undgaaet denne Sag ved at beraabe sig paa den mummske Lov, som forbød at citere dem for Retten, der vare borte i Statens Erinde, reiste han dog tilbage til Byen. Ved denne Beslutning, som røbede saa god en Samvittighed, erholdt han baade en hastig Friekendelse, og en ærefuldere Vortreise.

10) Regjeringen har selv givet Exempler paa saadan hæderlig Tillid til sig selv. I Krigen mod Pyrrhus, sendte Karthagenienserne af sig selv en Flaade paa 130 Skibe til Afrika til Romernes Hielp.

Se:

Senatet fandt for got, at sende Gesandter til Anføreren for denne Estadre, „at det romerske Folk pleiede kun at paatage sig Krige, de kunde føre med egne Soldater, altsaa vilde han bringe Flaaden til Karthago igien.

Nogle Aar efter, da Romernes Kræfter ved det kænne Nederlag vare udtømmede, vovede det samme Senat at sende Armeen i Spanien Forstærkning, og paa en Tid, da Hannibal streifede lige ind til Kapua-porten, gjorde det, at Stedet, hvor hans Leir stod, blev solgt ligesaa dyrt, som om han aldrig havde havt det inde. Saaledes at opofre sig i Modgang, hvad er det andet end bringe Skiebne til at skamme sig, og træde over paa sit Partie.

II) Vel er der et stort Spring imellem Senatet og Digteren Accius, dog, for desto bedre fra ham at kunne gaae over til Udlændingene, skal han have et Sted her. Han reiste sig aldrig op for Julius Caesar, da denne Mand spillede sin meest glimrende Rolle, naar han kom i Digternes Forsamling, ikke fordi han glemte hans Høihed, men fordi han, i selvsamme Sammenligning, ansaae sig selv ham overlegen — Derfor fortjener han herudi ingen Vebreidelse for Stoltthed, fordi Værker, ikke Ahner kom der i Betragtning.

12) Ikke heller blev Euripides anseet for overmodig i Athenen, da han, fordi Folket fordrede, han skulde udelade en vis Sentens af en Tragoedie, gik frem paa Skuepladsen, sigende: „han pleiede at skrive Stykker for at lære Folket, ikke for det skulde lære ham.“ Saadan Selvtillid fortjener virkelig at roeses, som bestemmer sit Værd efter en rigtig Maalesstof, tiltagende sig alene, saa meget, som er nok til at holde den rette Middelvei imellem for megen og for liden Selvagtelse. Herligt var og det Svar, han gav Tragoedieskriveren Mæstet — da han beklager sig for denne, at han med største Glids Anvendelse ikke kunde faae meer end tre Vers færdige i tre Dage, siger denne, „at han meget let kunde skrive hundrede.“ Ja, svarer han, men dette er Forskiellen, at dine kun vare i tre Dage, mine derimod skal holde ud til evig Tid. Sandt — thi den eenes hurtig sammenjæfede Skrifter gik under, inden de havde opnaaet meer end den første Erindring, den andens ved langsom Glid udarbejdede Værker, gaae for Vrens fulde Sejl igjennem alle Tidsalderne.

13) Nok et Exempel fra Skuepladsen: Antigenidas, en Virtuøs paa Glesten, søgte i alles Naahær til en af sine Lærlinge, som havde gjort stor Fremgang, men ikke havt det Held at vinde Folkets Biesald „spil for mig og Muserne.“ Thi den fuldkomne Kunstner, næg-

nøget Skjebnens Smiger, berøves dog ikke sin Selvfælelse, og den fortjente Roes giver hans egen Dom ham, om han end ikke erholder den af andre.

14) Da Zeus havde malet Helene, syntes han ikke at oppebie Folkets Dom over det Arbejde, men satte strax disse Vers under af den tredje Iliade.

Oj underligt at Trojaner, Akaus velrustedes Hære
For saadan Kvindeudstod en Krigs langvarige Onder,
O Skønhed var hun jo lig selv en af Himlens Gude-
inder.

Saa meget tillagde Maleren sin Pensel, at han ved den troede at have frembragt en Skabning, saa skjøn som en Leda, frugtsommelig ved Jupiter selv kunde føde, eller Homerus ved sit guddommelige Genie beskrive.

15) Phidias har ogsaa fortreffelig betjent sig af et skönt Sted i Homerus, da han havde saaet en Statue færdig af Jupiter Olympius, den skønneste, beundringsværdigste, menneskelige Hænder kunde danne, og en Ven spurgde ham, hvad Ideal han havde gjort sig, da han gav Elfenbenet Træk af Jupiters Ansigt, som kunde være hentede fra Himlen, svarede han, „disse Vers i første Iliade have været mine Lærere.“

Saa talte Kronion, med sorte Djenbryn nikked,
Ambrosiske Haar paa Tæen af Evigheds Ronge-
røstes, det store Olympen han rysted.

16) Jeg kan ikke længer dvale ved smaae Exemp-
pler, da jeg iler til at nævne her igien de kielteſte
Hærførere. Thebanerne, engang forbittrede paa Epas-
minondus, vilde forhaane ham, ved at give ham Op-
ſyn over Broelagningen i Vyen, hvilken Poſt hos
dem var meget foragtelig. Uden Begring paatog
han ſig den, forſikrende inden en kort Tid at vilde gjøre
den til en Hæderſpoſt. Ved en beſonderlig Iver deraf-
udi, gjorde han, at dette foragtelige Embede ſiden
blev ſøgt i Theben, ſom det allerhæderligſte.

17) Da Hannibal i ſin Landſlygtighed opholdt
ſig hos Kong Pruſias, og engang raadede ham at le-
vere en Traſning, og denne ſagde, at Indvoldene i
Offerdyrene ikke raadede ham det ſamme, ſiger han:
„Vil du da heller troe noget Kalvekød end en gammel
Hærfører?“ Dersom man tæller Ordene kort og af-
brudt, dersom man agter paa Meningen, tilſtrækkes
ligt og eftertryffeligt ſagt. Thi at han havde frataa-
get det romerſke Folk Spaniens Riger, bragt Gallier-
nes og Ligerernes Kræfter i ſin Magt, aabnet ſig en
ny Vej over Alperne, brændemerket Traſimenaen ved
ved et rædſomt Minde, gjort Kanna til det ſtolteſte
Mindesmærke om Poenernes Seier, havde Kanua
inde, og ødelagt Italien; alt dette nedlagde han for
Mandens Hæder, og viiſte ſin Uvillie over, at hans
Væge, ſom var hærdet ved en lang Prøve, ſkulde vige
for

for Leveren i et Offerdyr. Og naar det kom an paa, at undersøge Krigsofringer, at bedømme Anførster under Armeer, havde en Hannibals Siel, om Mars selv havde været Dommer, opveiet alle Offersteder, alle Altare i hele Bithynien.

18) Edelt Mod viiste og et Udtryk af Thraciens Konge Kotys. Da han hørte Athenienserne havde givet ham Borgerret, siger han: „det giver jeg dem og iblandt mit Folk.“ Han holdt Thracien lige med Athenen, at han ei skulde synes, at troe for ringe om sin egen Herkomst, ved ei at troe sig i Stand til, at giengielde saadan deres Velvillighed.

19) Et ædelt Svar gave og tvende Spartaner: — „Mit Forsæt er at stride, ikke at flygte“ sagde en, da man bebreidede ham, at han kom halt til Striden. „Ret vel, nu kan vi desto bedre stride i Skygge“ sagde en anden, da en sagde, at Persernes Pile formørkede Solen. En Mand af samme Bye, af samme Mod, sagde til en Ven, som viiste ham sit Fædrenelands høie og tykke Mure: „dersom du betragter dem bygte for Qvinder, har du Ret i at rose dem, men ikke for Mænd.“

Ottende Kapitel.

Standhaftighed.

Efter at have fremstillet det aabne og af en dydig Selvtillid modige Hierte, paaligger det mig endnu at tale om Standhaftighed. Thi det er Naturens Indretning, at hvo der er overbevist om sin rette Fremgangsmaade og redelige Hensigt ved et Forehavende, han forsvarer det, hvis det alt er udført, hæftigere imod enhver Daddel, eller hvis det er i Værk, bringer han det uden Forhaling giennem alle Hindringer til Udførelse.

I) Men, i det jeg, for at bevise min Sats, seer mig rundt omkring, møder mig allerførst Fulv. Glækkus's Standhaftighed. Kapua, som forført af Hannibals falske Løfter var faldet fra, og havde betinget sig Overherredømmet i Italien, havde han ved stormende Haand indtaget. Saavel en retfærdig Dommer over Fiendens Forbrydelse, som en ærefuld Seierherre, beslutter han ganske at udrydde det kampaniske Senat, som Hovedet for saa fiendigt et Foretagende. Derfor lader han det føre i Lænker til de to Fængsler i Theane og Kales, med det Forsæt, at iværksætte sin Beslutning, naar det var giort, som syntes først at være nødvendigt. Men da der gik et

Rygte, at Senatet var af mildere Tanker, rider han om Natten til Rheanum, at Misdåderne ikke skulde undgaae den fortiente Straf, og da de der forvarede vare henrettede, reiser han strax til Kales for at fuldføre sin faste Beslutning. Og da Forræderne alt vare bundne til Pælen, faaer han Brev fra Senatet, som forgieves indeholdt Pardon for Kamparnerne; thi han holdt Brevet i venstre Haand, som det var ham leveret, og da han havde befalet Viktoren at gjøre sin Pligt efter Loven, aabner han først Brevet, da det var umueligt at adlyde. Ved denne Standhaftighed erhvervede han sig større Ære end ved sin Seier, thi vil man demme ham særskildt efter begge Hæderdaad, vil man finde ham større ved at have straffet, end ved at have erobret Kapua.

2) Denne Standhaftighed var i Strænghed, men den som Q. Fab. Maximus saa uovervindelig vilste, var i Rierlighed til Hædrenelandet. Han havde udbetalt Hannibal Løsepenge for Fangerne. Man nægtede ham dem igien af Statens Kasse. Hertil taug han. Senatet gjorde Minucius, Chef for Rykteriet, lige med ham i Kommando, endskiøndt han var Diktator. Hertil taug han. Hornærmet paa flere Maader, blev han sin Tankemands troe, aldrig tilladende sig Brede imed sit Hædreneland, saa standhaftig var han i Rierlighed til sine Medborgere.

i Kri-

i Krigen — var han ikke der den samme uroffelige Mand? Han saae, at det romerske Rige, næsten ødeslagt ved det kanniske Slag, neppe var i Stand til at skaffe Armeer. Derfor meente han det var bedre, at asparere og undgaae Poenernes Anfald, end at stride imod dem i en ordentlig Træfning. Endskiøndt han ved mange Trudseler blev ophidset af Hannibal, endskiøndt han ofte havde Leilighed, som syntes at være gunstig, forlod han dog aldrig sin rigtige engang anlagte Plan, og vilde ikke vove end det ubetydeligste Slag. Og det, som er det vanskeligste af alt, alle vegne viiste han sig ophøiet over Brede og Haab. Derfor ligesom Scipio hjalp vor Stad saa meget ved at stride, saaledes hjalp denne den ved ikke at stride. Den eene undertrykte Carthago ved sin Hurtighed, den anden gjorde ved sin Nølen, at Rom ikke blev undertrykt.

3) At ogsaa R. Piso viiste sig som en forreffer sig og standhaftig Konsul under Statens uroeligste Forsatning, vil sees af følgende Fortælling.

Folket, hvis Yndest M. Palikanus, et uroeligt Hoved, ved vigtig Emiger havde tilsneger sig, stod færdig ved Konsulvalget at besmitte sig med den største Skjendsel, da det vilde overdrage ham den høieste Værdighed, som formedelft sine sorte Handlinger snarere fortiente en udsøgt Straf, end nogen Værespøst.

Den oprørske Hob manglede heller ikke Tribunernes Furiesakkel, der ledsagede den fremsfusende Forrovethed, og opflammede den, naar den gav efter. — I denne Stadens ynkelige og fornædrende Forsatning blev Piso saa godt som baaren paa Tribunernes Hænder til Tales stolen, da de gik om ham paa alle Sider, og spurgte ham: „om han vilde lade udraabe Palikanus til Konsul, naar Folket valgte ham“ — Først svarer han: „jeg troer ikke Republiken er indhyllt i saa stort et Mørke, at man skulde gaae saa vidt i Nedrigheid.“ „Men om man nu gik saa vidt?“ sagde de haardnakcent — „ja da lader jeg ham ikke udraabe“ siger han — Ved dette saa korte Svar skilte han Palikanus ved Konsulatet, inden han fik det. Mange Rådsonheder foragtede Piso, da han ikke vilde lade sin ærefulde Sindssæftighed bise.

4) Formedelt en lige Standhaftighed, maatte Metellus Numidicus prøve et Uheld — baade hans Høihed og Karakter uværdigt — Thi da han mærkede, hvorhen Folketribunens Saturninus's Skadelige Bestræbelser sigtede, og at de, om ei i Tide standsede, vilde bryde ud til Republikens store Urokk, har han heller villet gaae i Landflugtighed, end billige hans Forfølgelse. Kan nogen kaldes standhaftigere end denne Mand, som for ikke at nødes til at forandre sin

Meer
2 M

Mening, kunde forlade et Fædreneland, hvor han havde den høieste Værdighed.

5) Men, ligesom jeg ingen kan foretrække ham, saaledes tør jeg med Rette sætte ham Augusten A. Skævola ved Siden. Da Sylla havde bortdrevet og slaget sine Fienders Partier, bemægtiget sig Byen, og med Vaaben tvunget Senatet, viste han største Lyst til at faae Marius saa snart som mueligt erklæret for Fædrenelandets Fiende, da ingen torde modsætte sig hans Villie, har Skævola aleene, spurgt herom, nægtet sin Stemme. Ja endog da Sylla heftig truede ham, siger han: „Endskjønt du viser mig Tropsperne, hvormed du har omringet Raadhuset, endskjønt du idelig truer mig med Døden, skal du dog ikke bringe det dertil, at jeg, for at spare det lidet og gamle Blod, jeg har, skulde erklære Marius, som har reddet baade Byen og Italien, for Fædrenelandets Fiende.

6) Hvad har et Fruentimmer at gjøre i Folkeforsamlingen! Naar Forsadrenes Skikke iagttages — intet. Men naar Statens Røe forstyrres af Oprør, da rystes de gamle Vedtægters Anseelse, og hvad Bold driver igiennem, formaaer mere end hvad Omstændighed raader og foreskriver. Derfor Sempronia, Søster til Grakkerne, Scipio Emilianus's Kone, fortæller du med Rette Sted imellem Mænds store Hand-

finger, uden nogen Vebreidelse, og, fordi du, frem-
ført af Folktribunen for Folket i saa stor en Forvir-
relse ikke vanslagtede fra din store Familie, fortjener
du et hæderligt Minde. Du blev nød til at staae paa
det Sted, hvor de fornemste Mænd pleie at blegne,
med barst Mine tru de den alt formaaende Mægt dig;
hele Torvet gienlød af den ukendte Mængdes Skrig,
fordrende ved heftigste Iver, at du skulde kysse Cqui-
tius, som en Søn af din Broder Tiberius, da han
søgte en utilbærlig Indlemmelse i den sempiterniske
Familie. Dog stødte du dette Misfoster tilbage, som
trukken frem, jeg veed ikke af hvilket Mærke, ved en
affhyelig Forpovenhed søgte at trænge ind i en frem-
med Familie.

7) Vor Byes store Mænd vil ikke fortryde paa,
om ogsaa Subalternes Fortjenester fremstilles til
Ætue imellem deres udmærkede Hæder. Thi ligesom
den ringe bær ære den høie, saaledes fortjener den uade-
ligest gode Anlæg snarere Opmuntring end Foragt af
den adelige. Fortjener derfor ikke Centur oven Pon-
tius Sted iblandt disse Mønstre? Han tjente paa
Cæsars Partie, blev paa en Post fanget af en
Trop af Scipios Soldater. Da denne tilfød ham
Pardon, i Fald han vilde love at tjene under hans
Spigertsen An. Pompejus, tager han ikke i Betrak-

ning at svare: „Jeg er dig vel forbunden, Scipio! men paa det Vilkaar skjøtter jeg ikke om at leve.“

8) Uden nogen Ahner, blev R. Marius, Centurion under den guddommelige Augustus, sit ædle Mod, sit ligesaa standhaftige Forsæt troe, da han i Krigen med Antonius, i mange Slag havde givet de herligste Prøver paa Tapperhed, falder han uforvarende i et fiendeligt Baghold, og føres til Antonius i Alexandrien. Denne spørger ham: „hvad man burde gjøre ved ham?“ „Lad mig dræbe,“ siger han, „da jeg hverken af Lyst til Livet eller Frygt for Døden, kan bevæges til at forlade Cæsars og sværge din Fane.“ Men jo standhaftigere han foragtede Livet, jo lettere beholdt han det. Thi Antonius belønnede hans Tapperhed med Livet.

9) Der ere flere Exempler af denne Art hos Rømerne, men for at undgaae Videløstighed, vil jeg gaae over til Fremmede, iblandt hvilke Blasius fortæller første Sted, da ingen kan tænkes mere haardt naakt end han var i Standhaftighed. Hans Fader, nebye Salapia, som havde maattet indtage punisk Besætning, ønskede han igien at lægge under Rømerne, hvorfor han med større Jæbe end Haab søgte at faae Darius, en Mand af ulige Grundsaetninger med ham i Republikens Bestyrelse, og Hannibal gandske hengiven, til at gjøre Partie med sig.

Denne beretter strax hans Forestilling til Hannibal med Tilleg af hvad der kunde giøre ham selv mere yndet og Modstanderen mere forhadrt. De blive da begge befalede at møde for Hannibal, den eene for at bevise Beskyldningen, den anden for at forsvare sig imod den. Smedens Sagen ageredes for Domstolen, og alles Øjne vare henvendte paa den, foresaldt just en Forretning, som fordrede hastigere Afgjættelse, imidlertid hvist Blasius med forstilt Mine og sagte Stemmene til Dasius: „at han dog heller skulde tage Romernes end Karthaginiensernes Parti!“ Da raaber denne høit: „At han i Generalens Paasyn selv blev fristet til at være imod ham, men da det syntes ureeltigt, var han sagt een Mand i Dret, og blev fortalt af en Siende, har man ei villet troe Sandheden. Men, just ikke længe efter har Blasius's forunderlige Standhaftighed trukken Dasius til sit Parti, og overleveret Marcellus Calapia med 500 Numider, som der laae i Garnison.“

10) Da Athenienserne lykkeligen havde udført et Foretagende ved at handle tvertimod Phociens Raad, har han dog saa urokelig forsvaret sin Mening, at han i Følskeforsamlingen sagde: „at han vel fornægtede sig over deres heldige Fremgang, men at hans Raad dog havde været bedre.“ Han vilde ikke forstaa, hvad han een gang rigtig havde indseet, fordi

det

det flette Naad, en anden havde givet, var faldet lykkeligt ud, da han meente dette var lykkeligere, men hiint klogere. Naar Tilfældet begunstiger en uoverlagt Plan, overbærer man vel med det ubesindige derudi; og jo større Skaden kunde have blevet, jo mere uventet bliver da nu Fordelen. Blid, skaaende, ædel og fuld af Godmodighed var Phocions Karakter, saa at alle med Nerte vare eenige om at hadre ham med Navn af den Gode. Derfor er den ellers af Naturen saa strenge Standhaftighed bleven mild ved at komme fra hans sagtmodige Hjerte.

II) Grakeren Sokrates, en Mand af den mandigste Sielestyrke, gav endnu større Prøve paa Standhaftighed. Hele Staden Athen forvildet ved den meest ubillige og gruesomme Wildfarelse havde fældet en blodig Dom over de 10 Anførere, som ved Arginusos havde ødelagt Lacedæmonernes Flaade. Sokrates, just den Gang i det Embede, hvorfra Folksbeslutningerne skulde udstædes, ansaae det for skammeligt, at saa mange velfortiente og uskyldige Mænd skulde blive et Røv for Almuens Forbittrelse, og satte altsaa sin Standhaftighed mod Mængdens Fremfusenhed, uden, ved Forsamlingens heftigste Tummel, eller de stærkeste Trusler, at lade sig nøde til at være Formand for Almuens Raserie, som hindret i at gaae frem efter Loven, besmittede dog deres Hænder med

med Anførernes uskyldige Blod, men Sokrates frygtede ikke, at hans oprørte Fædreland ved hans Død vilde begaae den ellefte Affindighed.

12) Følgende, om ei just saa glimrende, dog ligesaa sikkert Prove paa Standhaftighed, viiste sig saavel i Virksomhed for Retten, som i en ikke utydelig Troelskab mod Fædrelandet. Effaltet blev i Athen udnævnt til offentlig Anklager, hvorved han iblant andre blev nødt til at indseerne Demostratus, hvis Søn Demofares, et Barn af en udmærket Skionhed, han var rasende forliebt udi. Han, ved sit Embedes Pligt en streng Anklager, men ved sin egen Følelse selv en bedrøvet Anklaget, har, da Barnet kom for at bede ham, ikke at-gaae for vidt i Sagen mod Fæderen, hverken kundet afvise det, eller taale at see paa det, som laae bedende for hans Fødder. Men med indhyllt Hoved, grædende og sukkende, lod han det fremføre sine Bønner. Ikke desto mindre viiste han sig upartisk i at anklage og domme Demostratus og erholdt en Seier, som man ikke kan sige, enten den var meest hæderlig eller smertelig, fordi han maatte overvinde sig selv, førend han kunde sælde Forbryderen.

13) Syrakusaneren Dion overgaaer denne ved et Exempel af ulige Art. Da nogle advarede ham, at tage sig nøie i agt for Heraklides og Kalippus, som
han

han troede meget, da de dog syntes at have Ont i Sinde mod ham, svarer han: „jeg vil heller forlade Livet, end af Frygt for en voldsom Død, ansee Væner og Fiender lige.“

14) Følgende Exempel er mærkværdigt, baade formedelst det beundringseværdige i Begivenheden selv, og formedelst den berømte Hovedperson derudi. Da Alexander, Macedonerne's Konge, i det navnkundige Slag havde totaliter slaget Darius overordentlige Magt, har han, udmattet af Hæde og Rejsens Strabadse i Cilicien, badet sig i Floden Cydnus, som er bekendt af sit klare Vand, og løber igiennem Tarsus. Men ved Flodens alt for giennemtrængende Kulde stivedes hans Seener, hans Lemmer bleve føleløse, og til hele Armee's Bestyrrelse bragtes han til Byen, som laae Leiren nærmest. Han laae nu syg i Tarsus, og Haabet om den nærmende Seier vaklede ved Kongens Sygdom. Lægerne kaldes sammen som hoi'e Raad med største Iver om Midlerne til Kongens Helbredelse. Da de alle vare eenige om, at give Kongen en vis Drik ind. Lægen Philippus Alexanders Yndling og Medfølger selv tillavede den, og nu stod særdig at række ham den, kommer der Brev fra Parmenio, hvori Kongen blev advaret at vogte sig for Philippus's Forraderie, som var bestukken af Darius. Da Alexander havde læst dette Brev, tager han

han uførtøvet Driften, og flyer derpaa Philippus Brevet at læse.

For denne saa standhaftige Dom over sin Ven fik han den værdigste Belønning af de udsødelige Guder, som ikke vilde tillade at hans Redning skulde hindres ved en falsk Angivelse.

Fjerde Bog.

Første Kapitel.

Beskædenhed.

Jeg kommer nu til en af de nyttigste Dele af mit Værk, til Beskædenhed, som ikke tillader vore Sieler at henrives af Ubefindigheds rasende Anfald paa Afveie, hvorved man bliver frie for Dadel, og riig paa Hæder. Saa lader os kende Virkningerne af denne Dyd hos berømte Mænd.

1) Jeg vil begynde med Konsulatets første Dage. P. Valerius, som for sin Erbødighed imod Folkets Høihed fik Navn af Folkevennen, har gjort ved sin Beskædenhed, at Konsulatet, denne saa høie, saa meget Mid udsatte Værespøst, blev taalelig for Folket, da han efter Kongernes Udjagelse saae deres Herredømmes hele Magt og alle deres Værdigheds-

tegn

tegn sig som Konsul overdragne; thi han lod Orerne tage af Fasces, i Folkeforsamlingen lod han dem synke for Folket, og nedsatte deres Tal til det halve, ved at tage Sr. Lucretius af sig selv til Kollega, til hvilken, som den ældste, han lod Fasces først bringe. I en Forsamling af Stænderne efter Centurierne bragte han en Lov igiennem, at ingen Overighedsperson maatte lade nogen romersk Borger, som appellerede til Folket, straffe med Hug eller Døden. Saaledes op- hævede han lidt efter lidt sin egen Magt, at Staten kunde blive desto friere. Da da han lod nedbryde sit Hus, fordi det, byggt paa en høj Plads, syntes at være et Slot, blev han da ikke saa meget større i Værd, som han blev ringere i Volig.

2) Med Misforstaaelse vilde jeg forlade Folkevennen, hvis jeg ei kunde have den Glæde at gaae over til en Sur. Samillus, hvis Overgang fra den største Forhaanelse til den største Værdpost var saa besked- den. Da hans Medborgere, hvis Bye var indtaget af Gallerne, forlangte Hielp af ham, som levede i Landsflygtighed i Ardea, vilde han ikke reise til Beni, for at imodtage Armeen, førend han erfarde at Diktaturen lovligt var ham overdraget. Prægtig var Samillus's Triumf over Benenterne, hurtig hans Seier over Gallerne, men denne Toven dog langt mere beundringsværdig. Thi det koster langt mere at over-
vinde

vinde sig selv, end en Fiende, og der hører meget til at vogte sig for, ikke med for heftig Glen at flye Ulykken, eller med for overdreven Glæde at gribe efter Lykken.

3) Ligesaa beskeden som Furius vilste sig og Consoren M. Rutius. Thi da han anden Gang var valgt til Censor, sammenkalder han Folket, og i den skarpeste Tale irettesætter det, fordi det tvende Gange havde overdraget ham et Embede, hvis Tid Forsædrene havde meent burde indskrænktes, fordi det syntes at have for megen Magt. Begge havde Ret, baade Consoren og Folket; thi den eene bad at holde Maade i Embeders Betroelse — det andet betroede sig til en, som vidste at holde Maade.

4) Hvorledes har ikke R. Cincinnatus opført sig som Konsul? Da Senatorerne vilde forlange hans Værdighed, ikke alene formedelt hans udmærkede Bedrifter, men og fordi Folket ønskede at vælge de samme Tribuner til følgende Aar, hvilke begge Ting vare lovstridige, har han hindret begge Dele, baade ved at standse Senatets Iver, og ved at nede Tribunerne til at følge sit Beskedenheds Mønster. Saaledes var han eene Skyld udi, baade at den ærværdigste Stand og Folket selv undgik Dadel for et lovstridigt Foretagende.

5) Ligeledes Fab. Maximus, da han overveiede, at han selv 5 Gange, hans Fader, Farfader og Oldefader, mange Gange havde forestaaet Konsulatet, har han paa Valgdagen, da hans Søn efter alles Stemmer blev valgt til Konsul, med største Standhaftighed forestaaet Folket, at de dog skulde lade den Fabiske Familie i nogen Tid være denne Hæderspost foruden, ikke fordi han satte Mistroe til sin Søns Fortienester, thi han var virkelig fortient, men at ikke een Familie bestandig skulde være i Besiddelse af det høieste Embede. Hvad kan tænkes at have større Kraft, større Virkning, end saadan en Beskedenhed, som endog kan overvinde Fadersølskerne, som holdes for de allerheftigste.

6) Ikke manglede vore Forsædre Erkiendtlighed i at belønne Afrikanus den ældre, da de søgte at hædre hans overordentlige Fortienester ved værdige Udmærkelser. De vilde sætte ham Statuer paa Valgstedet, paa Talestedet, paa Raadhuset, ja i den al gode, alstøre Jupiters Tempel, de vilde lægge hans Billede, isørt Triumfdragten, som en Guds, paa Hynderne paa Kapitolium, de vilde tilstaae ham Konsulatet, eller et vedvarende Diktatur for sin hele Levetid. Hvoraf han vilde intet, hverken efter Folkets eller Senatets Beslutning imodtage, saa at han ved at afflaae Hæderen, viiste sig næsten lige saa stor, som

i at fortiene den. Med samme Eindestyrke forsvarede han Hannibals Sag i Senatet, da hans Medborgere vilde sende Gesandter og anklage ham, som en Oprørsfistter imellem sig. Han lægger til, at Senatorerne ikke burde blande sig i Karthaginiensers Statsager, og med den adleste Bæddenhed tager han den eenes Frelse, den andens Værdighed i Betragtning, kun hvad Sejeren angik, fornøiet ved at være begges Modstander.

7) Da M. Marcellus, som først viiste, at Hannibal kunde overvindes og Syrakusa indtages, var Konsul, kom nogle Sicilianer til Byen, for at klage over ham. Da hans Kollega Val. Lavinius just var borte, har han ikke villet lade Senatet sammenkalde, at ikke Sicilianerne skulde blive for sngtsomme i at anbringe Klagen. Saa snart Kollegen kom hjem, foreslog han selv strax deres Indladelse, og udholdt taalmodig deres Besværinger over sig. Da Lavinius befalede dem at gaar bort, tvang han dem at blive, for at høre sin Retfærdiggjørelse, og da begge Partier havde plaideret Sagen, fulgte han dem, da de forlode Raadhuset, for at Senatet desto friere kunde affige Dommen. Da deres Klage var erklæret ugrundet, har han kierlig imodtaget dem, da de ydmuge udbade sig hans Beskyttelse. Ydermere, da han blev Gouvernør i Sicilien, afstod han den til sin Kollega.

Saa-

Saa mange forskjellige Lovtaler fortienet Marcellus, som Maaderne ere, paa hvilke han vliste sin befrednede Tænksomhed imod vore Bønderforvante.

8) Hvor beundringsværdig vliste sig ikke Tib. Grakkus? En erklæret Fiende var han af Scipionerne, baade af Afrikanus og Asiaticus, og Følskstrid, da Asiaticus, fordi han ikke kunde udrede en tilsværgelse af Konsulen blev befalede at føres i det offentlige Fængsel. Han appellerede til Tribunerne, og da ingen vilde lægge sit Veto imellem, er Grakkus gaaet fra sine Kolleger, og har forfattet en Protest. Nu var der ingen, som tvivlede paa, at denne jo vilde blive Preven i Udtryk, som røbede en forbitret Modstander af Asiaticus, Men han gik først Sed paa, at han ikke var forliget med Scipionerne, der paa oplæser han Protesten af følgende Indhold: „Da Luc. Kornel. Scipio paa sin Triumf-Dag førde Fiendens Generaler for sin Vogn, og led dem fæste i Fængsel, saa synes det uærdigt og upassende for det romerske Folks Majestæt, at han nu selv skal bringes derhen — derfor kan jeg ikke tillade det skeer.“ Med Fornøjelse har da det romerske Folk tilstaaet at have miskendt Grakkus, og givet hans Beskedenhed den fortiente Berømmelse.

9) Og saa Aulidius Nero fortienet at tælles imellem Mændene paa en besynderlig Beskedenhed.

Han havde deelt Æren for Asdrubals Undertrykkelse med Liv. Salinator, dog fordi Eagen var udsørt i dennes Provinds, vilde han heller til Hest følge ham i Triumfen, end selv tage lige Deel i den, hvilket Senatet havde tilstaaet ham. Uden Triumfrog har han derfor triumferet, og det med saa meget desto større Hæder, fordi det var alene den andens Æir; men her endogsaa hans Beskeedenhed, som blev tilkiendt fortiønt Bisald og Ære.

10) Ikke heller bør vi med Tausked forbigaae Afrikanus den yngre. Da han som Censor holdt Lustrum, en Fæst, som holdtes hvert 5te Aar, og Sekretairen under det sædvanlige Offer af den offentlige Ritual foresang det høitidelige Vers, hvori man bad de uadødelige Guder at forbedre og udvide den romerske Regiering, har han sagt: „den er god og stor nok, derfor beder jeg at de bestandig vil bevare den ubeskaaret.“ Estrar befalede han Verset at rettes i Ritualen. Denne Beskeedenhed i Ønsker iagttogge siden Censorerne, naar de holdte Lustrum, thi han følte rigtigere at Roms Regiering den Gang maatte bede om Tilvæxt, da man søgte Triumfer 500 Mile nær Byen, men da den nu besad den største Deel af Jordkloden, var det ligesaa herkesygt at ønske mere, som det var Lykke nok, intet at miste, af hvad man eiede. Samme Beskeedenhed viste han paa

Domstoelen. Da han mønstrede Ridderne, seer han efter Opraabning Præsten R. Vicinius komme frem; han siger: „denne veed jeg har brudt sin Eed, hvorefter jeg vil vidne imod ham, om nogen vil anklage ham.“ Da ingen melder sig hertil, siger han: „Vasseer da med din Hest, Præst! og hav Censurstaffen dig stienket, at jeg ei skal synes at have været baade din Anslager, Vidne og Dommer.“

11) Lige Bæfedenhed saae man hos O. Skævola, een af vore fortreffeligste Mænd. Da han, som Vidne imod en Anklaget, havde sagt noget, som syntes at være denne til stor Skade, siger han, da han gik: „at man først da børde troe ham, hvis andre bekræftede det samme, fordi det var det værste Exempel, man kunde give, hvis man troede en Sag efter en eenestes Vidnesbyrd. Saaledes holdt han sin Eed, og gav det almindelige Vel et Raad af største Nytte.

12) Jeg føler, hvilke Medborgere, hvilke deres Ord og Handlinger, jeg i en Beskrivelse af saa snævert et Omfang foretager mig at fremstille. Men da jeg maae fortælle saa meget og stort om de berømte Hædermænd, ganske korteligen, er det ikke mueligt, at jeg, som skriver om saa utallige Personer og Vergivenheder, kan ganske opfylde enhver Fordring, man kunde have paa mig. Da jeg efter min Plan ikke

har lovet at holde Lovtale over alt, men aleene at bringe alt i Erindring. Hvorfore de tvende Meteller, Macedoneren og Numideren, de største Prydelser for vort Fædreland, maae tillade, at jeg kortelig berører dem. Den macedoniske Metellus var kommen i en heftig Uenighed med Scipio Afrikanus, og denne Misforstaaelse, som først reiste sig af indbyrdes Kappen efter Udmærkelse, var voret til det største og aabenbareste Fiendskab, men da han hører man raabte, at Scipio var dræbt, løber han ud paa Gaden, med bedrøvet Ansigt, med stammende Tunge siger han: „Medborgere! til Vaaben! til Vaaben! vor Byes Mure ere fuldkastede, en lumsk Morder har dræbt Scipio Afrikanus, da han laae roelig i sit eget Huus.“ O Republik! paa en Tid ulukkelig ved en Afrikanus's Død, og lykkelig ved en Macedonikus's saa menneskelige, saa borgerlige Bedrøvelse; thi da mærkede den, baade hvilken stor Mand den havde mistet, og hvilken den havde igjen. Han befalede sine egne Sønner at gaae under Ligbøren, til hvilken Hæder han endnu lægger dette ærefulde Udtryk: „J ville aldrig mere kunde bevise en større Mand saadan Tjeneste!“ Hvor bleve den Mængde Trætter paa Raadhuset? de mange Ordværlinger ved Talerstolen? de Træfninger i Freden imellem de største Hærførere ogsaa store Borgere? Alt dette

dette har Veskedenhed, en Dyd, som fortienet den største Høiagtelse, ganske bragt i Forglemmelse.

13) Broderen Metellus Numidicus blev ved et Følgepartie uddreven af Fædrenelandet. Han reiser til Asien, og da han her i Byen Tralle bliver et Skuespil, bringes ham et Brev, hvori ham meldes, at hans Tilbagekomst til Byen, efter Senatets og Folkets eenstemmige Beslutning, var tilstaaet. Han forlader Skuepladsen før Stykket var tilende, og røber ikke i nogen Maade sin Fornægtelse for dem, som sidde hos ham, men holder sin store Glæde hos sig selv. Man veed han havde een Mine, da han gik i Landflygtighed, og da han kom tilbage. Saaledes skjendte Veskedenhed ham en Fasthed i Sielen, hvorved han altid saae sig midt imellem Med- og Modgang.

14) Da saa mange Familier i et Slags Hæderdaad ere ommeldte, skulde jeg da med Taushed kunne forbigaae det Porciske Navn, som om det ingen Deel havde i saadan Ære? Kato den yngre tillader ikke dette. Stolende paa sin prøvede Afholdenhed, havde han med største Flid og Redelighed bragt en stor Summa Penge fra Cypern til Byen, om hvilket Ærinde Senatet befalede Beretningen at henstaae, at han kunde komme i Betragtning, naar der skulde vælges en overordentlig Prætor. Men han vilde ikke tillade,

det Feedte, forsikkrende det var ubilligt, at man beslattede noget for ham, som ellers aldrig blev tilstaaet nogen. Og at ikke nogen nye Forandring med ham skulde foretages, meente han det var bedre at prøve Folkets Fremfusenhed paa Martiæpladsen, end at benytte sig af Senatets gunstige Tilbud.

15) Da jeg nu vil gaae over til de fremmede Exempler, standser jeg ved M. Bibulus, en Mand af den høieste Værdighed, og som haver beklædt de største Væresposter. Da han opholdt sig i Provindsen Syrien, faaer han Efterretning, at hans tvende Sønner, Unglinger af et ypperligt Anlag, vare dræbte af gabinske Soldater. Dronning Kleopatra sender Morderne bundne til ham, at han efter Beskag kunde hævne dette skammelige Mord. Men endskjøndt dette var saa godt et Tilbud, som kunde gøres nogen Bedrøvet, har han dog nødt Sorgen at pige for Bessedenhed, og ladet sine Sønners Vødder strax bringes tilbage til Kleopatra: sigende: „det ikke tilkom ham, men Senatet at straffe dem.“

16) Tarentineren Arkytas erhvervede sig grundige Indsigter, dem han samlede ved megen Flid og i lang Tid, ved i Staden Metapontus ganske at betroe sig til Pythagoras's Underviisning. Men da han kommer tilbage til sit Fædreneland og begynder at eftersee sit Landgods, mærker han, at det ved

Fog-

Fogdens Forsømmelse ganske var forfaldet og ødelagt. Han saae den flette Diener stiet i Dinene: „Jeg vilde straffe dig, siger han, hvis jeg ikke var forbitret paa dig.“ Han vilde heller lade ham fare ustraffet, end i sin Brede straffe ham haardere, end han havde fortient.“

17) Alt for god var Arktyas; Plato holdt bedre Middelvei i sin Beskedenhed. Da han engang var bleven hestig opbragt over en Slaves Forbrydelse frygter han for, han selv ei skulde kunde holde Maaske i Straffen, hvorfor han overlader sin Ven Speusippus at udføre den, meenende det var en Skam, om han opførte sig saaledes, at Slavens Forbrydelse og hans Straftagelse skulde fortjene lige Daddel. Hvorfor jeg ikke undres over, at han viiste saa stædig en Contenance imod sin Discipel Xenokrates. Han saaer høre, denne havde talt meget slet om ham, uden Betænkning afflaaer han derfor at anklage ham. Angiveren spurgte med den tillidsfuldeste Mine: „hvorfor man ei vilde troe ham.“ Plato svarer: „det var utroeligt, skulde jeg ei have deres Gienfærlighed, jeg elsker saa høit.“ Tilfidsst da Besøreren, som gierne vilde stifte Fiendskab, tog sin Tilflugt til Ced, har Plato, for ei at synes at have ham mistænkt for Meeneed, sagt: „at Xenokrates aldrig kunde sige det, hvis han ei havde troet, det vilde gærne ham,

ham, at det blev sagt." Ikke i et dødeligt Legeme, men i en himmelsk Borg, skulde man troe hans Siel og det bevæbnet, at have vicket paa sin Post i Livet. Da den med en uovervindelig Modstand bortdrev ethvert Anfald af menneskelige Laster fra sig, og i sin høie ædle Varm holdt enhver Dyd uden Undtagelse indsluttet.

18) Ingenlunde kan Syrakusaneren Dion, som Videnskabs Mand staae ved Siden af Plato, men i at vilse Vefkedenhed aflagte han en større Prove. Da han, uddreven af sit Fædreland af Tyrannen Dionysius, var reist til Megara, og der vilde have Audientie hos Forsten i denne Stad, Theodorus, men maatte staae meget længe ved Døren, uden at blive indladt, siger han til sine Medfølgere: „Dette maae vi finde os udi; thi maaskee vi, da vi vare i Høihed, gjorde noget lignende." Ved dette roelige Raisonnement, gjorde han sig selv sin Landflygtighed mere taalelig.

19) Paa dette Sted maae ogsaa Thrasybulus anføres. Det athenienske Folk, som ved de 30 Tyranners Grumhed var blevet tvunget til at forlade deres Boeliger, var adspredt og levede et ynkeligt omflakkende Liv, har han samlet, givet Mod og Baaben, og ført tilbage til Fædrelandet. Dernæst har han ved sin roesværdige Vefkedenhed forherliget

den Seier, hvorved han førte Friheden ind igien. Thi han har faaet en Folksbeslutning bragt igiennem at alt det forbigangne skulde være glemt. Denne Forglemmelse, som Athenienserne kaldte Amnestie, har sat den forknuste og sunkesærdige Stad i sin gamle Forsatning.

20) Ikke mindre Beundring fortjener følgende: Tegeateren Stasippus bliver af sine Venner tilskyndt, paa hvad Maade det maatte være, at skaffe tilside eller rydde af Veien en Mand, som i Statens Bestyrelse var hans stærkeste Kontrapart, men foretøsten en dydig og brav Mand, men han nægter, at gjøre dette, at ikke den Plads, som nu en god Borger beklædte i Fædrelandets Regiering, skulde besættes af en slet og nederdrægtig Mand, og hellere vilde han derfor stride med en heftig Modstander, end ønske at Fædrelandet skulde miste en fortreffelig Talsmand.

21) Ogsaa Pittakus har været besjelet af denne Dyd. Da han havde imodtaget Enevoldsmagten, som hans Landsmænd overdroge ham, har han alene advaret Digteren Alceus, som baade vidste det bittere Had, og brugte ivrigt sit hele Genies Kræfter imod ham, hvad han var i Stand til at gjøre, dersom han vilde bruge Magten imod ham.

22) Ved at nævne denne Mand, føres jeg paa Erindringen om de 7 Viises Beskedenhed. Mogle Hissere traf

traf ved Miletus. En kieber Drættten ubeseet. Men da et delfisk BOrd af Guld, meget vægtigt, blev optrukket, opkom der Tvistighed, da Fiskerne paaastede, de havde kun solgt Fiskefangsten, men denne sagde, han havde fisket, hvad der kom i Garnet. Da denne Sag formedelst det nye derudi, og formedelst Bæddens Storhed, bliver forestillet det forsam'ede Folk i Staden, beslutter det at raadspørge Apollo i Delfi, hvem BOrdet burde tilkiendes.

Guden svarer, det skulde gives den, som i Viisdom overgik alle andre, med disse Ord:

Den som i Viisdom er ypperst af alle, kienker jeg Trefoden.

Miletierne bragte den eenstemmigen til Thales. Han afstod den til Bias. Denne til Pittakus. Han igjen til en anden. Saaledes gik den fra den ene af de 7 Viise til den anden, tilsidst kom den til Solon, som baade hentydede Navnet for den største Viisdom, og Belønningen paa Apollo selv.

23) Her maae jeg ogsaa give Spartanernes Konge Theopompus det forriente Vidnesbyrd for Bessiedenhed. Da han havde indført Balget af Eforer i Lacedæmon, som skulde være en Dæmning for Kongemagten, ligesom Folkstribunerne i Rom for Konsulernes, sigte hans Gemalinde til ham; „du har gjort noget, hvorved dine Sønner faae mindre Magt“

,,vel

„vel mindre, sværer han, men varigere.“ Fortrefseligt talt, thi den Magt er først sikker, som sætter Grændser for sine Kræfter. Derfor har Theopompus ved de Lovens Vaand, han lagde paa Kongemagten, trukken den længere borte fra Egenraadighed, men ført den desto nærmere til sine Medborgeres Velvillighed.

24) Da Antiochus af L. Scipio var skildt ved sit Riges Grændser indtil paa hin Side Taurusbjerg, da han havde mistet Asien, og alle de dertil grændsende Nationer, har han oprigtig takket det romerske Folk, fordi han, befriet fra en alt for vidtløftig Regiering, nu havde et Rige af snævre Grændser. Da sandelig intet er saa glimrende eller prægtigt, at det jo maae ønske at blandes med Bøstedenhed.

Andet Kapitel.

Forligelse.

For di mange og berømte Skribenter have sat denne Dyd i sit rette Lys, vil jeg nu og begive mig til denne den menneskelige Siels fortreffelige Overgang fra Uvillie til Velvillighed, og her med Glæde gribe til Pennen; thi da man ved et fornøiet Ansigt seer det

oprørte Hav blive roeligt, den skyfulde Himmel opklares, da Fred efter Krig opvækker Glæde, maae man og med Fornøielse fortælle, hvorledes bittere Misforstaaelser ere bilagde.

1) M. Emil. Lepidus, to Gange øverste Consul og Pontifer, en Mand, hvis Karakter var ligesaa udmærket, som hans Embeder, havde havt det længste og heftigste Uvenskab med Fulv. Plakkus, en Mand af lige Storhed. Dette Uvenskab affagde han paa Valgstædet, hvor de begge paa engang bleve udnævnedes til Censorer, meenende at de ikke burde føre privat Had indbyrdes, som offentlig vare forenede i eet af de høieste Embeder. Denne hans Tænkesmaade har baade Samtiden bifaldet, og Harbørgernes gamle Forfattere overleveret til vores Beundring.

2) Saaledes vilde de ikke heller at Liv. Salinators roesværdige Beslutning at høre Misforstaaelse skulde blive ubekendt for Esterlægten.

Han var reist i Landsflygtighed, brændende af Had til Nero, hvis Vidnesbyrd især havde fældet ham. Dog da hans Medborgere kaldte ham tilbage og gavede ham denne til Kollega i Konsularet, har han paalagt sig selv, baade at tvinge sit Temperament, som var et af de hidsigste, og den lidte Fornærmelse, som var en af de allerstørste, at han ikke, ved at træde uenig med sin Kollega i Embedet, skulde blive en slet Consul,

ful, ved at ville vise sig som en haardnakket Uoen. Denne hans Estergivenhed har i de besværlige og krigstidlige Tider bidraget anseeligt til Byens og Italiens Frelse, fordi de, arbejdende med lige styrig Tapperhed, have givet Poernerne frygtelige Kræfter Hjælp testødet.

3) Navnkundigt er ogsaa Exemplet paa Fiendskabs Ophævelse imellem Africanius den ældre og Tib. Gracchus. Fra det Offermaalid, hvorfra de vare komne som Uvenner, ere de gaaet, foreenede med Venstreb og Svogerstreb; thi Scipio lod sig det ikke være nok, efter Senatets Villie, ved Jupiters Offer, maaltid paa Kapitolium, at slutte Venstreb med Gracchus, men han forlover og strax sin Datter Kornelia med ham.

4) En særdeles Mennekelighed af denne Art faae man hos M. Cicero. Han forsvarede med største Iver M. Gabinius, som var anklaget for Understreb, uagtet denne som Konsul havde forviist ham fra Byen. Ligeledes har han for Folket to Gange forsvaret M. Vatinius, som altid havde viist sig som en Fiend af hans Befordring. Ingen dablede ham herfor, som for Ustædighed, men meget mere rofede ham, fordi det er langt hæderligere at overvinde Fornærmelser ved Begjæringer, end giengielde dem ved et lige haardnakket Had.

5) Ci

5) Ciceros Opførsel er anseet saa bifaldsværdig, at hans største Kontrapart P. Pulker ikke tog i Betænkning at ligne ham herudi. Thi endskjønt han af de tre Lentuler var anklaget for Uflugt, har han dog forsvaret en af dem, som var beskyldt for paa en ulovlig Maade at vilde tilvende sig Embedet. Og endskjønt han havde Dommeren, Prætoeren og Vestas Tempel for Djæne, imellem hvilke Lentulus havde talt imod ham, som Fiende, og søgt at sælde ham for den skændigste Beskyldning, har han dog kunnet overtale sig til at vise sig som hans Ven.

6) Kanin. Gallus har opført sig beundringsværdig baade som Anklaget og Anklager, thi han tog til Rone en Datter af K. Antonius, som han havde dømt selv, og havde M. Kolonius, som engang havde dømt ham til sin Forstemmer og Patron.

7) Saa fler end Cæl. Rufus opførte sig i sit Levnet, saa megen Bifald fortjener dog den Medlidenhed, han viiste Q. Pompejus. Thi da han havde sædret denne i en Sag for Folkets Domstoel, og Cornelia Grakkernes Moder ikke vilde aflevere nogle Jorder, som vare hende betroede, og han i et Brev udbad sig hans Hielp, har han af alle Kræfter hjulpet ham, som var fraværende. Han oplæser for Retteen hans Brev, som et Beviis paa den yderste Nød, hvorved han tilintetgjør Kornelias nedrige Sierrighed.

En

En Handling, som for sin udmærkede Menneſkelighed ikke bør ringeagtes, endſkiønt en Coelius foretog den.

Tredie Kapitel.

Maadelighed og Afholdenhed.

Med ſtor Nøiagtighed og ſærdeles Glid maae ligeledes anføres, hvor kraftigen Belluſtens og Gierrighedens raſende Anfald ere ved Overlæg og Grunde afværgede fra ſtore Mands Hierrer. Fordi kun den Familie, den Stad, det Rige kan ſtaa uroffelig paa en evig Grundvold, hvor Løſtighed og Gierrigheds Herredømme er ſaa indſtrænket ſom umægtigt; thi hvor diſſe, den farligſte Poſt for Menneſkeligheden, indtrænge ſig, der herſker Voldsomhed, der regierer Banrygte. Langt diſſe derfor bortſtiernede, ville vi tegne Karakterer, kontrasterende af ſaa ſorte Laſter.

I) Da Scipio i ſit fire og tyvende Aar, eſterat Karthago i Spanien var indtaget, havde taget Auſpicier for et Tog imod det ſtørre Karthago, og ſaaet mange Gidſker, ſom Poenerne i den Dye havde forvaret, i ſin Magt, erfarer han, at en meget ſmuk Jomfrue af diſſe var af et fornemt Huus hos Celtibererne, og forlovet med Indibilis, en Mand af høi Rang hos ſamme Nation. Ung, ugift, Seierherre

lader han dog strax hendes Forældre og Brudgom hente, og leverer hende til dem, i alle Maader ufor-
nærmet. De Penge, han fik for hendes Besrielse,
lagde han til Medgiften. Ved denne Afholdenhed og
Gavmildhed gjorde han Indibilis sig forbunden, og
denne vilste hans Fortienester den Skyldige Erkiendt-
lighed, ved at faae Celtibererne til at tage Romernes
Partie.

2) Men ligesom Spanien er et Vidne om denne
Mands Afholdenhed, saaledes vidne Epirus, Akaja,
de cykladiske Øer, Søehysterne af Asien, og Provind-
sen Cypren om Katos. Da han var beskikket til at
føre en Sum Penge fra disse Lande til Rom, vilste
han en Siel saa ubesængt med Velskts, som ved
Egennyttets Smitte, uagtet fristende Leiligheder til
Udsvævelser i begge disse Laster omringede ham; thi
baade havde han kongelige Rigdomme under Hænder,
og maatte nødvendig, paa sin hele Seilads tage ind i
saa mange skønne Steder, som vrimslede af Forlystel-
ser. Dette beretter Mingat. Rufus, som havde været
hans troe Medfølger paa det cypriske Tog, i sine
Skrifter, hvis Vidnebyrd jeg ikke har nødig at bygge
paa; thi denne Roes grunder sig paa sit eget Beviis,
da Afholdenhed og Kato ere Tvillinger af Moder
Naturen.

3) Om

3) Om Drusus Germanicus, en Stoltshed for den klaudiske Familie, en udmærket Prydelse for Kædrenelandet; og det som er over alt, en Mand, som ved sine Vedrivter, store for hans Alder, forunderlig fyldestgjorde Augustus sin Stedfader, og Augustus sin Broder, disse Statens tvende guddommelige Dine, ved man, at han elskede sin Gemahlinde, og hende alene. Antonia, en Dame, som udmærkede sig i roesværdige Egenskaber, langt over Mændene i sin Familie, giengieldte sin Mands Kierlighed ved en fortrefelig Troeskab; thi efter hans Død levede hun, blomstrende i Alder og Skienhed, som Enke hos sin Svigermoder; og Egttesengen, hvor den eenes Blomster vare visnede, saae den andens salme i en lang Enkestand. Dette Exempel er værdigt at slutte Fortællingen om saadanne Prøver.

4) Dernæst maae jeg og tale om dem, som aldrig hare fundet overtale sig til at give Penge nogen betydelig Bærd. Kn. Marcius, en ung Patricier, en ædel Descendent af Kong Ninkus, havde ved at indtage Volfkernes Bye Korioli, faaet det hadrede Tilnavn Koriolanus. Da han for afslagne Prøver paa en udmærket Tapperhed blev roest i en heel Tale for Armeen af Konsulen Post. Rominus, og tilkiende alle muelige Krigs-Belønninger, et Stykke Jord af 100 Dags Pløieland, 10 Fanger, som han selv

maatte vælge sig, ligesaa mange Heste med fuld Equispage, en Flok Kvæg af 100 Hoveder, og saa mange Penge, han kunde løste fra Jorden, har han intet villet imodtage af alt dette, uden Frihed for en Fange, som var hans Ven, og en Hest, han kunde bruge i Træfningen. Ved denne saa strænge Afholdenhed, maae man være uvis om, enten det bliver ham de største Roes at have fortient, eller afflaet Belønningen.

5) M. Curtius, det fuldkomneste Mønster baade paa Romernes Tarvelighed og Tapperhed, modtog Samniternes Gesandter, siddende ved sit Jldsted paa en Bondestoel, og spisende af en Træbakke — hvorved Maaltidet har været, viser Tilberedelsen. — Han foragter Samniternes Rigdom, de maae beundre hans Fattigdom; thi da de i deres Stats Navn bragde ham en stor Foræring i Guld, og med de meest smigrende Ord indbøde ham til at imodtage den, giver han sig først til at lee, derpaa udbryder han: „Gesandter med et unyttigt, sø ei at sige, taabeligt Verinde, kundgiør Samniterne, at M. Curtius heller vil befale over rige, end selv være riig — rager med Eder dette vel kostbare, men til Menneffenes Ulykke fundne Metal, og erindrer Eder, at jeg hverken kan overvindes i Slaget, eller bestikkes med Penge.“

Da denne samme Mand havde uddrevet Pyrrhus af Italien, har han aldeles intet taget af det Kongelige Bytte, hvorved han havde beriget baade Armeen og Byen. Og da Senaret lod uddele til enhver af Krigsfolket 7 Dages Løseland, men til ham 50, vilde han ikke imodtage meer end en af sine Underhavende, da han meente, at den Borger var kun lidet brugbar i Statens Tjeneste, som ikke var fornyet med samme Andeel, som de andre.

6) Saaledes tænkte og Fabricius Luscinus, en Mand paa sin Tid i Gresposter og Anseelse større end nogen af sine Medborgere, men i Formue lig den allerfattigste. Da Samniterne, hvilket Folks Patron han var, sendte ham 10 Pd. Kobber, 5 Pd. Sølv, og ligesaa mange Slaver, fikkede han det tilbage til Samnien — ved sin Nøisomhed riig nok uden Penge — uden Betientere aldrig manglende Opvartning — fordi det gjorde ham riig, ikke at eie meget, men kun at ønske lidet. Derfor var hans Hus, endskønt tom for Samniternes Kobber, Sølv og Slaver, opfyldt med Vren over at have foragtet dette. Hans Duffer varede til hans Foragt for Gaver; thi da han sendt som Gesandt til Pyrrhus, her hørde at Thessaleren Cyneas fortalde: „at en Athenienser, som var navnkundig for sin Viisdom, raadede Menneskene: intet at gøre uden for Fornøiesses Skyld,“ har

han holdt denne Sætning for kietterst, og strar ønsket Pyrrhus og Samniterne saadan Philosophie. Lad et Athen bramme af sin Viisdom, en fornuftig Mand vil dog agte Fabricius's Lædomme, hvilket Udfaldet har viist, at være det rette. Thi den Bue, som gjorde meest af Fornøielse, har mistet sit Overherredomme, den, som fandt Glæde i Arbeide, har bemægtiget sig det. Hiin var ei i Stand til at forsvare sin egen Frihed, denne kunde endog skienke den til andre.

7) Hvo vil ikke med Rette erkiende Q. M. Tubero med Tilnavn Ratus, for en Discipel af Surlus og Fabricius. Da han var Konsul, sendte Metolernes Nation ham en Samling af alle Slags Solvkar, meget vægtige, og med stor Konst udarbejdede, da de samme Gesandter, tilforn sendte for at gratulere ham til Embedet, havde fortalt hiemme, at de havde seet Leerkar paa hans Vord, hvorfors han erindrer dem, at de ikke skulde ansee hans Nøisomhed, som en Fattigdom, der trængde til deres Understøttelse, og reise tilbage igien med deres Packer. — Hvor herligt og rigtigt havde ikke indenlands Arbeide blevet foretrukket for ætolisk, dersom Eftertiden havde villet ligne dette Tarveligheds Mønster! — Hvor vidt ere vi nu komne? neppe kan man nu faae Slaver til

at

at nøies med det Huisgeraad, som da en Konsul ikke skammede sig ved at bruge.

8) Da Paulus, ved at overvinde Kongen Perses, havde saa vidt høvet vor Byes gamle og næsten arvelige Fattigdom ved Macedoniens Rigdomme, at det romerske Folk, da første Gang kunde blive befriet fra den Byrde at betale Skat, har han i ingen Maade gjort sin egen Familie rigere, meenende at være vel nok faren, naar andre fik Pengene, han selv Vren for Seieren.

9) Denne hans Tænkemaade er bifaldt af Q. Fab. Gurges, Kn. Fab. Pictor og Q. Ogulnius. Da de havde været i Gesandtskab hos Kong Ptolomæus, have de leveret de Foræringer, de for deres egne Personer havde faaet af ham, i Statens Kasse, og det førend de aflagde Beretning til Senatet om Gesandtskabet, meenende at sig intet af Statsærindet burde tilkomme, uden den Roes vel at have forrettet det. Men dette er et Tegn paa Senatets adle Tænkemaade, og Forfædrenes rigtige Statskunst, at der blev udleveret Gesandterne hvad de havde lagt i Skatkammeret, og det ikke blot efter Senatets Decret, men efter hele Folkets Villie, hvilket Qvæstorerne strax maatte udbetale enhver af dem. Saaledes tilkommer Ptolomæus's Gævmildhed, Gesandternes

Utholdenhed, Senatets og Folkets Etienksomhed, hver en Deel af Noes for denne Hædersgierning.

10) Fabiernes og Ogulnius's Moisomhed har Kalp. Piso efterlignet i lige hæderligt Tilfælde, som Sagen selv udviser. Da han som Konsul havde befriet Sicilien fra en haard Krig, af oprørske Slaver, belønner han som Hærfører de Krigere, som havde udmærket sig i Slaget. Iblandt disse tilkiender han sin egen Søn, som paa adskillige Steder havde stridet med største Tapperhed, en Krestkrone af Guld, 3 Pd. vægtig, efter først at have erklæret, at denne ikke skulde bekostes af Øvrigheden af Statens Kasse, fordi den kom til hans Familie, og han lover at ville i sit Testamente tilsette den unge Helt saa meget, som Kronen væiede, at han kunde faae Vren offentlig af Feldtsherren, Værdien privat af sin Fader.

11) Hvad vilde man sige, om nu en fornem Mand brugte Tuffestind til Tapeter, med 3 Slaver til sin Opvartning vilde være Statholder i Spanien, med en 500 Ae. vilde reise til en Provintz paa hiin Side Havet, og lade sig nøie med samme Epise og Drikke som Svæfokkene, vilde man da ikke undre sig over ham? Og alt dette har Kato den ældre saa vel kunnet giort, fordi Tarvelighed var bleven ham saa ganske en Bane, at han fandt den største Fornøielse i saadan en Levemaade.

12) Ved et Mellemrum af Aar, var Rato den yngre meget langt fra hiin gamle Nøisomhed, da han blev fød i en Stad, som alt da var riig og hengiven til Velleveret. Dog da han bievaaenede de borgerlige Krige, og havde sin Søn med sig, har han kun haat 12 Slaver med sig, i Tallet langt flere, end den anden, men efter Tidernes forskiellige Sæder langt færre.

13) Jeg frydes ved at fornye Erindringen om vore største Mand. Scipio Emilianus har efter tvende hæderfulde Konsulater, og ligesaa mange udmærkede Triumfer reist som Gesandt alene med 7 Slaver til sin Betiening. Ved Karthagos og Numantias Bytte havde han vist kundet forkøffe sig flere, dersom han ikke heller havde villet, at Eren for Bedrøfterne skulde kun være hans, Byttet Fædrelandets. Derfor da han reiste igennem Venners og Fienders Land, taltes ikke hans Betientere, men hans Seire, og der blev ikke agtet paa hvad Guld og Sølv, men hvad Ansæelse han førte med sig.

14) Afholdenhed har man ofte sparet hos hele Folket, men det maae være nok at anføre tvende Exemp-
ler herpaa, tage af tvende Aarhundrede langt fra hinanden. Pyrehus, da den første Forbauselse over hans Anfald var forbi, og de epirotiske Vaaben begyndte at blive matte, ønskede at kunde tilhandle sig

det romerske Folks Gunst, da han ei kunde svække dets Tapperhed. Han bragde næsten sin hele kongelige Skat til Byen. Men da de kostbare, og forskiellige baade for Fruentimmer og Mandfolk passende Forærligheder bleve ved Gesandterne bragte om i Husene, har ingen Dør staaet aaben for Gaverne. Og jeg veed ikke enten de frække Tarentiners mere modige end heldige Forsvarer hæderligere er tilbagedreven ved denne Byes Gæder eller ved dens Vaaben. Ogsaa i det Uveir, som R. Marius og L. Cinna førde over Staten, saa man en forunderlig Prøve paa det romerske Folks Afholdenhed; thi da de havde overgivet Almuens de proskiberedes Huse at plyndre, fandtes ikke en eeneste, som af sine Medborgeres Forliis vilde tage et Bytte. Enhver holdt sig fra disse Huse, som fra Templer. Denne Almuens medlidende Afholdenhed var en taus Bebreidelse for de grusomme Seierherrer.

15) For ikke at synes, at misunde Udslandingene Bekjendtgjørelsen af samme Hædereddaad. Perikles, en af Atheniensernes største Mand, havde til Medgenera! Sorgespildigteren Sofokles. Da de engang vare samlede i Embedssager, og denne med lidt vel mange Ord roeste et ungt Menneske, som just gik forbi, for sin Skianhed, siger Perikles, dadlende hans Mangel paa Herredomme over sine Videnskaber. En Hærfører bør ikke alene holde sine Hænder fra at gribe

gribe efter Binding, men endog sine Dine fra at see efter Vellyst."

16) Da Sofokles alt var til Mærene, spurgde en ham, om han endnu dyrkede Venus, „nei, svarer han, Guderne vare lovede; thi jeg har med Bløde flygtet fra hende, som fra en rasende Herkterinde."

17) Xenokrates har jeg hørt skal have været ligesaa afholden som Olding, hvilket Nøgtes Sandhed følgende Fortælling stadfæster: Phryne, en berømt Skøge i Athen, vedder med nogle unge Jædre, at hun skulde overvinde hans Afholdenhed. Hun opholder sig hos ham en heel Nat, da han var ganske beruset. Han skietter med hende, han taler med hende, han lader hende hvile i sine Arme, saa længe hun lystede, men hun maae gaae bort, uden at have naaet sit Forsæt. En Afholdenhed, som råbde en Mand, der var beslektet af Visdom, men Skøgen gav og et meget vittigt Svar: thi da de unge Jædre beløb hende; fordi hun, saa skøn, saa yndig med alle sine forførende Tillokkelser ikke havde kunnet besvære en drukken gammel Mand, og færdre, at hun skal betale Veddemaalet, svarer hun: „jeg har veddet med Jædre om et Menneske, ikke om en Statue." Kan vel denne Xenokrates Afholdenhed beskrives mere sandt, mere passende, end hun beskrev den? Phryne med al sin Skion:

Ektheden kunde ikke i mindste Maade røkke hans standhaftige Afholdenhed.

Hvorledes gik det Konge Alexander med ham? Kunde han røkke ham ved Rigdomme? Skulde man ikke troe, at han, og det ligesaa forgieves fristede en Statue? Han sender Gesandter til ham med nogle Talenter til Foræring. Han imodtager dem paa Akademiet med sin sædvanlige, det er meget simple Beværtning, efter sin meget ringe Formue. Følgende Dag, da de spørge ham, til hvem han vilde at Pengene skulde udbetales, siger han, „mærkede I ikke af mit Maaltid i gaar, at jeg ikke behøver dem.“ Saaledes vilde en Konge kiebe en Philosophs Vensteb, men Philosophen vilde ikke sælge det til Kongen.

4) Alexander, som havde erhvervet sig Navn af den uovervindelige, har dog ikke kunnet overvinde Cynikeren Diogenis Afholdenhed. Han kommer til denne engang, da han sad paa en Bakke, og soledes sig. Udbed dig en Naade, „siger Kongen. Manden med det stygge Ogenavn, men af den fasteste Dyd svarer:“ Siden kan vi snakke om det andet; imidlertid vil jeg bede, du ikke staaer mig i Ekkygge.“ I hvilke Ord sikkert laae den Mening. Alexander prøver at røkke Diogenes ved Rigdom, snarere skal han røkke Darius ved Baaben.

Da denne samme Philosoph engang stod i Syrakusa, og stillede nogle Urter, siger Aristippus til ham: „Dersom du vilde smigre Dionysius, havde du ikke nødig at leve af saadant.“ „Ja, dersom du vilde leve af saadant, havde du ikke nødig at smigre Dionysius.“

Fjerde Kapitel.

En navnkundig Fattigdom

Hvornær ere Konernes største Prydelse, finder jeg hos Pomponius Rufus i hans Samlinger saaledes: En Dame fra Kampanien besøger Grakkernes Moder Kornelia. Hun viser denne sine Prydelser, de aller smukkeste, man den Tid kunde have. Denne opholder Samtalen, til hendes Børn kom af Skolen. „Disse, siger hun, ere mine Prydelser;“ thi den har alting, som attraaer intet, og det langt sikkrere end den, som eier meget, fordi Besiddelsen af Ting pleier at kuldkastes, men Besiddelsen af en dannet Siel staaer urokkelig imod ethvert Anfald af den ublide Skiebne. Hvorfor skal man altsaa ansee Rigdom for en af de høieste Lykkeligheder, eller Fattigdom for en af de yderste Elendigheder? Da hlin, hoor smilende et Ansigt den end har, dog indvortes er opfyldt med

mange

mange Bitterheder, men denne med sit melankolske Udseende er rigtig paa de sandeste og vorigste Guder. Hvilket vil bedre ved Personer, end ved Ord kunde forestilles.

1) Da den kongelige Magt formedelst Tarquinius's alt for utaalelige Overmod var ophævet, gjorde Valerius Folkeven, tilligemed Jun. Brutus en lykkelig Begyndelse til Konsulatet. Eiden efter var denne Valerius tre Gange Konsul til det romerske Folks store Bifald, ved mange og store Bedrifter forøgede han sine Ahners Ære. Uagtet alt dette, dør denne Aarbegernes Prydelse med en Formue, utilstrækkelig til sin Begravelse, hvilken derfor maatte besørges paa offentlig Bekostning. Det er overflødigt vidtløftigere at beskrive saa stor en Mands Fattigdom, da man tydelig nok kan see, hvad han i live har eiet, da han efter sin Død manglede Ligbøren og Baalet.

2) Hvilken Anseelse maae vi ikke troe, Agrippa Menenius har haft; da Senalet og Folket udvalgte ham til Fredsmægler imellem sig. Hvor stor burde i det mindste en offentlig Fredesfister være? denne Mand døde saa fattig, at han vilde manglet en hæderlig Begravelse, hvis hver af Folket ikke dertil havde givet en Penning. Men derfor vilde Staden, deelt ved et fordærveligt Oprør, forenes med Agrippas Hænder, fordi den vidste, om de vare fattige,

saa

saar vare de dog rene fra Røv og Bestikkelse. Og end: skønt denne Mand i live intet eiede, der kunde beregnes til Formue, har han efter sin Død den Dag i Dag den anseeligste Ejendom: Romernes Samdrægtighed.

3) I Huset hos K. Fabricius, og Q. Emilius Papus, de største Mænd i deres Aarhundrede, maae jeg dog tilstaae, der har været Elov; thi de eiede begge et lille Offerfad og et Saltkar af Elov. Men Fabricius var endog lidt overdaadig; thi han lod sette en Hornfod under sit Fod. Papus var og modig nok; thi han ansaae det for en Samvittigheds Sag, at stille sig ved dette, som han havde faaet til Arvegods.

4) De vare og overmaade rige, som bleve hente fra Ploven til Konsulatet. De fandt Fornøielse i at dyrke de usrugtbare og tørre pupiniske Jorder, og ubekiendte med Forlystelser, svædte de over at opbrøde de haarde Agre. Statens Fører kaldte dem til Hærførere, deres trangende Omstændigheder gjorde dem hvorfor ikke kalde Tingen med sit rette Navn? til Plovførere.

5) De som vare udsendte for at hente Uttilius til at imodtage den høieste Vrespost hos det romerske Folk, fandt ham saaende sin Ager. Men de Hænder, som vare slidte ved Bondearbejde, have betrygget

get den offentlige Velfærd, have ødelagt store Tropper af Giender — de, som nyeligen styrede Ploustudenes Nag, holdt Triumfvognens Tømme, og det var dem ingen Skam, efterat Komandostaven var nedlagt, igien at gribe Plougstierten. Uilius kan træffe de fattige, men endnu meget mere lære de rige, hvor aldeles ufornoden en alt for ængstlig Erhvervelse af Rigdomme er for en Mand, som trægter efter sand Hæder.

6) Samme Navn, samme Stamme havde Util. Regulus, en Mand, som i den første puniske Krig er bekendt ved sine Bedrifter og sit Nederlag. Da han i Afrika ved idelige Seire rystede det overmodige Karthagos Valde, og fik at vide, at Kommandoen blev ham forlænget paa næste Aar, formedelt hans Bedrifter, har han skrevet til Konsulerne: „at Fjogden paa hans Gaard i det pupiniske, hvortil laae syv Dags Veieland, var død, og Leiesvenden havde benyttet sig af Leiligheden, og var bortløbet med Besætningen — derfor bad han, man vilde sende ham en Eftermand, at ikke, naar hans Jord laae øde, hans Kone og Børn skulde mangle det nødtørftige.“ Saa snart Senateret herom ved Konsulerne var underrettet, lod den strax bortforpagte Jorden, hans Kone og Børn underholde, og paa offentlig Bekostning tilbagefixe, hvad han havde mistet. Saa meget kostede

Utilius's Dyd vor Skatkammer — et Mønster, hvorefter af Romerne kan være stolte i enhver Tidssalder.

7) Ligesaa stor var L. Q. Cincinnatus's Eiendoms, nemlig syv Dags Pleieland. Heraf mistede han de tre, som han for en Ven havde pantsat til Skatkammeret. Af dette lidet Stykke Land betalte han en Vælt for sin Søn Cæso, fordi denne ikke var modt for at forsvare sin Sag for Retten. Og dog, skønt han kun havde fire Dags Pleieland at dyrke, har han ikke alene vedligeholdt sin Værdighed, som Hovedet for en Familie, men er endog bleven valgt til Diktator. Nu troer den at boe indskrænket, hvis Huus har den Omfang, Cincinnatus's Jorder da havde.

8) Hvor riig var ikke den ælskede Familie? Der vare sexten af dem paa en Tid, som havde et lidet Huus paa samme Sted, hvor nu Marius's Monumenter staae — et lidet Stykke Land hos Bepenterne, som behøvede langt færre Dyrkere, end det havde Herrer — og Pladse paa den store, og paa Flaminus's Rendebane — hvilket de besadde, som en Belønning af Folket for deres Fortjenester.

9) Denne samme Familie eiede ikke et Quintin Sølv, førend Paulus, efterat have overvunden Kong Perses, forærede sin Svigersøn A. M. Tubero 5 Pd. Sølv af Byttet. Jeg vil forbigaae, at en af de fornemste i Staden vilde give sin Datter til en Mand,

hvis Huus han saae saa blottet for Penge — ja han døde endog saa fattig, at hvis ikke et Stykke Jord, det eeneste han efterlod, var bleven solgt, havde det ei engang været mueligt, at hans Kone kunde saae sin udbragte Medgiot udredet af Boen. Hoved og Hierte var det, som i den By stod i Anseelse hos Manden og Kvinden. Derefter bestemte man i al Ting sin Doin om Personens Værd. Det skaffede Værespøster, det sluttede Partier — paa Torvet, paa Raadhuset, hiemme gjaldt dette allermest — thi enhver anvendte alle sine Kræfter paa at forøge Fædrenelandets, ikke sin egen Formue, og vilde heller leve fattig under en riig, end riig under en fattig Regjering. Denne saa fortreffelige Tankemaade havde den Vøn, at intet af det, som Skyldtes Dyden, kunde klabes for Penge, og at Staten selv understøttede berømte Mand i deres Fattigdom.

10) Saaledes, da Kn. Scipio i den anden puniske Krig skrev til Senatet fra Spanien, udbedende sig en Eftermand, fordi han havde en voren Datter, og Medgioten ikke kunde blive bragt i Rigthighed, uden han selv var hiemme, har Senatet, at Staten i Kulde miste en duelig Ansører, paataget sig Fædrens Pligt og da Medgioten efter Scipios Kones og Venners Raad var bestemt, har Senatet lade den udbetale af Skatkammeret, og bortgiorte Jomfruen.

Med.

Medgiften var 11000 Ds., hvoraf man kan siende ikke alene Senatorernes adle Tænkemaade, men endog hvordan det stod til med Formue i gamle Dage. Thi den var saa indskrænket, at Tatia, Cæsar's Datter syntes at bringe sin Mand en overmaade stor Medgift i 10,000 Ds., og Mejullia fik Navn af den rige Brud, fordi hun bragte sin 50,000 Ds. Saaledes har Senatets Gavnildhed reddet Fab. Puscinius's og Scipios Døttre fra at blive girtede uden Medgift da de efter deres Fædre ingen anden Arv havde, end deres glimrende Ære.

11) Hvormeget M. Cæsurus har arvet efter sin Fader, fortæller han selv i den første Bog af sin Levnelse. Han siger, han fik 10 Slaver og 30,000 Sestertier. Under saadanne trængende Omstændigheder dannedes han, som engang skulde spille en Hovedrolle i Senatet.

Disse Mønstre bør vi derfor betragte, disse Trøstegrunde bør beroeliggøre os, som uophørligen klage over vor ringe Formue. Vi see hos disse lidet eller intet Sølvs, saa Slaver, syv Dages tørt Vældeland, Mangel i Huset, Begravelse paa Statens Bekostning, Døttre uden Medgift, men derimod udmærkede Konsulater, beundringsværdige Diktaturer, utallige Triumfer. Hvorfor da med idelige Klager besvære os over den urunde Skiebne, da den med sine,

om ikke melkrige, dog troefaste Moderbryster har op-
 ammet Publikoler, Emilier, Fabricier, Kurier,
 Scipioner, Skaurer og deslige Dydens Helte? Ja
 jeg sværger ved Romulus's Flekke, ved gamle Kapi-
 toliums lave Hytter og ved Vestas evigbrændende Al-
 tere, som endog nu ere fornøiede med Leerkar, at in-
 gen Rigdom kan foretrækkes for saadanne Mands
 Fattigdom.

Femte Kapitel.

Undseelse.

Herfra synes Overgangen til Undseelse passende, thi
 denne Dyd befaler retfærdige Mænd at ringeagte deres
 egen Formue, men derimod ønske Statens saa stor,
 som mueligt. — Værdig altsaa, som en Gudinde fra
 Himlen, at opbygges Templer, at opreises Altere, da
 den er en Moder til enhver ædel Beslutning, et Værn
 for de helligste Pligter, Uskylds Lærerinde, kier for
 Paarørende, behagelig for Fremmede, paa enhver
 Tid, ethvert Sted, fremsmilende af den meest indta-
 gende Ynde.

I) Men for at komme fra dens Berømmelse til
 dens Handlinger — fra Byen blev byggt indtil Afri-
 kanus og Tib. Longus bleve Konsuler, har Senatet

og Almuen ingen særskilte affsondrede Plads havde ved Skuespillene, dog har aldrig nogen af Almuen kunnet overtale sig til at sidde foran Senatorerne. Saa eftertænkksom en Udseelse viiste vor Stad. Derpaa gav den den tilforladeligste Prøve den Dag, da L. Flaminius stod bagest iblandt Tilskuerne, fordi han af Censorerne M. Rato og L. Flakkus var udstødt af Senatet, endskiønt han allerede havde været Konsul, og var en Broder af Tib. Flaminius, Macedoniens og Philippus's Overvinder; alle nødte ham at gaae frem paa den Plads, som tilkom hans Værdighed.

2) Terentius Varro gav Staten et Hjertes stød, ved ubesindig at levere Trefningen ved Cannæ. Men da han afflog Dictaturet, som hele Senatet og Folket vilde give ham, har han ved denne sin Undseelse afstøet Skampletten for det store Nederlag, og bragt det dertil, at Forliiset blev tilskrevet Gudernes Brede, men denne Bessedenhed hans Karakter. Derfor kunde man til større Hæder skrive under hans Portrait, „at han ikke imodtog Dictaturet,“ end under andres, „at de virkelig have beklædt det.“

3) Men jeg vil gaae over til en endnu ædlere Handling af Undseelse. Da Folket var engang samlet for at vælge en Prætor, førte Skiebnen den ældre Afrikanus's Søn og hans Skriver Cicereus paa Valgstedet. Almuen bebreidede Skiebnen denne

Raadhed, at den gjorde saa stor en Mand's Søn og Klient til Medbeilere ved Valget. Men Cicerejus forandrede dens Daddel til sin Døds; thi saasnart han saa at alle Centurierne foretrak ham for Scipio, forlod han sin Plads paa Valgstedet, aflagde sin hvide Toga, og begyndte at samle Stemmer for sin Rival, da han heller vilde afstaae Scipios Minde Præturet, end selv tilvender sig det. Hans Udsæelse fik ei heller en liden Belønning; thi Scipio fik vel Væbsposten, dog have de mere gratuleret Cicerejus.

4) For ikke strax at forlade Valgene, da L. Crassus søgte Konsulatet, og, som alle søgende, skulde gaae om paa Torvet, og anbefale sig Folket; har han ikke kunnet overtale sig dertil, saalænge hans Svigerfader Skavola, den værdigste og flogeste Mand var nærværende. Derfor beder han denne forlade sig, imedens han rettede sig efter en taabelig indført Skif, hvorved han vidste, at han var mere Verbødighed for hans Værdighed, end havde Hensyn til sin egen Befordring.

5) Da Pompejus den store, Dagen efter, han i det pharsaliske Slag var overvunden af Caesar, drog ind i Larissa, og hele Folket i den By kom ham i Møde, siger han: „gaaer hen og viser Seierherren denne Væb.“ Jeg vilde sige, det var en Mand, som ikke havde fortient at overvindes, dersom han ikke
var

var overvunden af Cæsar — i det ringeste beklædet i Ulykken; thi da han ikke kunde viise Anseelse, viiste han Undseelse.

6) Hvor stor samme var hos K. Cæsar, saae man ofte, ja endog paa hans sidste Dag. Gaaret af de fleste Forraderes Dolke, da Diebliffet nærmede sig, at hans guddommelige Siel skulde forlade det dødelige Legeme, kunde dog ikke 23 Saar afkræfte ham fra at tænke paa Blufærdighed; thi han drog med begge Hænder sin Toga ned, at han kunde falde med den nederste Deel af Legemet bedækket. Saaledes døde ikke Mennekker, men saaledes drage de udødelige Guder igien til deres Boeliger.

7) Følgende Exempel vil jeg regne iblandt de Udenlandste, fordi det tildrog sig før end Errettelsen fik Borgerrettighed.

Der var i dette Land et ungt Menneffe, ved Navn Spurina, som besad en overordentlig Skionhed, da han blendede mange fornemme Damer sine, og mærkede at deres Mænd og Fædre havde ham mistænkt, har han ved Skrammer udsløttet Skionheden af sit Ansigt, og heller villet, at Stygheden skulde være et Beviis paa hans Ukyldighed, end Skionheden en Fristelse for andres Tilbøielighed.

8) I Athenen kom engang en bedaget Olding hen, for at bivaane et Skuespil. Da ingen af hans

Landsmand vilde give ham Plads, treffer han just paa nogle Gesandter fra Lacedæmon. Af Erbdighed for Mandens Alder reise de sig, og vige ham den øverste Plads. Saa snart Folket bliver dette vaer, tilflapper det den fremmede Dyes Undseelse et lydeligt Bisald, da siger man, sagde en af Lacedæmonerne: „Athenienserne vide vel hvad Det er, men forsømme at gjøre det.“

Siette Kapitel.

Ægteffabelig Kierlighed.

Seu denne saa blide og milde Jølelse, gaar jeg over til en anden ligesaa ædel, men stærkere og heftigere. Det er ligesom nogle Skildrier af en dydig Kierlighed, som ikke kan beskues, uden største Beundring; jeg vil opstille for Læserne. Det er Exempler paa en prøvet Troe hos Ægtefæller, vanskelige at efterligne, men nyttige at kende, jeg vil anføre. Da den, som har de ypperligste Mønstre for Dine, bør rødme, ved ikke engang at have bragt det til det middelmaadige.

1) Tib. Græffus fandt engang en Hæn- og en Hun-Snog i sit Huus. Underrettet af Tegnsudleg

gerne

gerne, at dersom han lod Hannen gaae, vilde hans Kone dæ pludselig; men han selv, dersom han lod Hunnen fare, har han helst vildet tage den Deel af Udtødningen, som var hans Kone til Frelse, hvorefter han lader Han-Snogen dræbe, og kunde udholde, at see sig selv dræbt i Snogen. Derfor veed jeg ikke, enten jeg skal kalde Kornelia lykkelig, fordi hun havde saadan en Mand, eller ulykkelig, fordi hun mistede ham.

O! du grumme Admetus, Konge i Theffallen, i hvilken afskyelig Forbrydelse blev du ikke kendt Kysdig under den store Dommer? da du kunde tillade din Kone at bytte Skiebne ved dig, og var i Stand til at see Dagens Lyk, da hun godvillig havde opoffret sig, at du ikke skulde dæ. Sikkerligen havde du først sat dine Forældres Kierlighed paa en haard Prøve — du, som ikke havde saa meget Mod, som en Kvinde.

2) Et ringere Offer for en ublid Skiebne, end Grakkus var C. Plautius Numida, Senator; men et lige Exempel paa en lige Kierlighed. — Da han hører sin Kones Død, jager han, for svag imod Sorgen, sig Kaarden i Livet. Ved det hans Betiente kom til, hindres han fra at fuldføre sit Forsæt strax. De lade ham forbinde, men aldrig saasnart seer han Leilighed, førend han sengerligger Daandene, opriver Saaet, og med modig Haand ligesom fremdra-

ger af Hjertet en Siel, som var fuld af den bittreste Kummer. Ved saa voldsom en Død beviste han, hvilken heftig Egtekierligheds Lue der brændte i hans Bryst.

3) Dennes Navn M. Plantius viste en lige Kierlighed, da han efter Senatets Ordre konvoierede en alliered Flaade, 60 Seilere stærk, tilbage til Asien, dser hans Kone Orestilla, som havde fulgt ham i Tarent, hvor han var løbet ind med Flaaden. Da hun blev begravet, og laae paa Baalet; imedens han salvede og kyssede hende, kaster han sig paa sit Sværd. Hans Venner lagde ham, som han var, med Fødder og Hænder paa, ved Siden af hans Kone; derpaa antændte de Baalet med Faklerne, og brændte dem begge sammen. Man opreiste dem et smukt Gravminde, som endnu sees i Tarent, og kaldes „de elskendes.“ Dersom de Døde have nogen Følelse, maae Plantius og Orestilla vist være indgangne i Gravens Mærke med et Ansigt, som røbede Glæden over deres Forening i Døden. Ja sandelig, hvor der er saa stor og ædel en gjensidig Kierlighed, der er det meget bedre, at forenes ved Døden, end at adskilles ved Livet.

4) Et Beviis paa en lige Følelse er optegnet om Cæsars Datter Julia.

En Dag, da der blev valgt Ediler, seer hun sin Mand, Pompejus den stores Klader, bestænkte med Blod, at bringes hjem fra Balcstædet; fortræffet herved, som der var ham nogen Vold tilføjet, besvimer hun og aborterer under den heftigste Sinds Forvirring, og de haardeste Smærter. Saaledes opgi-
ver hun Manden til stor Skade for det hele romerske Rige, hvis Skoelighed ved saa mange blodige rasende Borgerkrige ikke var bleven forstyrret, dersom Enigheden imellem Caesar og Pompejus ved Slægtskabs-
Baaudet var bleven vedligeholdt.

Den fydske Luc, Porcia, Datter af Kato, kal-
le Sekter osre en skyldig Beundring. Da du hørte din Mand Brutus i Slaget ved Philippi var over-
vundet og omkommet, tog du ei i Betænkning, da du intet Vaaben havde, at nedsvælge gloende Kul, med
quindelig Mod, lignende din Faders mandige Udgang af Livet, men næsten endnu kiere, da han omkom
paa en sædvanlig, du paa en ganske uhort Dødsmaade.

6) Man har ogsaa iblandt Udlændingerne be-
kiendte Exempler paa ægteskabelig Kierlighed, af hvilke nogle saa ere nok at anføre. Hvor meget Kariens,
Dronning Artemisia har elsket sin Mand Mausolus,
er ufornodent at bevise, efter den Pragt, hun lod see
i at anstille over ham alle muelige Slags Vresbeviis-
ninger, og oprette et Gravminde, som fortiente at

regnes iblandt Verdens 7 Underværker. Unødigt er det at samle hine, eller tale om dette navnkundige Minde, da hun selv ønskede at være en levende og befielet Grav for Mausolus, efter deres Vidnesbyrd, som fortælle, at hun drak den dødes Been pulveriserede og blandte i hendes Drik.

7) Ogsaa Dronningen Gipsikratea havde saa overordentlig en Kierlighed til sin Gemahl Mithridates, at hun for hans Skyld ansaae det for en Fornærelse, at bytte sin Skønheds udmærkede Prydelse med Mandedragten; thi hun lod sit Haar afflippe, vændede sig til Riden og Vaaben, for desto lettere at dele Farer og Besværligheder med ham. Ja, endog da han overvunden af Kn. Pompejus, flygtede iblandt de vildeste Nationer, fulgte hun ham, ligesaa utrættelig af Siel som Legeme. Denne hendes saa store Troeskab var Mithridates den stærkeste Trøst, den behageligste Lindring under hans farlige og kummerfulde Omstændigheder; thi han troede at reise med sin Familie og sine Huseguder, da hans Gemahlinde deelte Landflygtighed med ham.

8) Men hvorfor vil jeg giennemlede Asien, Barbariets umaalelige Ørkener, de indre Steder ved det pontiske Hav? — da Lacedæmon, Grækenlands Krone, frembyder vore Dine det ypperligste Exempel paa qvindelig Troe, hvilket formedelst det beundrings-

væ-

værdige i Handlingen fortjener Rang med de fleste og største af Fædrenelandets Hæderøgierninger.

Minyerne, som fik deres første Oprindelse fra Jasons berømte Medfølgere paa Den Lemnos, havde under adskillige Aarhundredes Afverlinger boet roeligen paa deres Sted, indtil de fordrevne af Pelasgerne, maatte trænge til fremmed Hielp, og erholdt Tilladelse at besætte de taggetiske Bierge. Spartansernes Stad imodtog dem for Tyndareus's Sønners Skyld; thi ihiint berømte Sætog have Brødrene, alt da bestemte til at glimre paa Firmamenter, udmærket sig. De flygtede fra deres gamle Boelig, og bleve deeltagne i Byens Love og Forretter. Men ved at eftertrægte Regjeringen, have de giengieldt denne saa store Velgierning ved Fornærmelse imod en By, de skyldte saa meget. Derfor kastes de i det offentlige Fængsel, for at bevares til Dødsstraf, hvilken de efter en gammel Skik hos Lacedæmonerne skulde lide ved Nattetider. Deres Koner, af de fornemste Familier fik af Fangevogterne Tilladelse at gaae ind i Fængslet, under det Paaskud at trøste deres døende Mænd. De bytte Klæder med dem, og lade dem gaae bort med Hovederne bedækkede som Sørgende. Hvad skal jeg her videre sige, end at de vare værdige at være Ægtefæller af Minerne.

Byens

Syvende Kapitel.

Venskab.

Vi vilde nu betragte Venskabets stærke og faste Baand, som i ingen Henseende giver Blodets Magt efter; det er endog desto sikkrere at forlade sig paa, fordi en tilfældig Fødsel, et Verk af Hændelsen knytter hiint, men enhvers utvungne Villie, grundet paa en tilforladelig Dom, derimod dette. Derfor kan man snarere undgaae Dadel ved at forlade en Vefagtet, end en Ven — da man i det eene Tilfælde bliver anfeet for ubillig, i det andet for uftadig; thi da det menneskelige Liv vilde blive øde, hvis intet Venskab omgierdede det, bør man ikke uden Overlæg vælge faa nødvendigt et Forsvar, og naar det engang med Valg er faaet, aldrig agte det ringe. Men Venner af usminfket Troe, kiendes bedst i Modgang, hvor enhver Tieneste, som vifes, aldeles har sin Grund i en standhaftig Belvillighed. Thi Venskab i Modgang, som oftere er Smigrerie, end oprigtig Deeltagelse, er med Rette mistænkt, da det gierne fordrer meer end det giver.

Hertil kommer, at Menneskerne i Modgang helst ønske sig Venner, enten til Hielp eller Trøst; thi de glade og lykkelige Kaar, have ligesom Guder-nes Anbefaling, og trænge derfor mindre til Menne-

fers.

fers. Derfor bevarer Eftervednen dybere i sit Minde deres Navne, som ei forlode deres Venner i Nøden, end deres, som have ledsaget dem paa en blomstrende Bane igiennem Livet. Ingen taler om Cardanapals Fortroelige. Drestes er næsten mere bekendt af sin Ven Polades, end af sin Fader Agamemnon. Fordi hiines Venfkab henvandt imellem Deeltagelse af Fornøielser og Udsvævelser; disses, en Trost under de haardeste og kummerfuldeste Kaar, skinnede endnu mere prøvet i Ulykken. Dog hvi taler jeg om Udlandinge, da jeg først kan tage mine Mønstre af Landsmand.

Liber. Grakkus er erklæret for Fædrelandets Fiende — ikke uden Grund, da han agtede sin egen Vælde høiere end dets Velfærd. Hvilken uroffelig Ven, han endog under dette saa flette Foretagende havde i Rumaneren K. Blossius, er Umagen værd at kiende. Erklæret for Fædrelandets Fiende, myrdet som en Misdæder, nægtet en hæderlig Begravelse, savnede han dog ikke dennes Hengivenhed; thi da Senatet havde beordret Konsulerne Nupilius og Lenas til at straffe Grakkus's Partie efter Fædrenes Love, gaaer Blossius hen til Lælius, Konsulernes fortroelige, beder for sig, er undskylder sig med sit Venfkab. „Ja, om Grakkus havde befaleet dig at sette Ild paa den al-gode Allherfers Jupiters Tempel, vilde du svøjet ham for-

formedelsk det Venfkap, du foregiver?" „Det kunde Græffus aldrig befalet." Allerede dette var alt for meget fagt; thi han dristede fig til at forfvare en Mands Karakteer, fom eensstemmigen af hele Senas ret, var kiendt straffkyldig. Men det, fom følger, er endnu mere driftigt og voveligt; thi da Lælius blev ved med fit Spørgemaal, blev han ligesaa standhaftig ved fit Svar, „og dette ffulde jeg gjort, dersom Græffus havde givet mig et Vink." Hvem vilde have kaldt ham flettænkende, om han havde tiet? hvem vilde ikke endog have kaldt ham klog, hvis han havde talt, hvad Omftændighederne fordrede? Men Blossius har hverken ved en tilgivelig Taushed, eller ved en forfigtig Tale villet betrygge fin Frelfe, for ikke i nogen Henseende at fviige fin ulykkelige Vens Minde.

2) I samme Familie forekomme flere ligesaa stærke Exempler paa et standhaftigt Venfkap. Da R. Græffus's Planer vare forstyrrede, og man overalt føgde efter hans Partie, og han var uden al Hielp, have alene tvende Venner, Pomponius og Lætorius med deres Legemer bedækket ham imod de fiendtlige Vaaben, fom fra alle Sider anfaldt ham.

At han desto lettere kunde undvige, har Pomponius i Trillingbrødrenes Port, med en haardnakket Fegtning nogentid opholdt en heel Trop Forfølgere, og kunde ei levende bringes til at vige, men

fæle

fældet ved mange Saar tilstødte han dem, Stennemang over sit Legeme; jeg troer, endog efter Døden imod sin Villie. Latorius stod paa Broen over Tiberen, og forsvarede den med et rasende Mod, indtil Grakkus kunde komme over — overmandet, jager han sig Sværdet i Livet, og gjør et hurtigt Spring ud i den dybe Flod — og da han frivillig opoffer sit Liv for en Ven, overgik han Horatius Kofles, som fordm paa denne Broe havde viist saa stor en Kierlighed til hele Fædrelandet. Hvilke fortreffelige Soldater skulde ikke Grakkerne hart, dersom de havde villet betraadt samme Bane, som deres Fader og Morfader; thi med hvilket fyrigt og udholdende Mod vilde ikke en Blossius, en Pomponius, en Latorius have bidraget til deres Trofæer og Triumfer, da de vare saa fælle Deeltagere i deres rasende Vestræbelse. Under uheldige Auspicer fulgde de Bønnen under alle Omværlinger. Sörgelige, men desto tilforladeligere ere disse Exempler paa, med hvilken Troeskab man var Adelen hengiven.

3) Dersom L. Rheginus bedømmes efter den Redelighed, han skulde sit Embede, fortæner han Efterverdenens Dadel; dersom han derimod ansees efter den troe Prøve, han gav paa Venstebab, maae man lade ham i en god Samvittigheds herlige sikke Havn. Som Folkstribun lod han arrestere Capto, fordi

fordi vores Armee ved dennes Forseelse syntes at være
sdelagt af Cimbrerne og Teutonerne, men erindrende
det gamle og faste Venkab, som havde været imellem
dem, har han befriet ham fra Fængslet, og det var
ham ei nok, saa vidt at vise sig som Ven, men han
følger ham og paa Flugten. Venkab! store og uover-
vindelige Guddom! Da Republiken paa den eene
Side lagde sin Haand paa ham, har du fra den anden
Side trakt ham tilbage — da den fordrede hans Per-
son skulde være hellig, har du paalagt ham Landflyg-
tighed. Saa mild Regjering fører du, at han agtede
Straffen høiere end Vreeposten.

4) Dette dit Værk, Venkab! fortjener Beun-
dring, men følgende endnu mere; — thi see her igien
til hvilken Høide du uden nogen Fornærmelse mod
Staten har bragt en T. Volumnius's Kierlighed
mod sin Ven!

Denne, en Mand af Ridderstanden, var en
fortroelig Ven af M. Lukullus, hvilken M. Antonius
lod dræbe, fordi han havde været paa Brutus's og
Kassius's Partie; endskjønt han havde den bedste Lei-
lighed til at flye, hængte han over sin døde Ven, blev
ved at begræde og bejamre ham, indtil han ved sin alt
for store Kierlighed forarsagede sig selv Døden. Thi
formedelst sin besynderlige og vedholdende Klage føres
han til Antonius, og saasnart han kommer denne for

Dine, siger han: „General, lad mig strax føre hen, og dræbes ved Lukullus's Legeme; thi da han er død, bør jeg ikke leve, siden jeg har raadet ham til dette uslykkelige Tog.“ Hvad kan tænkes troere end dette Venskab? sin døde Ven befrier han fra Fiendens Hånd, sit eget Liv underkaster han Fare, ved at anklage sig som Raadgiver, og jo ynkværdigere han gjorde ham, jo mere forhadet gjorde han sig selv. Antonius var let at overtale. Han bliver henført, hvor han ønskede, kysker heftig Lukullus's Haand, trykker hans Hoved, som der laae afhugget, til sit Dyrst, og fremrækker derpaa sin Hals for Seierherrens Væddelsværd. Lad Grækenland tale om sin Theseus, som bifaldt Periklous's ugudelige Elskov, og betroede sig til Fader Plutos Rige. En Fabeldigter fortæller sligt — en Daare troer det. Nei, at see Venners Blod flyde sammen, den eenes Saar over den andens, den eenes Død over den andens; dette ere sande Prøver paa romersk Venskab. Det andet er kun usandsynlige Løgne, fortalt af et Folk, som er saa tilbøieligt til at opdigte Utroeligheder.

5) Ogsaa Petronius tilegner sig med Rette Deel i denne Hæder; thi ved at vove ligesaa meget, for en tier Ven, tilkommer ham lige Ære. Fod af meget ringe Stånd, havde han ved P. Coelius's Godhed opsvinger sig til Ridderordenen, og en høi Offi-

ciers Post i Armeen — og da han ikke ved en lykkelig Leilighed kunde vise sin Erkiendtlighed, greb han den ulykkelige, Stiebnen gav ham, til at vise den troefaste Hengivenhed. Cælius var af Konsul Oktavius sat til Gouvernør i Placentia — da denne Bye bliver indtaget af Cinna's Armee, bad han, som alt var gammel og svag af Helbred, Petronius lægge Haand paa sig, for ikke at komme i Fiendens Magt. Forgieves søger han at drage ham fra sit Forsæt — men da han bliver ved derudi, dræber han først ham, og derpaa sig selv, for ikke at overleve en Mand, som han havde at takke for alle sine Værdigheder. Saaledes blev den eene et Offer for sin Siels Høihed, den anden for sit Venskab.

6) Ved Siden af Petronius vil jeg sætte Ser. Terentius, endskiønt han ikke naaede den Lykke, han attraaede, at døe for sin Ven — dog maae han bedømmes efter sit fortreffelige Forsæt, ikke efter det feilslagne Udfald; thi det var ei hans Skyld, at han ikke blev dræbt, og Brutus ei undgik Faren. Da denne flygtede fra Mutina, fik han at høre, Antonius havde sendt nogle Myttere for at dræbe ham. Paa et mørkt Sted, søgte han at redde sig fra den fortiente Straf, og da de brød ind, har Terentius, hvis venskabsfulde Usandhed, Mørket selv begunstigede, udgivet sig for Brutus, og frembudt sit Legeme for

for Kytternes Sabler. Men Furius, som det var befalet at affstraffe Brutus, kiendte ham, og han kunde da ikke afværge sin Vens Undergang ved sin egen Død. Saaledes tvang Skiebne ham til, at leve imod sin Villie.

7) Efter at vi nu have seet det bestandige Ven-
skab med saa mørk og sorgelig en Mine, vilke vi nu
see dets blide og smilende Ansigt, fra et Sted, hvor
alt var opfyldt med Taarer, Sukke og Mord, vi ville
kalde det til at indtage en Plads, sig mere værdig,
i Lykkens Boelig, hvor Yndest, Ære og Rigdom om-
giver det. Gaae derfor frem fra det Sted, som
troes at være de Dydiges Skjoger helliget; du Decimus
Laelius, du Marcus Agrippa, som ved en fast
Karakteer, under lykkelige Betydninger fik den ene,
den største iblandt Menneskene, den anden den største
iblandt Guderne til Ven, og fører med Eder frem for
Øjet den hele salige Skare, som er hædret og beløn-
net, formedelsst de beundringsværdigste Prøver, den
under Eders Ansørgsel viste paa den rene Erveskab.
Thi Eders faste Mod, Eders utrættelige Arbeidsom-
hed, Eders uovervindelige Tausshed, Eders vedhæl-
vende Svær for Venners Værdighed og Frelse, Eders
ved saa mange Prøver beviste Hengivenhed, og da de
herligste Følger af alt dette, skal den sildigere Alder
A 3 beskue

bestue, og saa vel med mere Lyst, som med en helligere Iver, arbeide paa at holde over Vensteb.

8) Længe opholdt jeg mig ved mine Landsmænd, men den romerske Byes Upartiskhed opmuntrer mig til at anføre ogsaa Udlændinges Fortienester. Damon og Pythias, indviede i den pythagoriske Filosofies hellige Hemmeligheder, havde indgaaet saa oprigtigt et Vensteb imellem sig, at, da Dionysius, Regenten i Syrakusa, vilde lade den eene henrette, og han havde faaet Tilladelse at rejse hjem, for at bringe sine Sager i Orden, inden han døde, tog den anden ikke i Betænkning, at gaae i Morgen hos Tyrannen for hans Tilbagekomst. Han, hvis Hals nyelig laae under Bodelsbaardet, var nu befriet fra Dødens Fare; og han, som kunde leve i Sikkerhed, havde lagt sig derunder. Derfor ventede alle, og især Dionysius paa Udfaldet af denne saa uhyrte og tvivlsomme Tildragelse. Da nu den bestemte Dag nærmede sig, og han ikke kom tilbage, ansaae enhver den ubesindige Morgen, at have begaaet en stor Daarlighed. Men han siger, han slet intet tvivlede paa sin Vens Troesteb. Samme Time, samme Dieblig, Dionysius havde bestemt til Eksekutionen, kom han, det gjaeldt. Tyrannen beundrede begges Tænkemaade, eftergav Troestebn Straffen, og bad end ydermere, at de vilde optage ham i deres Vensteb, da han ved den inderligste Vels

Velvillighed vilde stræbe at være værdig det tredie Sted i dette Forbund. Ja, saa stor er Venstabs Magt, at det giver Foragt for Døden, udslukker Lyft til Livet, temmer Gruesomhed, forandrer Had til Rierlighed, og Straf til Velgierning — ja, det tilkommer ligesaa stor Verbødighed, som de udsødelige Guders Dyrkelse; thi denne betrygger den almindelige, hiint den enkelte Lyksalighed — og ligesom Templerne ere hellige Boeliger for Gudsdyrkelsen, saaledes ere Mennekers trofaste Hjerter opfyldte, som med en hellig Aand — Templer for Venstabet.

9) At dette er saaledes, føelte Kong Alexander; da han havde indtaget Darius's Leir, hvori alle dennes nærmeste Naarsørende vare, kommer han med sin fiere Hefæstion, som altid fulgte ham hen, for at trøste disse ulykkelige. Darius's Moder, oplivet ved hans Ankomst, opløfter sit Hoved fra Jorden, hvorpaa hun laae, og hilser paa persisk Hefæstion, som Alexander, fordi han overgik denne, baade i Skønhed og Statur. Erindret om sin Feiltagelse, søger hun, meget forvirret, at undskylde sig. Alexander siger til hende, „du kan ikke tage Feil af Navnet; thi denne er og Alexander.“ Hvem skal vi snarest lykønske? ham, som vilde sige dette — eller ham som havde den Lykke, at høre det? Thi den høimodigste Konge, som enten ved sine Seire eller ved sit Haab havde betruun-

get hele Verden, har i saa faa Ord, deelt sig med sin Medfølger. Hvilken Gave laae i disse berømte Ord, lige hæderfuld for ham, som gav, og for ham, som imodtog den.

Hvilket jeg for min Person ogsaa med Rette beundrer, da jeg har erfaret den berømteste og meest veltalende Mands mere dvilligste Huldskab. Og jeg frygter ikke, at nogen vil finde det upassende, at min Pompejus er mig en Alexander, da denne kaldte sin Hefestion en anden Alexander. Men jeg fortiente den strangeste Dadel, dersom jeg giennemgik Exemp-
ler paa et standhaftigt og virksomt Venkab, uden at nævne den Mand, hvis Faderterlighed forskønnede mine blide, opmuntrede mine mørke Dage. Han, som af sig selv hidrog saa meget til min Lykke, stikrede mig imod ethvert Tilfælde, ved sin Veiledning, ved sin Beskyttelse, gav min Flid Opmuntring og Anseelse. Ved Tabet af denne min bedste Ven, frygtede jeg for visse Personers Efterstræbelse, som jeg nemlig ved Lykken af denne Besiddelse havde opirret, dog uden mindste Skyld paa min Side, da jeg gjerne drelte den Gunst, jeg stod udi, hvor stor den end var, med dem, som vilde nytte den. Men ingen Lykke er saa besteden, at den kan undgaae Avinds nidiske Tand. Og i hvad Altfrog man end flyer for visse Folk, eller hvad Midler man end bruger til at opvække deres Med-
liden-

lidenhed, kan man dog ikke hindre dem fra at glæde sig, og hovere over andres Ulykke, som var det deres egen Lykke. De ere rige ved andres Tale, magtige ved andres Elendighed, udsødelige ved andres Død. Men hvorvidt de kan gaae i at triumfere over andres Uheld, hvori de selv ere uforsøgte, vil den menneskelige Skiebnes Ustædighed, Stolthedens bedste Betvinger, vel lære dem.

Ottende Kapitel.

Gavmildhed.

Jeg kommer tilbage fra den Digression, mit Ven-
skab gjorde til sit smertelige Tab, for at fortsætte mit
Berk, og nu tale om Gavmildhed. Denne har tvende
reene Kilder, en rigtig Dom, en adel Velvillighed;
thi naar den kommer fra disse, kan den først kaldes
fornuftig. Erkiendtligheden for Gaven, vises vel
efter dens Størrelse, men Tidens Beleilighed kommer
dog endnu mere i Betragtning.

1) Tingens Værdie forhøies ved det vel affaa-
teerlige heilelige Dieblif, hvilket gjør Sab. Mari-
mus endnu i vor Tid roesværdig, formedelt en Gum-
Wenge, han for saa mange Aarhundrede siden har
udgivet. Han havde faaet Fangerne tilbage fra Han-

nibal, efterat have afkorderet ham en Sum Penge. Da Senaten ikke vil udbetale den, sender han sin Søn til Byen, lader ham sælge det eeneste Stykke Jord, han eiede, og udbetaler strax den derfor indløste Sum til Hannibal. Vil man see paa Summens Gehalt, var den kun liden, som den kunde være for syv Dags Plaieland, og det af pupinisk Jord; men seer man paa Giverens Tænkemaade, da var den større end alle Penge: thi han vilde heller selv være uden Eiendom, end at Fædrenelandet skulde være uden Troe og Love; og han fortjener desto større Beundring, fordi det er et vissere Tegn paa Redebonhed, at stræbe over sine Kræfter, end at bruge dem i Magelighed; thi den magelige kan kun, hvad han gjør, den redebonne gjør endog meer end han kan.

2) Saaledes fortjener virkelig Busa, den rigeste Dame i Apulien paa samme Tid, det Vidnesbyrd at have været gavmild. Kun, at hun ikke sammenligner sin overordentlige Formue med Fabius's den ringe; thi endskjønt hun meget giestmild underholdt henved 10,000 af vore Landsmænd, Levningerne fra det kائنensiske Slag, inden Kanussums Mure, har hun dog, uden at ruinere sig, kunnet vise det romerske Folk denne Gavmildhed. Fabius derimod, har til Ære for Fædrenelandet ombyttet sin Fattigdom med Almød.

3) Af Q. Konsidius har man optegnet et Exempel paa Gævmildhed, som var ligesaa nyttigt for ham selv, som lærerigt for andre. Da Staten ved Katilinas Oprør var bragt i saadan Forvirring, at ikke engang de velhavende, da Prisen paa Eiendommene formedelsk Uroeligheden var falden, kunde betale deres Kreditorer; har han, som havde 15,000,000 Sestertser paa Diente, ikke manet nogen af sine Debitorer, hverken for Kapital eller Renter, og saa vidt det stod til ham, har han ved sin Roelighed forsødet det bittre i den offentlige Forvirring. Paa den bekvemmeste Tid, paa den beundringseværdigste Maade lagde han for Dagen, at han handlede med Penge, ikke med Borgerblod. De som især glæde sig ved denne Haandtering, naar de kunde skraabe blodige Penge sammen, kunde see, hvor lidet Misfald deres Glæde fortienet, dersom de ville behage at læse det offentlige Taksigelses Brev, Senatet sendte Konsidius.

4) Jeg synes alt, at det romerske Folk besværes sig over mig, fordi jeg tier med dets Gævmildhed, da jeg gienneemgaar enkelte Personers. Thi det bidrager til dets højeste Hæder, at kiende den Tænkemaade det viiste mod Konger, mod Stæder og Nationer, fordi Skjønheden af en udmærket Handling udvikles forstærkes ved en igientaget Erindring. Altså, som var

var erobret i Krig, giver det Kong Artalus i Besiddelse, da det troede, vor Byes Herredømme vilde blive desto større, desto hæderligere, naar man heller vilde bortskienke end besidde den rigeste og skønneste Deel af Jordkloden. En Forøring, lykkeligere end Seiren selv, fordi det nødvendig maae opvække Misundelse at eie meget; men at have bortskienket det, kunde aldrig andet end skaffe Værd og Berømmelse.

5) Denne guddommelige romerske Gæmildhed, kan ingen værdig Lovtale skrives, da Mæcedoniens Konge Philippus var overvunden, da hele Grækenland var samlet ved de ishmiske Lege, har T. N. Flaminius ved Basunen ladet paabjude Tanshed, og Herolden udraabe følgende: „Senatet, det romerske Folk og General T. N. Flaminius erklære alle Grækenlands Stæder, som have lagt under Philippus's Herredømme, for Fristæder, uden Skatte, uden Paa-læg. Da Nationerne høre dette, bleve de slagne af denne store og uventede Glæde, og i Forstningen gandske taus, som om de virkelig ikke troede deres egne Ørne. Derpaa da Herolden igientager sit Udraab, stinger Luften af saa stærkt et Frydestrig, at man veed vist, Fuglene som fløi over Pladsen, ere fortraktede faldne til Jorden. Det havde været høimodigt nok, at tage Aaget af saa mange Slavers

Halse, som de store og mægtige Stæder vare, det romerske Folk her skienkede sin Frihed.

Til dets Ansæelse bidrager det ikke alene at anføre, hvad det selv gavmild har bortskienket, men endogsaa, hvad det har erfaret af andres Mundhed; thi ligesom dets ædle Opførsel imod andre fortjener at roses, saaledes bør ogsaa andres ligesindede Tænkemaade imod det beskrives med sin billige Hæder.

6) Da Hiero, Konge i Syrakusa hører det Nederlag, Romerne havde lidt ved Thrasmenssen, sender han vor Bye en Foræring af 300,000 Skiep. Hvede, 200,000 Skiep. Vng, og 240 Pd. Guld. Da han kiendte vore Forsædres Undseelse, at de ikke vilde imodtage det sidste, lod han det støbe i en Statue, som forestillede Seiergudinden, for at bevæge dem af Verbødighed for Religionen, til at benytte sig af hans Gavmildhed, hvilken han viiste, saavel ved først at sende Foræringen, som ved at vælge saa forsigtig en Maade at give den paa, at den ikke kunde sendes tilbage.

7) Ved Siden af denne, vil jeg sette Agrigentineren Gillias, som man veed, havde et Hjerte, der var næsten lutter Gavmildhed. Han havde en overordentlig Formue, men endnu et langt rigere Hjerte, altid beflæstiget mere ved at udgive, end ved at samle Penge, saaledes at hans Huus blev anseet for et God-

gis-

gløreheds Bærsted. Snart lod han opføre Bygninger til offentlig Brug, snart anstille behagelige Skuespil for Folket, snart give prægtige Maaltider, snart aabne Magaziner i dyt Tid. Dette gjorde han for det almindelige. Ellers underholdt han forarmede, udstyrede fattige Piger, ophjalp dem, som uventet Tab nedtrykte, fremmede imodtog han gæstfrie, saavel i Byen, som paa sine Landgodser, og gjorde dem store Foræringer, naar de bortreiste. Engang imodtog han endog 500 gelenfiske Ryttere, som i et heftigt Uveir søgte Lyt paa et af hans Godser, og gav dem Føde og Klæder. Kort sagt, man skulde ikke troe, det var en Dødelig, men den gunstige Skiebne selv, som imodtog enhver uløkkelig i sine aabne Arme. Derfor var alt, hvad Gillias ciede, ligesom alles fælleds Eieendom, og for hans Frelse og Velstand gjorde saavel Agrigentum, som Naboeegnene idelige Løfter og Ønsker.

Sæt nu heroverfor de jernbundne Skriin, som uovertalelige Laase forvare, vil man da ikke agte den ædle Kundhed mere end den strænge Karrighed.

S e m t e B o g.

Første Kapitel.

Menneskelighed og Mildhed.

Hvor skal jeg finde værdigere Medfølgere til Gæmtil-
hed, end Menneskekierlighed og Mildhed? Da de
arbejde for een Hæder; den første ved at afhjælpe Ar-
mods Trang, den anden ved serekommende Godhed,
den tredje under uviste tvivlsomme Omstændigheder.
Og hvor tvivlsom man end kan være i, hvilken man
skal tilkiende Løsen, synes dog den at fortjene den,
som har hentet sit Navn fra Gudsdommen selv.

For alting maae jeg først anføre Senatets men-
neskekierlige og milde Handlinger. Da Kartaginiens
sernes Gesandter kom til Byen for at løslæbe Fan-
gerne, har Senatet strax uden Penge udliveret et An-
tal af 2743 unge Krigere. Saa stor en fiendelig
Krigshær løsladt, saa stor en Pengesum foragtet, saa
mange Fornærmelser fra Poernerne Side tilgivne,
troer jeg maae have sat Gesandterne selv i Bestyrrelse,
saa de have sagt ved sig selv: „Hvor stor er Romerfol-
kets Edelmødighed, stor som Gudernes Godhed! Iy-
keligere, end vi torde ønske, var vort Gesandtskab;
thi vi have nydt en Velgierning, vi aldrig have beviist
nogen.“

Følgende er heller ikke en liden Prøve paa Senatets Menneskekierlighed, da Syfar, engang en magtig Konge i Numidien, var fanger, og død i sit Fængsel i Tibur, lod Senatet ham offentlig begrave, at det til den Velgierning at have skienket ham Livet, kunde lægge denne, at give ham en hæderlig Ligfærd.

Lige Godhed vilste det imod Perses; thi da han var død i Alba, hvor han var henfat i Forvaring, sendte Senatet en Kvæstor hen, som skulde lade ham offentlig begrave, da man ei vilde tillade Kongens Lege-
me skulde henlægges uden en hæderlig Ligfærd.

Dette gjorde man imod Fiender, imod uhyggelige og døde Konger, følgende gjorde man imod Venner, imod lykkelige og levende. Da den macedoniske Krig var endt, sendes Musikanes, Masinissas Søn, af Generalen Paulus tilbage til sin Fader med de Ryttere, hoormed han var kommen Romerne til Undsætning; paa Veien adspredes hans Flaade ved en Storm, han selv bringes syg til Brundisium. Saasnart Senatet erfarede dette, affender det strax derhen en Kvæstor, som skulde besørge et beqvemt Qvarteer for Prindsen, alt hvad som behøvedes til hans Helbredelse, og tilstrækkelige Diætpenge for ham og hans Følge. Det lod og udsee Skibe, paa hvilke han med sine sikkert kunde seile pver til Afrika; enhver Rytter lod det give 1 Pd. Sølv og 500 Sestertæpenge. Denne

Se-

Senatets saa forekommende og overordentlige Godhed havde fundet gjort Faderen sit Tab taaleligere, om endog Prindsen var død.

Da denne samme Senat hørde, at Bithyniens Konge Prusias kom for at lykønske det med Seieren over Perses, har det sendt ham Kvæstoren P. Rarnel. Scipio i Møde, lader eet af de bedste Huse i Rom indrette til ham, og bevæbnet ham med Følge paa Statens Bekostning. I at imodtage ham, viiste heele Byen en Mine, som en giestrie Ven. Prusias, som kom med det største Venstreb for os, vendte altsaa tilbage med fordoblet Hengivenhed.

Egypten erfarede ogsaa den romerske Menneſtes Kierlighed. Da Kong Ptolomæus, dethroniseret af sin yngre Broder, var, for at søge Hjælp, kommen til Rom med meget saa Slaver, i en usel Dragt, og havde logeret sig ind hos en Mater fra Alexandrien, har Senatet, herom underrettet, strax lader Prindsen kalde, undskylder sig meget omstændeligen, fordi man ikke efter Forsædtenes Skik havde sendt ham en Kvæstor i Møde, og ikke imodtager ham i et Herberge paa Statens Bekostning, hvilket det bad ham ikke tilskrive nogen dets Ligegyldighed, men hans egen uvendte og hemmelige Ankomst. Fra Raadhuset ledsager Senatet ham derpaa til eet af Stadens Paladser, opmuntret ham til at aflægge sin usle Dragt, og

bestemme en Dag at møde for det. Ja Senaten lod endog en Qvæstor hver Dag møde hos ham med Forærringer. Igienneff disse Høfligheds Grader, ophævede Senaten den forsagte til den kongelige Høiher, og gjorde, at han meere haabede paa Romernes Hielp, end frygtede for sin onde Skiebne.

2) Dog for at komme fra samtlige Senatorer til enkelte, da L. Kornelius i den første puniske Krig havde indtaget Byen Olbia, i hvilken Karthaginiensernes General, som kief forsvarede den, var falden, har han fra sit Telt ladet hans Legeme hæderliken udføre, og ikke taget i Betænkning, selv at følge sin Fiende til Jorden, troende, at Seier da opvakte mindst Misgunst, baade hos Guder og Mennesker, naar den var foreenet med meest Menneskelighed.

3) Hvad skal jeg sige om Qvintius Krispinus, hvis Sagtmodighed ikke kunde rækkes af de tvende heftigste Sindslidelser, Vrede og Vreløst? Med den klerligste Giestmildhed havde han taget Kampaneren Vadius i sit Huus, baaren den største Omfarg for ham i en heftig Sygdom. Efter Kampanernes Fiendige Frafald, bliver han i Slaget af den samme udfordret til en Tveekamp, og uagtet han var ham overlegen baade i Mod og Kræfter, vilde han dog heller advare end overvinde den utafnemmelige. „Nasende, siger han, hvad gjør du! paa hvilken Af-

vei fører dig en utidia Vergierriighed! er det dig ikke nok at tage Deel i den almindelige rasende Troelsøshed, uden du og for din egen Person skal begaae en Ugierning? er det maaskee af alle Romerne kun Quintius du vuffer at bruge dine fiendige Vaaben imod, da du dog har ham at takke for din Lykke og Liv? Men Venskabs Paaten, og Gieskerettens Guder, som er vort Folk hellige, Eders ligegyldige, forbyde mig at stride imod dig som en Fiende — ja, om jeg endog, naar vore Armeer fare sammen, uforvarende gav dig et Stød med mit Skjold, saa du faldt til Jorden, vilde jeg dog holde mit Sværd tilbage, skøndt det altsvævede over din Nakke. Derfor fortjene du den Dødel, at have villet dræbe en Ven, jeg vil ikke fortjene den at have dræbt ham. Søg derfor en anden Haand at falde for, siden min har lært at frelse dig. Guderne gave begge den forcierte Løn; thi Vadius faldt i Slaget, Quintius blev navnkundig ved en udmærket Tapperhed i Striden.

4) Nu Marcellus! hvilken herlig, hvilken mærkelig Prøve gav han ikke paa Omhed! Da han havde indtaget Syrakusa, stod han paa Fæstningen for at tage den nyelig saa mægtige, nu saa dybt sunkne Stads Skiebne i Diesyn fra dette høie Sted af. Men da han betragtede dens sorgelige Fald, kunde han ikke holde sine Taarer tilbage, saa at, om en

der ikke kiendte Manden, havde seet ham, maatte han troet, det var en anden Seier han begræd. Saa havde du dog, Syrakusa! i din store Odelæggelse nogen Trøst, fordi da du ikke kunde staae uroffet, du dog faldt sagte under saa skaanende en Seierherre.

5) Da Metellus, som førde Krigen mod Celtibererne i Spanien, beleirede Byen Centobrika, og med sine Krigsmaskiner alt syntes nær ved at nedstyrte den Deel af Muren, som alene kunde roffes, har han ladet Seieren, han næsten havde i Hænderne, vige for Mennekeligheden. Thi Centrobikenserne udsatte Rhetogenis's, som var gaaet over til ham, Sønner for Skuddene af Maskinerne, hvorfor han ophævede Beleiringen, at Børnene ikke for Faderens Dine saa grueligen skulde omkomme, endskjønt Rhetogenes paastod dette ei burde være ham til Hinder. Ved denne saa mennekelige Handling, indtog Metellus Gemytterne i alle Celtiberernes Stæder, endskjønt han ikke kunde indtage denne eene Stads Mure, og behøvede ikke flere Beleiringer for at bringe dem under det romerske Folks Herredomme.

6) Den yngre Afrikanius's Mennekelighed er til hans Ære vidt og bredt bekiendt. Da Karthago var indtaget, sender han Breve omkring til Stæderne i Sicilien, at de ved Gesandter kunde lade afhente deres Temples Prydelser, som af Poenerne vare

dem

dem berøvede, og lade dem sætte paa deres gamle Pladser. En Velgjøerning lige behagelig for Guder og Mennesker.

7) Denne Handling har Lighed med en af hans Bestefader. Da dennes Kvæstor paa offentlig Auction solgte nogle Fanger, sender han ham et ungt Børn af en smuk Skabning og et ædelt Udseende. Saa snart han erfarer, at denne var en Numider, efter sin Faders tidlige Død opdraget hos sin Morbroder Masinissa, og imod dennes Vidende, førend han endnu var fuldvoksen, havde taget Tjeneste imod Romerne, synes han, man burde tilgive hans Vildfarelse, og vise man stattede tilbørligen Bønsket med en Konge, som var den allertroeste imod det romerske Folk. Altsaa da han først havde skienket Unglingen en Guldring, et Guldspænde, en Underkjole med bred Purpurbremme, en spansk Krigeskappe, og en Hest med fuld Equipage, sender han ham tilbage til Masinissa, geleidet af nogle Ryttere. Saaledes anfaae Romerne det for Seierens herligste Frugter, at give Guderne deres Tempelprydelser, Kongerne deres Blodsforvandte tilbage.

8) Ogsaa L. Paulus's Minde maae berøres i dette Slags Hæderdaad, da han hører, at man kom med Perses, som i en Hest fra Konge var bleven Fange, gaaer han ham i møde i sin heele Generals-

habit, og da han vilde falde ned for ham, reiser han ham op, og paa græst opmuntrer ham til Haab. Han tager ham ind i sin Telt, lader ham sidde ved sin Side i Krigeraadet, og holder ham ikke uværdig til at spise ved sit Taffel. Lad fremsættes til Skue det Slag, hvori Perses blev overvunden, og denne Scene jeg her beskrev, man vil staae i Tvivl om, hvilket Syn der er det interessanteste; thi er det stort at staae sin Fiende, er det dog ikke mindre hæderligt, at vide, at have Meddelt med den uslykkelige.

9) Denne Paulus's Menneſſelighed byder mig ikke, at fortie Rnejus Pompejus's. Armeniens Konge Tigranes, som baade selv havde ført store Krige med Romerfolket, og med sin Magt forsvaret vor Byes heftigste Fiende. Mithridates, da han var uddreven af Pontus, overvindes, falder ned for Pompejus, men denne tillader ham ikke længe at ligge i denne fornedrende Stilling, men opmuntrer ham fierligen, og befaler ham at paasætte Diademet, som han havde bortkastet. Efter at have foreſkrevet ham viſſe Vilkaar, indſætter han ham igien i sin forrige Værdighed, meenende, det var lige hæderligt at overvinde Konger, og at indſætte dem.

10) Saa ſiønt et Exempel Kn. Pompejus var paa Menneſſelighed imod andre, saa ynkværdigt et Exempel blev han paa andres Umenneſſelighed imod sig;

sig; thi Hovedet af den Mand, som havde ombundet Tigranis Tinding med Diademet, berøvet tvende Triumfkroner, sandt i heele Verden ingensteds Begravelse, men afhugget fra Kroppen, nægtet Baalet, blev det frembaaret, som en fiendlig Forøring fra den ægyptiske Troeløshed, til Seierherren, som selv maatte ynkes derover. Thi saasnart Cæsar saae det, glemde han Fienden, sølde Svigerfaderen, og ofrede saavel Pompejus, som sin Datter Medlidenheds Taarer, og lod Hovedet brande med en stor Mængde kostbar Røgelse. Dersom denne guddommelige Herre ikke havde havt saa ømt et Hjerte, skulde han, som nyelig blev holdt for Romerrigets Stytte, ligget ujordet, saaledes omtumler Skiebnen de Dødeliges Kaar.

Da Cæsar hører Katos frivillige Død, siger han: „jeg misunder ham sin Dø, siden han misundte mig min.“ Hans Formue bevarer han hans Børn usforkrænket. Og sandelig Katos Frelse vilde ikke lidet have forøget Cæsar guddommelige Bedrøvelser.

M. Antonius var heller ikke uden Følelse af saadan Menneſkelighed. Han overgiver sin friegivne M. Brutus's Legeme at begrave, og at dette kunde see des haderligere, befaler han at lægge sin egen Kappe over det, da han nu ansaae den faldne ikke som en Fiende, men som en Landsmand, til hvilken Habet var udslukt. Da han erfarer den friegivne havde til-

vendt sig Rappen, bliver han forbitret, lader ham strax afstraffe, sigende: „Vidste du ikke, hvilken Mands Begravelse jeg ansettede dig?“ Hans tapre og ædle Seier ved Philippi have Guderne tilsmilet Bisfeld, og uden Uvillie have de hørt denne hans ædle Fortædelse.

12) Ved at fortælle dette romerske Exempel kommer jeg til Macedonien, hvor jeg nødes at holde Alexanders Karakter en Lovtale; thi ligesom Tapperhed i Krigen fortienende en ubegrændset Berømmelse, saaledes fortienet hans Mildhed en særdeles Kierlighed. Paa sin utrættelige Reise igiennem alle Folkeslag, bliver han et Sted opholdt om Vinteren ved et heftigt Uveir; her sidder han paa et høit Sted nær ved en Fld, og seer en gammel affældig macedonsk Soldat at ligge næsten stiv af Kulde. Uden at tage sin og dennes forskiellige Stand, men aleene Alderen i Betragtning, løber han hen, og med de Hænder, som havde gjort Ende paa Darius's Magt, bringer han det forfrosne Legeme paa sin Plads, sigende: „det skal fresse dennes Liv, hvad der vilde koste en Perser sit, at sidde paa Kongens Stol.“ Hvad Under da, at de ansaa det for en Fornøielse saa mange Aar at tiene under en Anfører, som agtede en gemeen Soldats Vel høiere end sin egen Værdighed. Da denne Konge maatte, give efter, ikke for noget Menneske, men for Natu-

ren

ren og Skiebnen, har han, under de heftigste Smerter, dog styttet sig paa Armen, og rakt enhver Haanden, som vilde røre den. Hvo løb ei for at kysse sig en Haand, som alt rystet af Døden, dog kunde udholde en stor Armees Kierligheds Uttrelser, stærkere af Menneskelighed, end af Livskraft.

13) Ikke af saa stærkt et Slags, men dog erindringsværdig er den Prøve paa Menneskelighed, som jeg nu vil fortælle om Pisistratus, Regent i Athenen. Et ungt Menneske, som var forelsket i hans Datter, kysser hende engang paa Gaden. Da hans Gemahlinde tilskynder ham derfor at straffe denne paa Livet, svarer han: „Dersom vi dræbe dem, som elske, hvad skulde vi da gjøre ved dem, som hade os.“ Et Udtryk alt for ædelt, til at være kommen af en Tyrans Mund.

Saaledes taalte han sin Datters, endnu langt roesværdigere sin egen personlige Fornærmelse. I et Giestebud bliver han af sin Ven Thrasippus uophørlig fornærmet paa den meest bidende Maade, men holder saa god Kontenance i Mine og Tale, at man skulde troe det var en af Gaden, som blev tilstalt af Regenten. Da Thrasippus gik bort, bliver han bange, at han af Frygt saa tilig vilde forlade Selskabet, og beder ham meget venfskabelig at biev. Ophidset af Vinen, spyttter han Pisistratus i Ansigtet, dog kunde han ikke

opbringe ham til at hævne sig — ja, han holdt endog sine Sønner tilbage, da de vilde straffe Fornærmelsen imod deres Faders Høihed. Dagen efter, da Thrasippus vilde straffe sig selv med en frivillig Død, gaaer han til ham, forsikkrer ham om at være hans Ven som tilforn, og overtaler ham at lade sit Forsæt fare. Om han end intet andet havde gjort Vre og Minde værdigt, havde han dog ved disse Handlinger fuldkommen anbefalet sig Esterverdenen.

14) Ligesaa from en Tænkemaade bliste Kong Pyrrhus. Han fik at vide, nogle Tarentiner i et Drickelaug havde talt ilde om ham; han lader dem falde, som havde været tilstede, og spørger dem, om de virkelig havde sagt det, som var kommet ham for Øren. Da svarede en af dem: „dersom vi ikke havde manglet Væin, skulde det, man har berettet dig, kun være en Bagatel mod hvad vi vilde sagt om dig.“ Saa naiv en Undskyldning af Ruusen, saa ligesom en Tilstaaelse af Sandheden forandrede Kongens Brede til Latter. Ved hvilken Mildhed og Estergivenhed han bragde det saa vidt, at Tarentinerne, naar de vare ædrue, takkede ham, naar de vare sulde, ønskede Held over ham. Besejlet af lige Hvimodighed, sender han Molossere til Lykon for at møde de romerske Gesandter, som kom til hans Leir for at løsløbe Jangernerne, at de desto sikkrere kunde passere; og for at
mod

modtage dem med desto større Væresbeviisning, møder han selv med et smukt Ryttarie ved Indgangen til Leiren. Medgangen havde ikke saaledes fordærvet ham, at han skulde tilfidesætte Høflighed imod dem, som da vare hans største Fiender.

15) For denne saa milde Karakter fik han efter sin ulykkelige Død den fortiente Belønning. Under uheldige Auspicier havde han angrebet Angivernes Hovedstad, han falder, og Alcymenus, Antigonus's Søn bringer hans afhugne Hoved til sin Fader, som med største Mod forsvarede Byen, med en triumferende Glæde, som om han bragde det lykkeligste Seierstegn. Antigonus irettesætter den unge Prinds, fordi han uden at betænke Ustabigheden i den menneskelige Eliebne, spottede med tøileløs Glæde over saa stor en Mands pludselige Fald. Han optager Hovedet fra Jorden, lægger det i sin Kausea, et Slags Hat, Macedonierne brugde, lader det henbringe til Pyrrhus's Legeme, og besørger ham hæderlig brandt. Ja endog da hans Søn Helenus føres fangen til ham, befaler han ham at klæde sig som en Konge, at fatte Haab om Regieringen, og leverer ham Pyrrhus's Been i en Guldurne, at bringe til sit Fædreland Epirus, til Broderen Alexander.

16) Da vores Armee tilligemed Konsulerne ved Furka Kaudina vare overvunden af Samniterne,

og nødt til at gaae under Naget, og ikke alene var
gæls, men næsten nogen drog ind i Kapua, Kampas-
nernes Hovedstad, blev den imodtaget med samme
Urbødighed, som den efter en Seier kunde være kom-
men med Bytte fra Fienden. Da de med den største
Velvillighed gave Konsulerne deres Værdighedstegn,
Soldaterne Mondering, Baaben, Heste og Provi-
ant, gjorde de Romerne Tabet og Skændelsen i Ne-
derlaget mindre utaaleligt. Dersom de havde siden
imod Hannibal viist samme Hengivenhed for vor Re-
giering, skulde de ei have givet Blodoperne Anled-
ning til at rase.

17) Siden jeg har nævnet vor uforsønligste
Fiende, vil jeg slutte dette Kapitel med at anføre de
menneskelige Handlinger, han har viist det romerske
Mænn. Hannibal søgte efter Emilius Paulus,
som var myrdet ved Ranna, og gjorde hvad der stod
i hans Magt, til at han ikke skulde ligge ubegravet.
Hannibal har ladet Tiber. Grækkus, som var besnæ-
ret ved et Baghold af Lukanerne, begrave med største
Hæder, og udleveret vore Soldater hans Been at
bringe til Fædrelandet. Hannibal har handlet lige-
saadan imod M. Marcellus, da han faldt i Brutien,
imodens han mere hidsig end forsigtig udspejdede Fien-
dens Planer. Han lod hans Liig udføre som en
Generals, og lagde ham paa Vaaleet med en punisk
Krigs-

Krigskappe og en Laurbærkrands om Hovedet. Saaledes giennemtrænger Menneskelighedens blide Følelse, endog Barbarers vilde Hjertes, formilder Fienders af Brede gnistrende Dine, og bærer Seierherrers overmodige Sielen. For den er det ikke vanskeligt eller farligt, at finde en jævn Vej midt igiennem modstillede Baaben, midt imellem blinkende Sværd. Den overvinder Brede, den sælger Had, den blander Fienders Blod med Fienders Taare. Ja den tvinger en Hannibal selv til den beundringsværdige Beslutning, at udstøde Ordre til romerske Feldtherrers Begravelse. Hvorudover Paulus, Crassus og Marcellus skaffede ham langt meere Hæder, da de bleve begravne, end da de bleve slagte; thi han bedrog dem med ymist Svig, men ærede dem med romersk Edelmødighed. Og saa I tappre, hellige Skygger fik en Begravelse I ikke skulde fortrøde; thi som det havde været ønskeligere at døe i Fædrelandet, saaledes var det ærefuldere for Eder at falde for Fædrelandet, og ved Eders Tapperhed tilbagekjøbde I Eder den sidste Hæder, som ved Ulykken syntes Eder berøvet.

Andet Kapitel.

Taknemmelighed.

Taknemmelighed og Utaaknemmelighed i Ord og Gierninger vil jeg nu lægge mine Læsere for Dine, at Dyden og Lasten ved Sammenligningen selv kan faae sin fortiente Løn i Dommen herover. Men da de have adskilt sig ved en modsat Fremgangsmaade, vil jeg og adskille dem i min Beskrivelse, og sætte det roesværdige for det lastværdige.

1) For at begynde fra de offentlige Handlinger, da Marcius Coriolanus søgte at bestorme sin Fædrenes, og med en volskisk stor Armee mødte for Staden Porte, truede Romerriget med Død og Ulykke; have hans Moder Veturia og Konen Volumnia ikke tilladt ham at udføre sit ugudelige Foretagende. For at hædre og belønne disse tvende, har Senatet givet de gunstigste Forordninger for Fruentimmerkønnet; thi det bød at Mandspersonerne skulde gaa af Veien for dem, og gjorde tillige den Tilstaaelse: „at Statens Frelse skyldtes meere dens Døtre end Baaben.“ Det gav dem et nyt Udmærkelsestegn, nemlig et Slags gamle Guldørenringe, det har og tilladt dem at bruge Purpurklæder og Guldsmykker. Desforuden lod det opreise et Tempel og et Alter for den kvindelige

lige Lykke der, hvor Koriolanus var overtalt, og beviste saaledes sin Erkiendtlighed ved en ny udsegt Gudsdyrkelse.

Samme Tænkemaade vilste Senatet under den anden puniske Krig. Da Fulvius beleirede Kapua, have toende campaniske Fruentimmer, Vest. Opidia, en gift Kone, og Kluv. Fakula, en Skigge, ikke villet udsette Hengivenheden for Romerne af deres Hjerter, thi den eene ofrede hver Dag for vor Armees Frelse, den anden forstrafte bestandig de fangne romerske Soldater med Levnetsmidler. Da Byen var indtaget, har Senatet stienket disse Friheden og deres Gods, og forsikket med Glæde at ville give dem, hvad Belønning de ellers maatte forlange. At Senatorene under saa stor en Glæde have havt Stunder ikke aleene til at vise Erkiendtlighed, men endog til at være saa forekommende med den, er virkelig beundringsværdigt.

2) Hvo kan tænkes taknemmeligere, end Romernes unge Mandskab, som, da R. Nautius og Minutius vare Konsuler, tilbød sig selv at sværge Krigseden, for at forsvare Tusculanerne, hvis Grændser Egerne havde indtaget, fordi de saa Maanedes tilforn med det standhaftigste og kiefkeste Mod havde forsvaret det romerske Folks Rige. Da saae man et Syn, som aldrig tilforn. Armeen samlede

tede sig selv, at ei Fædreneslandets Børn skulde synes at mangle Erkiendlighed.

3) En stor Prøve paa Folkets Taknemmelighed saae man imod Q. Fabius Maximus. Thi da han døde efterat have ført 5 Konsulater til største Held for Staten, har man fæppedes om at sammenstøde Penge, at hans Liigfærd kunde blive desto større og prægtigere. Lad nogen nu sige Fortienester mangle Belønning, da man seer at de tappe ere langt lykkeligere i deres Begravelse, end de seige i deres Liv.

4) Den anden Fabius erfoer i levende Live det ærefuldeste Beviis paa Erkiendlighed. Da han var Diktator; blev Minucius, Chefen for Rytteriet, ved en Folkebefaling gjort lige med ham, hvilket aldrig tilforn var skeet, og med Halvdeelen af Armeen freed da denne for sig selv mod Hannibal i Samnien. Her leverer han uforsigtig en Træfning, som vilde have det sørgeligste Udfald, dersom Fabius ikke var kommen, og havde reddet ham; hvorforsø han baade selv kaldte ham Fader, og besøel sine Dropper at falde ham deres Beskytter. Han frasiger sig sin Deel i Overkommandoen, lader, som det var, sin Post, som Rytteriats Chef, være Diktaturet subordineret, og retter en uforsigtig Almuens Vildfarelse ved saadant Beviis paa Erkiendlighed.

5) Til

5) Tilforladelig fortæner han Bisald, saavel som Q. Terent. Rulco, der af prætorisk Familie, og een af de berømteste Senatorer gav det bedste Exempel, da han ved Frihedshuen paafulgte den ældre Afrikanus's Triumfvogn, fordi han af denne var befriet fra sit Fangenskab hos Karthaginenserne. Saaledes har han i det romerske Folks Paasyn billigen herved gjort sin Befrier den Tilstaælse, at han havde ham at takke for den Velgierning, han nød.

Da Flaminius triumferede over Kong Philip-
pus, har ikke een, men to tusinde romerske Borgere
fulgt ham med Frihedshuer paa, fordi de, fangne i
de puniske Krige, og solgte som Slaver til Græken-
land, vare ved hans Omsejg samlede, og satte i deres
fortrige Stand igien. Dobbelt var Generalens Vre-
den Dag, da han vilste Fædrelandet baade Synet
af overvundne Fiender og af reddede Medborgere.
Dobbelt tier var ogsaa dennes Frelse for alle, baade
fordi de vare saa mange, og fordi de saa erkendtlige
imodtog den ønskede Frihed.

7) Metellus den fromme kaldet, formodest
sin uroffelige Kierlighed til sin landfægtige Fader,
fortiende ved sine Taaer ligesaa berømt et Tilnavn,
som andre ved deres Seiere. Skønt Konsul har
han ikke taget i Betænkning at intercedere hos Folket
for A. Calpidius, som søgte Prætorembedet, fordi

denne, som Fredstribun havde gjort et Forslag til hans Faders Tilbagekaldelse. Ja han kaldte ham endog altid sit Huuses og sin Families Beskytter. Her ved tabte han intet af den Høihed, han med Rette besad, fordi han ikke krybende men erkiendelig ydmygede sin store Værdighed for en langt ringere Mandes Fortienester.

8) Kajus Marius viiste Erkiendtlighed ikke aleene paa en udmærket, men endogsaa paa en meget raff Maade. Da han seer tvende kamertinske Regimenter ved en forunderlig Tapperhed udholde Cimbrernes Anfald, skienker han dem under Slaget, tvertimod Alliancens Vilkaar, romersk Borgerret. Hvilken Handling han ligeledes saa sandt som fortrefseligt undskyldte ved at sige: „at han under Baabenbraget ikke havde kundet høre, hvad Statslovene sagde.“ Virkelig var det og en Tidspunkt, da man snarere burde forsvare end høre Lovene.

Med Marius rivaliserer altid L. Sylla. Som Diktator har han blottet sit Hoved for Pompejus, skönt denne var en privat Person, reist sig fra Stoeilen, steget af Hesten for ham. Og dette, sagde han i Folksforsamlingen, gjorde han med Fornøielse, erindrende, at denne i sit attende Aar havde hjulpen ham med sin Faders Armee. Mange Udmærkelser nød Pompejus, men jeg veed ei, om noget meere beundrings-

bringsværdigt er hædet ham, end at han ved Stors-
heden af sin Tieneste fik en Sylla til at glemme sig
selv.

10) Endog den ringeste Stands Taknemmelig-
hed faaer sin Deel af den stærste Hæder. Da Præto-
ren M. Kornutus efter Senatets Befaling liciterede
Konsulernes, Hirtius's og Pansas Begravelse, har
det daværende Liiglaug lovet, saavel Brugen af sine
Sager, som sin Opmærksomhed for intet, fordi disse
Mænd vare faldne i Strid for Republiken. Og ved
en standhaftig Paastraenhed have de bragt det dertil,
at Besørgelsen af Liigfærden blev dem tilslaget for
intet. Deres Hæder forøges just ved deres efter Lo-
ven foragtede Stand, da de foragtede Fordeel, som
levede af intet andet.

De fremmede Nationers Kongers Afse tillade,
at de ansøres efter saa foragtet en Stand, som jeg
enten aldeles ikke maatte berøre, eller og sætte aller-
sidst af Fædrelandets Exempler. Men naar ædle
Handlinger, foretagne endog af de ringeste, kun ikke
overgives Forglemmelse, kunde de gierne staae paa et
særskilt Sted, at de hverken skulde synes at være lagte
til disse, eller foretrukne hiine.

11) Da Darins endnu var en privat Mand,
faaer han Lyst til en Klædning, som Samieren Sylo-
son havde, og ved Nysgierrighed i at betragte den,

gjør han, at denne af sig selv forærer ham den, endes
 Giont han selv holdt af den. Hvad Erkiendtlighed
 han fælde for denne Foræring, viiste han, efterat
 han var kommen paa Thronen; thi han overlod Sy-
 loson Besiddelsen af heele Byen og Den Samos.
 Ikke Tingens Værdie, men Leiligheden til Gavnild-
 heden, ikke Giveren, men den, som fik Gaven, blev
 her taget i Betragtning.

12) Ogsaa Kong Mithridates viiste en udmær-
 ket Gavnildhed; thi da Leonicus, hans ivrigste For-
 svarer var blevet fangen i et Søslag af Rhodierne,
 har han indløst ham med alle Siendens Fanger, mees-
 nende det var bedre at omringes af sine heftigste Sien-
 der, end at vise Uerkiendtlighed imod den, han skyldte
 saa meget.

13) Gavnild viiste Romersfolket sig ved den
 store Foræring, det skienkede Kong Attalus, nemlig
 Asien. Erkiendtelig viiste sig ogsaa Attalus ved det
 billige Testament, som gav Romersfolket Asien tilbage.
 Derfor kan hverken det eenes herlige Gavnildhed,
 eller den andens skønnende Erkiendtlighed roeses med
 saa mange Ord, som de herlige Stæder ere, hvilke
 Venstreb bortskienkede, Troestreb leverede tilbage.

14) Men var ikke frem for alle Kong Masi-
 nissas Hierte igiennemtrængt af Erkiendtligheds For-
 lelse. En Scipios Venstreb havde han at takke for

Romernes Alliance, og et stort Rige, og Erindringen om denne saa fieldne Lykke vedligeholdte han til sit Livs sidste Ende, hvor hoi en Alder de udødelige Guder end stienkede ham, saaledes at ikke aleene Afrika, men endog alle Nationer vidste, at han elskede den korneliske Familie og Væst Rom høiere end sig selv. Da han var plaget med en haard Krig af Karthaginienserne, og neppe i Stand til at forsvare sit eget Rige, har han dog med største Beredvillighed overladt Scipio Emilianus, fordi denne var en Sønnesøn af Afrikanus, en anseelig Deel af den midtste Armee at føre til Spanien til Konsulen Lulus, som havde sendt ham for at hente Hielpetropper, og meere seet hen til den gamle Belgierning, end til den nærværende Fare.

Da han, udtøret af Alder, laae paa sin Døds seng, og skulde forlade et stort, mægtigt Rige, og 54 Sønner, har han sendt Brev til M. Manlius, daværende Guvernør i Afrika, og bedet at sende Scipio Emilianus, som da tiende under ham, da han troede hans Død vilde blive blidere, dersom han i hans Arme kunde udgive sit sidste Suk, betroet sin sidste Villie i hans Hænder. Da Døden kom førend Scipio, har han sagt til sin Gemahlinde og Børn: „Der er kun eet Romersfolk til paa Jorden, og i Romersfolket kun een Scipios Familie, alt overlader jeg som det er til

Emilianus, ham skal I antage til Dommer i Rigets Deeling, hvad han fastsætter skal I lade staae ligesaa fast og uroffeligt, som om det var bestemt i et Testamente.“ Under saa mange og forskiellige Omvælinger, under en Råd af Prøver paa den utrætteligste Hengivenhed levede Masinissa til sit hundrede Aar.

Ved disse og lignende Exempler næres, forøges Godgjørenhed hos Menneskeslægten. Disse ere dens bevægende, opmuntrende Grunde, hvorved den brænder af Lust til at hjælpe og tiene. Og sandelig, det er den største og hæderfuldeste Rigdom, at kunde skatte sig riig efter lykkelig udsatte Velgierninger. Da jeg nu har talt om denne Dyds hellige Sagttagelse, vil jeg, at den kan blive desto yndigere, tale om dens Forsømmelse, for at vise denne i sin hele Afstyghelighed.

Tredie Kapitel.

Utafnemmelighed.

I) Stifteren af vor Bye er paa Raadhuset myrdet af det Senat, som han selv havde ophøiet til den største Værdighed, og de ansaae det for ingen Skam, at berøre ham Livet, som havde givet Romerriget et evigtvarende Liv. Det raue og barbariske Aarhundrede, skændig besmittet med Stifterens Blod, kan

kan ikke engang Efterfølgens største Kierlighed
 skjule.

Efter denne saa uerkiendlige Forblindelse vil jeg
 fortælle hvad vor Stad har ligesaa megen Aarsag at
 fortryde. *Surius Kamillus*, den heldigste Udvider,
 den sikreste Forsvarer af Romernes Magt, var ikke i
 Stand til at forsvare sin egen Velfærd i en By, hvis
 Frelse han havde grundfæstet, hvis Lykke han havde
 forøget. Thi beskyldt af Folketribunen *L. Apulejus*
 for at have besvigtet det vejstantste Bytte, jages han
 i Landflygtighed af grumme, og at jeg saa maae sige,
 jernhiertede Dommere, og det paa en Tid, da han,
 berøvet den haabefuldeste Søn, snarere burde opmun-
 tres og trøstes, end endnu ved nye Ulykker nedtrykkes
 dybere. Men, siger man, Folketribunen klagede
 over at 150000 f . manglede i Statskassen; thi saa-
 meget blev han dømt at betale. En skammelig Sum,
 for hvilken Romersfolket skulde miste en saadan
 Fæderesmand.

Inden Smerten af dette Stød var forvunden,
 kom et nyt. *Afrkanus* den ældre havde gjort den,
 ved den puniske Krig, ikke alene forknuust og svæk-
 kede, men endog næsten reent afmægtige og døende
 Republik til Afrikas Beherskerinde; hvilke berømte
 Bedrifter hans Medborgere have giengieldt ved at
 gjøre ham til Indbygger i den usleste Flekke, i et ød^e

Cump. Den bittre Rummer, han føelde over sin frievillige Landflygtighed tog han ikke taus med sig i Jorden, men lod sætte paa sin Grav: Utafnemmelige Fædreneland, du skal ikke engang giemme mine Been." Hvad kan tænkes ubilligere end slig en Nødvendighed, retfærdigere end slig en Klage, befrednere end slig en Hævn? Han nægter den Bye sin Aske, som han havde hindret fra at blive til Aske. Derfor har Rom faaet denne eeneste Straf af Scipio for sin Utafnemlighed, sandelig en langt større end Koriolanus's Oversald; thi denne straffede sit Fædreneland med Angest, men hien med Beskedenhed, da hans Kierlighed til det var saa uroffelig, at han ikke før efter sin Død kunde lade sig overtale til at klage over det. Jeg troer at han i at lide dette, kunde have nogen Trøst af det, der handtes hans Broder; thi ved at undervinge Kong Antiohus, ved at lægge Asien under det romerske Folks Herredømme, ved at holde den ærefuldeste Triumf, gav han Byen Aarsag til at befrylde ham for Underflab med de offentlige Penge, og kaste ham i Fængsel.

Den yngre Afrikanus var ikke ringere i Fortienester, men dog ikke lykkeligere; thi efterat han havde udryddet af Naturen Karthago og Numantia, tvende Byer, som vare det romerske Riges farligste

Ri-

Rivaler, har han funden en Morder i sit eget Huus, men ingen Hævner af sin Død paa Torvet.

Hvem veed ikke, at Scipio Nasika har for-
 tient ligesaa megen Roes i Freden, som begge Afri-
 kanerne i Krigen, da han ikke tillod at Republiken
 blev qvælt af Liber. Grakkus, som alt med sin forre-
 derske Haand havde den sat i Struben. Men han
 maatte, fordi hans Medborgere misliendte hans For-
 tiensesser, gaae som Gesandt til Pergamus, hvor han
 hændrog Næsten af sit Liv uden noget Savn af sit uer-
 kiendelige Fædreland.

Ved det samme Navn opholder jeg mig, uden
 at have udrømt den Corneliske Families Klager. P.
 Lentulus, den berømteste og Staten meest hengivne
 Borger holder paa Aventinbierget det tappreste Slag
 for Fædrelandet, hvori han tilintetgjør K. Grakkus's
 fiendige Planer, og driver hans Partie, ynkkelig til-
 reedt paa Flugten. For dette Feldtslag, hvorved
 han hævdede Lovene, Fred og Frihed, faaer han den
 Løn, at han ikke kunde opholde sig i Byen; thi for-
 fulgt af Mid og Rabaler, udbad han sig et Gesandt-
 ærende af Senatet, og efterat have holdt en Tale,
 hvori han bad de udsødelige Guder, at han aldrig
 maatte komme tilbage til det utaknemmelige Folk,
 reiser han til Sicilien, og ved at blive der for bestan-
 dig faaer han sit Dødsbøde opfyldt. Saaledes ere fem

Kornelien ligesaa mange Exempler paa Fædrenelandets Uerkiendelighed.

Disses Bortgang var dog frivillig, men Alhala, der som Chef for Rytteriet dræbte Sp. Mælius, som trængte efter Kongemagt, er ved Landforvisning bleven straffet for at have beskyttet sine Medborgeres Frihed.

Men ligesom man ikke for heftig bør besvare sig over om Senatets og Folkets Gemytter have engang opbruset, som et pludseligt Uveir, saaledes fortjene enkelte Personers uerkiendtlige Handlinger en langt friere og skarpere Dadel, fordi de, i hvis Magt Beslutningen stod, da de efter Fornuften kunde overveie Tingen fra alle Sider, dog have heller villet handle nederdrægtigt, end erkiendeligt. Hvilken streng, hvilken overvældende Dadel bør ikke falde paa en Septilius's ugudelige Hoved, for hans skiendige Opsærsel imod K. Cæsar, som med saa megen Flid og Lykke havde forsvaret ham i en overmaade farlig og vanskelig Sag. Da denne under Cinna's Proskription var fredløs, stolede han paa den Tjeneste, han havde viist ham, og sagde i sin ulukkkelige Forsætning Tilflugt paa den Tarquiniske Gaard. Men han gysede ikke ved at rive ham fra det efter Giefteretten hellige men her troeløse Vord, fra de ligesaa skiendige Høns-guders Altare, og overlevere ham som et Slagtoffer til

til den gruesomme Seierherre. Sæt, det havde været hans Anklager, som ved den almindelige Skiebne var tvungen til at søge ham, og ved hans Fodder anraabe ham om saa uinkværdig en Hielp, vilde det dog bleven anseet for gruesomt, om han afviiste ham, fordi endog saa de, som Fornærmelser gjøre os forhadte, faae Fordring paa vor Hielp ved Ulykker. Men ingen Anklager, men en Beskytter var det, som Sextilius med egen Haand udsatte for Fiendens grumme Voldsomhed, hvis af Frygt for Døden, uværdig til Livet, hvis af Haab om Belønning, saa skyldig som nogen til Døden.

4) Men for at anføre en anden Handling, som røber en ligesaa utafnemmelig Siel. M. Cicero havde efter Calius's Begiering med ligesaa megen Flid som Veltalenhed forsvaret K. Popilius Lænas fra Picenum, og udvirket, at han, som var indviklet i en meget tvivlsom Sag kunde reddet reise hjem. Denne Popilius, uden siden efter ved Ord eller Gierning at være fornærmet af Cicero, beder selv Antonius om at blive sendt for at indhente og myrde denne, da han var proskribert. Da han nu havde faaet dette afskyelige Erinde, farer han fuld af Glæde til Kajeta, og nøder en Mand til at fremrække Halsen, jeg vil ikke engang sige en Mand af den allerstørste Anseelse, men dog i det ringeste en Mand, som han skyldte sin Frelse,

Strælse, og som han for saa stor en Velgierning imod sig var saa forbunden. Ufortøvet i største og tryggeste Noelighed har han afbugget den romerske Veltalensheds Hoved, og Fredens berømteste høire Haand, og med denne Byrde vender han tilbage til Byen, saa glad som ved det rigeste Bytte, og det faldt ham ikke ind, at han bar det Hoved, som engang havde talt saa kraftigt for hans. Penken er for svag til at skildre saadant et Uhyre i sin rette Sorthed, da den, som værdig kunde beklage denne Cicerøs Skiebne, en anden Cicerø, ikke findes.

5) Hvorledes jeg nu skal omtale dig, du store Pompejus, veed jeg ikke; thi baade hefter jeg mit Nie paa din overordentlige Lykke, som engang blendede alle Lande, alle Have med sin Glæde, og jeg betragter, at dens Fald var dybere, end at min Haand bør berøre det. Men taug jeg skönt, vilde dog det Mord, som efter din Befaling stødte paa Kn. Karbo, der dog forsvarede dig i din første Ungdom, i en Sag om din Fædrenerve, blive Folk i Minde, ikke uden Dadel over dig, fordi du ved saa uerkiendtlig en Handling meere gav efter for Syllas Magt, end for din egen Forbindelighed.

6) Men for at ikke fremmede Byer skal spotte over os, da vi have tilstaaet vore egne Feil. Den Hannibal, som for Karthaginiensernes Strælse, for deres

deres Seier havde dræbt saa mange af vore Hærserere, nedsablet saamange af vore Armeer, det kunde været haderligt nok, om det kun havde været gemeene Soldater, denne Hinnibal have de fundet overtale sig til at jage bort fra deres Vine.

7) Ingen større, ingen nyttigere Mand end Lykurgus, har Lacedæmon frembragt; hvilket endog kan sees deraf, at Apollos Orakler engang, da han raadspurgde det, sagde: „det ei vidste enten den skulde regne ham iblandt Guder eller Mennesker.“ Dog kunde hverken hans usminkede Dyd, eller hans standhaftige Kierlighed til Fædrelandet, eller hans for Folkets Vel saa herligt passende Love redde ham fra at erfare sine Landsmænds Uvillie. Ofte blev han anfaldt ved Steene, engang blev han ved et almindeligt Raaserie forjaget, tilsidst berøvet endog sit eene Øie maatte han gandske rømme Fædrelandet. Hvad kan man vente af andre Byer, naar den, som for sin Standhaftighed, Afholdenhed og strænge Sædelighed tilkommer saa stor en Roes, kunde vise sig uerkjendtlig imod en saa forrædent Borger.

8) Tag Theseus fra Athenienserne; Athen vil da være intet, eller i det ringeste ikke saa berømt; thi han samlede sine Landsmand, som før vare adspredte i Landsbyer, sammen i en By, han gav Folket, der forhen levede adskilt som Vænder, en Skikkelse

felse, en Anseelse af den herligste Stads Indbyggere. Han, neppe suldvoren, affastede den magtige Kong Minos's grumme Overherredømme. Han tømmede Thebanernes tøileløse Overmod. Han hjalp Herkulis Børn, og hvad Udyr eller Voldsmand nogensteds fandtes, betvang han ved sit kække Mod, ved sin vældige Arm. Dog blev denne Mand uddreven af Athenienserne, og Skyros, en De, mindre end den Landsflygtige, imodtog hans Been.

Nu Solon, den Mand, som havde givet Athenienserne saa fortreffelige, saa passende Love, at de, ved bestandig at lyde disse, vilde have beholdt et evigtvarende Herredømme, den Mand, der skaffede dem Salamis, en fiendtlig Fæstning, ved sin Nærhed særdeles farlig, den Mand, som først saae Pisistratus's Gjenevalde reise sig, og var den eeneste, som offentlig vovede at sige, det burde undertrykkes med Magt, denne Mand maatte i Landsflygtighed henleve sin Alderdom paa Cypern, og blev ikke engang begravet i et Fædreneland, som han havde saa store Fortienester af.

Miltiades havde Athenienserne handlet vel imod, dersom de, efterat han havde slaget 300,000 Perser ved Marathon, strax havde jaget ham i Landsflygtighed, og ikke nødt ham til at døe i Lænker i et Fængsel. Men de have vel anseet dette som en alt for liden Mishandling imod saa fortient en Mand;

thi

thi efterat have nødt ham til at døe i saadan Tilstand, have de ikke tilladt hans Legeme at begraves, førend Sønnen Cimon paatog sig Faderens Lænker. Denne, en Søn af den største Hærfører, som selv vilde blive den største i sin Tid, kunde rose sig af, at den eeneste Arv, han havde efter sin Fader, var Lænker og Fængsel.

Ogsaa Aristides, en Mand, hvis Retsfærdighed man anseer som Maalestokken for heele Grækenlands, og tillige det ypperligste Afholdenheds Mynster, er befaleet at forlade sit Fædreland. Lyksalige Athen! som efter hans Forviisning kunde finde enten en dydig Mand, eller en Fædrelands Elsker, da Uskyldigheden selv bortflyttede med ham.

Themistokles, den berømteste af alle dem, som have prøvet et Fædrelands Uerkendtlighed, blev, da han havde frelst sit, gjort det berømt, magtigt, overhersekende i Grækenland, saaledes belønnet med dets Fiendskab, at han maatte nødes at anraabe en Fjendes om Medlidenhed, den han ikke havde fortient, da han lidet tilforn havde styrket ham fra sin Balde.

Phocion, en Mand, fuldkommen udrustet med de Egenskaber, som synes de magtigste til at indtage Mennesker, Betsalenhed og Dyd, blev ei aleene af Athenienserne lagt paa Pinebænken, men kunde endog efter sin Død i Landet Attika ikke finde en Skuffel

Jord

Jord til sine Been, da man lod ham henlægge uden for de Grændser, inden hvilke han havde levet, som den bedste Borger.

Vor man da ikke ansee det for et almindeligt Maferie, efter eenstemmig Dom af straffe de største Fortienester som Forbrudelser, at giengielde Belgieringer med Mishandlinger. Da dette allevegne fortienet at ansees for utilgiveligt, saa dog allermeeft i Athenen, hvor man anlagde Sag mod utaknemmelige, og det med Rette, fordi den, som undlader at vise Manden, han er forbunden, Erkiendilighed, opbærer og kuldkafter den gjensidige Modtagelse og Giengieldelse af Belgierninger, som forbinder Elfskabet, og uden hvilke det neppe kunde bestaae. Hvor stor Dadel fortiene da ikke de, som skiont de have de billigste Love, men den ubilligste Tænkemaade, hellere have villet fulgt den sidste end de første. Dersom Gudderne kunde mage det saaledes, at de fortreffelige Mand, hvis Skiebne jeg her anførde, kunde i Krafte af den Lov, som straffer Utaknemmelighed, fordre deres Fædreland for en fremmed Stads Domstoel, mon de da ikke ved denne Indstævning vilde gjøre at det vittige og snaksomme Folt tabde Mund og Male.

Dine adsplittede Familier, dine Fletter, som bestode af nogle enkelte Hytter, bleve Grækenlands Hovedstad. Marathon glimrer af persiske Trofsær.

Ved

Ved Salamis og Artemisium tæller man Herres Skibe
brud, Mure nedstørte ved voldsige Hænder, reise
sig skionnere, men sig, hvor levede, hvor begravedes
de Mænd, du har dette at takke for. En Theseus har
du nødt til at begraves paa en liden Klippe, en Mil-
tiades at døe i Fængsel, en Cimon at paatage sin Fa-
ders Tanker, en Themistokles, Seierherre, at falde
sin overvundne Fiende til Fode, en Solon, Aristides
og Phocion har du, uerkjendtlige, nødt at forlade
sine Huusguder; og imedens dine Landsmænds Afse-
skjendig og ynkelig ligger adspredt, har du, med et
Alter bearet, som hellige anseet Devene af en Oedis-
pus, der var besmittet med sin Faders Mord, med
Egteskab med sin Moder, og hensat disse Deen imel-
lem Areopagus, et Sted ærverdigt af en Trætte
imellem Guder og Mennesker, og Skjætgudindens
Minervas Tempel. Saaledes røre fremmede Uhykker
dig mere end dine egne. Læs derfor den Lov, til hvis
Holdelse du ved Eed er forbunden, og siden du ei har
villet give dine forrænte Mænd den skyldige Beløn-
ning, saa bring nu de misgjænte skyldige Forsonings-
offre. Deres maalløse Skjæger tie, tvungne ved
Skiebne's Love, men enhver Tunge skal ikke tie til
at udstøde billig Dadel over et Achen, som er saa
uskionnsomt imod Betgierninger.

Fjerde Kapitel.

Kierlighed til Forældre.

Men jeg vil lade de uerkiendtlige fare, for heller at tale om de erkiendtlige; thi det er dog mere angensomt at opholde sig ved en Yndlingsmaterie, end ved en forhadet. Kommer da I, som saa vel have svaret til Eder Forældres Ønsker, I som i en lykkelig Stund ere fødte, da I kan opflamme Glæde i Forældres Hjerter over at have Børn, og i andres opvække Ønsker om at sage dem!

1) Koriolanus, en Mand af det største Mod, den meest giennemrængende Forstand, og de største Fortienester af Staten, blev styrtet ved den ubilligste Dom, og tog sin Tilflugt til Volkerne, paa den Tid Kjenner af Rømerne. Fortienester agtes allevegne. Altsaa faaer han inden kort Tid Overkommandoen der, hvor han var kommen for at søge Beskyttelse. Og nær var det, at den Hærfører, hans egne Landsmænd ikke vilde have til sit Børn, havde bleven deres Dødelægger. Hvorfore Folket, som ikke vidste at sætte Pris paa sine fortiente Mænd, da det ikke friekiendte den anklagede, er bleven nødt til at ydmyge sig for den Landeflygtige. Man sendte Gesandter til ham, for at gjøre Forbøn, de udrettede intet. Man sendte Præsterne i deres hele Ordensdragt, de kom ligeledes til-

bage

bage med uforrettet Sag. Senaret var forhaaset, Folket Kjelvede, baade Mand og Qvinder bejamrede den overhangende Undergang. Da har Veuria, Coriolanus's Moder, taget Volumnia hans Kone og Børn med sig, og begivet sig til Volkernes Leir. Saasnart Sønnen soer denne, siger han: „Fædrenerland, du har bestridt og overvunden min Brede, ved at bruge til Forbeder hende, som bar mig, hende skienker jeg dig da, skiont du fortienet mit Fiendskab,“ og strax har han befriet det romerske Land fra de fiendtelige Vaaben. Altsaa har sønlig Kiærlighed indtaget gandske det Hierte, som var fyldt med Forbitterelse over den lidte Uret, med Haab om Seiren, med Undseelse over at afslaae sin Tjeneste, og med Frygt for en fiendig Død. Syndet af en Moder forandrede en forfærdelig Krig til en frelsende Fred.

2) Sønlig Kiærlighed var det, som opflammede den ældre Afrikanus, og ved mandig Styrke bevæbnede ham, som neppe var over Bøenearene, til at undsætte sin Fader i Striden. Denne var Konsul, og i et Slag med Hannibal ved Ticinifoden under ulykkelige Auspicer haardt saaret. Ved sin Ankomst redder Sønnen ham. Og hverken Alderens Mangel paa Kræfter, eller Uerfarenhed i Krigsvæsenet, eller Frygt for et ulykkeligt Udfald af Træfningen, hvorfor en graaehærdet Kriger selv maatte kjæmpe, kunde af-

frække ham fra at fortiene en Krone; glimrende af dødbelt Hæder, ved at redde baade en Anfører og en Fader fra Dødens Strube.

3) Føregaaende, saa flinkende Exempler har Rom lært at kende ved andre. Disse har den selv været Dienvidne til. Folksribunen Pomponius havde stevnet L. Manl. Imperiosus at møde for Folket, fordi han, da han saa Leilighed til, vel at bringe Krigen til Ende, havde beholdt Kommandoen over Tiden, og unddrager fra Statens Tjeneste en Søn af det bedste Antag, som han besværede med Bøndearbejde. Saasnart den unge Manlius faaer dette at vide, begiver han sig ufortøvet til Byen, og gaaer tidlig om Morgenens hen til Pomponius. Denne troede, han kom for at opgive flere Beskyldninger imod sin Fader, som holdt ham saa strængt, og lader derfor alle sine forlade Kammeret, at han desto friere kunde gjøre sin Angivelse. Det unge Menneske, der her ved fik en Leilighed, som var efter dets Ønske, fremdrager et Sværd, han havde ført med sig forborgent, og ved Skrek og Trudsel nøder han Tribunen at sværge, han vilde lade Sagen imod hans Fader færes. Hvorudover Imperiosus ikke kom til at forsvare sin Sag. Noesværdig er den Kierlighed, som vises milde Forældre, men jo strængere en Fader Manlius havde, desto priseligere var det han undsatte ham i Faren,

Faren, fordi han foruden den naturlige Kierlighed ikke ved nogen om Omgang blev opfordret til at elske ham.

4) Denne Kierlighed viiste og M. Kotta. Samme Dag, han tog den mandlige Toga, har han, saasnart han gik fra Kapitolium, indstevnet Kn. Karbo, som havde faaet hans Fader dømt; og ved at faae denne erklæret Skyldig for Dretten, har han baade hævnnet sig paa ham, og ved saa skøn en Daad givet det bedste Haab om sin Karakter og Ungdom.

5) Over K. Glaminius har en Faders Unseelse formaaet ligesaameget. Da han som Folkstribun havde bekiendtgjort et Forslag, om at uddele det erobrede Land i Gallien lige imellem Borgerne, imod Senatets Villie, hvis Bøden og Truen han haardt naakket imodstod, uden at lade sig skrække ved at en Armee skulde opbydes imod ham, hvis han blev ved sit Forsæt, og alt fra Talerstoelen oplæste sit Forslag, lægger hans Fader Haand paa ham; uden at ville baandhæve sin Magt stiger han ned, uden at dadles ved mindste Murren af den Stuffedes Forsamling.

6) Store ere disse Foretagender af en sønlig Kierlighed, men jeg veed ei, om ikke Klaudias, en vestalst Jomfrues Handling viser større Kraft og Mod end de alle. Da hun ser sin Fader i hans Triumf at trækkes ned af Vognen af en Folkstribun, læg-

ger hun sig med en forunderlig Hurtighed imellem begge, og afværger den altsotmaende Magts Forbitrelse. Altsaa holdt Faderen en Triumf til Kapitolum, og Datteren en anden til Vestas Tempel, og det var vanskeligt at afgjøre, hvem af dem der fik største Hader, enten den, som havde Seier, eller den, som havde barnlig Kierlighed til Medfølger.

7) Tilgiver I gamle Altene, tillader I evigbrændende Luer, at mit Værk i sin fortløbende Plan gaaer fra Ederes allerhelligste Tempel til et Sted i Byen, som er mere nødvendigt end hæderligt, thi ingen Fornedrelse af Skiebneen kan nedsætte Verdien paa den æmme Kierlighed, da dens Prøve er endog saa meget mere tilforladelig, jo elendigere Omstændighederne ere, under hvilke den viser sig. Prætoeren havde dømt en Dame af Stand fra Livet. Dommen blev overladt en Triumvir at fuldbyrde i Kængslet. Den, som forestod dette, vinkedes over hende, og tavede med Afviselsen. Han tillod hendes Datter at gaae ind til hende, men undersøgte først, om hun ei bragte Mad med, tænksom hun skulde døe af Hunger. Men da nogle Dage vare forløbene, overtænkte han, hvad det kunde være, hvorved hun saa lange blev opholdt, og da han endelig gav Agt paa Datteren, mærker han, hun stillede sin Moders Hunger ved at give hende Die af sine Bryster. Dette saa nye og beundringsværdige

Optrin berettes af ham til Triumviren, af denne til Prætoeren, og af ham igien til samtlige Dommere, og skaffer Damen Straffens Eftergivelse. Hvor kan ikke Kierlighed trænge igiennem! hvad kan ikke den optænke! da den selv i et Fængsel opfinder en nye Maade til at redde en Moder. Hvad er saa usædvanligt, saa uhort, som at en Moder næres ved sin Datters Bryst? man skulde vel troe, det endog streed imod Naturen, dersom Naturens første Lov ikke var, „at elste Forældre.“

8) Samme Kierlighed hædrer en Pero, som nærede sin Fader, der laae som et spædt Barn ved hendes Bryst, da han i sin graae Alderdom ved en lige Skiebne var kastet i Fængsel. Menneſters Dine standse forbausede, ved et Materie af denne Handling, og ved henrykkende Beundring over den nærværende Forestilling, indbilde de sig at see den gamle Tildragelse, da de troe, at see i de stumme Pensels strøg virkelig levende Begemer. Samme Indtryk maae see paa Sielen, naar en Forfatter med sin stærkere Pensel skildrer Oldtidens Scener, som stode for Dinene.

9) Ikke heller kan jeg med Taushed forblegaae dig Simon! som ikke tog i Betænkning ved frievillige Lanker at tilkøbe din Faders Begravelse. Thi endstønt du siden blev baade den største Borger og Hær-

fører, tilvandt du dig dog langt større Hæder i Fængslet, end paa Raadhuset, thi dine øvrige Dyder ere kun megen Beundring, men din Troesfast mod din Fader den største Kierlighed værdig.

10) Ogsaa Eder, I Brødre! hvis Mod var ædlere end Eders Herkomst, maae jeg erindre. Fædte af meget ringe Stand i Spanien, ere I ved den hæderligste Død berømte, da I opofrede Eders Liv for Eders Forældres Underholdning. Hepastus en Generalvolderegent over sit Folk havde ladet myrde en vis Paciakus. Dennes Sønner lover Eder 12000 Seftertspenge, som efter Eders Død skulde indbetales Eders Forældre, for at dræbe Morderen. I vovede Hæderedaaden og udførte den kief og modigt; thi ved et Stød skaffede I Paciakusserne Hævn, Hepastus Straf, Eders Forældre Underholdning, og Eder selv en ærefuld Død. Derfor leve I endnu i Eders Grave, fordi I ansaae det for vigtigere at opholde Eders Forældres Alderdom, end at opbie Eders egen.

11) Bekjendtere er Broderparret Kleobis og Bithon. Amfinomus og Anapus. Hine fordi de paa en Bogn trak deres Moder til Junos Tempel. Disse, fordi de paa deres Skuldre bar deres Fader og Moder igiennem Etnabiergets Luer, men ingen

af

af dem havde dog det Forsæt at lade sit Liv for sine Forældre.

12) Hverken vil jeg nedsatte Argivernes eller Sicilianernes Hædersdaad, men holde Historiens Sakfel for en Kierlighed til Forældre, der ikke er saa bekiendt, som den bør være, og med Glæde give Skytherne det Vidnesbyrd at de udøve denne. Da Darius med sit Riges hele Magt gjorde Indfald i deres Land, trak de sig lidt efter lidt tilbage, indtil de kom til Asiens yderste Ørkener. Da han derpaa ved Gesandter lader dem spørge, hvor de vilde holde op at flye, og naar de vilde begynde at stride, svare de: „de havde ingen Byer, ingen dyrkede Jorde at slaae for, men naar de kom til deres Fædres Grave, skulde han erfare, hvorledes Skyther pleie at stride.“ Ved dette eene saa kierlige Udtryk har det raa barbariske Folk friekøbt sig for al Beskyldning for Vildhed. Saaledes er Naturen den første den bedste Lærerinde af barmhelig Kierlighed, da den uden at behøve Sprog, uden Hielp af Videnskaber, ved sine egne i Stilhed virkende Kræfter indgyder i Børnenes Bryst Kierlighed til Forældre.

Hvad udretter da Værdom? at Karaktererne blive mere polerede, ikke at de blive bedre, fordi den sande Dyd mere fødes end dannes.

13) Hvem lærde dem, som omflakke paa Vogne, sem boe i Skove, som leve ligesom de vilde Dyr af raat Døeg, at svare Darius saaledes? Just den, som udrustede Kroesus's stumme Søn med Taleevne for at redde en Faders Liv. Da Sardes var indtaget af Cyrus, anfaldt een af Perserne Kroesus, uden at kiende ham; men Sønnen ligesom han glemte, hvad Stiebnen havde nægret ham, da han blev fæd, raaber til Soldaten: „dræb ikke Kong Kroesus.“ Svaret, som alt svævede over Hovedet, traktes tilbage. Saaledes er den, som hidtil havde levet stum for sig, blevet talende til sin Faders Frelse.

14) Den samme Kierlighed bevæbnede i den italiske Krig en ung Pinnenser ved Navn Pulso, med saa stor en Siels og Legems Styrke, at da han commanderede Portvagten i sin beleirede Fædby, og den romerske General satte hans sangne Fader for hans Dine midt imellem Soldaternes dragne Sværde, truende at dræbe denne, hvis han ei aabnede Porten, har han alene revet den gamle Mand ud af deres Hænder, roesværdig ved en dobbelt Kierlighed, baade at han reddede sin Fader og ikke forraadte sit Fædreland.

Femte Kapitel.

Broderkierlighed.

Næste Plads efter denne indrømmes Broderkierligheden, thi ligesom det med Rette ansees for Kierligheds første Baand at have imodtaget de største og fleste Velgierninger, saaledes bør det ansees for det nærmeste at have imodtaget dem tilligemed en anden. Hvilken overvættets sød Følelse opvækker ikke denne Erindring: jeg laae under samme Moderhierte inden jeg fødtes, i samme Bugge henhvilede jeg min spæde Alder, de samme kaldte jeg Fader og Moder, samme Onsker opstege for mit Vel, samme Vre fra berømte Forsædre gaaer over til mig, dyrebare er en Kone, elskede ere Børn, kære ere Venner, behagelige ere Naarværende, men de jeg siden lærer at kende, bør aldrig vente sig en Kierlighed, som skulde udlette den første.

1) Herpaa kalder jeg Scipio Africanus til Vidne. Han, forbunden ved det næsteste Venkab med Laelius, bad Senatet, at man ikke vilde give denne en Post, man nægtede hans Broder Lucius Scipio, og har lovet selv at vilde gaar som næstkommanderende med denne til Asien, skiont ældre vilde han dog staa under en yngre Broder, den tappreste frivante Mand under en, som var uforsøgt i Striden, den berømteste under en, som endnu ingen Laurbær havde,

og det, som gaaer overalt, han som var hødret med Navnet Afrikanus, under ham, som endnu ikke havde faaet Navnet Asiaticus. Saaledes tog han det ene, bortskienkede det andet af disse Hædersnavne, tog dennes, bortskienkede sin egen Triumf, langt større ved sin Underpost, end hans Broder ved sin Overskommando.

2) M. Fabius Konsul, som overvandt Etrurkerne og Venenterne i et berømt Slag, kunde ikke overtale sig til at holde en Triumf, som Senatet og Folket med største Bifald tilkiendte ham, fordi hans Broder Q. Fabius, som og havde været Konsul, var falden i Slaget, da han stred med største Tapperhed. Hvor stor en Broderkierlighed maae ikke have boet i det Hierte, da den kunde betage den høieste Udmærkelse sin ellers saa blændende Glimmer.

3) Dette Exempel prydede Oldtiden; følgende vort Aarhundrede, som har havt den Lykke at see et Mønster paa Broderkierlighed i den Familie, som først bar Claudias nu ogsaa Julias Navn. Vor Syrste og Fader har af Naturen havt saa stor en Kierlighed til sin Broder Drusus, at da han i Tici-num, hvor han efter et vundet Slag var reist hen for at besøge sine Forældre, fik at vide han laae farlig syg i Germanien, reiste han meget bekymret usfortøvet derhen. Hvor hurtig og hovedfulds en Reise han gjorde
liger

ligesom i eet Mandedræt, kan man see deraf, at han i 24 Timer, ved bestandig at skifte Hest, er reist over Alperne og Rhinstrømmen igiennem det nyelig overvundne Barbarie 200,000 Skridt, aleene i Folge med Generalen Antabagius. Men under den største Besværighed og Fare, forladt af Menneffers Selskab, har Broderkierligheds tilbedelsesværdigste Guddom, Guderne, som ynde upmærkede Dyrer, og Jupiter, Romerrigets troefaste Beskytter ledsaget ham. Og saa Drusus, som var for nær Døden til man skulde troe, han kunde tanke paa at bevise nogen sin Hæigtelse, da baade hans Siels og Legems Kræfter næsten vare forlorne, befaler dog, i det Dødelik, som er imellem Livet og Døden, at Legionerne med alle Vresse tegn skulde gaae hans Broder i Møde, at han kunde blive imodtaget som General. Han lader og opstaae et Telt for ham ved høire Side af sit eget, og vilde han skulde kaldes Konsul og General. Paa een og samme Tid viste han sin Agt for sin Broders Høihed og forlod Livet. Sidesykke til dette Mynster paa Broderkierlighed kan neppe noget andet end Kastors og Pollux's være.

4) Men ingen af alle Tidsaldres berømte Generaler vil tage mig det ilde op, om jeg her ved Slutningen af dette Kapitel anfører af en gemeen Soldat det største Bedviis paa Broderkierlighed. Han

tiende i Kn. Pompejus's Leier, da han i en Træfning havde dræbt en af Sertorius's Soldater, som satte heseig an paa ham, og vilde plyndre den faldne, kiente der han ham for sin kiædelige Broder; her paa udbryder han i et langt og heseigt Klagemaal imod Gudene, fordi de havde skienket ham saa ugudelig en Seier, han bærer ham nær til Leiren, indsvøber ham i en kostbar Klædning, og lægger ham paa Baalet. Der paa holder han Falken under det, giennemborer strax sit Brøst med samme Sværd, hvormed han havde dræbt ham, og kaster sig over sin Broders Legeme, for at fortæres af samme Luer. Den uskyldige kunde have levet, fordi han gjorde det af Uvidenhed, men da han heller vilde følge Kierlighedens Stemme, end betiene sig af nogen Undskyldning, gif han bag efter sin dræbte Broder.

Siette Kapitel.

Kierlighed til Fædrelandet.

Kierlighed har nu fyldestgjort de, hvormed den ved de stærkeste Bånd er forbunden, nu staaer tilbage, at den ogsaa skal vise sig imod Fædrelandet, for hvis Majestæt selv Forældres Fordring, skient næsten lige med Gudernes, maae vige, for hvilken selv Brø-

der

derkterligheden villig og gierne giver efter, og det med største Grund; thi skiont en Familie fuldkastes, kan Staten dog uanfægtet bestaae, men Byens Fald maae nødvendig drage alle Familiers Fald efter sig. Men hvorfor bevise denne Sandhed med Ord? da dens Magt er saa stor, at nogle ved Livs og Belfærds Opoffrelse have beviist den.

1) Brutus den første Konsul soer i et Slag saa heftig sammen med Aruns den fordrevne Kong Tarquinius den stoltes Søn, at de begge paa engang jøge hinanden Landserne i Livet, og faldt dødelig saarede fra Hestene. Jeg har Marsag at lægge til, at Romersfolket dyrt maatte betale sin Frihed.

2) Paa Torvet i Rom aabnedes Jorden engang usformodentlig med et stort Gab, der blev spaaet, at dette aleene kunde fyldest med den Ting, hvorpå det romerske Folk meest udmærkede sig. Rurtius, den ædleste Ungling baade i Mod og Herkomst forklarer Spaadommen saaledes: „at vor Bye meest udmærkede sig ved Tapperhed og Vaaben,“ hvorpå han i sin heele Krigsrustning stiger til Hest, giver den af Sporerne, og styrter sig hovedfulds ned i Afgrunden. Alle Børgerne kappedes om at fæste Blomster ned paa ham, og strax fik Jorden sin forrige Skikkelse. Store Hæderemænd have siden efter glimret paa Romertorvet, dog er endnu intet Mønster forekommet

mere

mere Sinnende end Kurtius's Kierlighed til sit Fædre-
neland. Han fortjener den første Rang; ved hans
Side vil jeg sætte en lignende Handling.

3) Da Prætoren Genucius Cippus drog ud
af Porten til et Krigstog, håndtes ham et Jertegn
af en nye og usædvanlig Art; der frembrød pludselig
ligesom Horn paa hans Hoved, hvilket blev udttydet,
at han skulde blive Konge, hvis han vendte til,
bage til Byen. At dette ikke skulde skee, paalagges
han sig en frivillig og bestandig Landflygtighed. En
Kierlighed, som, hvad virkelig sand Ære angaaer,
fortjener Rang over alle 7 Konger. Til et Minde
herom satte man hans Brystbillede af Kobber over
den Port, han var reist ud af, og kaldte den den
taudanskulanske, som tilforn blev kaldt Æra taudera.

4) Genucius har i Prætoren Ælius have en
Efterfølger i denne Slags Hæder, saa stor, som
nogen kan tænkes. Da han engang sad og dømte,
sætter en Skade sig paa hans Hoved; Tegnsudlæggerne
sige, at dersom den blev i Live, vilde hans Familie
blive overmaade lykkelig, Republiken derimod meget
elendig, men hvis den blev dræbt, vilde det modsatte
skee. Strax bider han Skaden ihjel i hele Senatets
Naaften. Han mistede i Slaget ved Cannæ 17 Kri-
gere af sin Familie, Mand af fælden Tapperhed. Re-
publiken derimod blev ved at gaane frem til den høieste
Vælde.

Vælde. Disse Exempler have, som man let kan tænke, Sylla, Marius og Cinna beleet som taarbelige.

5) Decius, som først bragde Konsulværdigheden i sin Familie, seer i et Slag mod Latinerne, at den romerske Armee var færdig at vige og næsten alt slagen, hvorfor han opofrer sit Liv for Republikens Frelse, hvilket kaldtes at devovere sig. Ufortøvet giver han Hesten af Sporerne, og bryder midt ind i Fiendens Slagtordning, for at hente Fædrelandet Frelse, og sig selv Døden. Efter at have anrettet et stort Nederlag, falder han under en Sværm af Pile, og af hans blødende Saar udspringer en uventet Seier.

6) Mønstrer af en saadan Hærsfører havde været det eeneste i sit Slags, hvis han ikke havde givet en Søn Livet, som lignede ham i Mod. Thi han har i sit fjerde Konsulat fulgt sin Faders Exempel, og ved en lige Opofrelse, lige tapper Fægtning, lige Udfald reddet vor Byes vaklende og næsten forlorne Krigsmagt. Derfor er det vanskeligt at stielne, enten Rom havde størst Fordeel af at eie Decierne som Anførere, eller at miste dem, da de i Live hindrede at den blev overvunden, i Døden gjorde at den blev Seiertvinder.

7) Afrikanus den ældre er ikke død for Staten, men har ved en beundringsværdig Tapperhed forekommet dens Død og Undergang. Da vor Bye efter Nederlaget ved Kanna syntes at være et vist Nov for Seierherren, og de overblevne af den slagne Armee efter L. Metellus's Raad fattede den Beslutning at forlade Italien, har Afrikanus, som da meget ung tænde som Tribun, draget sit Sværd, og truet enhver med Døden, som ei vilde sværge aldrig at forlade Fædrelandet. De soer alle. Ikke alene selv viiste han her den største Fædrelandskierlighed, men opflammede den i de andres Hierter, hvor den var nær ved at udslukkes.

8) Men for at komme fra enkelte til heele Folket, hvor stor en Fædrelandskierlighed besieledede ikke heele Staden under den anden puniske Krig, da Skatkammeret var saa udtømt, at det ikke engang kunde bestride, hvad der hørde til Gudernes Dyrkelse, kom Toldforpagterne af sig selv til Censorerne, og opmuntrede dem til at licitere alt, som om Staten havde Penge nok, de vilde paatage sig alt, og ikke fordre en Skilling, før Krigen var forbi. Ogsaa Eierne af de Slaver, som Sempr. Grakkus's forberedte Tapperhed i Slaget ved Beneventum havde friegivet, have biet med at fordre Løsepenge af Generalen. I Leiren var ingen Rytter, ingen Officeer, som

som førdrede Gage, baade Mandfolk og Fruentimmer indleverede, hvad Guld og Sølv de eiede, ja Adelen's Børn selv bragde deres Hæderstegn for at bidrage til Mangelens Afhielpning. Ingen vilde benytte sig af det Privilegium, Senaret havde givet dem, som havde beklædt offentlige Embeder, nemlig Frihed for Skat, men alle have ved største Beredvillighed betalt den; thi de vidste, at da efter Stadens Bejls Indtagelse Tiendedeelen af Byttet efter Kamillus's Løfte skulde i Guld sendes til Apollo i Delfi, og man ikke havde Naad til at købe det, Damerne leverede deres Prydelser til Mynten. Sligemaade havde de hørt, at de samme ved deres Kostbarheder tilveiebragde de 1000 Pd. Guld, som var lovet Gallerne for at ophæve Besættningen for Kapitolium. Saaledes tilskyndte baade ved deres egen Karakter og ved Oldtidens Exempel, troede de i intet Stykke at burde vise sig ringere.

9) Jeg maae og anføre Exempler af samme Art hos Udlænderne. Da en stor fiendelig Krigshær ødelagde Landet Afrika, har Atheniensernes Konge Kodrus af Mistillid til menneskelig Hielp, tager sin Tilflugt til Apollos Orakel i Delfi, og ved Gesandter ladet spørge, hvorledes den saa besværlige Krig kunde endes, Gudens svarer, „dersom Kongen faldt selv for Fienden.“ Dette bliver ikke alene

bekjendt i Athen, men endog i den fiendtlige Leir. Hvorfor der udgik en Ordre, at ingen maatte saare Kodrus. Da han fik dette at vide, aflægger han sin kongelige Dragt, paatager en Slaves, støder paa en Trop-Fiender, som vare paa Fouragering, saarer een af disse med sin Dre, og nøder ham herved til at dræbe sig. Hans Død redder Athen fra Undergang.

10) Samme Fædrenelandskierlighed besieledede Thrasybulus. Da han søgte at befrie Athenen fra de 30 Tyranners fiendige Herredømme, og med en ringe Hielp begyndte det vanskeligste Foretagende, siger een af hans Medvidere: „Hvor meget vil ei det befriede Athen være dig forbunden?“ „Guderne give, svarer han, at jeg kunde synes at have herved betalt min Gield til det.“ Ved saadan Følelse gjorde han sit stolte Værk, at styrte Tyranniet, dobbelt hadersfuldt.

11) Themistokles, ved sin Tapperhed Persernes Overvinder, ved sit Fædrenelands Forurettelse General hos disse, har, for ikke at bekriige det, ved en Oftring drukket Studens Blod af Offerkaalen, og faldt for Alteret selv, som det skønneste Offer for Fædrenelands Kierlighed. Ved denne saa mindesværdige Død gjorde han at Grækenland ikke behøvede en anden Themistokles.

12) Følgende Exempel er af lige Art, da der imellem Stæderne Karthago og Cyrene var en haard-

nak-

nakket Tratte om Grændsekiellet, ere de tilfaldt
blevne eenige om, paa en og samme Tid at udsende
nogle unge Mænd, og lade det Sted, hvor de mød-
tes, være bestemt til Grændse imellem begge Folk.
Men trende Karthaginienser, som vare Brødre, ved
Navn Philæni, have været troeløse imod Alkorden;
thi de reiste for det fastsatte Klokket, og med største
Skynding, for at rykke Skiellet desto længere; da de
unge Cyrenenser mærke dette, besvære de sig først
lange over Bedrageriet, tilfaldt søge de ved haarde
Vilkaar at gjøre Forurettelsen til intet. Thi de
sagde, „at Skiellet kun under den Betingelse, at
Philæni der vilde lade sig levende begrave, maatte
blive staaende.“ Men Udfaldet svarede ei til Hensig-
ten; thi usfortøvet have de overladt dem deres Lege-
mer at nedsænke i Jorden. Hæderlig ligge de der,
da de ønskede Fædrenelandet heller end deres Liv en
længere Grændse, og ved deres Død udvidede den pu-
niske Regering.

Hvor ere det stolte Karthagos kneisende Mure?
hvor de af Sækrigens Vre, navnkundige Havne?
hvor de for alle Ryster saa frygtelige Floder? hvor
ere de mange Krigshære? hvor er det store Rytterie?
hvor er det herskesyge Mod, som ei havde nok i Afri-
kas umaalelige Strækning? Alt dette har Skiebnen
deelt imellem de trende Scipioner. Men Mindet

om Philanernes fortreffelige Handling har Fædrenes landets Odeløggelse selv ikke kunnet udslætte. Intet er derfor, Dyden alene undtagen, hvorved en dødelig i Omvendelsen af sin Siels eller Legems Evner kan tilvinde sig Udødelighed.

13) Denne Fædrenelands Kierlighed blev op-
tændt ved Ungdommens Ild. Men Aristoteles,
som under den største Noe, Videnskaberne fordre,
neppe kunde holde et svagt Glimt af Livets Lys i sit
gamle rynkede Legeme, har ved saadan Kraft arbejdet
for sin Fædrenebyes Vel, at han paa sin Seng i Athe-
nen, skjønt Stagira ved Fiendens Baaben alt var
sløiset med Jorden, udrev den af Macedonernes Hæn-
der, for hvilke den var bleven et Bytte. Saa det
er ei saa kundbart, at Dyden Stagirias Nedrivelse
var Alexanders, som at dens Opbyggelse var Aristot-
eles Bærk. Heraf seer man da, hvilken veldadig,
hvilken overordentlig Fædrenelands Kierlighed man
finder Prøver paa hos Mennesker af alle Stander, af
alle Aldre, og bekiendt for Verden underskriver de
beundringsværdigste Exemplers Sandhed Naturens
helligste Love.

Syvende Kapitel.

Forældres Kierlighed og Overbærelse imod deres Børn.

Kom nu Faderkierlighed med din blide, din adle Følelse, ledsaget af de bedste Ønsker kom, bliv yndet og elsket!

1) Fabius Rullianus, i høieste Grad beundringsværdig ved 5 Konsulater, han med største Besømmelse havde forestaaet, og ved alle Dyder og Fortienester sit heele Liv igiennem, har ikke vægret sig ved at gaae som næstkommanderende med sin Søn Fab. Gurges, for at udføre en farlig og vanskelig Krig, da det var dog næsten kun ved Sielen, han kunde stride, da Legemet udtæret af Alder, var bedre ekket til Hvile i Sengen, end til Strabadse i Slaget. Ligeledes ansaae han det for sin største Glæde, til Hest at følge hans Triumfvogn, hvilken han som Børn havde ført paa sin. Dog blev han ikke anseet som en blot Deltager, men som Stifteren af det ærefulde Optog.

2) Cæsarius, en romersk Ridder, var vel ikke saa bekendt som denne, men ham lige i Faderkierlighed. Da Caesar, som alt var Seierherre over alle udvortes og indvortes Fiender, befalede ham at fra-

fige sig sin Søn, fordi denne, som Folketribun tillige med sin Kollega Marulla havde villet opvække Had imod ham, som om han eftertragtede Regjeringen, har han vovet at svare saaledes: „snarere Cæsar! Skal du fratage mig alle mine Sønner, end at jeg med Haan skulde udstøde nogen af dem.“ Han havde endnu tvende Sønner, som Cæsar lovede rigelig at vilde forserge, endskjønt den guddommelige Hystes store Middelhed gjorde ham sikker, vil dog enhver ansee hans Dristighed for meer end man kunde vente af et Memmes Mod, da han ikke gav efter for den, for hvilkken heele Jordkloden havde maattet bukke under.

3) Men dog veed jeg ikke, om ei Octavius Balbus har havt en endnu heftigere og mere brændende Kierlighed til sin Søn. Erklæret fredløs af Triumvirerne forlader han hemmelig sit Hus igennem en Bagdør, og seer allerede Begyndelsen af sin Flugt ubehindret, men da han bedrager ved et Skrig i Naboelavet, troede hans Søn blev myrdet, vender han tilbage til den Død, han var undgaaet, og løber i Soldaternes Svarde, da han høiere end sin egen Redning skatte det Dieblis, da han imod Formodning kunde see sin Søn frelst. Ulykkelige Yngling, som maatte see den kierligste Fader for din Skyld saaledes at omkomme.

4) For at komme til noget glædeligere. Kong Selenkus's Søn Antiofus var bleven rasende forelsket i sin Stedmoder Stratonica. Men da han forestillede sig hvor utilladelig denne Lue var, skulde han den af Kierlighed til sin Fader. Saaledes bragde de stridige Affekter, som indsluttedes i et Hjerte, Kierlighed og Bluefærdighed, begge i høieste Grad, ham snart paa Bredden af Graven. Han laae til Sengs, lig en Døende, Frænderne græd og klagede, den nedbøiede Fader gruede for at miste sin eeneste Søn. Det saae ud mere som et Sørgehuus, end som et Hof. Men denne Sorgens Sky er bortdrevet ved Mathematikeren Lepius eller som andre berette, ved Lægen Crasistratus's Skarpsæenhed. Thi da han sad ved Sengen hos Antiofus, mærker han, at han, naar Stratonice kom ind, blev gandske rød i Ansigtet, og trak sin Næse syrigere, derimod bleeg og stakaandet igien, naar hun forlod ham. Ved en nøiere Undersøgelse, kommer han efter Sandheden selv; thi naar Stratonice kom eller gik, føler han hemmelig Patientens Puls, og ved dennes snart friskere, snart mattere Slag kommer han efter, hvad Sygdom han havde, hvilket han strax beretter Selenkus. Denne tager ei i Betænkning, at afstaae sin elskede Gemahlinde til sin Søn, da han tilskrev Skiebningen hans Kierlighed, men hans Undseelse det, at han

var bereed indtil Døden at Kiule den. Man tænke sig, en Konge, en Olding, en Elsker, og man vil da see hvor mange Vanskeligheder Faderkierligheden har overvunden.

5) Selenus afftod sin Søn en Kone, men Ariobarhanes afftod sin Kappadociens Døgt i Kn. Pompejus's Nærværelse. Da Faderen var steget op paa dennes Tribunal, og efter hans Indbydelse havde sat sig paa Elfenbeensstolen, see han, at Sønnen, som sad hos Sekretæren, havde faaet et ringere Sted, hvilket han ikke kunde taale, men strax stiger han ned fra sit Sæde, binder ham sit Diadem om Hovedet, og opmuntrer ham til at indtage den Plads, han selv havde forladt. Taarerne strømmede Brindsen af Vinene, hans hele Legeme zittrede, Diademmet faldt ham af Hovedet, han kunde ikke gaae hen, hvor man bød ham, og hvad man næsten maae holde for utroeligt, ham som afftod Kronen, var glad, han, som den blev given, bedrøvet. Saa ædel en Striid vilde ingen Ende have faaet, hvis et en Pompejus's Autoritet havde bestyrket Faderens Beslutning; thi haade kaldte han ham Konge, befoel ham at tage Diademmet, og nødte ham til at sætte sig paa Elfenbeensstolen.

Indtil Selenus døde og Ariobarhanes blev Konge i Kappadocien, som vi allerede har set.

Ottende Kapitel.

De som have været stränge imod deres
Børn.

Disse Fædre viiste en kierlig Mildhed. Følgende en
førgelig Strængheid.

1) L. Brutus, en Mand lige i Tre med Ro-
mus, da denne vel lagde Grunden til Byen, men
han til Riget, har, som Konsul, ladet sine egne Søn-
ner paagribe, hudstrygge for sit Tribunal, og bundne
ved en Pæl, halehugge ved Øren, fordi de søgte at
indsætte den af ham fordrevne Tarquinius igien i
Regieringen. Han afslagde Faderen, for at vise Kon-
sulen, og vilde heller leve uden Børn, end undlade
at haandhave den offentlige Retsfærdighed.

2) I dennes Fodspor traadte Cassius, hvis
Søn, som Folkstribun først havde giort Forslag om
Jordernes Uddeling, og ved mange andre Midler
søgt at tilvende sig Folkets Yndest. Da han havde
fratraadt Embedet, har Faderen for en Ret af sine
Venner og Paarørende i sit Huus ladet ham dømmes,
som den, der havde villet eftertrægte Regieringen, huds-
strygge og henrette, og hans Formue konfiskere til Ce-
res's Tempel.

3) L. Manlius Torquatus, en Mand foru-
den mange andre fældne Fortienester af største Indsigte

i de verdslige og geistlige Love, har i lige Tilfælde ikke engang troet at behøve sine Benneres Raad; thi da Macedonien havde sendt Gesandter til Senatet, for at klage over hans Søn D. Silanus, som der havde været Gouvernør, har han bedet Senatorerne, ikke at fælde nogen Dom, inden han selv havde undersøgt baade Macedonernes og sin Søns Sag. Da det høie Kollegium, saavelsom de klagende Gesandter med største Beredvillighed havde tilstaaet ham dette, har han i sit Huus foretaget Undersøgelsen, og i to hele Dage arbeidet for begge Parterne. Den tredie Dag, efterat Vidnerne meget nøie vare afhørte, affiger han denne Dom: „Da det er mig beviist, at min Søn Silanus har taget Penge af vore Bunderforvante, erklærer jeg ham uærdig at være et Lem af Staten og min Familie, og befaler ham strax at gaae fra mine Dine.“ Silanus fortviolet over denne sin Faders saa stränge Dom, kan ei længer taale at see Dagens Lys, han hænger sig selv følgende Nat. Torquatus havde opfyldt en retfærdig og samvittighedsfuld Dommers Pligt. Staten havde faaet Fyldestgjørelse, Macedonien Hævn, Faderens Strængthed kunde bøies ved Sønnens saa skamsfulde Død. Dog vil han ei følge ham til Jorde, men da han blev udsørt, var han hiemme, og meddeelte sine Klienter Raad; thi han saae, han sad i den Forsal, hvor Por-

trai-

traitet af den for sin Strænghed saa bekiendte Imperiosus Torquatus var opstillet, og denne fornustige Mand indsaae, at man pleiede at sætte Forsadrenes Billeder med en Indskrift om deres Handlinger paa det første Sted i Huset, derfor, at Esterkommerne ikke alene skulde læse dem men og ligne deres Dyder.

4) Da Romernes Rytterie ved Floden Arthesis var slaget tilbage af Cimbrerne, havde forladt Prokonsulen Ratulus, og stielvende søgde Byen, har M. Skaurus en Mand, som var en Vre for sit Fædreneland, sendt Bud, og ladet sige sin Søn, som havde taget Deel i Forvirringen, " at han heller vilde møde hans Been, hvis han havde faldet i Slaget, end see ham, som medskyldig i saa fiendig en Flugt, hvorfor den vanslagtede, hvis han endnu havde mindste Følelse af Skam, maatte slye sin forbittrede Faders Hæsn, da et Blik tilbage til hans Ungdom kunde lære ham, hvilken Søn M. Skaurus vilde erkiende eller forskyde." Da den unge Mand faaer dette Bud, nødes han til at bruge sit Sværd tappre imod sig selv, end han havde brugt det imod Fienden.

5) Ligesaa haardt, som Skaurus behandlede sin Søn, fordi han flyede Slaget, har Senatoren M. Fulvius behandlet sin, fordi han vilde gaae derudi; thi da denne, en ung Mand, i Forstand, Indsigter, Skabning, udmærket iblandt sine Jævnlige, var

var forført til at følge Katilina, og ubesindig tilde
til hans Leir, indhenter Faderen ham paa Veien, og
dræber ham, sigende: „jeg har ikke givet Dig Livet
for at stride med Katilina imod Fædrelandet, men
for at stride for dette imod Katilina“ Han kunde
have holdt ham indspærret, til den borgerlige Krigs
Raserie var gaaet over, men da havde han, som nu
staaer iblandt de stränge, faaet Plads iblandt de for-
sigtige Fædre.

Niende Kapitel.

Fædre eftergivende imod mistænkte Børn.

Men for at afværle denne ubehagelige Fortælling om
Fædres heftige og haarde Strængbed ved en behageli-
gere om Eftergivenhed, vil jeg, efterat have fortalt,
hvo der saa strängt straffede deres Børn, fortælle
hvem der kjerligen have tilgivet dem.

1) Luc. Gellius, en Mand, som havde be-
klædt alle Vresposter ligetil Censorembedet, havde
Formodninger, som næsten grændsede til Beviser, om
at hans Søn havde bedrevet Blodskam med sin Ste-
moder, og havt i Sinde at begaae Fædermord. Dog
griep han ei strax til Hævn, men tog heele Senatet
i Raad

i Raad med sig, fremsatte sine Formodninger, og tillod den unge at forsvare sig. Efterat Sagen nøie var undersøgt, har saavel Dommerne, som Faderne frikiendt ham. Havde han nu henreven af Brede faret frem med Haardhed, vilde han begaaet en Forbrydelse, i Stedet for at straffe een.

2) Q. Hortensius, i sin Tid en Vre for den romerske Betsalenhed, har viist en beundringsværdig Overberøelse mod sin Søn; thi endskjønt han kiendte og affkyede saa meget hans Ulydighed og flette Opførsel, at han i en Forsvarstale for sin Søstersøn Messalla, som var beskyldt for ulovlig Sagen efter Einberder, offentlig sagde til Dommerne: „at han, hvis de erklærede denne skyldig, ingen Glæde havde i Verden, uden at omfavne sine Børnebørn,“ uagtet, siger jeg, han ved dette Udtryk, som han endog har ladet staae i den offentlige Udgave af sin Tale, noksom røbede, at han snarere ansaae sin Søn for Sindsskrænkelse end Glæde, har han dog, for ei at forstyrre Naturens Orden, ikke ved sin Død indsat sine Børnebørn, men sin Søn til Arving. Saaledes styrede han sine Affekter, da han baade i live gav hans Opførsel det forriente Vidnesbyrd, og døende tillagde ham, hvad han skyldte sit Affom.

3) Det samme gjorde Fulvius, en Mand af høi Byrd og stor Anseelse imod en endnu meget flertere

tere Søn; thi endskiønt han havde maattet kalde Senatet til Hielp imod ham, fordi han var mistænkt for Fadermord, endskiønt han herudover var krøben i Skjul, op søgt af Triumviren, og efter Raadets Befaling arresteret, har Faderen dog ei aleene ikke ladet videre Haan overgaae ham, men ved sin Død indsat ham til Herre over alt, da han tog ikke hans Opførsel, men at det dog var hans Søn, i Betragtning.

4) Til disse estergivende Handlinger af vore store Mænd, vil jeg sige en Fortælling om en unavgiven Faders ganske nye og uhorste Beslutning, da han faaer at vide, hans egen Søn havde et Forræderie i Sinde imod ham, og ei kunde overtale sig selv til at troe, at hans virkelige Afkom kunde falde til saadan Misgierning kalder han sin Kone for sig i Centrum, og beder hende indstændig at tilstaae, om det unge Menneſte var et fremmed Barn, hun havde udgivet for sit eget, eller om hun havde født ham ved en anden.

Ved hendes Forsikring og Eed overbeviist om det ugrundede i sin Mistanke, fører han sin Søn hen paa et eensomt Sted, leverer ham et Sværd, han hemmelig havde ført med sig, og fremrækker Halsen, sigende: „du behøver hverken Forgivt eller Morder for at dræbe din Fader.“ Ved denne Handling opvaagner Retſindigheden ikke gradeviis, men med

et i Sønnens Hierte, han bortkaster strax Sværdet, sigende: „Lev min Fader, og dersom du er saa overbærende, at tillade mig dette Ønske, overlev endog mig. Men saa meget beder jeg kun, at du ei vil troe, min Kierlighed til dig skal være ringere, end den bør, fordi den reiser sig af Fortrydelse.“ Ensomheden gunstigere end Sønnen! Skoven sikkrere end Hjemmet! Sværdet mere indtagende end Opdragelsen! Overgivelsen i Døden en lykkeligere Belgiering end Livets Gave!

Tiende Kapitel.

Fædre standhaftige ved Sønners Død.

Da jeg nu har fortalt om de Fædre, som have kunnet stikke sig i deres Sønners Forurettelser, vil jeg nu fremsætte dem, som taalmodig har kunnet finde sig i deres Død.

1) Da Horatius Pulvillus Overpræst indviede paa Kapitolium en Tempel for Jupiter, den algode Alherkker, og under Oplæningen af den høitidelige Formular lagde sin Haand paa Dørstolpen, hører han, at hans Søn var død. Han tog ei sin Haand fra Stedet, for ikke at afbryde saa stor en Tempels

Indvielse. Han bortjog ikke Glæden over den offentlige Gudsdyrkelse fra sit Aasyn ved Følelsen af sin egen Sorg, for ei at synes her mere Fader end Præst. „Besørg Liigfærden“ sagde han.

2) Skinnende er dette Exempel, følgende er det ei mindre. L. Emilius Paulus, et mærkeligt Exempel paa en i et Dieblis den lykkeligste, i et andet den ulykkeligste Fader, havde fire Sønner af det herligste Anlag, af den skønneste Skabning. Evende af disse skilte han sig selv ved, da han lod dem udfaaare i den Korneliske og Fabiske Familie. Evende berøvedes ham af Skiebnen. Den eene blev begravet fire Dage før hans Triumf, den anden, som man saae hos ham paa Triumfvognen, døde tre Dage efter. Saaledes er han, som havde havt Børn at skienke andre, pludselig selv bleven børneløs. Med hvilken Sielestyrke han taalde dette Stød, viiste han tydeligt i en Tale, han holdt for Folket om sine Bedrivter, hvor han slutter saaledes: „Qviriter! da jeg, under vor overordentlige Lykke, frygtede Skiebnen skulde have ondt i Sinde, bad jeg til Jupiter, den algode Alherster, til Juno, Himlens Dronning, og til Minerva, at dersom noget Uheld truede det romerske Folk, det da maatte ramme min Familie. Hvorfore nu alting er vel; thi ved at høre mine Bønner have de gjort, at

J nu sørge over mit Uheld, hvilket er bedre, end om jeg skulde sukket over Eders.

3) Et Exempel fra mit Fædreland maae jeg endnu anføre, inden jeg gaaer over til Beskrivelsen af Familieforgør hos Fremmede. Q. Marc. Rex den ældre, Konsul tilligemed Kato, mistede sin Søn, som var den lydigste, haabefuldeste Yngling, og hvad et lidet forøgede Sorgen over Tabet, hans eeneste. Endstønt han ved dennes Død, saae sig Livet saa forbitret, betvinger han ved Kornust sin Smerte saaledes, at han fra Sønnens Daal strax gik paa Raadhuset, og lod Senatet sammenfalde, hvilket han efter Lovens den Dag burde gjøre. Havde han ei saa tiækt baaren sin Sorg, kunde han ikke paa een Dag viist sig baade som en sørgende Fader og en duelig Konsul, uden at svige Pligten i nogen Henseende.

4) Atheniensernes Overhoved, Perikles, mistede i en Tid af fire Dage tvende Sønner, Ynglinger, som allerede opvakte stor Beundring. De samme Dage taledes han offentlig for Folket med sin sædvanlige Meene, og med en Stemme, som paa ingen Maade var forandret ved Sorgen. Han gik som sædvanlig med Laurbærkrandsen om Hovedet, for ikke at aflegge noget af den gamle Skik ved sin Familieforgør. Ikke uden Aarsag har saa stærk en Siel opsvinget sig til Titnavn af Olympius.

5) Xenofon, som for sin heldige og yndige Betsalenhed tilkommer iblandt Sokratis's Discipler Rang næst Plato, holder et høitideligt Offer, da han faaer at vide, at Gryllus, den ældste af hans tvende Sønner, var faldet i Slaget ved Mantinea. Derfor troede han dog ikke burde afbryde den begyndte Gudsdyrkelse, men lod sig aleene nøie med at tage Krandsen af Hovedet. Men da han havde spurgt, hvorledes han var falden, og hørt, under den tappreste Striid, sætter han Krandsen paa igien, og bevidner Guderne, han ofrede til, at han sølede meere Glæde over hans Tapperhed, end Sorg over hans Død. En anden havde bortkastet Offeret, omstødt Alterne, adspredt den ved Taare blandede Røgelse. Xenofons Legeme blev staaende uroffelig for Guds tjenesten, og hans Siel blev standhaftig ved Fornustens Overlæg; thi at give efter for Sorgen ansaae han for sørgeligere, end Uheldet selv, som blev ham berettet.

6) Anaxagoras maae heller ikke forbiegaaes. Da han hører sin Søn's Død, siger han: „Man forkynder mig intet nyt eller uventet; thi jeg vidste, at jeg havde født ham dødelig.“

Saaledes taler Dyden, grundet paa de nyttigste Grundsætninger, og dersom dens Stemme giennemtrænger nogens Øre, maae han vide, under det Vil-

har at være bleven Fader, at han skal erindre sig: Naturen byder i samme Dieblig alle, som fødes: at imodtage og engang aflevere Livet; og ligesom ingen kan døe, uden først at have levet, saaledes kan ingen leve, som jo engang maae døe.

S i e t t e B o g.

Første Kapitel.

Kyndshed.

Hvorfra skal jeg fremkalde Dig, Kyndshed! Mænd og Qvinders sikreste Skytsgudinde? Thi du staaer ved Vestas af Oldtidens Fromhed helligede Alter. Du hviler ved Siden af den kopitollste Juno paa det hellige Hynde. Du Slottets Barn forlader aldrig din Vagt ved det høie Hof, og ved Julias reene Egteseng. Ved din Varetægt beskyttes Barndommens Hæder. Ved din Guddoms milde Indflydelse staaer Ungdommens Blomster i ufalmet Yndighed. Ved din Ledfagning erholde det smukke Rion sin Høiagtelse. Kom da frem, og see de Handlinger, du selv bød at blive!

1) Det ypperste Mønster paa romersk Kyndshed er Lucretia, hvis mandige Siel ved en avindesfuld

Seiltagelse af Skiebne har faaet en Qvindes Legeme. Voldtaget af Sextus Tarquinius, en Søn af den stolte Konge, besværet hun sig i de heftigste Udtryk for sine Paarørende over den lidte Mishandling, og dræber sig derpaa med en Dolk, hun havde skjult i Barmen. Ved denne saa modige Død gav hun det romerske Folk Anledning til at ombytte den kongelige med den konsulariske Regiering.

2) Hun taalde ikke den lidte Forurettelse. Virginius, af Fødsel en Almuesmand, af Mod en Patricier, har ikke sparet sit eget Blod, for ei at see sin Familie besmittet med Skændsel; thi da Ap. Claudius, Decemvir, stolende paa sin Magt, med den uregierligste Attraa søgte at voldtage hans ugifte Datter, dræber han Vigen paa Torvet, heller en tydf Datters Morder, end Fader til en vanæret.

3) Ikke ringere Sielstyrke besad Pont. Aufidius, en romersk Ridder. Da han erfarer at hans Datters Ukyldighed af hendes Opseer var solgt til Jan. Saturninus, lader han sig ikke nøie ved at hængte den skændige Slave, men dræber endog sin Datter selv. For ei at holde et æreløst Bryllup, holder han nu en sørgelig Begravelse.

4) Hvad gjorde ikke P. Mænius? hvor streng riiste og han sig som Kydskheds Haandhaver! Han lader sin Friejovne, som han ellers holdt meget af, dræbe,

dræbe, fordi han fik at vide, han havde kysset hans vorne Datter, uagtet han kunde synes ikke at have gjort det af Tilhøielighed, men fordi han var vant dertil fra hendes Barndom af. Men Faderen ansaae det for vigtigt, ved Straffens Haardhed at indprænte Pigens endnu for ethvert Indtryk aabne Siel Omhu for sin Rydskheds Bevarelse, og ved saa sørgeligt et Exempel gav han hende den Formaning, at bringe ikke alene en ubesmiltet Uskyldighed, men endog rene Kys til sin Brudgom.

5) Q. Sab. Mar. Servilianus, der ved sin Arvaagenhed som Censor kronede den Hæder, han i sine andre Poster havde erhvervet sig, har fordreet sin egen Søn til Straf, fordi man tvivlede om hans Rydskhed. Sønnen leed den, ved frivillig at flye fra sin Faders Afsyn.

6) Jeg vilde kalde Censoren for streng, dersom jeg ikke havde for Dine en Attil. Philistinus, der, endstønt han i sin Ungdom af sin Herre var tvungen til Utugt, dog siden efter blev saa streng en Fader; thi han omkom sin egen Datter, fordi hun havde ladet sig forføre. Hvor reen maae vi da ikke troe Rydskheden har været i vor Stad, da vi see selv dem blive dens saa strænge Forsvarere, som engang dog have været Utugtigheds Slaver.

7) Følgende mærkelige Handling er af en berømt Mand. M. Kl. Marcellus, oberste Edil, stævner Folketribunen K. Skantinius for Folkets Domstoel, fordi han havde villet forføre hans Søn til Uugt. Da den indstævnte paastod, man ei kunde tvinge ham til at indde, da han var i et Embede, som gjorde ham inviolabel, og derfor kaldte de andre Tribuner til Hielp, har Tribunkollegiet nægtet at hindre hans Rydskheds Udersøgelse. Altsaa stævnes Skantinius, og dømmes skyldig, endtrost den, han vilde forføre, var det eeneste Vidne. Man fortæller, at det unge Mandste stod for Møllen, gandske taus mod Vinene mod Jorden, og bidrog ved sin bluesfærdige Tausshed meget til sin Hævn.

8) Metellus Celer har ogsaa strængeligen straffet et utugtigt Forsæt, da han for Folkets Domstoel lod stævne Kn. Serg. Silus, for at have lovet en gift Kone en Sum Penge, for hvilken eene Beskyldning han blev dømt; thi ikke Sierningens Udførelse, men Fortsættet kom her i Betragtning, og det var ham meere til Skade at have villet, end til Fordeel ikke at have fuldført Forbrydelsen.

9) Dette var Folkets, følgende Senatets Strenghed. V. Veturius, en Søn af den Veturius, der som Konsul formædelt en vankørende Fredsflutning blev overgivet til Samniterne, var formædelt

delst sin Families Ruin og en stor Gæld bleven nødt til at overgive sin egen Person som Sikkerheds-Pant til K. Plotius. Da han af denne var bleven præget, som en Slave, fordi han ei vilde lade sig forføre, klager han for Konsulerne, da Senatet af disse herom var underrettet, lader det Plotius arrestere; thi det vilde, at enhver Rømer, i hvad Forsamling han end var, skulde være sikker for Angreb paa sin Rydighed.

10) Hvad Under, om heele Senatet har dømt saaledes? K. Pescennus, en Triumvir Kapitalis, lod arrestere Kornelius, en Mand, som med stor Tapperhed havde udtient i Krigen, og for sin Riekhed af Generalen fire Gange ansat til første Centurion i Legionen, fordi han havde forført et ungt Menneske af ædel Herkomst. Han apellerer til Tribunerne, da han vel ikke nægtede Handlingen, men paatog sig at skaffe bevist, at det unge Menneske offentlig og aabenbar havde drevet Handel med Udsævelser. Tribunerne affloge deres Mellemhandling. Altsaa er Kornelius nødt til at døe i Fængslet. Folkstribunerne troede ikke, Staten burde indgaae den Afford med tapprø Mand, at de ved deres Fæder i Krigen skulde kunde kiope sig Ret til Udsævelser hiemme.

11) Efter denne løsagrige Centurios Straf, vil jeg fortælle om Obersten M. Lat. Mergus's Udsæsa skændige Endeligt. Af Folkstribunen blev han

stævnet for Folkets Domskoel, fordi han havde villet forføre sin Vagtmester til Utugt. Latorius kunde ei oppebie Dommen i Sagen, men flygtede forinden, og straffede sig selv med Døden. Han havde fyldestgjort Naturens Krav, dog er han i Graven selv efter heele Folkets Dom erklæret straffskyldig for Ukydshed. Sænerne, de hellige Ørne, den romerske Regjerings truggeste Børn, Veirens strenge Krigetugt have forfulgt ham ind i Underverdenen, fordi han havde søgt at frænke den Ukyldighed, som i ham burde fundet en Beskytter.

12) Dette bevægede Generalen R. Marius til at sige, „at hans Søstersøn Obersten Luscius med Rette var dræbt af R. Plotius, en Soldat i hans Regiment, fordi han havde vovet at ville forføre ham til Utugt.“

13) Jeg maae og med et Par Ord tale om dem, som i at straffe Kyskheds Fornærmelse have i Stedet for den offentlige Lov fulgt Deres egen Forbittrelse. Sæmpr. Nusta har ladet pidste C. Gallius, som han greb i Horerie. C. Memmius har i lige Tilfælde gjort det samme ved L. Oktavius. R. Aftienus greben af Bibienus, og Pontius greben af Cernius, ere berøvede deres Manddom. En unavngiven greb Fur. Prokus i Gierningen, og overgav ham til sine Berientere at misbruges. At disse have

til:

lin tilfredsstillet deres Harme, har ingen lagt dem til
 02 Last.

14) Efter min Sædvane maae jeg til mit Fæd-
 197 reneland sœie Exempler af Udlændingene. Zippo, et
 12 græsk Fruentimmer, fangen paa en fiendtlig Flode,
 04 har styrtet sig i Havet, for ved Døden at befrytte
 01 sin Kydsfhed. Hendes Legeme, som blev kastet i
 02 Land ved den eretriske Kyst, er begravet tæt ved Ha-
 00 vet under en Gravhøi, som endnu er fiendelig.
 0 Denne ærefulde Kydsfhed har Grækenland opbevaret
 0 i i evigt Minde, og ved sine Lovtaler givet den hver
 0 Dag mere blomstrende Udødelighed.

15) Dette Kydsfheds Mønster røbede megen
 0 Hidsighed, følgende meere Overlæg. Da Gallogræ-
 197 fernes Tropper paa Bierget Olympus af Konsulen
 0 Kn. Manlius deels vare ødelagte, deels tagne til
 0 Fange, er Kong Oriagonts Gemahlinde, en Dame
 10 af stor Skønhed, voldtager af den Centurion, hun
 00 var givet i Forvaring. Da hun siden efter kommer
 196 der, hvor Centurionen efter Konsulens Ordre havde
 190 bestemt hendes Paarørende at møde med Løsepengene
 01 for hende, har hun, imedens han veiede Guldet, og
 04 havde Sind og Dine dertil henvendt, befalet i sit
 0 Sprog Gallogrækerne at dræbe ham. Derpaa gaar
 04 hun med den myrdedes Hoved til sin Gemahl, kaster
 196 det for hans Fødder, og fortæller, hvorledes hun var
 00 ber

bestemmet, hvorledes hun havde hævnnet sig. Hvem kan sige, at noget af denne Dame, uden hendes Velsigneelse kom i Fiendens Magt? thi hverken kunde hendes Siel overvindes, eller hendes Rydselhed forføres.

16) Teutonernes Koner have bedet Seierherren Marius, at han vilde sende dem som en Foræring til de vestfalske Jomfruer, da de forsikrede ligesaa velsom disse at kunne afholde sig fra Omgang med Mand. Dette afflaaes dem, næste Nat hænge de alle sig. Guderne være lovede, at de ei gave deres Mand dette Mod i Slaget; thi havde de villet efterligne deres Koners Kiekhed, kunde de gjort den teutoniske Seiers Trophæer temmelig usikkert.

Andet Kapitel.

Friehed i Ord eller Gierninger.

Frieheden, som den hestige Siel har vilst baade i Ord og Gierninger, kommer frem uden min Indbydelse, dog tør jeg ikke afvise den. Midt imellem Dyd og Last, er den roesværdig, hvis den holder sig inden de rette Skrænker, men fortjener Dadel, hvis den farer frem, hvor den ei burde. I dette Tilfælde indtager den snarere Mængdens Dre, end vinder den kloge Mands Bisald, fordi den oftere er sikker ved

andres

andres Overbærelse, end ved sin egen Forsigtighed. Men da min Plan er at skildre forskellige Livets Stiklinger, kommer den frem under min Troeværdighed med den Agtelse, den selv kan fortjene.

1) Da Byen Privernum var indtaget, og Hovedmændene for dens Opstand henrettede, har det forbitrende Senat raadslaget om, hvad man skulde gøre ved de øvrige Privernater. Deres Liv svævede i en da i største Uvisshed, da det paa en Tid var i Seier, herrens og det i opbragtes Hænder. Men, uagtet de saae, den eeneste Hielp, de havde tilbage, bestod i Bønner, kunde de dog ei glemme, at italiensk Blod løb i deres Aarer. Man spørger den fornemste af dem paa Raadhuset, hvad Straf de fortiende? Den, svarer han, som de fortiene, der agte sig værdige til Friheden." Ved disse Ord havde han sig igen grebet til Baaben, og ophidset de alt forbitrede Senatorer endnu meere. Men Konsulen Plautius, som tog sig af Privernaternes Sag, tilbød hans modige Svar en Udflugt, ved at spørge ham, hvorledes Romerne kunde vente, de vilde holde Freden, om de fik Tilgivelse. Men han svarer med den standhaftigste Mine: „Dersom I give os den paa billige Vilkaar, ville vi holde den evig, hvis ikke, ei lange." Ved hvilket Svar han udvirkede, at man ei alene

men ogsaa vilde give os den paa billige Vilkaar.

gav dem Pardon, men endog Borgerrettighed i vor Bye.

2) Saaledes har en Privernater været at tale i Senatet. Men Konsul Philippus har ikke taget i Betænkning at vise Frihed imod samme Stand. Man bebrejder den i Følsforsamlingen dens Savnagtighed, sigende: „han behøvede et andet Senat,“ og er saa langt fra at fortryde sit Udtryk, at han endog befaler at arrestere L. Krassus, en Mand af største Ansæelse og en udmærket Veltalenhed, fordi denne paa Raadhuset viste sin Fortrydelse herover. Men Krassus støder Viktoren tilbage, sigende: „Jeg agter dig ikke for Konsul, Philippus! siden du ikke agter mig for Senator.“

3) Men Friheden har ladet Folket sikkert for Anfald. Nei, ogsaa det har den angrebet, og fundet det ligesaa taalmodigt. Kn. Karbo, Folketribun, den heftigste Forsvarer af det nyelig undertrykte grakkiske Oprør, og tillige den ivrigste Formand for de nye borgerlige Uroeligheder, har, da P. Afrkanus kronet med den meest glimrende Hæder, kom fra Numantias Odelæggelse, saa got som lige fra Porten trukket ham i Følsforsamlingen, og spurgte ham, hvad han tænkte om sin Konebroder Grakkus's? tænkende ved saa berømt en Mands Ansæelse at kunde øse Olie i den alt optændte Ild, da han ei tvivlede paa,

påa, at jo denne formedelst Svogerfabet vilde tale noget til at opvække Medlidenhed for sin dræbte Frænde. Men denne svarer: „Mig synes han er dræbt med rette.“ Da Forsamlingen ophidses af de rasende Tribuner freeg hestig imod dette Udtryk, siger han: „Det tie, for hvilke Italien er en Stedmoder.“ Da en hestig Murren herover igien lod sig høre, siger han: „J skulle ei faae mig til at frygte dem, som nu ere løste, men som jeg bragde bundne med mig.“ Heele Folket blev saaledes tvende Gange haanligen tiltalt af en Mand. Men, saa stór er den Hviagtelse, Fortienester indskyde, det taug strax stille. Hans nyelig vundne Seier over Numantia, hans Faders Vytte fra Macedonien, hans Forfaders fra det betvungne Karthago, Kongerne Syfar og Perses, som i Lanfer havde gaaet for Triumfvognene, bandt da Munden paa den heele knurrende Forsamling. Tausheden kom ikke af Frygt, men fordi Byen og Italien ved den æmilske og korneliske Familie var befriet fra saa mange Angester, vilde det romerske Folk ikke vise sig frie imod Scipios Frihed.

4) Derfor er der saa meget mindre at undre over, at den saa magtige K. Pompejus ofte har kiempet med Friheden, og det var ham til Ære, at han koldsindig taalde fræk Forhaanelser af alle Slags Folk.

Da

Da Kn. Piso anklagede Manil. Crispus, og seer denne, som efter klare Deviser var skyldig, blev frikendt ved Pompejus's Indsindelse, henrives han af Ungdoms Hidsighed, og Lust til at anklage, og foretæster den indstærktes hoimægtige Beskötter mange og svære Forbrydelser. Pompejus spørger da: „vil du ikke anklage mig?“ „Jo, var Svaret, stil Staten Kaution, at du ei i saa Fald vil opvække en borgerlig Krig, og hastigere skal jeg samle Dommere til Dig end til Manilius.“ Saaledes har han for een Ret gjort tvende skyldige, Manilius ved sin Klage, Pompejus ved sin Frihed, hiin efter Loven, denne ved en offentlig Erklæring, det eeneste han kunde.

5) Hvad var Frihed uden Rato? ikke meere end Rato uden Frihed. Da han sad som Dommer over en slet og berngtet Raadsherre, indleveres en Rekommandations-Skrivelse fra Kn. Pompejus for den anklagede, hvilken man sikkert troede vilde gjøre Virkning. Men han afviser den strax fra Sagen, ved at oplæse en Lov, som forbød Senatorerne at bruge saadant Hielpemiddel. Personen betager Handlingen sin Beundring; thi det, som hos en anden vilde synes Forrovnenhed, var hos en Rato kun Selvtilid.

6) Da Konsulen Kn. Lent. Marcellinus i Folketsforsamlingen klagede over Pompejus den stores alt for store Magt, og hele Folket med høi Røst gav ham Biesald, sagde han „Naaber Quiriter, raaber imedens I kan; thi snart vilde I ei kunne giøre det uden Hare“. Da blev den store Borgeres Magt styrket, her ved en fiendsk Klage, der ved en ynkelig Hylen.

7) Da samme havde et hvidt Baand om Benet, siger Saxonius til ham; „det er det samme, paa hvilken Deel af Legemet, Diademmet bæres“; ved at stifte paa et lille Stykke Baand bebreidede han ham sin kongelige Magt. Men Pompejus forandrede ved saadant aldrig en Mine, og vogtede sig derved baade for ved et smilende Ansyn at synes ved Fornøielse at søle sin Magt, eller ved et mørkt Udseende at synes fortrydelig. — Ved saadant Taalmod gav han og meget ringe og foragtede Folk Leilighed til at anfælde sig, af hvilken Mængde, det er nok at anføre tvende.

8) Selv. Manc. Formianus, Søn af en Frigiven, anklagede i sin høie Alderdom L. Libo for Censorerne. I denne Sag lader Pompejus ham høre sin ringe Fødsel, sin høie Alder, og siger: „Han var staaet op fra de Døde for at anfælde“. Du tager ei Feil, Pompejus! svarede han, jeg kom fra Under-

verdenen for at at anklage Libo, men medens jeg der opholdt mig, saae jeg Kn. Domit. Ahenobarbus bestænkt med Blod at begræde, at han, som var af saa ædel Byrd, saa ustraffelig en Mand, saa sand en Patriot, i sin blomstrende Ungdom fester din Besæling var myrdet. Jeg saae den ligesaa berømte Brutus, uheldigen myrdet, klage over at først din Troeløshed, dernæst din Grusomhed var Skyld herudi. Jeg saae Kn. Karbo, som i din Barndom saa ivrig stred for din Fædreneerf, ham du i sit tredie Konsulat havde betyngtet med Lænker, at besvære dig, at du, da romerisk Ridder, imod al Lov og Ret havde myrdet ham som storede Statens Røer. Jeg saae og hørde samme Klage af Perpenna Prætoren, som forbandede din Grusomhed, og alle dine Blødsorstheds Offre, med en Mund klage over, at du unge Bøddel uden Lov og Dom havde ladet dem myrde". Saaledes har en Mand fra en romersk By, en Mand, som lugtede af sine Fædres Trældom, med en tøileløs Frækhed, med et utaaleligt Mod ustraffet kunder oprive Borgerkrigens store Saar, som alt var tilgroede. Saaledes var at det paa en Tid baade det sikreste og det kække, man kunde gøre, at sige Kn. Pompejus Grovheder; men følgende Persons endnu større Ringhed tillader mig ei, at være vidtløftigere i min Daddel over dette.

9) Difilus Aktør i Sørgefpillet havde Rolle i et Stykke, fom blev givet hvert Aar paa Apollos Fæft. Da han i fin Rolle kom til det Vers:

Han er stor ved vores Jammer,
deklamerede han det med Hænderne udftakte imod Pompejus, da Folket bød det igientages, blev han ufortøvet ved med samme at anklage ham for fin alt for store og utaalelige Magt. Samme Frækhed viifte han og ved det Sted:

En Tid din Tapperhed du vil begræde.

10) Ogsaa M. Rastricius havde et Mod, fom var antændt af Friehed. Han var Dyrigheds-Person i Placentia, da Kn. Karboe Konsul lod udstæde et Dekret, at Placentinerne skulde levere ham Gidsler. Han vilde hverken adlyde hans Ordre, eller give efter for hans store Magt. Og da Konsulen sagde „Jeg har mange Sværd“, svarer han „Og jeg har mange Aar“. De saa talrige Legioner forbauses ved at see sliq Styrke hos en affældig Olding, og Karboes Vrede trak sig tilbage, da det var kun et lidet Offer for Grumheden, at stille en graahærdet ved sin korte Ræst af Livet.

11) Hvor fuld af Frækhed var et det Spørgsmaal, Serg. Galba gjorde den guddommelige Julius; da denne efter alle sine Seiervindinger sad i Rette paa Torvet. „K. Julius Cæsar! jeg gif een-

gang i Kaution for din Svigersøn Kn. Pompejus den store, da han tredie Gang var Konsul, derfor stævnes jeg nu, hvad skal jeg gjøre? Skal jeg betale?" Da han tydelig og aabenbar bebreidede ham at have solgt Pompejus's Gods, havde han fortient at jages fra Domstolen, men den Mand, hvis Hjerte var frommere end Fromheden selv, befalede Pompejus's Gield af sin egen Kasse at betales.

12) M. Cefellius, bekiendt for sin Indsigt i den borgerlige Ret, viste og en vovelig Gienstridighed. Ingen's Yndest eller Anseelse kunde bevæge ham til at give Skriftlig Beviis for noget af hvad Triumvirerne havde givet ham. Herved viste han, han troede, at de Gaver, som kom fra Seiervindinger, laae uden for Lovens Orden. Da han engang havde talt meget frit om Cæsars Partie, og hans Venner advarede ham, siger han: „Tvende Ting, som ellers forvolde Menneskene den bittreste Kummer, give mig stor Frihed, jeg er gammel og uden Børn.

13) Imellem saa store Mænd fortjener en fremmed Kvinde Sted. I en retfærdig Sag kiendt straffskyldig af Kong Philippus, da han var beruset, siger hun: „Jeg vil appellere til Philippus, men naar han er ædrue." Herved forjager hun Mosen, nøder den Drukne at komme til sig selv, næiere at undersøge Sagen, og sælde en retfærdigere Dom, og

til

tiltvinger sig Retten, hun ikke med det Gode kunde faae, da hendes Frihed hialp hende meer end hendes Ufkyldighed.

14) Følgende Frihed var ikke alene dristig, men endog vittig. Da alle Syrakusanerne gjorde Lovter for Tyrannen Dionysius's Undergang, formedst hans affkeelige Grumhed og utaaelige Udsuelfer, har en meget gammel Kone aleene hver Morgen tidlig bedet Guderne at bevare ham, og lade ham overleve hende. Da han faaer dette at vide, forundrer han sig over den ufortiente Hengivenhed, lader hende kalde, spørger hende, hvorfor hun gjorde dette, og hvormed han havde fortient det. Da svarer hun: „Jeg har god Grund til mit Foretagende; thi da jeg var Barn, ønskede jeg vi maatte blive skilte ved den haarde Regent, vi da havde. Da han var myrdet, bemægtigede en endnu værre sig Thronen. At hans Regiering fik Ende, ansaae jeg for en stor Lykke. Saa fik vi den tredie i dig, som er endnu utaaeligere end de forrige. Altsaa da jeg nu frygter, at naar du bortrykkes, en værre skal succedere dig, ønsker jeg mit Livs Undergang for dits Bevarelse.“ Saa vittig en Dristighed undsaae Dionysius sig ved at straffe.

15) For Friemodighedens Skyld kunde der have været et Ægteskab imellem disse og Cyrenaeren Theodor, grundet paa lige Riekhed, men ulige Lykke. Da

Kong Iosimafus truede ham med Døden, siger han: „So du har naaet noget stort, da du fik Magt som Givtsluen.“ Da Kongen opbragt herover, lod ham forsfæste, siger han: „dette vare skrækkeligt for dine Purpurænd, mig er det ligegyldigt enten jeg forraadner i Jorden eller i Lusten.“

Tredie Kapitel.

Strænghed.

Hiertet maae hårde sig, imedens den barske og mørke Strængheds Handlinger fortælles, afvise de menneskelige Følelser, og berede sig paa Ting, som ere gyselige at høre. Saa skal den yderste uafbedelige Straf med alle sine Piinsler fremstilles, vel som et nyttigt Værn for Lovene, men dog ingenlunde angennem for Historieffriveren at skildre.

1) M. Manlius blev nedstyrtet af den Klippe, hvorfra han havde neddrevet Gallerne, fordi han fiendig søgte at undertrykke den Frihed, han nyelig saa lief havde forsvaret. I hans retfærdige Dom brugdes denne Indledning: „Du var mig en Manlius, da du nedstyrtede Senonerne, men siden du har begyndt at forandre dig, er du bleven en af Senoner,

nerne." Denne Straf er bevaret til hans Skiendsel i evigt Minde; thi for hans Skyld har man fundet for got at bestemme, at ingen Patricier maatte boe paa Vierget eller Kapitolium, fordi han havde havt sit Huus der, hvor vi nu see den advarende Junos Tempel.

Lige Forbittrelse viste Staden imod Sp. Cassius, som havde mere Skade af den Mistanke at have eftertragtet Regjeringen, end Fordeel af tre prægtige Konsulater, og to glimrende Triumfer. Thi Sena- tet og Folket lod sig ei npie med at straffe ham paa Livet, men fastede endog hans Huus over ham, at han kunde straffes ved sine Huusguders Gald. Paa Stedet byggede de en Tempel for Jorden. Saaledes er det, som før havde været en herskelyg Mands Boe- lig, nu et Mindesmærke om en samvittighedsfuld Stræng- hed.

Spur. Mælius, som vovede et lige Foretagende, straffede Fædrenelandet med en lige Undergang. At Grindringen om hans retfærdige Straf kunde komme til Efterlægten, er Pladsen, hvor hans Huus havde staaet, kaldet Mælius's Plads.

Hvor stort Had der var indgroet i vore Fædres Hierter imod Frihedens Fiender, viste de ved at ned- rive Husene, hvor saadanne havde boet. Derfor bleve og de oprørske Borgeres M. Flaksius's og Ca-

turninus's Huse fra Grunden af nedrevne, og fastede over de myrdedes Legemer. Men Pladsen, hvor Flaksius's Hus havde staaet, er efter længe at have været øde, af Q. Catulus prydet ved Cimbrernes Bytte.

I vor Stad blomstrede og Tiberius og Kajus Grakkus, Mænd af ædlest Byrd, af det meest lovende Haab, men fordi de søgte at røkke Statens Forfatning, have deres Legemer ligget ubegravne, og den sidste Vre, Mennesker nyde, er nægtet Sønner af en Grakkus, Datterbørn af en Afrikanus den ældre, ja deres Fortroelige ere endog henrettede i Fængsel, at ingen skulde ønske at være Ven af Statens Fiender.

2) Folkstribunen P. Mucius har troet, at kunde gjøre det samme, som Senatet og Folket, da han lod levende brænde sine ni Kolleger, som under Sp. Cassius's Anførsel, ved at hindre Dyrighedsembedernes Besættelse havde gjort, at Folkefriheden vaklede. Intet røber virkelig mere Selvtillid, end denne Strænghed; thi een Tribun vovede at tilføie ni Kolleger en Straf, som ni Tribuner vilde have gysset ved at tage over en eeneste.

3) Strængheden, som hidtil har vist sig som Frihedens alvorlige Beskytter og Forsvarer, skal nu fremstilles i den ligesaa stærke Iver, den viste for Vren og Ordenen i Staten.

Sena=

Senatet overgiver M. Klodius til Korserne, fordi han havde gjort en haanlig Fred med disse. Da de ei vil imodtage ham, lader det ham dræbe i det offentlige Fængsel. Paa hvor mange Maader viiste ikke den haardnakkede Brede sin Hævn for en eeneste Forbrydelse imod Regjeringens Majestæt. Den tiltetgiorde hans Gierning, berøvede ham Frihed og Liv, besmittede hans Legeme med Fængslets Haan og de gemoniske Stigers afføvelige Skamplet.

Denne havde fortient Straf af Senatet, men Kn. Kornel. Scipio, Hispallus's Søn, har lidt den, inden han kunde fortjene den. Thi da et Statholderskab i Spanien tilfaldt ham, har Senatet besluttet, at han ei skulde reise derhen, af den Marsag, lagde det til, fordi han ei vidste, at handle ret. Saaledes blev Kvæstoren Kornelius formedelt sit flette Levet, uden at have havt noget Embede i Provindsen, dog saa godt som dømt efter Loven for urigtig Omgang med Statens Penge.

Ikke mindre stræng viste Senatet sig imod K. Vallienus, som havde afbugget Fingrene paa den venstre Haand, for ei at stride i den italienske Krig. Det lod hans Gods konfiskere, og dømte ham til evigt Fængsel, og gjorde derved, at han, som ei æresfuld vilde opoffre sit Liv i Slaget, maatte med Skiand, sel hentare det i Lanker.

4) Denne Senatets Handling efterlignede Konsulen M. Kurius. Da han engang usformodentlig var nødt til at udtage Krigesfolk, og ingen af det unge Mandskab indskillede sig, lader han kaste Lod imellem alle Roderne, befaler det første Navn af den spolliste Rode, som først kom ud, at opraabes. Da Personen ei indfandt sig, lader han hans Gods sætte til Auction. Saa snart han faaer dette at vide, kommer han for Konsulens Tribunal, og anraaber Tribunen om Hielp; da svarer M. Kurius „at Stae ei behøvede en Borger, som ei vidste at lyde“, og lod baade ham og hans Gods sælge.

5) Ligesaa fast i sit Forsæt, var L. Dumetius. Da han var Gouverneur i Sicilien, og man engang bragte ham et Bildsvin af en usædvanlig Størrelse, lader han Hyrden kalde, som havde fældet det. Han spørger med hvad Naaben Dyret var drabt, og da han hører med et Jagtspyd, lader han ham kopsætte fordi han selv, for at standse Røverierne, som ødelagte Landet, havde forbudt alle at eie Gevær. Der kan vel være den, som vil sige, at dette grændser nær imellem Strængthed og Grusomhed: thi man kunde henregne det til hvilket man vilde. Men dersom vi tage den offentlige Statsbestyrelse i Betragtning, kan vi ei beskylde Pratoren for formegen Strængthed.

6) Saaledes har Strængheden vist sig i at straffe Mænd, Men den har ei været meer eftergivende imod Fruentimmer.

Da Horatius, som i Kamp havde overvundet tre Brødre Kuriatii, og efter Kans Vilkaar alle Albanerne, kommer hjem fra den hæderfulde Strid, seer han sin Søster at begræde sin forlovede een af Kuriaterne, og det hæftigere end den Alder anstod. Strax giennemfører han hende med samme Sværd, hvormed han saa herlig havde udført Fædrelandets Sag, meenende at de Taarer vare lidet kydse, som ofredes en alt for hidsig Kierlighed. Da han herover indstævnes for Folkets Domsstoel, forsvares han af sin egen Fader. Saaledes har Pigen, hvis Siel hængte alt for meget ved Erindringen om hendes tilkommende Mand, lidt stræng Straf af sin egen Broder, og af sin Fader prøvet et haardnakket Medhold herudi.

7) Lige Strænghed viiste Senater siden, da det besøel Konsulerne Sp. Posthumius Albinus, og N. Marc. Philippus at forhøre de Fruentimmer, som havde besmitet Vakkusfesten med Utugt. Da mange af disse vare kiendte Skyldige, have deres Brønder straffet dem alle i Huusene, og Lastens vidt udbredte Skamplet er udsløttet ved Straffens Strænghed. Saa stor Skam disse Qvinder gjorde vor Dye ved deres

Kians

fiendige Opsørrel, saa megen Hæder have de skaffe
den ved deres exemplariske Straf.

8) Publica og Licinia, som havde forgivet deres Mand Konsulen Posthumius Albinus, og Claudius Asellus, ere gaaede efter deres Naarørendes Befaling. Thi de strænge Mand meente ikke, man burde opbie den lange Tid, en offentlig Proces varede, da Forbrydelsen var saa aabenbar. Dem altsaa, hvis Ufnyldighed de vilde have forsvaret, have de ufortøvet straffet, da de vare Misdædere.

9) Disses Strængbed er ved en stor Forbrydelse opvaakt til Hævn. Men Cnatus Metellus's aflange ringere Marsag da han med en Knippel dræbte sin Kone fordi hun havde drukken Viin. For denne Handling er han ikke alene ei bleven anklaget, men ikke engang dadlet; da enhver meente det var til meget nyttigt Exempel, hun var bleven straffet for at have overtraadt Edrueligheds Grændser. Og Sandhed er det, at det Fruentimmer, som har en umaaadelig Lyst til Viin, lukker Døren for alle Dyder, og aabner den for alle Laster.

10) Skrækkelig var og C. Sulpicius's Strængbed imod sin Kone. Thi han forskied hende, fordi han traf hende paa Gaden uden Slør. En hastig Beslutning, men dog ikke uden Grunde; „thi, sagde han, Loven bestemmer dig allene mine Dine, som du

skal

skal gjøre din Skabning indtagende for; for disse kan du pynte dig, for disse maae du være smuk, til disse maae du betroe din høieste Beskuelse, enhver andens Beskuelse af dig er en utidig Lyst, maae nødvendig give Anledning til Mistanke og Beskyldninger.

11) Ikke anderledes tænkte Q. Antistius Vetus, da han forskjød sin Kone, fordi han saa hende paa Gaden at tale hemmelig med en gemeen Tjenestepige; thi han blev, opbragt ved Tønderet, saa at sig, til Lasten, ikke ved Lasten selv, og lod Strafpen gaae for Forbrydelsen, for snarere at kunde forekomme end straffe Fornærmelsen.

12) Til disse maae jeg føie P. Sempron. Sossus, som forskjød sin Kone, allene fordi hun ham uafvidende havde været at see Skuespillet.

Da man fordum saaledes forekom Qvinderne, vare deres Sielse reene for Lasterne.

13) Men skøndt man kunde forsyne hele Verden med Exempler paa deres romerske Strængthed, vil det dog ikke være uindterresant, forteligen at kiende Fremmede i denne Henseende. Lacedæmonerne have forbudt Arkilokus's Skrifter i deres Bye, fordi de ansaae deres Læsning stridende imod Blufærdigheden og Rydskehed; thi de vilde ei deres Børn skulde faae Smag paa saadant, at ei Søderne skulde tabe mere
end

end Forstanden kunde vinde; derfor have de ved Versenes Forviining straffet den største, i det ringeste den næst største Digter, fordi han ved tvertidige Grovheder havde fornarmet en ham forhadet Familie.

14) Athenienserne have straffet Timagoras paa Livet, fordi han ved sin Audients hos Kong Darius paa persisk havde kastet sig ned paa Jorden for ham, da da de fortroede paa at deres hele berømte Bye ved en Borgers nedrige Kryben skulde vise den persiske Behersker en Underkastelse.

15) En usædvanlig Strængighed vilste Rambyses, som engang lod en uretfærdig Dommer flaae, Domstolen betrækkes med hans Huud og Sønnen satte der til Dommer. Dog har denne Despot, denne Barbar ved denne grusomme og nye Straf gjort, at ikke nogen derefter saa let lod sig bestikke.

Fierde Kapitel.

Fynd i Ord eller Gierninger.

En stor Deel af berømte Mands Hæder tilkommer og den Fynd i Ord eller Gierninger, som Historien opbevarer til uforglemmeligt Minde. Heraf giemmer den et rigt Forraad, hvoraf jeg hverken for sparsom eller

eller ødsel vil tage saameget, som kan tilfredsstille Nyse-
gierrigheden, uden at opvække Riedsommelighed.

1) Da vor Stad havde faaet et haardt Stød,
ved det karniske Nederlag, og Republikens Frelse i en
tynd Traad hangde af de Allieredes Troskab, meente
den største Deel af Senatet, at de fornemste Latiner
derudi burde optages, at de derved kunde blive stand-
haftigere til at forsvare den romerske Regiering. Li-
gesom Annius fordum, saaledes vorede og nu Kam-
panerne at vaastaae, den eene Konsul hyltet i Kapua
saa forrykt og svag var Sielen i den romerske Regie-
ring. Da fremstod Manl. Torquatus, en Descen-
dent af ham som i det navnkundige Slag ved Veser-
ren havde slaget Latinerne, og raabte saa høit han
kunde „Dersom nogen af de Allierede rover (at give
sin Stemme imellem Senatorerne, skal jeg strax dræbe
ham.“ Denne Trusel af en eneste Mand gav Rom-
mernes forsagte Sieler den gamle Fjld tilbage, og betog
Italien det stolte Haab at faae Vorgerret lige med
os; thi slaget saavel ved det romerske Folks Vaaben
som ved dennes Tale, gav den efter.

Lige Fjnd viiste og den samme Manlius, da
Konsulatet efter alles Stemmer blev ham overdraget.
Han afflog det, undskyldende sig med sine svage Dine. Da
alle trængde paa ham, svarer han „Viriter! op sø-
ger en anden, I kunde overdrage denne Vrespost;
thi

thi dersom I nøde mig til at imodtage den, kan jeg hverken taale Eders Opsørsel, eller I min Regiering'. Dersom Manden uden Embede talde saaraskt, hvor myndige vilde da ei Konsulens Fasces have blevet.

2) Ikke mindre Raskhed vilste Scipio *Emilianus* baade i Senatet og Folkeforsamlingen, da han havde til Medcensor *Mummius*, en Mand ligesaa uvirksom, som af høi Byrd, siger han offentlig paa Torvet „Jeg skulde gjort alt til Republikens Vre, enten mine Medborgere havde givet mig en Kollega eller ikke“.

Da *Serv. Sulp. Galba*, og *Aurel. Kotta* Konsuler trøttedes i Senatet om, hvilken af dem der skulde sendes til Spanien imod *Viriatius*, og Senatorerne herom vare deelte i to Partier, og alle ventede efter til hvilket Scipios Meening vilde hælde, siger han'. Mig synes ingen af dem bør sendes, fordi den ene har intet, den anden kan aldrig faae nok. Han ansaae Fattigdom, saavelsom Sierrighed for en farlig Fristelse til at misbruge Magten. Ved denne Tale udvirker han, at ingen af dem blev sendt til Provindsen.

3) *K. Popilius* blev sendt af Senatet som Gesandt til *Antiohus* for at befale denne holde inde med Krigen, hvormed han plagede *Ptolomæus*. Da han

han kommer der, og Kongen med det meest uforstyrrede Mod og den venligste Mine rækker ham Haanden, vil han ikke række ham sin igien, men leverer ham Despecherne, som indeholdte Senatets Beslutning. Saa snart Antiofus havde læst dem, siger han, han vilde tale med sine Ministre. Popilius forbittret over, at han gjorde Ophold, siger: „Førend du gaaer af Stedet, maae du give mig Svar, som jeg kan bringe Senater.“ Man skulde troe, ikke at en Gesandt talede, men at Raadhuset selv stod ham for Dinene; thi Kongen forsikrede strax, „at ville opføre sig saaledes, at Ptolomæus ei oftere skulde klage over ham“ da tog Popilius ham i Haanden, som en Alliered. Hvilken Virkning har ei saadan bestemt Raskhed i Modet og Talen. Seet og samme Dieblif, forfærdede han Syriens, beskyttede han Egyptens Rige.

4) Jeg veed ikke enten jeg skal agte Rutilius's Ord eller hans Sierninger høiest; thi der er en lige beundringsværdig Raskhed i begge.

Han nægter engang een af sine Venner et ubilligt Forlangende; yderlig forbittret siger da denne: „hvad nytter mig dit Venskab, naar du ei vil giøre hvad jeg beder?“ „Ja svarer han, hvad nytter mig dit, naar jeg for din Skyld skal begaae noget uædelt“. Til denne Tale svarede hans Opsørsel. Da han mere formædelt en Ueenighed imellem Stænderne, end nogen

Forseelse blev anklaget, isærde han sig ingen gammel Riol, han afslagde ei sine senatoriske Værestegn, han faldt ei ned for Dommerens Fødder, han sagde intet som var de forgangne Mars Hæder uværdigt, og han gjorde, at det Uheld ikke hindrede hans Ræsthed, men satte den kun paa Prøve. Ja endog da Syllas Seier Ræffede ham Leilighed til at komme tilbage til sit Fædreneland, blev han i sin Landsflygtighed, for ikke at handle imod Lovene. Hvorfor man heller maae tilkiende den faste Mand for sin Karakter, end der herskesyge for sine Baaben Navn af den Lykkelige, thi det Navn, som Sylla tilrøvede sig, fortiente Rutilius.

5) Markus Brutus, som myrdede sine egne Dyder, førend Fædrenelandets Fader; thi ved denne eene Udaad nedstyrtede han dem i Afgrunden, og overhylede Mindet om sit Navn med nationelig Forbandelse, staaer færdig at gaae i sin sidste Træfning; da nogle fraraadede ham at levere Slaget, siger han: „Frimodig gaaer jeg i Striden, thi i Dag vil det enten blive got, eller jeg skal aldri meer sørge for noget.“ Han havde fattet den Beslutning, ikke at leve uden Seier, ikke at døe, uden naar alt Haab var forloret.

6) Ved at navne denne, falder mig ind det raske Svar, Decius Brutus fik i Spanien, da næsten hele

hele Lusitanien havde overgivet sig til ham, og iblandt hele Folket alene Byen Cinninia standhaftig holde paa sine Vaaben, foreslaaer han den, at købe sig frie; men den svarer som med een Mund: „Vi have faaet Vaaben af vore Fædre til at forsvare Byen, ikke Penge til at købe Frihed for af en gierrig H  rferer.“ Mand af vort Blod havde upagtvinkelig heller sagt, end hørt dette.

7) Denne Fasthed har Naturen selv ledet disse til. Men da Sokrates, den ypperste, den navnkundigste af Grækenlands Lærde, skulde forsvare sin Sag i Athenen, og Lysias opl  ste for ham en ydmyg og købende Forsvarstale, han havde forfattet, hvilken han kunde bruge for Retten, svarer han: „Tag den med dig, min Ven! thi dersom jeg i de yderste Skyschiens Orkener kunde overtale mig til at bruge den, vilde jeg tilstaae mig selv Skyldig til Døden.“ Han foragtede Livet, for ei at stille sig ved sin Karakter, og heller vilde han d  e som en Sokrates, end leve, som en Lysias.

8) Alexander, ligesaa stor i Krigen, som den i Philosophien, gav ligesaa ædelt et Svar. Thi da Darius i tvende Slag havde erfaret hans Tapperhed, og derfor tilbudet ham en Deel af Riget, lige til Taurusbierget, og sin Datter til H  gte, med en Million Talenter, siger Parmenio: „Jeg imodtog Tilbudet,

hvis jeg var Alexander." „Jeg og, hvis jeg var Parmenio" var Svaret. Et Svar, to Seiervindin-
dinger værdigt, og som fortiende den tredie, hvilket
og skeete.

9) Dette blev sagt af en høimodig Mand under
en lykkelig Forsatning; men de Ord, hvormed Læ-
dæmonernes Gesandter hos hans Fader gave deres
elendige Forsatning tilkiende, vare mere ædle, end
ønskelige at efterligne. Thi da han paalagde deres
Stad utaaelige Byrder, svarede de: „Dersom du
vedbliver at paalægge os noget værre end Døden, ville
vi foretrække denne."

10) Stor Fynd ligger og i de Ord, en vis Spar-
taner sagde, da han, udmærket ved Fødsel og Ret-
skaffenhed blev sat tilbage for en anden i et Embede,
han søgte, siger han: „Det glæder mig overmaader,
at Fædrelandet har bedre Mænd end jeg." Ved
hvilket Udtryk han, som fik Afslag, skaffede sig mere
Hæder end den, som fik Embedet.

Femte Kapitel.

Retsfærdighed.

Nu er det Tid at nærme sig Retsfærdighedens Aller-
helligste, hvor altid de retskafne og gode Handlinger
med

med Samvittighed veies paa den rigtigste VægtstaaL, hvor Hæfledenhed agtes, hvor Lidenskaber tie for Fornuftens Stemme, og intet uadelst ansees fordeelagtigt. Paa denne Dyd er iblandt alle Nationer vor Bye det ypperste og fuldkomneste Mønster.

1) Da Konsulen Kamillus beleirede Staden Falisci, har en Skolemester loffet mange Børn af de fornemste Familier uden for Byen, som for at spadser med dem, og bragt dem til Romernes Leir. Havde man holdt dem fast, var der ingen Tvivl om, at jo Faliskerne vilde ladet deres Haardnakkenhed i Krigen fare, og overgivet sig til vor General. Men Senaten besøel, at Børnene skulde sendes tilbage til deres Hiem, og pidske Skolemesteren bagbunden for sig. Ved hvilken Retfærdighed deres Hjerter ere vundne, hvis Mure ei kunde indtages; thi Faliskerne, betvungne mere ved denne Belgierning end ved Baarben, aabnede Romerne deres Porte. Samme Stad, svækket ved hyppige Oprør, og ideligen tabte Slag, er endelig siden bleven nødt til at overgive sig til Konsulen Lutatius. Det romerske Folk, som havde i Sinde at straffe den haardt, bliver underrettet af Papirius, som efter Konsulens Ordre havde skrevet Overgivelses-Documentet, at Faliskerne ikke havde overgivet sig til Romernes Magt, men til deres Troe og Love, hvorpaa Folket strax bliver tilfredsstil-

let, og for ei at være uretfærdigt, imodstaaer sit Hæd, som ellers ikke var vant saa let at lade sig tvinge, og Lyften til at benytte sig af Seieren, hvilken ellers villigen giver Frihed til alt.

Ligeledes, da P. Klaudius havde solgt de opførte Indbyggere i Kamerium, hvilke han, som Feldt-herre havde betvunget og taget til Fange, har Folket, skiont det saae Storkammeret beriget, Grændserne udvidede, dog, fordi Generalen ikke syntes at have handlet efter strengeste Redelighed, med største Omhu ladet de solgte oplede og løskløbe, anvist dem et Sted paa Aventinbjerget at beboe, og givet dem deres Gorder tilbage. Pengene ere og ikke leverede til Raadhuset, men anvendte til Temples Bygning og Offringer, og ved denne villige og stadige Lydighed imod Retfærdigheds Love, har Folket gjort, at Kamerinerne kunde glæde sig ved deres Undergang, fordi de ved den havde faaet ligesom et nyt Liv.

Dette er kun bekiendt inden vore Mure, og paa Grændserne, men følgende er udspreedt over hele Verden. Timofares fra Ambrakia har lovet Konsulen Sabricius at ville forgive Kong Pyrrhus ved Hielp af sin Søn, som var Mundstienk. Senatet, herom underrettet, sender Gesandter til Pyrrhus, og raader ham, naar at vogte sig for Forraderier af denne Art. Man erindrede sig, at Byen var byggt af Mars's Søn,

Søn, og at den burde føre Krige med Baaben, ikke med Givtblandelser; men Senatet fortiede Timokrat's Navn, visende Villighed i begge Henseender, da det hverken vilde give et slet Exempel ved at rydde sin Fiende samfælig af Veien, eller forraade en Mand, som havde været villig til at gjøre sig fortient af det.

2) Den største Retsfærdighed saae man og paa samme Tid hos fire Folkstribuner. Thi da K. Atratinus, under hvis Ansærfel de tilligemed de andre Riddere havde holdt vores Hær i Orden, da den af Volskerne, ved Søen Barrugo var bragt til at vige, var indstævnet for Folket af deres Kollega Hortensius, have de offentlig for Talerstolen svaret, at de vilde gaae i Sørge dragt, saalænge deres General skulde være imder Tiltale; thi de fortreffelige unge Mænd kunde ikke i deres Embede dragt, udholde at see den Mand i yderste Fare i Freden, som de i Krigen med Liv og Blod havde forsvaret. Ved hvilken Retsfærdighed Forsamlingen blev bevæget, og tvang Hortensius til at lade Sagen falde.

3) Ei anderledes viste sig Folket i følgende Tilfælde, da Liber. Grakkus og K. Klaudius formedelst deres alt for strænge Censur havde opbragt den største Deel af Staden imod sig, har Folkstribunen M. Rutilius stævnet dem for Folket som Landesforrædere, foruden den almindelige Forbitrelse ogsaa ophidset ved

personligt Had, fordi de paa et offentlig Sted havde ladet nedrive et ham meget nødvendigt Stykke Muur. I denne Sag have de fleste Centurier i første Klasse aabenbar kjendt Klaudius skyldig, derimod syntes de samtligen at være eenige om Grakkus's Friekiendelse. De svare denne med høi Røst: „at dersom de dømte hans Kollega strengt, vilde han, da deres Handlinger vare lige, underkaste sig Landesforviisnings Straf med ham.“ Ved denne Retfærdighed er Uveiret bortdrevet fra begges Formue og Liv, thi Folket friekiendte Klaudius, Nutilius eftergav Grakkus sin Sags Forsvar.

4) Stor Berømmelse fortjener og det Tribun Kollegium, som, da een af det ved Navn L. Kotta, i Tillid til sit ved Religionen og Lovene inviolable Embede ikke vilde tilfredsstille sine Kreditorer, har besluttet: „at dersom han ei enten betalte Pengene, eller stillede Kaution, vilde det hielpe Kreditorerne, naar de forlangde dets Bistand“ da det ansaae det for uretfærdigt, at offentlig Høihed og Anseelse skulde være en Tilflugt for enkelt Persons Eoløshed. Saaledes har Tribunernes Retfærdighed fremtrukket Kotta, som vilde søge Tilflugt i Tribunembedet, som i et Tempel.

5) Jeg vil gaae over til en anden ligesaa berømt Mand i dette Kollegium. Folketribunen Kn. Domi-

Domitius indstævner M. Skaurus, den fornemste Mand i Staden for Folkets Domstoel, for om han kunde være heldig, at styrte ham, hvis ikke, for dog ved at anklage den anseeligste Mand at forsøge sin Navnkundighed. Da han nu brændte af hestrigste Attraae til at sælde Skaurus, kommer dennes Slave til ham om Natten, og lover at forsyne hans Klage imod hans Herre, med mange og svære Beskyldninger. Nu kiempede i Domitius's Bryst Fienden og Herren, som ansaae denne fiendige Angivelse hver fra sin Side. Retfærdighed vandt Seier over Hadet, thi strax tilstopper han sine Øren, byder Angiveren at tie, og lader ham føre til Skaurus. Den anklagede selv burde, om just ikke elske, dog sikkerlig rose saadan en Anklager, en Mand, som Folket saavel for hans andre Fortienester, som især for denne Handling, med største Beredvillighed har udvalgt til Censor, Konsul og Overpræst.

6) Saaledes handlede og Krassus, da et lige Forsøg blev sat paa hans Retfærdighed. Guld af Forbittrelse imod K. Karbo, som sin største Fiende, havde han anklaget ham, dog da en af dennes Slaver bringer ham en Kasse, som indeholdt meget, hvorved han let kunde sælde sin Modstander, sender han den, som den var, forseglet tilbage, med Slaven i Lanker. Hvorledes maae ei da Retfærdighed have blomstret

mellem Benner, da vi see den har havt saa stor Magt imellem Anklagere og Anklagede.

7) L. Sylla ønskede ei saa inderlig selv at leve, som at faae Culp. Rufus dræbt, fordi denne ved sin Gver som Tribun uopherlig havde chikaneret ham. Men da han var proskribert, og en Slave angiver, at han havde skjult sig paa et Lanthuus, lader Sylla denne Forræder skienke sin Frihed, for at holde et Løfte, han selv i en Forordning havde givet; derpaa befaler han strax, at han skulde nedstyrttes af den tarpejiske Klippe med samt den Frihedshue, han ved sin Misgierning havde forhvervet sig. Den ellers overmodige Seierherre viste ved denne Befaling den største Retfærdighed.

8) Men jeg vil ikke have Skyld for at forbigaae Retfærdighed hos Udlændingene. Pittakus fra Mitylene, som hans Medborgere enten vare saa forbundne for hans Fortienester, eller fatte saa megen Troe til formedelt hans retskafne Opsørsel, at de eensstemmigen overdroge ham Cenevoldsmagten, har kun beholdt den saa længe, som Krigen varede med Athenienserne om Landskabet Sygzum. Saasnart Freden ved Seieren var erhvervet, nedlagde han, sine Medborgeres Modsigelser uagtet, strax Regieringen, for ei at være Herre over dem, længer end Statens yderste Nødvendighed det fordrede, ja endog, da det
halve

halve af det erobrede Land af alle eenstemmigen blev ham tilbuddt, afflog han Gaven, fordi han holdt det for en Skam, ved et stort Bytte at forringe sin Tap-
perheds Ære.

9) Nu maae jeg anføre en Mands Klogskab, for at kunde fremstille en andens Nærfærdighed. Efterat Themistokles havde givet Athenienserne det nyttige Raad at flytte paa deres Flode, efterat han havde faaet Xerxes og hans Tropper fordrevne fra Grækenland, og nu søgte at sætte sit forsældne Fædreland i sin forrige Stand, og ved hemmelige Planer udslække dets Magt til Overherredømmet i Grækenland, sagde han i Folketsforsamlingen: „at han havde fattet et Anslag, som vilde, om Lykken lod det udføres, skaffe det atheniensiske Folk den største Magt og Vælde, men det burde et almindelig bekiendtgjøres. Han beder derfor, man vilde give ham en Mand, han hemmelig kunde betroet det, og overlægge det med.“ De give ham Aristides. Da denne hører, han havde i Sinde, at sætte Ild paa Lacedamonernes Flode, som laae ved Gytheum, for at Athenienserne, naar den var opbrændt, kunde faae Overmagten til Søs, gaaer han til sine Medborgere, og beretter dem, „at Anslaget, Themistokles havde fore, var overmaade fordeelagtigt, men ingenlunde retfærdigt.“ Strax raabte hele Forsamlingen, at han ikke engang skulde be-
kiendt-

Kiendtgjøre det, siden det syntes ubilligt, og ufortøvet bød den Themistokles at lade sit Forehavende fare.

10) Intet Retsfærdigheds Exempel kan tænkes modigere end følgende. Zaleukus, som havde befæstet Staden Lokri ved de bedste og nyttigste Love, havde en Søn, der blev dømt som Egtetabsfiender; da han efter sin Faders egne Love, for denne Forbrydelse skulde miste begge Vinene, men hele Staden af Hengivenhed for Faderen vilde eftergive det unge Menneske Straffen, har Zaleukus lange sat sig derimod. Tilfidsst lader han sig bevæge ved Folkets Bønner, og udstikker først et Die paa sig selv, dernæst eet paa sin Søn, saa at de dog begge beholdt Synet. Saaledes gav han Loven Straffen, den fordrede, og ved en beundringsværdig Middelvei i Villighed deelsde han sig imellem en medlidende Fader og en retfærdig Lovgiver.

11) Men Karundas fra Thurium gav den hastigste Prøve paa den strengeste Retsfærdighed. Folkeforsamlingerne i Byen, som havde været saa oprørske, at det ofte kom til Voldsomheder og Blodsudgydelse, havde han bragt til Orden og Roelighed ved en Lov, der befalede, at enhver, som mødte der bevæbnet, skulde dræbes paa Stedet. Efter nogen Tids Forløb kommer han hjem fra en lang Landreise, og havde sit Sværd ved Siden, da pludselig i det samme

en Folkeforsamling tilfjædes, gaaer han derhen, som han var. Den, som stod ham nærmest, erindrer ham om, at han havde overtraadt sin egen Lov, „da skal jeg og holde den“ siger han, og kaster sig strax paa Sværdet han havde ved Siden. Mågtet han kunde have dulgt sin Forseelse, eller undskyldt den ved en Feiltagelse, vilde han dog heller lide Straffen, at et Retsfærdigheden skulde fornærmes.

Siette Kapitel.

Offentlig Troeskab.

Efterat Retsfærdigheds Billede nu har været udsat til Skue, rækker Troeskabs ærværdige Gudinde mig Haanden, det sikreste Pant paa menneskelig Lykke. At hun altid har været i Agtelse i vor Bye, det have baade alle Nationer erfaret, og det vil jeg her ved faa Exempler bringe i ny Erindring.

I) Da Kong Ptolomæus paa sit yderste havde bestemt det romerske Folk til sin Sønns Formynder, har Senatet sendt M. Pmil. Lepidus, Overpræst, og to Gange Konsul, til Alexandria. Til en Mand af største Ansæelse, og en i baade verdslige og geistlige Embeder prøvet Dyd vilde Senatet betro Formyn-

der:

dereskabet for en fremmed Prinds, at det ei skulde synes, som man forgieves havde søgt Hielp hos vor Bys. Ved dennes Belgierning blev den unge Prolo-mæus baade beskyttet og hædret, saa at han maatte staae i Tvivl om, enten han burde rose sig meest af sin Faders Lykke, eller af sin Formynders Høihed.

2) Følgende er og en ærefuld Prøve paa Romersk Troeskab. Da en stor punisk Flode var slagen ved Sicilien, raadsløge de forsagte Anførere om at forlange Fred. Hamilkar siger, han ei tør gaae til Konsulerne, at han ei skulde blive lagt i Lænker, ligesom hans Folk havde gjort ved Konsul Kornel. Asina. Men Hanno, som dømte rigtigere om Romernes Karakter, troede han intet saadant havde at befrygte, og drager med største Friemodighed hen at tale med dem. Da han nu handler med dem, om at ende Krigen, siger en Oberst til ham, „man kunde med Rette gjøre ved ham, hvad hans Folk havde gjort ved Kornelius“ Men begge Konsulerne befale Obersten at tie, sigende „For den Frygt, Hanno: betrygger dig vor Stats Redelighed“. Det havde været dem til stor Ære, at kunne have arresteret saa stor en fiendtlig Hærfører, men det var dem endnu større, at de ei vilde.

3) Imod samme Fiender viiste Senatorerne lige Redelighed i at beskytte Gesandtskabsretten. Thi da Emil. Lepidus og K. Flamminius vare Konsuler, har

Prætoeren Kuleo efter Senatets Ordre ved Feciales
ladet udlevere L. Minucius og L. Manlius til Kar-
thageniensernes Gesandter, fordi de havde lagt
Haand paa dem. Senatet tog sig selv, ikke dem,
det, gjorde dette imod, i Betragtning.

4) Disse Exempler fulgte Afrikanus den ældre.
Han optog engang et Skib, hvorpaa vare mange for-
nemme Karthagienfere, men da de sagde, de vare
sendte som Gesandter til ham, har han ladet det uskadt
fare, skjønt det var let at begribe, at de for at und-
gaae den nærværende Fare, falskeligen udgave sig for
det de ei vare, da de heller vilde skuffe den romerske
Generals Troskab, end forgieves anraabe den om
Medlidenhed.

5) Følgende Senatets Handling bør og ingen-
lunde forbigaaes. Staden Apollonia havde sendt Ge-
sandter til Rom. Edilerne Q. Fabius og Rn. Apro-
nius kom i Ueenighed med dem, og forhaanede dem.
Saa snart Senatet fik dette at vide, lod det dem ved
Feciales levere til Gesandterne, og lod en Kvæstor
ledsage dem til Brundisium, at de ei paa Veien skul-
de lide nogen Fornærmelse af de overgioners Frænder.
Hvo vilde kalde det Raadhuus en Samling af Dø-
delige, og ei snarere et Tempel for Troskaben."
Saa villig som vor Stad viste denne Dyd imod alle,

saa

faa bestandig har den igien erfaret samme af sine Bunderforvante.

6) Før de tvende Scipioners og ligesaa mange romerske Armeeers ynkkelige Nederlag i Spanien, have Hannibals seierlige Vaaben ganske indstutter Sagunt, og da den ei langer kunde holde den puniske Magt ude, have Indbyggerne samlet paa Torvet, hvad ens hver havde kierest, lagt brændbare Materier rundt omkring, sat Ild derpaa, og kastet sig selv paa et offentlig og fælleds Vaal, for ei at falde fra vor Alliance. Jeg troer, om Trostabs Gudinden da har betragtet de menneskelige Handlinger, at Kummer maae have mørknet hendes Ansigt, da hun saae, at hendes standhaftigste Dyrkelse ved en uretsfærdig Skiebne blev dømt til saa jammerlig en Undergang.

7) Ved en lige Opsørsel have Petellinetne for-
 tient lige Berømmelse. Da deres Bye af Hannibal blev beleitret, fordi de ei vilde forlade vor Alliance, have de sendt Gesandter til Senatet om Undsætning. Man kunde ingen sende dem, formedelsk det ved Kanna-
 nyelig lidte Nederlag, men forresten tillod man dem at handle, som dem selv for deres Frelse syntes meest
 rætteligt. Altsaa stod det dem frit for at indgaae For-
 bund med Karthaginienferne. Dog have de forjaget
 Fruentimmerne og al den tjenstudygtige Alder af Byen,
 at de bevæbnede desto langer kunde udholde Hungeren.

Haar-

Haardnakkede bleve de staaende paa Muurene, og hele Staden uddøde, førend nogen af den vilde bryde Forbundet med Romerne, saa at ikke Petellia, men den pettellinske Troeskabs Grav blev indtaget.

Syvende Kapitel.

Koners Troeskab imod deres Mænd.

Jeg maae og tale om Konernes Troeskab.

1) Emil Tertius, Afrikanus den ældres Kone, Moder til Kornelia, Graffernes Moder, var saa from og overbærende, at hun lod, som hun var uvidende om, at hendes Mand elskede een af hendes Piger — at ei Afrikas Betvinger af en Kvinde skulde stævnes for Retten som skyldig i Ukydskhed. Saa lidet tænkte hun paa Hævn, at hun endog efter Afrikanus's Død frigav Slavinden, og giortede hende med een af sine friegivne Slaver.

2) Da Q. Lufretius var proskribert af Triumvirerne, har hans Kone Thuria, med en af sine Pigers Vidende, skjult ham under Taget, til sin egen store Fare reddet ham fra den overhængende Undergang, og ved sin sieldne Troeskab gjort, at imedens de andre Proskriberede under de største Sinds og Legems Plager neppe kunde undgaae Faren i fremmede og fiend-

lige Lande, kunde han see sig frelst i sit eget Kammer, i sin Egetesalles Arme.

3) Da Sulpicia af sin Moder Julia skarpt blev bevogtet, for at hun ikke skulde drage til Sicilien med sin Mand, som var proskribert af Triumvirerne, har hun dog seet Leilighed til at forklæde sig som en Slavinde, og med to Piger og to Tienere hemmelig flygte til sin Mand. Hun vægrede sig ei ved at forviise sig selv, for at give sin forviiiste Mand Prøver paa sin Troeskab.

Ottende Kapitel.

Slavers Troeskab imod deres Herrer.

Nu staaer tilbage, at tale om Slavers Troeskab imod deres Herrer, en Dyd, desto roesværdigere, jo mindre den formodes.

1) M. Antonius, en af Fortidens berømteste Talere, blev anklaget som Blodskænder. Anklageren lød en af hans Slaver paa det skarpeste forhøre, fordi de paaastode, at denne havde baaret Lygten for ham, naar han gik til Grillen. Denne Slave var da et gandske ungt Menneske, han stod og saae, at man ved Piinsler vilde bringe ham til Bekiendelse, og dog har han ei søgt at undgaae dem; thi saasnart han kom
hiem

hiem, opmuntrer han selv Antonius, som var over dette i største Angest, og siger: „han kun skulde lade Dominerne bruge Torturen, intet Ord skulde dog slippe ham af Munden.“ Med en forunderlig Taalmodighed holdt han sit Løfte. Thi huudstøttet, lagt paa Pinebænken, brændt med gloende Jern, har han dog fuldkastet Klagen, reddet den beskyldte. Med Grund kan man bebrejde Skiebnen, at den har indspærret saa troe, saa standhaftig en Siel i en Slaves Legeme.

Konsulen R. Marius, som ved Prænestes Bekliring fik et uforklaret Endeligt, vilde redde sig ved Flugten igiennem en underjordisk Mine, men da dette var forgievet, giver Thelesinus, som han havde besluttet at døe med, ham et let Saar, hvorpaa hans Slave, for at frige ham fra Syllas Gruesomhed, jager ham et Sværd i Livet, uagtet han vidste, at kunne vente stor Belønning, om han leverede ham i Seiersherrens Hænder.

Denne sørgelige Haanddrækning i saa kritisk et Dieblis fortjener at sættes ved Siden af deres Troeskab, som have reddet deres Herrer, fordi ikke Livet men Døden paa den Tid var en Begierning for Marius.

3) Ligesaa hæderlig er følgende Handling. R. Grakkus fremrækker sit Hoved for sin Slaves Philo-

fratis Sværd, for ei at komme i sine Fienders Magt. Da Slaven havde afhugget det, støder han det af sin Herres Blod dryppende Sværd i sit eget Brøst. Mogle mene denne Slave har heedt Euporus. Jeg tvister ikke om Navnet, men beundrer kun den stærke Troeskab hos Tjeneren. Ja havde den unge Herre lignet denne i raske Mod, skulde han have sig selv, ikke en Træl, at takke for at have undgaaet en skændig Død. Nu handlede han saaledes, at Philokrates laae langt hæderligere død end Grakkus.

4) En anden Adelsmand. Et andet Maserie, men lige Prøve paa Troeskab. Pindarus, en Slave nyelig friegiven af Cassius, dræber denne efter hans egen Befaling, og redder ham derved fra Mishandling af Fienden, da han i Slaget ved Philippi var overvunden. Selv har han ved en frivillig Død undflyet Mennekers Målyn, og det saaledes, at ei engang hans døde Legeme er fundet. Hvilken af Guderne har her hævnnet den skrækkeligste Misgierning, og bunden den Haand, som engang var udrakt for at dræbe Fædrenelandets Fader, med saa stor en Kraftløshed, at den skielvende maatte omfavne Pindarus's Knæ, for ei efter den sønligsindede Seierherres Befaling at lide en Straf, den ved et offentligt Fædermord havde fortient? Du, ja upaatvivlelig Du, guddommelige Julius! har taget Hævnen, som var

var retfærdig, formedelst Forgribelse paa din høie Person. Du tog den, ved at nøde det troeløse Hoved at kaste sig i Støvet, for at udbede sig en foragtelig Hielp; og ved at bringe ham i saadan en Sieleangest, at han hverken vilde beholde Livet, eller torde ende det ved sin egen Haand.

5) Ved disse Mordscener kan staae K. Plotius Plankus, en Broder til Konsulen og Censoren af samme Navn. Da han, proskribert af Triumvirerne, laae skjult ved Salernium, røber han ved sine Galanterier og vellugtende Salver sit Tilflugtsted. Thi de, som forfulgte de ulgkelige, bringes herved paa Spor, og opstøve det hemmelige Kammer, hvorhen han var flygtet. Slaverne gribe de, martre dem længe, dog nægtede de at vide, hvor deres Herre var. Tilslidst kunde Plankus ikke udholde, at saa troe og exemplariske Tienere længere skulde pines; han gaaer frem, og udrækker sin Hals for Soldaternes Sværd. Denne gjensidige Velvilligheds Strid, gjør det vanskeligt at afgjøre, enten Herren meest fortienende at have Slaver, som gave saadanne Prøver paa den uroffeligste Troeskab, eller de fertiende, at have en Herre, som rørt af saa billig Medlidenhed, befriede dem fra det pinlige Forhør.

6) Hvad gjorde ikke Urb. Panopions Slave? hvilken beundringsværdig Troeskab gav han ei Prøve

paa? Da han hører at Soldaterne vare kommen til det reatiniske Landhuus, for at dræbe hans proskriberede Herre, og at de alt af Husets Folk vare underrettede, bytter han Klæder med ham, tager hans Ring paa Fingeren, lukker ham hemmelig ud igiennem Bagdøren, sætter sig i hans Kammer paa Vængken, og lader sig dræbe som Ponopion. Fortællingen om denne Handling er kun kort, men Stoffet til Begræmmelse ikke lidet. Thi vil man alene forestille sig, Soldater komme pludselig farende, Dørene sprenges, de truende Ord, de barske Mener, de funklende Vaaben; vil man betragte Tingen fra den rette Side, og ikke troe, naar man hører en sige, han vil gaae i Døden for en anden, at det er saa let gjort, som sagt. Hvormegit Ponopion skulde sin Slave, viiste han ved et prægtigt Mindesmærke, hvorpaa han i en erkjendelig Indskrift bevidnede hans Troeskab.

7) Disse Exempler maatte være nok i dette Fag, dersom Beundringen af en Handling ikke tvang mig til, endnu at anføre eet.

Ant. Restio, proskribert af Triumvirerne, flygtede det hemmeligste mueligt var, om Natten fra sit Huus; da han saae alle sine Betientere beskæftigede med at røve og plyndre. En af hans Slaver, som han havde straffet med Lænker, og et uudslettelig Brændmærke i Panden, oppasser nysgierrig hans hemmelige

lige Flugt, følger tjenstfærdig efter ham, da han vankede, uvis hvorhen, og tilbyder sig frivillig at følge ham. Ved denne saa farlige Tjeneste gav han det fuldkomneste Beviis paa en prøvet Troeskab; thi, imedens de, hvis Kaar i Huset havde været saa blide, kun tænkte paa Binding, har han, som var kun en ynkelig Forestilling af lidte Straffe, anseet for største Binding, at redde en Mand, som saa haardt havde behandlet ham, og endskjønt det havde været nok at lade sin Brede fare, har han endog viist ham Kierlighed, og ei endnu ladet sig næie, med at gaae saa vidt i Velvillighed, men har endog for at redde ham, betient sig af et forunderligt Kunstgreeb. Da han mærker, at de blodtørstige Soldater vare i Nærheden, faaer han sin Herre til Side, opretter et Baal, og lægger derpaa en gammel Betler, som han tog og dræbde. Da Soldaterne nu kom og spurgde, hvor Antius var, peger han paa Baalet, sigende: „der brander han nu, til Løn for sin Grusomhed.“ Da dette var sandsynligt, troede de ham, hvorved Antius fik Leilighed til at see sig om Redning.

Niende Kapitel.

Forandring i Sæder og Skiebne.

Meget kan det forsøge Menneskers Mod og Tillid, meget formindske deres Beskyrning, at betragte, hvilken Forandring berømte Mænds Sæder og Skiebne har taget, og det baade i Henseende til vor egen Forsatning, og vore Benneres eller Frænders Karakter; thi naar vi ved at beskue andres Skiebne, see at Lykke og Ure ofte fremkommer af den ringeste og foragteligste Tilstand, hvi skulde vi da ei altid gjøre os selv det bedste Haab? da vi bør betænke, at det er usfornuftigt at fordømme sig selv til stedsevarende Ulykke, og ofte forandre det Haab, man, ligesom usikkert, har Grund til at smigre sig med, til sikker Fortvivlelse.

Manl. Torquatus blev i sin første Ungdom anseet for saa eenfoldig og stævierned, at hans Fader L. Manlius, en anseelig Mand, holdt ham paa Landet, beskæftiget med Bondearbejde, fordi han syntes usikker til at tiene enten sin Familie eller Staten. Siden efter har han reddet sin Fader i en vigtig Sag for Rietten, ladet sin egen Søn halsbuge, fordi han imod Ordre havde stridt imod Fienden, og ved den prægtigste Triumf oplivet Fædrelandet, som ved Latinernes Opstand ganske var modsaldet. Derfor troer jeg, hans Lykkes Soel først har viist sig formørket,

hans

hans Ungdom overhullet med Banære, at hans Alders Hæder desto lysere skulde skinne.

2) Scipio Africannus den ældre, som de udsødelige Guder have givet Livet, for at der kunde være en Mand, i hvilken Dyden kunde vise Menneskene sin Kraft i alle dens Dele, fortæller, at have levet lidt vel frit i sin første Ungdom, vel ikke lidelig, men dog ikke, saa man i ham skulde vente den, som skulde opreise Trosæer over Poenerne, og legge Naget paa Næffen af det betvungne Karthago.

3) K. Valer. Glatkus, som levede ved den anden puniske Krig, har ogsaa i sin Ungdom været forsalden til Udsvævelser. Men da han af Overpræsten P. Licinius var beskikket til Præst, har han, for desto lettere at forlade Lasterne, gandske henvendt sig til at studere Gudsdyrkelsen og dens Etikke, og brugt Religionen, som en Ledsagerinde til Tarvelighed, saa at han fra den Tid blev ligesaa stort et Mønster paa Dyd og Naadelighed, som han tilforn havde været paa Overdaadighed.

4) Ingen kunde være mere berøgtet i sin Ungdom, end M. Fab. Maximus, som ved sin Seier over Gallerne forskaffede sig og sine Efterkommere Navnet Allobrigikus. I hans Alderdom havde vor Stad i det Aarhundrede ingen værdigere eller hæderligere Borger.

5) Hvo veed ei, at Q. Catulus har en høi Rang iblandt de mange Hædersmænd, som i hans Tid fremstode? Dog seer man til hans første Aar, finder man hos ham megen Yppighed, meget Galanterie. Men dette hindrede ham dog ei fra, at blive den første i sit Fædreland, fra at hans Navn staaer i glimrende Minde iblandt Kapitoliets Vædle, fra at han ved sin Tapperhed dæmpede en borgerlig Krig, som frembrød med største Heftrighed.

6) L. Sylla har lige indtil han blev Qvæstor ført et Liv, besmiltet med Udsvævelser i Viin, Elskov og Spil. Hvorfore man siger, at Konsulen R. Marius blev fortrydelig over, at saa vellystig en Person var tilfaldet ham til Qvæstor, da han førte den besværligste Krig i Afrika. Men dennes Tapperhed, efter ligesom at have brudt og bortkastet de Lænker, hvormed Lasterne havde fangstet ham, har lagt Jugurthe i Bænd, betvungen Mithridates, standset Krigen med de Allierede, fuldkastet Cinna's Herredom, og nødt den Mand, der foragtede ham, som Qvæstor i Afrika, proskribert og landflygtig at drage til denne Provinds. Versom man hos sig vil anstille en nøie Sammenligning imellem disse saa forskellige, saa modsatte Opførseler, skulde man troe, der i et Menneske have været tvende Syllaer, en udsvævende Ungling,

ling, og en tapper Mand vilde jeg sige, hvis han ikke selv heller havde villet kaldes den lykkelige.

7) Ligesom jeg har viist, hvorledes Adelen bevæget ved en heldig Fortrydelse har taget sin Stand i Betragtning, saaledes vil jeg nu tale om de af lavere Stænder, som have vovet at tragte efter noget høiere. T. Aufidius var kun en af de ringeste Interessenter i den asiatiske Toldforpagtning; siden efter har han bestyret hele Asien, som Prokonsul. Og vore Bundsforvante have uden Noillie underkastet sig Befalinger af den Mand, som de før havde seet gjøre Opvartning ved andres Tribunaler. Han opførde sig med største Redelighed og Værdighed, og beviste derved, at hans forrige Haandtering burde tilskrives Skiebne, men nærværende Tilvert i Høihed, hans egen Opførsel og Gader.

P. Rupilius var ei engang Toldforpagter, men Tolbetient i Sicilien, og for at slaae sig igiennem i sin yderste Fattigdom, maatte han endog lade sig bruge af vore Bundsforvante til adskillige ringe Tjenester. Siden efter har hele Sicilien maattet imodtage Love af ham, som Konsul, og er ved ham reddet fra en blodig Krig, som Vanditer og Slaver havde opvaakt. Dersom livløse Ting havde nogen Følelse, troer jeg, Siciliens Havne selv havde maattet forundre sig over saa stor en Forandring af Skiebne hos et Menneske;

thi ham havde de seet at indkræve den daglige Told, ham saae de foreskrive Love, befale over Floder og Krigshære.

9) Til dette saa store Advancement, vil jeg endnu lægge et større. Ved Misklums Erobring tager Kn. Pompejus, Faderen til den store, et ganske ungt Menneske, P. Ventidius til Fange, og fører ham i sin Triumf til Skue for Folket. Dette er den samme Ventidius, som siden holdt et triumferende Indtog i Rom over Partherne, og ved Partherne over Krassus, der laae dræbt, saa ynkelig henstængt i Kien- dens Land. Saaledes har den, der engang som Fange havde skielvet for Fangslet, som lykkelig Seierherre bestiget Kapitolium. End ydermere er dette ved ham mærkværdigt, at han i et Aar er udvalgt baade til Prætor og Konsul.

10) Nu ville vi betragte dem som havde prøvet afvekslende Hændelser. L. Lentulus, som havde været Konsul, er efter den cæciliske Lov dømt for Underflod, siden udvalgt til Censor med L. Censorinus. Saaledes har Skiebnen tumlet ham vekselsvis imellem Ære og Vanære, da paa hans Konsulat fulgte Dommen, paa Dommen Censor-Embedet, og den har hverken ladet ham nyde bestandige Goder, eller sukke over uphørlige Onder.

11) Sam-

11) Samme sin Magt fandt Skiebneen for godt at vise imod K. Korn. Scipio Afina. Som Konsul fanges han af Poenerne ved Lipara, mister ved Krigens Net alt, hvad han eiede; siden smiler Lykken ad ham igien, han faaer alt tilbage, og bliver endog anden Gang valgt til Konsul. Hvo skulde troe, at han fra de tolv Fases skulde komme i Kartaginienfernes Lænker? eller at han igien fra det puniske Fængsel skulde komme til den høieste Magt? Dog blev han fra Konsul fange, fra Fange igien Konsul.

12) Blev ikke Krassus formedelst sin Overflod af Penge kaldt den rige? Men siden har han formedelst sin Fattigdom faaet Navn af Forøderen, fordi hans Gods blev solgt af Kreditorerne, da han ikke kunde betale sin Gæld. Saaledes har han heller ikke været frie for bitter Spot; thi naar han gik ud, da han var bleven ruinert, hældte de modendes ham med Navn af den rige.

13) Q. Cæpio havde dog en laugt bitterere Skiebne end Krassus. Thi han, som ved sit udmærkede Pratur, sin berømte Triumf, sit ærefulde Konsulat, sin Værdighed som Overpræst havde erhvervet sig Navn af Senatets Patron, han har udgivet sin Aand i det offentlige Fængsel, hans Legeme sønderflidt ved Dødelens Haand, er seet liggende paa de

gemoniske Stiger, til største Forbaiselse for hele det romerske Folk.

14) K. Marius har havt den meest haardnakkede Kamp med Skiebnen, dog har hans ved saavel Siels som Legems Styrke med usforsagteste Mod udholdt alle dens Anfald. Ansiet uværdig til Æresposter i sin Fødeby Arpinum, vover han dog at søge om Kvæstorembedet i Rom. Dernæst ved at taale det eene Afslag efter det andet, trængde han sig tilsidst mere ved Magt end ved Valg ind i Senatet. Da han søgte om Folktribunatet og Ædil-Embedet, erfoer han samme Naan paa Valgstedet. Da han søgte om Præturatet, havde han nær ogsaa gaaet glip deraf, dog erholdt han det ikke uden Fare; thi han blev anklaget for at have brugt Snigveie, og med Mod var det, Dommerne friekiendte ham. Af den Marius, saa ringeagtet i Arpinum, saa forhaanet i Rom, saa tilsidefat i sine Ansøgninger, fremkom den Marius, som betvang Afrika, førde Jugurtha for sin Triumfvogn, ødelagde Teutonernes og Cimbrenes Krigshære, som man endnu seer tvende Trofæer for i Væn, og læser om i Embedslisterne syv Gange at have været Konsul, som efter sin Landflygtighed havde den Lykke at blive valgt til Konsul, efterat være proskribert, at anstille Proskriptioner. Hvad kan tænkes ustadigere eller mere afvejlende, end dennes Skieb-

Skiebne, regner man ham iblandt de ulykkelige, vil man finde, han var den allerulykkeligste, iblandt de lykkelige, den allerlykkeligste.

15) K. Cæsar, hvis Dyder banede ham Veien til Himlen, blev i sin første Ungdom, da han, som privat Person reiste til Afrika, fangen af Søerøvere ved Den Pharmakusa, og maatte for 50 Talenter løskøbe sig. For saa liden en Sum vilde da Skiebne, at den største Mand i Verden skulde betalee paa et Rapereskib. Hvad Grund skulde da vi have til at klage over den, da den ikke engang sparer dem, som ere deelagtige i dens Guddom. Men Guden fra Himlen har hævnnet sig over den lidte Vold; thi han satte strax efter Raperne, fik dem fangne, og lod dem forsfæste.

16) Med stor Flid har jeg søgt at fremstille vore egne Exempler i denne Art, kortere kan jeg nu være i fremmede. Polemo, et ungt Menneſke i Athenen var saa ganske forfalden, at han ei alene satte sin Fornoielse, men endog sin Værelse i Udsættelse. Da han engang gaaer hjem fra et Drickelaug, ikke efter Solens Nedgang men Opgang, seer han Philosophen Zenokratis Dør aaben. Fortumlet af Svien, lugtende af Salver, med Krands om Hovedet, klædt i en tynd giennemſigtig Klædning, gaaer han ind i hans Skole, som var fuld af et stort Antal studerende,

ikke

ikke forholdet med den frække Indtrædelse, sætter han sig endog ned, for ved sin Fuldstaabs Raadhed at haane Mandens berømte Veltalenhed, og hans de sundeste Læreregler. Alle vise, som Diet var, Uvillie over denne Opsørsel; Xenokrates beholdt sin Mine usforandret, forlader den Materie, han afhandlede, og begynder at tale om Maadelighed og Afholdenhed. Ved Kyndigheden og Grundigheden i Taler tvinges Polemo til at komme til sig selv igjen; først river han Krandsen af Hovedet, lidt efter trækker han Armen under Kappen, tilsidst lader han h'e Svirebroderens overgivne Mine fare, og endelig forlader han al sin Lust til Udsvævelser, helbredet ved den heldigste Kuur af en Tale, er han af en berngtet Sværmer bleven en stor Philosoph. Hans Siel gjorde et Besøg til Easten, men blev ei boende hos den.

17) Med Ulyst kaster jeg Diet til Temistoklis Ungdom, enten jeg seer til hans Fader, som gjorde ham arveløs, eller til hans Moder, som af Sorg over hendes Sønns flammelige Opsørsel hængde sig selv, da han siden blev den berømteste af alle Græker, og var ligesom et Pant imellem Asien og Europa, enten paa Haab eller Fortvivlelse; thi dette havde han at takke for sin Nædning, hiint ventede ved ham at vinde Seiren.

18) Cimon blev i sin Barndom holdt for vanvittig. Denne vanvittiges Romando have Athenienferne erfaret meget fordeelagtig for sig i Krigen. Saaledes har han nødt dem til, at tildeemme sig selv Mangel paa Forstand, da de havde fundet troe dette om ham.

19) Alcibiades har Medgang, og Modgang ligesom deelt imellem sig. Htin gav ham høi Byrd, store Rigdomme, den skønneste Skabning, Yndest hos sine Medborgere, de høieste Vresposter, den besynderligste Indflydelse, det eneste aabne Hoved, den frygtigste Siel. Denne forfulgte ham med Fordømmelse, Landsforviisning, Formues Konfiskation, Fædrelandets Had, en voldsom Død. Hverken den eene eller den anden fulgte ham bestandig, men paa forskjellige Maader sammenknyttede, lignede de snart det stille, snart det oprørte Hav.

20) Polykrates Tyran paa Samos var med Rette navnkundig ved den meest misundelsesværdige Lykke. Thi alle hans Bestræbelser havde den heldigste Fremgang, hans Haab blev stedse kronet, hans Ønsker giorte og opfyldte; at ville og kunne var eet for ham. Kun engang mærkedes hans Ansigt for snart igjen at opklæres. Han fastede nemlig med frie Forsæt en Ting, han holdt meget af, i Havet, for ikke at være gandske ukendt med Livets Ubehageligheder; dog fik

Han den strax igien, da en Fisk, som havde svelget den, blev fanget. Men det var umuligt, at denne altid kunde seile med Medvind paa Skiebne's ustadige Hav. Drontes, Kong Darius's Stadtholder lader ham gribe og forsfæste paa den høie Top af Forbjergget Mykale. Her raadnede hans Legeme, her forløb Blodet hans Lemmer, her visnede den Haand, som Neptunus ved en Fisker havde sendt Ringen tilbage. Den Samos, som en Tid lang af ham havde været undertrykt med en haard Trældom, saae dette med frie og glade Dine.

21) Dionysius, som efter sin Fader havde arvet Herredømmet over Syrakusa, og næsten hele Sicilien, han Eier af de største Midler, Anfører over Armeer, Besatningsmand over Floden, Chef for Rykterier, er nedstyrtet saa dybt, at han af Mangel maatte undervise Børn i Korinth i de første Grunde. Og saaledes fra Regent Skolemester har han erindret de ældre, at de ei alt for meget skulde stoele paa Skiebne's.

22) Efter denne vil jeg tale om Kong Syfax, som erfoer lige Ubillighed af Skiebne's. Engang var Rom fra den eene Side ved Scipio, Karthago fra den anden ved Asdrubal kommen til hans Hæusguder, for at udbede sig hans Vensteb. Men han, som var stegen saa høit i Navnkundighed, at han næsten kunde af-

afgiøre, hvilket af de vældigste Folk, Seieren skulde tilhøre, er inden en kort Tid af Underansøreren Lælius ført i Lænker til Generalen Scipio, og for den Mand, han fra sin Throne stoltelig havde rakt Haanden, har han ydmyg maattet nedkaste sig. Snart, ja alt for snart kan dette Duffetoi, som kaldes menneskelig Lykke, falde og brækkes. Pludselig kommer det, uventet adspjittes det, paa intet Sted, for intet Menneske staaer det grundet paa en uroffelig Grundvold, men drives ved Skiebne's ustadige Vind hid og did; hvad den nyelig har løftet i Betret, forlader den i Hast, og nedstyrter ynkelig i Jammerens Afgrund. Derfor bør hverken det kaldes eller stattes for et Gode, som ved de bittere Onder, det tilføier, opvækker en dobbelt Længsel efter sig, og først hendyrker med sin Gunst, men siden overvalder med en større Dyrge af Ulykker.

S y v e n d e B o g.

Første Kapitel.

Lykke.

Paa den ustadige Lykke, har jeg anført mange Exemp-
ler, paa den stadige ere kun faa at fortælle. Hvoraf

man kan see, at den er gavmild i Modgangs, men karrig i Medgangs Uddelelse; dog naar den stundom byder sig selv at glemme sin nidske Ondskab, skienfer den ei alene mange og store, men endog varige Goder.

1) Lader os derfor see, igiennem hvor mange Grader af Belgierninger Lykken med en aldrig ophørende Godhed førde Q. Metellus fra hans første Dieblik til hans sidste Aandedræt til et lykfsaligt Livs Spidse. Den lod ham fødes i en Bye, som var Jordklodens Beherskerinde. Den gav ham Forældre af første Rang, de siældneste Gieleevner, og Legems Kræfter i Stand til at udholde Besværligheder. Den forenede ham med en Egtefælle, der blev bekiendt som kndst Kone og lykkelig Moder. Den skienkede ham Konsulatets Ære, Overansørers Magt, den meest glimrende Triumfs Purpur. Den lod ham paa een Tid see tre Sønner, som havde været Konsuler. Den ene af dem havde endog været Censor, triumfert, og fire Gange været Prator. Den lod ham bortgiøte tre Døttre, og tage deres Børn i sine Arme. Saa mange Fødseler, saa mange Bigger, saa mange vorne, saa mange giøtede Børn, saa stor en Overflod af Cresposter i Byen og i Feldten, og alle muelige Lyksøskninger, og under alt dette intet Liig, ingen Klage, ingen Aarsag til Bedrøvelse. See til Him-

len!

len! Knap finder du endog der saadan en Tilstand, da de største Digtere tillægge Gudernes Hjærter, Smerte og Kummer. Saadant et Liv fulgte en lignende Død; thi Metellus døde i sin høieste Alderdom en rolig sagte Død, under sine kiereste Vanter's Kysse og Omfarnelser, og blev baaren af sine Sønner og Svigerpersoner igiennem Byen, og lagt paa Baalet.

2) Denne Lykke var en stor Mands, følgende en ringes, men større ved Himlens Viesfald selv; thi da Gyges, stolt af at beherske Lydiens, det rigeste og stridbarste Rige, spurgde den sandisigende Apollo, om nogen dødelig var lykkeligere, svarer Guden fra Draklets dybe Hule: „Jeg giver Aglaus Soffidius Fortrinnet.“ Denne var en gammel meget fattig Arkader, som aldrig var gaaet uden for sin Ager's Grænder, forsynet med Frugterne af sit lille Stykke Jord. Tilforladelig har Apollo i sit grundvoise Svar, sigtet til hvad der var det sande, ei det indbildte Diemærke i et lykfsaligt Liv, hvorføre han svarer ham, som pralede stoltelig af sin glimrende Lykke, at han stættede Hytten, hvor Rolighed smilede, høiere end Slottet, som Uroe og Kummer formørkede, et Par Spader strækfrie Jord høiere end Lydiens fede angestfulde Marker, et a 10 Spand Stude, lærte at underholde, høiere end Armcer og Rytterier, som vare byrdesfulde ved de Summer de slugede, en liden Lade, som kunde

rumme Tierens Korn, af ingen ham misundt, høiere end Skatkamre udsatte for alles Rænker og Graadighed. Saaledes har Gyges, da han ønskede at faae Gudernes Medhold i sin forføngelige Indbildning, lært hvor den sande og sikre Lyksalighed var at finde.

Andet Kapitel.

Klogskab i Ord og Gierninger.

Nu vil jeg fremstille den Slags Lyksalighed, som ganske beroer paa Sindets Beskaffenhed, som ikke kan erlanges ved Bønner og Ønsker, men fremavles i de Hierner, hvor Visdom boer, og viser sig ved Klogskab i Ord og Gierninger.

1) Jeg har hørt: Appianus Klandius skal have havt det Mundheld: „Beskæftigelse er det romerske Folk tienligere end Hvile,“ ikke fordi han jo vidste, hvor sød Roelighed var, men fordi han havde iagttaget, at vægrige Riger ved Beskæftigelser bleve opfordrede til at bruge deres Virksomhed, men ved alt for megen Roe henflumrede til Lædighed. Og sandelig har Beskæftigelse, hvor meget end dette Navn kurrer i visse Øren, holdt vor Stads Sæder i rette Orden; Roelighed, hvor sødt dens Navn end klinger, har besmittet den med mange Lyder.

2) Sci-

2) Scipio Afrikanus sagde, „det var en Skam i Krigsfager at sige: Det havde jeg ikke tænkt,“ da han meende, hvad med Kaarden skulde afgjøres, først med modent og grundigt Overlæg burde drøstes. Overmaade fornuftigt tænkt; thi en Feiltagelse i Krigens Hede, er ofte usorbederlig. Den samme sagde, „at man aldrig burde levere Fienden et Slag, uden en gunstig Leilighed eller yderste Nødvendighed,“ ligesaa rigtigt; thi at slippe Leiligheden til at gjøre en Koup, er den største Affindighed, og at holde sig fra Træfning, naar man er nød til at slaes, bringer Feigheden gierne en uheldig Undergang. Om de som handle saaledes, kan man sige: den eene veed ei at benytte sig af sit Held, den anden ei at imodstaae sit Uheld.

3) Ligesaa kraftigt som Karpfindigt taledes ogsaa Q. Metellus i Senatet efter Karchagos Betingelse. „Jeg veed ikke, enten den Seier mest har gavnet eller skadet Staten;“ thi ligesom den gavnede den ved at skaffe Fred, saaledes skadte den, ved at rydde Hannibal af Veien; thi ved hans Overmarsch til Italien var det romerske Folks alt slumrende Tap- perhed opvaakt, og man kunde frygte, at det frit fra saa heftig en Rival vilde falde tilbage igien i sin forrige Slummer. Saaledes ansaae han det for lige Ulykker, at Huse opbrandtes, Marker ødelagdes,

Skatkamret udtømmes, og, at den gamle Styrfes Gener slappedes.

4) Hvor klogelig var ei denne Handling af Konsularen L. Simbria? da han af Lut. Pythia, en anseelig romersk Ridder blev kaldt til Dommer i en Spliid, denne havde med en, som nægtede, han var en brav Mand, har han aldrig ved sin Kiendelse villet afgjøre Sagen, for ei, om han dømde ham imod, at stille en anseet Mand ved sit gode Rygte, eller bekræfte, at han var en brav Mand, da hertil udfordres saa mange roesværdige Egenskaber.

5) Denne Klogskab viiste sig paa Torvet, sølgende i Krigen. Da Konsul Papir. Kursor laae for Staden Aquilena, og havde i Sinde at levere en Trefning, har Spaaemanden, Hjønt de hellige Kyllinger ei vilde æde, falskeligen forkyndt et lykkeligt Tegn. Underretter om Bedrageriet, troer han dog, at han og Armeen havde faaet et godt Tegn og begynder Slaget. Men først erklærer han offentlig Spaaemanden for en Løgner, at Guderne, hvis de vare vrede, kunde have en, ved hvis Død de kunde forsones. Enten det nu skeedte af en Hændelse, eller ved en Gudsbestyrrelse, træffer det første Spyd fra Fienden Spaaemanden i Hjertet, og sælber ham død til Jorden. Saa snart Konsulen erfarer dette, angriber han med fast Mod Fienden og indtager Aquilona.

Saa

Saa hurtigen indsaae han, hvorledes Fornærmelsen mod Generalen burde straffes, hvorledes Forbrydelsen imod Religionen kunde affones, hvorledes Seieren kunde erhjeldes. Han vilste sig som en retsferdig Mand, en Konsul af Religion, en Feldtierre med Mod i Brystet, da han ved en rask Beslutning fandt Leilighed til at overvinde Frygten, straffe den skyldige, og aabne Haabet Udsigter.

6) Nu vil jeg gaae over til Senatets Handlinger. Da det imod Hannibal sendte Konsulerne Kl. Nero og Liv. Salinator, og saae, at disse Mænd vare ligesaa dødelige Fiender, som de vare hverandre lige i store Egenskaber, har det med stor Møie forliget dem, at de ei formedelst deres private Venighed skulde være uheldige i Statens Erinde; thi dersom der ingen god Forstaaelse er imellem dem, som dele Magten, opkommer der større Lyst hos dem, til at lægge hinandens Foretagender Hindringer i Veien, end til selv at udrette noget, ja er der ydermere et usorsonligt Fiendskab imellem dem, da er den ene den andens farligere Fiende, end nogen af Modpartiets Leier. Da disse tvende Mænd af Folktribunen Kn. Vabius bleve anklagede for Folket, fordi de havde været alle for strænge i deres Censorembede, har Senatet ved et Dekret frietaget dem, for at forsvare sig, da det

vilde et Embede, som burde fordre, ei aflegge Regnskab, skulde være angerløs.

Lige Klogskab viste Senatet, da det lod Folke-tribunen Tib. Gracchus dræbe, fordi han havde vovet at giøre et Forslag om Jorddeling. Fortreffeligt besluttede det samme Senat, at et Stykke Jord efter dennes Forslag skulde ved Triumvirerne uddeles til Folket, Mand for Mand. Saaledes har det paa en Tid ryddet baade Stifteren og Aarsagen til det heftigste Oprør af Veien.

Hvor klogeligen opførte de sig ei imod Kong Mæsinissa? da han altid villig og troe havde hiulpen dem imod Karthaginierne, og de saae, han havde stor Attraae til at udvide sit Rige, har Senatet ladet offentlig dekretere, at Masinissa var frie og uafhængig af det romerske Folks Regiering. Ved denne Handling beholdt det ei alene en Mandes Venskab, det var saa forbundet, men bortjog og fra sig de vilde stridlystne Mauritaner, Numider, og de andre Folk i samme Strækning, som aldrig holdt Freden, aldrig kunde være roelige.

Jeg vilde blive for vidtløstig, om jeg skulde fortælle alle mit Fædrelands Exempler, da vor Regiering ikke saameget ved Legems Styrke som ved Siels Fyrighed har faaet sin Tilvert og Sikkerhed; derfor vil jeg for største Delen overlade Romernes

Klog-

Klogskab til den tause Beundring, og give Plads for fremmede Exempler i denne Art.

7) Sokrates, der var ligesom et Orakel for menneskelig Visedom, meende, man ei burde bede de udødelige Guder om andet, end at de vilde give os, hvad godt er; fordi de alene vidste, hvad enhver var tjenligt, men vi ønskede ofte det, som var bedre ikke at faae. Thi dødeliges Siel, som tykkeste Mørke omgiver, for hvor mange Blendværker opsender du taabelige Bønner! Du ønsker Rigdom, som var manges Undergang. Du higer efter Vredposter, som styrtede mange i Elendigheds Afgrund. Du lægger Planer til at bestige en Throne, fra hvilken mange saa uheldigen ere nedstyrtede. Du attraaer et glimrende Partie, men, skjønt dette stundom sætter i Anseelse, har det dog ofte ødelagt Familier i Grunden. Afslaa da, Daare! at efterhige som største Lykke, hvad der kan blive Aarsag til din Ulykke, og overlad dig ganske til Gudernes Godebefindende; thi de, som det intet koster at gjøre vel, kan og vælge de mest passende Goder.

Den samme sagde, „at de gik den eeneste og korteste Vej til Vren, som bestrebde sig for virkelig at være det, de syntes at være,“ ved hvilket Udtryk han erindrede Menneskene, at de heller skulde tragte efter Dyden, end efter dens Skygge.

Den

Den samme gav et ungt Menneske, som spurgde ham, enten han skulde giøre sig eller ei, dette Svar: „Hvilket du gjør, vil du fortryde.“ Paa den eene Side møder dig dette, at leve et censemt Liv, at mangle Børn, at see din Stamme i dig, at undergaae, og en fremmed at blive din Arving. Paa den anden Side møder dig uafbrudte Bekomringer, Klager paa Klager, Bebreidelse for Medgiøten, Svigermoderens Snakksomhed, en som vil forføre din Hustru, dine Børns uviste Skiebne i Verden.“ Han lod den unge imellem tvende Ting, som medføre en Række af Kummer, ikke vælge, som imellem Behageligheder.

Da Athenienserne henrykte af en ugudelig Afsindighed havde sældt Døds Dom over denne Mand, tager han med fælt Mod og usforstyrret Mine Givtbægeret af Bodelens Haand, og, da han alt havde sat det for Munden, vender han sig til sin Kone, som under Graad og Jammerfryd raabde: „han omkom uskyldig!“ og siger til hende: „mener du da, det var bedre, jeg døde skyldig?“ Hvilken umaalelig Bittedom, som i Livets allerfjæreste Øieblik ikke engang kunde glemme sig selv.

8) Hvor viselig var ikke Solon af den Mening, at ingen, imedens han levede, burde kaldes lykkelig, fordi vi indtil vor sidste Dag ere underkastede Skiebnes Ustædighed. Baaler, som hindrer Ulykkernes
videre

videre Anfald, er det da, som gjør Benævnelsen af menneskelig Lykke fuldkommen.

Da denne engang saae en af sine Venner meget bedrøvet, førde han ham op paa et høit Sted, og bad ham kaste sine Bine rundt omkring henover de omkringliggende Bygninger. Da han saae, han havde gjort dette, siger han: „Forestil dig nu, hvor megen Rummer der hidtil har været, endnu findes, og i de kommende Aarhundrede vil boe under disse Tage, og besøg ei længer de dødeliges Uheld, som om det var kun dig alene, det ramde. Ved denne Trøstegrund viste han, at han ansaae Byer som nogle yttelige Hospitalet for den menneskelige Elendighed.

Den samme sagde: „at hvis alle Mennesker kunde bringe deres Ulykker sammen paa eet Sted, vilde man see, at de heller vilde tage deres egne Hiem med igien, end tage sin Deel af den almindelige Dynge“ hvoraf han sluttede, at man ei burde ansee de Plager, Skiebnen paalagde os, for at vare af en besynderlig og utaalelig Bitterhed.

9) Da Priene, Bias Fødested var indtaget af Fiender, og alle, som Krigens Grumhed kun lod slippe, flygtede belæssede med deres kostbareste Sager, spørger en ham, hvi han slet intet tog med sig af sit. „Jeg har alt mit med mig“ sagde han, thi han bar sin Rigdom i Hovedet og Hjertet, ikke paa Skuldrene.

en Skat, man ei kan see med Dinene, men vurdere med Forstanden. Den har sin Voelig i Sindet, kan ikke rokke hverken af Guder eller Menneſker. Den bliver hos de Blivende, den forlader ei de Flygtende.

10) Kort men kiernefuldt er dette Platos Tankeſprog, „at Jordkloden da ſørſt vil blive lykkelige naar de Viife begynde at vorde Konger, eller Kongerne at vorde viife.

11) Forſtand viife og den Konge, ſom man fortæller om, at han, da de leverede ham Diademet, førend han ſatte det paa Hovedet, længe betragtede det, og ſagde: „O du mere anſeete end lykkelige Vaand. Den ſom ret vidſte med hvor megen Kummer, Fare og Elendighed du er forbunden, ſkulde ikke tage dig op paa en Vel.“

12) Hvor megen Noes fortiener ikke det Svar Xenokrates gav i et Laug af Dagtalere, hvor han længe havde været en taus Tilhører, da en ſpurgde ham „hvi han alene ſaaledes kunde tie?“ „Fordi, ſagde han, det ſtundom har angret mig at have talet, men aldrig at have tiet.“

13) Kriſtoſanes har givet en Læreregel, ſom og rober ſtor Dybsindighed. I et af ſine Stykker indſerer han Perikles, ſom var ſtaaet op fra de Døde at raade Athen „de ei ſkulde opføde en Love i Byen, men var den opfødt, ſkulde de ſøie den.“ Herved

erin

erindrer han dem om, at holde de unge Herrer af høi Byrd og hidfig Karakter i Tøilen, at de ei selv skulde nødes til at hindre dem fra at faae Genvælden, naar de først ved overdreven Gunst og Eftergivenhed havde næret deres Overmod; thi det er daarligt og unyttigt at svække de Kræfter, man selv har fremnæret.

14) Beundringsværdigt svarede og Thales, da en spurgde ham „om Menneskenes Gierninger vare Guderne ubekiendte?“ „Nei, sagde han, ikke engang deres Tanker.“ Altsaa bør vi ønske ei alene at have reene Hænder, men endog reene Sieler, naar vi troe, at en Gud i Himlen er Vidne til vore skjulteste Tanker.

15) Følgende var ei mindre fornuftigt. En Mand, som havde en eneste Datter, til hvilken tvende Friere havde meldt sig, en fattig Mand, som havde det beste Rygte, og en rig, som ikke havde det, spørger Themistokles, hvilken af disse han skulde vælge. „Jeg, svarer denne, vilde heller tage en Mand uden Penge, end Penge uden en Mand.“ Ved hvilket Svar han erindrede Faabens heller at udvalgte en Svigersøn for hans egen, end for hans Rigdommes Skyld.

16) Bisfald fortjener og det Brev, hvori Philippus irettesætter Alexander, fordi han ved Gaver
havde

havde søgt at vinde nogle Macedoners Venfkab. „Paa hvad Grund kan du have det tomme Haab, at de ſkulde blive dig troe, ſom du med Penge vil tvinge til at elſke dig? Dette erlanges alene ved Kierlighed.“ Men Philippus ſelv havde dog ſnarere kiøbt end overvunden den ſtorſte Deel af Grækenland.

17) Da Ariſtoteles ſendte Kalliſthenes en af ſine Tilhørere til Alexander, giver han ham det Raad, enten at tale meget ſieldent med Kongen, eller ſmigre ſaa meget mueligt, at han enten kunde ved ſin Tausched undgaae hans Brede, eller ved ſin Tale erhverve ſig hans Naade. Men dette Raad forkaſter han. Han bebrejder Alexander, at han lod Macedoner helſe ſig paa perſiſk, han ſøger at føre Kongen imod ſin Villie tilbage til Forfædrenes Sæder, men ſtraffet herfor med en voldsom Død, har han for ſildig angret, at have foragtet det nyttige Raad.

Den ſamme Ariſtoteles ſagde, „at man i ingen Henſeende burde tale om ſig ſelv, fordi det røbede Forſængelighed at roſe, Dumbhed at laſte ſig ſelv.“ Han gav os og den nyttige Læreregel; at vi ſkulde betragte Vellyfterne i deres Vortgang. Ved at viſe dem ſaaledes, har han ſvækket deres Magt; thi matte og fulde af Anger, foreſtillede han os dem, at vi med deſto mindre Tilbøielighed ſkulde trage derefter.

18) Et lidet fornuftigt svarede Anaxagoras en, som spurgde ham, hvem der var lykkelig? „Ingen af dem, du troer, men du vil finde ham i deres Tal, du anseer for ulykkelige; ei skal han være overmaade riig, ei høit paa Grens Trappe, men enten dyrke et lidet Stykke Jord, eller være en jævn, flittig Videnskabsmænd, uden at ville gjøre Opsigt, lykkeligere i sin stille Tensomhed, end andre i Sværmen.

19) Viseligen talede ogsaa Demades. Da Athenienserne ikke vilde tilkiende Alexander guddommeligt Være, siger han: „See kun, at I ei, i det I bevogte Himlen, skulde miste Jorden.“

20) Hvor vittigt sammenlignede ikke Anakarsis Lovene med Spindelvæv; thi ligesom disse holde de svagere, og lade de stærkere Dyr gaae igiennem, saaledes see vi hine binde de ringe og fattige, men lade de mægtige fare.

21) Intet kan tænkes visere end en Handling af Agesilaus. Da han opdagede en Nat en Sammenrottelse imod Lacedæmonernes Stat, afskaffer han strax Lykurgus's Love, som forbyde at straffe nogen uden ordentlig Procedur. Derpaa lader han de Skyldige gribe og henrette, og sætter saa usfortøvet Lovene ind igjen. Saaledes tagtrog han tvende Ting, nemlig, at en Straf, som var til Statens Vel, ikke skulde være imod Lovene, eller forhindres ved dem.

Saaledes have de, for evig at gielde, et Dieblif ikke været.

22) Røber ei et af Hannos Raad endnu større Klogskab? Da Mago indberettede Senatet i Karchago Udsaldet af Slaget ved Kannæ, og til Beviis paa saa stor en Seier nedslagde for dets Fødder en Samling af Guldringe, som vare tagne fra vore faldne Landsmænd, og som kunde fylde 3 Skiepper, spørger Hanno strax om nogen af de allierede efter saa stort et Nederlag var falden fra Romerne, da han hører at ingen var gaaet over til Hannibal, raader han strax at sende Gesandter til Rom, for at handle om Fred. Dersom hans Raad havde bleven fulgt, skulde Karchago hverken vare bleven overvundet i den anden puniske Krig, eller ødelagt i den tredie.

23) Samniterne leed ogsaa ikke en liden Straf for en lige Feil, som de begik i at forkaste et godt Raad, de fik af Serennius Pontius. Denne den mest anseete og klogeste Mand iblandt dem, spørges til Raads af Krigshæren, og dens Anfører, sin egen Søn, om hvad der skulde gøres ved de romerske Legioner, som ved det snevre Pas Furka Claudia vare indspærrede. „Man burde, sagde han, lade dem udstadte fare.“ Følgende Dag spørges han om det samme. „Man burde nedsable dem, var Svaret, at man enten ved saa stor en Velgierning kunde fiske

Fien.

Fiendens Venfkap, eller ved det største Tab fvaakke hans Kræfter. " Men Seierherrernes ubesindige Fremfusenhed forkastede begge disse nyttige Raad, lod dem gaae under Naget, og ophidsede dem derved til sin egen Undergang.

24) Til de mange og store Exempler paa Klogskab vil jeg endnu lægge et lidet. Naar Kretenserne vil ønske det allerværste over deres største Fiender, saa ønske de, at de maae finde Fornoielse i en ond Bane. Ved dette maadelige Ønske tilfredsstille de just deres Havgierighed paa det kraftigste; thi at ønske noget skadeligt, og det bestandigt, er en Tilbøielighed, som skiant smigrende, dog fører til vis Undergang.

Tredie Kapitel.

List i Ord og Gierninger.

Der ere Ord og Gierninger af et andet Slags, som ved den nærmeste Afvigelse fra Klogskab fortjene Navn af List. Dersom den ikke bruger bedrageriske Kunster, naaer den ei sin Hensigt. Noes søger den mere af krogede end af lige Veie.

1) Under Cæsar's Julius's Regiering har en Mand i Sabinien havt en Koe, som fødte en Kalv af

usædvanlig Størrelse og Smukhed. Draklernes troværdigste Fortolkere sagde, at de u dødelige Guder derfor havde ladet denne komme for Lyset, at hans Fædreland, som ofrede den til Diana paa Aventinbjerg, skulde faae Regjeringen over hele Jordkloden. Fornøiet herover driver Tieren den usfortøvet til Rom, og fremstiller den for Dianas Alter paa Aventinbjerg, for ved sit Offer at skaffe Sabinerne Herredømmet over Mennekeslægten. Præsten ved Templet herom underrettet paalægger den fremmede som en Religions-Pligt, førend han slagtede Offret, at tæe sig i nærmeste Flod. Tæmedens denne gaaer til Tiber, offerer Præsten selv Kalven, og gjør, ved at stiele et Offer af Patriotisme, vor Bøe til saa mange Stæders, saa mange Nationers Herskerinde.

2) For saadan Snildhed fortiener Junius Brutus udmærket Noes. Da han saae, hvorledes hans Morbroder Kong Tarquinius undertrykte den oppvørende Adel, og havde iblandt andre dræbt hans egen Broder, fordi han havde et fyrigt og oppvakt Hoved, lader han, som han havde Skade paa Forstanden, og skjuler under denne List sine store Egen-skaber. En gang ledsager han Tarquinius's Sønner til Delfi, hvor Gaderen sender dem med Offere og Gaver til Apollo Pothius. Han bringer Guden sin Gave i Guld, stunk i en udhullet Stav, bange for det, vilde have

have skadelige Følger offentlig at vise Gudens sin Fæder frygt og Taknemmelighed. Derpaa da Prindserne havde forrettet deres Faders Errende, spørge de Apollo „hvo af dem skulde faae Regjeringen i Rom?“ Han svarer: „den som først kyssede sin Moder.“ Brutus lod sig falde, som af en Hændelse, og kyssede Jorden, holdende den for alles fælles Moder. Dette listige Jordkys skaffede Byen Frihed, Brutus det første Eted iblandt vore Dyrighedepersoner i Karbagerne.

3) Scipio den ældre har og engang taget sin Tilflugt til Vist. Da han reiste fra Sicilien til Afrika, vilde han i en Hast af de kækkeste romerske Godsfolk have et Korps af 300 Ryttere, men da han af Mangel paa Tid ikke saa snart kunde faae dem equiperede, har han ved et snildt Indfald naaet sit Ønske. Han befaler 300 af de unge Adelsmænd, som fulgte ham, og vare af Siciliens fornemste og rigeste Huse, men uvante til Krigen, usfortovet at holde deres skionne Vaaben, deres udsøgte Heste i Veredskab, som vilde han strax føre dem lige imod Karthago. Da de vel hastig, men dog bekymrede for en Krig, som var saafarlig og langt borte, havde adlydt Ordren, lader Scipio dem hvide, at han eftergav dem Toget, naar de vilde overlade hans Soldater deres Vaaben og Heste. Den ukrigeriske og frygtsomme Ungdom imodtog med Glæde Tilbudet, og overlod gierne vores Folt sin Rust.

ning. Saaledes magede Anførerens Snildhed, at Ordeen, som i Førstningen forekom dem haard, blev siden, da de frietoges fra Frygt for Toget, anseet for den største Velgjerning.

4) Følgende maae og anføres. Q. Fabius Labeo sendes af Senatet for at afgjøre en Grændsestrid imellem Stæderne Nola og Neapolis. Saa snart han kommer til Stedet, raader han begge Partier hver for sig, at de skulde indskrænke deres Begierlighed, og heller give lidet efter af det omtvistede, end søge at udvide sig. Da begge, bevægede ved Mandens Anseelse, gjorde dette, bliver et Stykke Jord tilbage i Midten. Derpaa fastsætter han Grændserne, der hvor de selv havde bestemt, det som var blevet tilovers, tildømmer han det romerske Folk. Skiont Nolanerne og Neapolitanerne vare bedragne, kunde de dog ikke klage, da Kiendelsen efter deres egen Bestemmelse var skeet, og vor Stad har ved dette Kiendige Kneeb faaet en nye Indkomst.

Man fortæller om den samme, at han, da Kong Antiofus var overvunden, og han efter Fredsvilkårene skulde have Halvdelen af hans Skibe, lod oversiere dem alle i Midten, for at stille ham ved sin hele Flaade.

5) M. Antonius maae man ikke bebreide, at han sagde: „han havde ikke skriftlig forfattet nogen af sine

sine Taler, og det af den Marsag, at dersom noget i en Sag passeret kunde være en Mand, han siden forsvarede, til Skade, han da kunde forsikre ikke at have sagt det." Til denne neppe anstændige Handlemaade har han dog havt en taalelig Grund, thi for at redde Anklagede, som stode Fare for at miste Vre, Liv og Gods, var han ikke alene bereed til at bruge sin Veltalenhed, men ogsaa til at handle imod Undseelse.

6) Sertorius, som Naturen havde været lige saa moderlig rund i at skænke Gielevner, som Legemestyrke bliver ved Proskriptionen under Syllatvungen til at blive Anfører for Lusitanerne. Da han ved ingen Forestillinger kunde overtale dem til at lade fare, at levere Romernes samlede Hær et Slag, har han ved et Kunstgreb faaet dem til at følge sit Raad. Han lader fremføre to Heste, den ene meget stærk, den anden meget svag, derpaa befaler han en gammel udlevet Mand at ruske Rumpen af den stærke Hest lidt efter lidt, og en ung bekiendt stærk Karl at ruske hele Rumpen af den svage Hest paa engang. Ordren blev efterkommet. Men imedens den Unges eenesfulde Arm trætter sig med et forgieves Arbeide, har den gamles kraseløse Haand udført Befalingen. Da siger han til Barbarernes Forsamling, som ønskede at vide, hvortil dette sigtede. Den romerske Armee ligner Hesterumpen; angriber man

den i sine Dele, kan man undertrykke den, men søger man paa engang at betvinge den hele, vil man snarere tabe end vinde. Saaledes har det barbariske Folk, som var haardnakket, vanskeligt at styre, fremfusende til sin egen Undergang, med Vinene indseet Nyttens af det Raad, for hvilket det ei vilde aabne Ørene.

7) Sab. Maximus, som, ved ikke at stride, vandt Seier, havde i sin Leir ved Infanteriet en meget tapper Nolaner, som han havde mistænkt for, ei at være Romerne troe, og ved Kavalleriet en kæk Lukaner, som var gandske forgabet i en Skisge. Da han nu heller vilde nytte, end straffe disse tvende brugbare Folk, skjuler han sin Mistanke til den eene, og afviger fra den sædvanlige Krigstugt imod den anden, den første roeser han offentlig, tillegger ham al Slags Hader, og nøder ham derved at henvende sin Hængivenhed fra Poenerne til Romer, den anden tillader han hemmeligen at fiske Pigen, hvorved han gjør ham til en af vore fermeste Krigere.

8) Jeg vil nu tale om dem, som ved List have reddet sig selv. Edilen M. Volusius blev proskribeert. Han forklæder sig som en af Isis omløbende Præster, og tigger sig frem paa de offentlige Veie, da ingen, som mødte ham, var i Stand at kende ham under denne Forklædning. Sikker ved dette

Indfald kommer han til Brutus's Leir. Hvad kan tænkes ynkligere end en saadan Nødvendighed, som tvang en romersk Dyrigheds Person til at bortkaste sin Fædersdragt, vangsire sig med en fremmed Religions Prydelser, og saaledes gaae igiennem Byen? Men alle de, som have lidt saadant, have gjort det af Kierlighed til Livet, og de, som have nødt dem dertil, af Lyst til at rydde andre af Veien.

9) En hæderligere Hjælp var det Sent. Sat. Metulio greb til i lige Tilfælde. Da han hørde Triumvirerne havde sat hans Navn iblandt de proskriberte, tager han strax sin Prætordragt paa, lader nogle gaae for sig, flødte som Liktorer, Opvartere og offentlige Tjenere, han tager Vogne, bestiller Herberg, byder dem som mødte ham, give Plads, og ved saa dristig at tiltage sig Brugen af sit Embede, indhyller han Fiendens Dine ved høi lys Dag i det tykteste Mørke. Saa snart han kom til Puteoli, tager han som i Statens Vrinde med største Frihed Skibe, og kommer lykkelig til Sicilien, da det sikreste Tilflugtsted for proskriberte.

10) Et Exempel af ringere Værd maae jeg endnu anføre, inden jeg gaaer over til Udlandingerne. En Mand havde en Søn, han elskede overmaade, som var optandt af en utilladelig og farlig Tilbøielighed, ønskende at helbrede ham for hans rasende Liden-

flab, indskyder Faberkierligheden ham et Løst, men overmaade nyttigt Raad. Han beder ham nemlig hver Gang han vilde gaae til den, han var forelsket udi, da først at styre sine Lyster paa en tilladelig Maade. Det unge Menneske søier Faberen i sin Begiering, og naar saaledes den ulykkelige Tilbøielighed paa en tilladelig Maade var tilfredsstillet, bragde han en mindre hidsig Drift med sig til det utilladelige, som lidt efter lidt ophørde.

11) Alexander Macedonernes Konge bliver en gang ved et Orakel besejlet, at dræbe den, som først mødte ham uden for Porten. Det blev en Eseldriver. Strax lader han ham føre til Døden, da denne spørger hvorfor han saa uskyldig skulde miste Livet, beraaber Kongen sig paa Oraklet for at undskylde sin Handling. „Ja er det saa, siger Eseldriveren, da har Oraklet, Konge! bestemt en anden til Døden; thi Eslet jeg drev, mødte Dig, før jeg. Alexander, fornøiet saavel over hans snilde Svar, som ved at være overtydet om sin Bildfarelse, griber Leiligheden til at forsones Guddommen med et ringere Offer. Her vilste sig Fromhed forenet med Snildhed, hvorpaa man og hos en anden Konges Staldkarl har et stort Exempel

12) da Magernes fiendige Overredomme var fuldkastet af Darius og sex andre ligesaa anseelige Mænd,

Mænd, have de indgaaet en Forening, at møde ved Solens Opgang til Hest paa et vist Sted, og den, hvis Hest da først vrinskede, skulde være Konge. Men da de andre Medbeilere til denne store Belønning, ventede paa Lykkens Gunst, har han aleene ved sin Stalkarl Ebaris's Snildhed naaet sit Ønske. Denne stryger en Hoppe under Bugen, og da de kom paa Stedet, holder han Hesten Haanden for Næsen. Op-
hidset ved denne Lugt, giver den sig til at vrinske førend de andre. Saasnart dette høres, have de sex andre Kandidater til Kongemagten, strax steget fra Hestene, efter Persernes Skik kastet sig paa Jorden, og helsket Darius, som Konge. Saa ringe en List har givet Udgang til den største Throne.

13) Bias, hvis Viisdom har været af mere Varig-
hed iblandt Menneskene, end hans Fødested Priene; thi af dette, der saa godt som er undergaaet, ere kun Sporene tilbage, men hiin blomstrer endnu i ufor-
glemmeligt Minde. Denne Bias sagde: „at Men-
neskene, i at omgaaes Venner, burde opføre sig saale-
des, som de kunde formode det stærkeste Ven-
skab forandret til det bitreste Fiendskab.“ Ved første Die-
kast synes vel denne Regel at røbe Lumskhed, og stride
imod den Oprigtighed, som er Sielen i Ven-
skabet, men dersom man overveier den nøiere, vil man finde
den af overmaade stor Nytte.

14) Byen Lampsakum havde en Mand's Snildhed at takke for sin Frelse. Da Alexander fast havde besluttet at nedrive den, seer han sin gamle Lærer Anaximenes at komme ud til sig. Da han ei tvivlede paa, at denne jo vilde sætte sine Bønner imod hans Brede, gjør han en Ed paa, ei at vilde gjøre hvad han begjærede. Derpaa siger Anaximenes „Seg beder, at du vil ødelægge Lampsakum“. Dette hurtige snilde Tadsfald redder den gamle berømte By fra den bestemte Undergang.

15) Demosthenes har ved sin Snildhed paa en forunderlig Maade reddet en Pige, som af tvende Reisende havde faaet en Sum Penge i Forvaring paa det Vilkaar, at hun ei maatte udlevere dem, uden til begge paa engang. Efter nogen Tids Forløb kommer den eene tilbage i slidne og forrevne Klæder, som om hans Kammerad var død, bilder Pigen dette ind, og faaer hende til at flye sig alle Pengene. Noget derefter kommer den anden, og fordrer ligeledes det betroede. Den ulykkelige Pige kommer i største Forlegenhed; ikke kunde hun betale; hun tænkte alt paa at stille sig ved Livet. Men just i rette Tid bliver Demosthenes hendes Forsvarer. Saasnart han træder frem for Retten, siger han „Pigen er villig at udlevere det betroede men hun kan ei gjøre det, uden du bringer din Kammerad med; thi, som du selv paaftaer, var dette jo

Bil.

Vilkaaret, at Pengene ikke maatte udbetales til den ene, uden den anden var nærværende".

16) Følgende Handling røber ei heller liden Snildh: d. En Mand i Athenen, som var forhadet af hele Folket, og stod færdig at forsvare sig i en Livs og Døds Sag, giver sig pludselig til at søge den højeste Dødspest, ikke fordi han ventede at faae den, men at Folket kunde have en Gienstand at udøse deres første Vrede paa, som altid pleier at være den hæftigste. Hensigten af dette snilde Anslag blev ogsaa opnaaet. Paa Valgdagen bliver han udhujet og udpeget af hele Forsamlingen, ikke at tale om, han gik Glip af Embedet, men kort efter erføer han i Livet sagen den mildeste Dom af det samme Folk. Havde han ladet sin Sag komme for, da de tørstede efter Hævn, vilde Forbittrelsen imod ham tilstoppet deres Dren for alt, hvad han kunde sige til sin Undskyldning.

17) Ligesaasnildt var følgende. Da Hannibal den ældre i et Sæslag var overvunden af Konsulen Quilius, og frygtede at blive straffet fordi han havde tilsat Kleden, afvender han Fortrydelsen imod sig ved en forunderlig List. Thi førend der fra det ulykkelige Slag kunde komme Bud om Nederlaget hjem, sender han til Karthago en af sine Venner, som han hemmelig havde givet sine Forholderegler. Saa snart denne

denne træder ind paa Raadhuset, siger han: „Romer-
nes Admiral kommer ansættende med en stor Flaade
imod Hannibal; hvorfor han lader spørge, om han
skal slaaes med ham?“ Hele Senalet raaber: „Her-
paa er ingen Tvivl!“ „Han har slaget, svarer Ge-
sanden, og er overvunden.“ Saaledes betog han
dem Leilighed til at fordømme et Foretagende, de selv
havde beordret.

18) Da Hannibal den yngre kiendte og
brændte i hele Italien, har han alene sparet de Jorder,
som tilhørte Fabius Maximus, for at opvække Mis-
tanke imod denne, som han af Egennytte forhalede
Krigen, da han, hvilket var saa gavnligt, ved at
undvige Slag, betog Hannibals Vaaben deres usver-
vindelige Styrke. Ved at give saa stor en Fortie-
neste saa lumskt et Anstrog, havde han naaet sin Hen-
sigt, hvis Romerne ei bedre havde kiendt Fabius's
Patriotisme, og Hannibals Snedighed.

19) Tuskulumo Borgere have og ved et
snildt Paasund afværgt deres Byes Ødelæggelse; thi
da de ved idelige Oprør havde fortient at Romerne
skulde lade deres Bye i Grund nedrive, og Furius
Kamillus blev sendt med en stor Armee, for at ud-
føre dette, ere de alle i Toga (Fredsklæder) gaaet ham
i Møde, have leveret ham rigelig Proviant, og beviist
ham alle de Høfligheder, man viser Venner. De
have

have endog tilladt ham bevæbnet at drage inden Murene, uden at forandre deres Opførsel eller deres Dragt. Ved hvilken roelige Standhaftighed de ei alene have baret sig Veien til vort Venſkab, men endog til den Vorgerret, de ſaa længe havde ønsket. Sandelig en ſnild Troeskylbighed, da de holdt det for bedre at ſtiule Frygten under Høflighed end under Vaaben.

20) Afſkyeligt var Tullius's Volſkernes Anførers Paafund. Han brændte af den ſtørſte Lyſt til at paaføre Romerne Krig, men da han mærkede, at hans Folk ved nogle uheldige Slag havde tabt Modet, har han paa en liſtig Maade ſaaet dem til det han vilde.

Da en ſtor Mængde Volſker var kommen til Rom for at ſee de offentlige Skueſpil, ſiger han til Konſulerne, han frygtede meget for, at hans Folk pludſeligt ſkulde begynde paa noget fiendeligt, han raader dem, at være paapaffende, og derpaa forlader han ſelv ſtrar Byen. Konſulerne indberette dette til Senetet, ſom uden al Grund til Miſtanke, dog kommer i Bevægelse ved Tullius Raad, og befaler Volſkerne inden det blev Nat, at forlade Byen. Opſiddende ved denne Tort, kunde de let overtales til at gjøre Opſtand. Saaledes har den ſnedige Anførers Lagn ſtiult under Venſkabs Maſke forledet paa engang

tven

tvende Nationer. Rømerne, til at fornærme ustyldige, Vølferne til uden Marsag at forbitres.

Fjerde Kapitel.

Krigspuds.

Fortreffelig og frie for Dadel er derimod det Slags Enildhed, hvoraf de Handlinger reise sig, man i Almindelighed kalder Krigspuds.

1) Da Tullus Hostilius med sin hele Krigsmagt angreb Fidena en Stad, som ved sine idelige Angreb ei tillod vort Rige i sin Opkomst at slaae sig til Roelighed, men styrket ved Seire over Naboeftolkene udstrakte sit Haab videre, har Metius Cuffertius, Albanernes Anfører under Slaget selv viist, hvor megen Grund man altid havde havt til at have Tvivl om hans Troeskab, som allerede var mistænkt. Thi han forlader den ene Fløi af den romerske Armee, hvor han skulde stæde, og posterer sig paa en Høi i Nærheden, som en Tilskuer i Stedet for en Medhielper i Slaget, for enten at mishandle de overvundne, eller angribe de udmattede seirende Rømere. Upaatvivlelig vilde denne Omstændighed svækket Modet hos vore Soldater, naar de paa en Tid baade saae Fienden at stride og Hielpetropperne at vige. Dette har Tullus fore-

kom-

kommet; thi han rider hurtig omkring den hele stridende Hær, sigende: „at Metius efter hans Befaling havde trukken sig tilbage, og vilde, saasaa han gav Signal, anfælde Fidenaterne bag fra.“ Dette kloge Kunstgreb af Hærføreren, har forandret Frygten til Mod, og opfyldte hans Krigeres Hjertes med Fyrighed i Stedet for Angesten.

2) For ei strax at forlade vore Konger, maae jeg anføre nok et Exempel. Sept. Tatquinius, en Søn af Kong Tarquinius, forbitret over, at hans Fader med al sin Magt ei kunde erobre Staden Gabii, optænker en Plan, som skulde udrette meer end Vaabenene, hvorved han vilde overrumple Byen og lægge den under Romernes Rige. Usformodentlig begiver han sig til Gabinerne, ligesom han flygtede for sin Faders Mishandling, af hvilken han fremviste Spor, da han frivillig havde ladet sig pringle, for at kunne dette. Ved listig Smiger tilsniger han sig lidt efter lidt enhverens Venkab, og bringer det saa vidt, at han hos alle faaer den største Indflydelse. Derpaa sender han en af sine fortroelige til sin Fader, for at lade ham vide, at han nu havde alt i sine Hænder, og spørge, hvad han nu videre havde at gjøre? Den gamle var ligesaa trædse, som den unge var snild. Fornøiet over Fremgangen, men mistroende Budets Ærlighed, svarer han intet, men fører ham ud i

Haven, hvor han med sin Stof flaaer Hovederne af de største og højeste Valdmuer. Saa snart Prindsen faaer Efterretning om denne sin Faders Taushed og Handling, indseer han strax Grunden hertil, og begriber, at han befalede ham, at see alle de fornemste Vasbner, enten forvliste eller myrdede. Da Staden saaledes var blottet for sine gode Forsvarere, har han overleveret den saa godt som bunden til sin Fader.

3) Følgende var ligesaa snildt i Anlægget, som lykkeligt i Udførelsen. Da Gallerne efter Byens Indtagelse beleirede Kapitolium, og man mærkede deres eeneste Haab om at indtage den, grundede sig paa de beleiredes Mangel paa Levnetsmidler, have disse ved et meget snildt Paafund berøvet Cæsarherrene denne eeneste Opmuntring til Standhastighed; thi de have begyndt at kaste Brød ned fra mange Steder. Ved dette Syn forbauses Fienden, troer vore Folk havde Overflodighed nok af Proviant, og indgaaer Alford om at ophæve Beleiringen. Da har Jupiter vist ynkedes over den romerske Tapperhed, som her maatte tage sin Tilflugt til List, da han saae dem under den største Mangel at bortkaste hvad der skulde redde dem fra Hunger. Derfor kronede han deres ligesaa snilde som farlige Anslag med et lykkeligt Udfald.

4) Jupiter har og siden gunstig understøttet vore fortreffeligste Anføreres snilde Planer. Da Hannibal ilde huserede paa den ene Kant af Italien, og Asdrubal havde angrebet den anden, har Klaudius Nero hist ved sin raske Fremgangsmaade, og Livius Salinator her ved sin roesværdige Forsigtighed gjort, at begge Brødrene ikke kunde forene deres Tropper, og anfælde vore, som ved de utaaeliggste Strabadser vare udmattede. Thi Nero, som i Lukanien havde faaet fat paa Hannibal, indbildte Sienden, da Krigens Plan dette fordrede, at han var tilstede, og reiste med en forunderlig Hurtighed en lang Vej, for at undsætte sin Kollega. Salinator, som i Umbrien ved Floden Metaurus næste Dag skulde levere en Erøsning, imodtager Nero gandske usformærkt om Natten i sin Leir. Thi han befaler at Obersterne skulde imodtages af Obersterne, Kapitainerne af Kapitainerne, Rytterne af Rytterne, Soldaterne af Soldaterne, og saaledes har han uden nogen Støi, paa en Plads, som neppe kunde rumme en Armee, indquarteret den anden, hvorudover Asdrubal ei fik vide, han skulde stride med to Konsuler, førend han var slaget af dem begge. Saaledes er den puniske over hele Jorden berøgtede Snedighed skuffet. Den romerske Klogskab overgav Hannibal til Nero, Asdrubal til Salinator, at besnæres.

5) Værd at erindre er og en Plan, Q. Metellus udførte. Da han som Prokonsul førte Krigen i Spanien imod Celtibererne, og ikke med Magt kunde faae Hovedstaden Kontrebia indtaget, overlægger han længe og nøie hos sig selv, og udfinder endelig en Vej hvoraf han kunde naae sit ønske Maal. Han forcesrer sine Marscher, anfælder snart en Provinds, snart en anden, besætter snart Biergene et Sted, snart et andet. Hans egne Folk saavel som Fienden vidste ei Marsagen til saa uventet og pludselig en Ustædighed. En af hans bedste Venner spørger ham „hvi han valgte de saa ubestemt en Krigemaade?“ Spørg ei herom, sagde han, thi mærkede jeg mit inderste Klædestykke vidste mit Anslag, vilde jeg strax lade det brænde.“ Hvorledes faldt da denne hemmelighedsfulde Plan ud? Da han havde indviklet sin hele Hær i Uvidenhed, og hele Celtiberien i Vildere, lader han tilsidst som han vilde et andet Sted hen, vender pludselig tilbage til Kontrebia, og indtager den som ventede intet mindre, og blev forbauset ved hans Ankomst. Altsaa havde han ikke tvungen sig til List, kunde han til den graae Alderdom have ligget for Kontrebias Mure.

6) Agathokles Konge i Syrakusa viste sin Snildhed paa den meest forvorne Maade. Da Karthagienenserne for største Deelen havde indtaget hans Hovedstad, sætter han sin Armee over til Afrika, for at

af-

afværges Frygt med Frygt, Vold med Vold, og det ei uden Virkning. Thi Poenerne forbausede ved hans uformodentlige Ankomst have gierne villet kisse sin egen Sikkerhed for Fiendens, og sluttede Forbund paa dette Vilkaar, at Afrika skulde befries fra Siciliens, Sicilien fra Afrikas Raaben paa en og samme Tid. Hvad om han havde vedblevet at forsvare Syrakusas Mure, da havde de blevet et Røt for Krigens Ulykker, og Karthago havde han i Røt ladet nyde Fredens Fordeler. Nu derimod, da han fører over andre, hvad han selv leed, da han heller vil udfordre en fremmed Magt, end forsvare sin egen, da han saa villig forsader sit Rige, faaer han det tilbage med desto større Sikkerhed.

7) Hvad gjorde ikke Hannibal i Slaget ved Rannæ? Indviklede han ikke for Træfsningen den romerske Slagtordning i saa mange lumste Snarer, at han bragde den til sin uheldige Undergang. Først magede han det, at de fik Solen og Støvet, som naar det blæser altid er stærk der, lige i Vinene. Under Slagets Begyndelse lader han en Deel af sine Tropper flygte, en romersk Legion, som forfølger disse, der fra den øvrige Armee vare adskilte, lader han nedsable af et Baghold han havde opstillet. Tilslidst bestiller han hemmelig 400 Ryttere, der som Deserteurer skulde begive sig til Konsulen. Han befaler dem efter Sæd-

vane, at aflevere deres Vaaben, og opholde sig i den yderste Ende af Slagtordningen. Men de drage Sværdene, de havde imellem Pantseret og Bysten, og hugge de stridende Romere Hæserne over. Dette var punisk Tapperhed, som maatte forsyne sig med Rænker, Baghold, Bedragerie, hvilket er den bedste Undskyldning for, at vor Tapperhed blev overrasket, da vi snarere bleve bedragne end overvundne.

Femte Kapitel.

Afslag i Embeder.

Forestillingen af hvorledes det gaaer til paa Valgstedet kan lære dem, som gaae denne Vrens Vej, at være standhaftige under de Uheld, som her let kunde møde dem; naar de see for Dinene, hvorledes de berømteste Mand have faaet Afslag, skulde de med mindre Haab, men med større Forsigtighed og rigtigere Dom over Tingene tragte efter Creeposter, betænkende, at det er ingen Ubillighed, naar alle afslaae en noget, da enkelte Personer saa ofte ansee det for billigt at imodstaae alles forenede Ønsker, og vidende at man ved Taalmodighed ofte erholder det, man vil kunde naae ved Yndest.

1) *C. Aelius Tubero* blev anmodet af *Sab. Maximus*, som i sin Farbroders *P. Afrikanus's* Navn gav Folket et Giestebud, at besørge Bordenes Dækning. Han satte puniske Bænke, belagte med Hyn-
der af Bukkeskind, og samiske Leerkar i Stedet for
Sølvdækketoi. Ved denne Uanstændighed fornærmede
han alle saa meget, at han, uagtet han ellers blev an-
seet for en fortreffelig Mand, og ved Prætorvalget
meldte sig, stolende paa sin Bestefader *L. Paulus* og
sin Morbroder *P. Afrikanus*, dog maatte gaae bort
med et haanende Afslag. Thi endstønt man altid
bifaldt privat Tarvelighed, saa bar man dog største
Omsorg for at vise Pragt i det offentlige, hvorfor
Staden, som troede ikke at Giesterne ved et Maaltid,
men at den selv havde sat paa Skindhyn-
der, hævnede det fornærmende i Bemærkningen ved sine Stemmer.

2) En *P. Scipio Nasika*, det berømteste
Navn, nogen romersk Hæderemand har i Historien,
et Navn, han bar, der som Konsul erklærede Jugur-
tha Krig, og han, hvis Fromhed gjorde ham værdig
at imodtage Gudernes Moder, da hun flyttede fra
Ida-Bjerget i Phrygien til vore Altare, og han, der
ved sin kraftige Anseelse dæmpede mange og fædelige
Oprør, og han, af hvis Forsæde, Senaret i mange
Aar kunde rose sig. En *P. Scipio Nasika* søgte i
sin Ungdom det øverste Edileembede, og da han, som

Kandidaterne pleiede, tog en Mand i Haanden, og mærkede at denne ved Vondearbejde var meget haard, spørger han ham af Spøg: „om han pleiede at gaar paa Hænderne?“ dette høre de omstaaende, det kommer ud iblandt Folket, og var Grunden til at Scipio fik Afslag. Thi alle Moderne af Landfolket troede han bebrejdede dem deres Fattigdom, og gik paa deres Brede over hans haanende Vittighed. Saaledes har vor Stad, ved at tæmme de unge Adelsmænds Overmod, gjort dem til store og brugbare Borgere, og skaffet Væresposterne den tilbørlige Anseelse, da de ikke tillod dem at søges med Ligegyldighed.

3) Ingen saadan Overrøelse gjorde L. Emilius Paulus sig skyldig i, dog søgte han nogle Gange forgieves om Konsulatet, og da han havde trættest Valgstedet med at give sig Afslag, blev han tvende Gange Konsul og Censor, og erholdt saaledes det høieste Trin i Værdighed. Tilfredsættelse har ei knolnet men opflammet hans Stræben efter Fortjenester; thi opmuntret ved Forhaanelsen selv bragde han med sig til Valgstedet en endnu mere brændende Lust til den høieste Værespost; at han ved sin Standhaftighed kunde overvinde det Folk, han ikke kunde bevæge ved sin fornemme Herkomst og ypperlige Talenter.

4) Gaa og kummerfulde Venner ledsagede Cæc. Metellus, da han bedrøvet og skamfuld gik hjem med

Afslag i Konsulsordigheden. Den Mand, som hele Senater havde fulgt til Kapitolium, da han fuld af Liv og Lyft triumferede over Pseudo-Philippus. Den achajiske Krig, som L. Mummius ganske tilendebragde, var dog for største Delen ført af denne Mand. Ham kunde da Folket nægte Konsulatet, som det strax efter enten skyldede eller vilde komme til at skyldes de tvende herligste Provindser. Herved har det i ham faaet en bedre Borger; thi han saa med hvad Glid han burde føre et Konsulat, som han mærkede, kostede saa megen Møie at erholde.

5) Hvo kan i Højhed, i Magt, i Formue staa ved Siden af L. Kornel. Sylla? Han uddeelte Rigdomme og Væreposter, han afskaffede de gamle Love, han gav nye, og dog er denne, paa det Valgsted, hvis Herre han siden blev forhaanet ved Afslag i Prætor-embedet, da han lettelt vilde have erholdt alt, hvad han søgte, om nogen af Guderne havde villet foreslået det romerske Folk et Billede af hans tilkommende Magt.

6) Men for at anføre den største Feil, som er begaaet paa Valgstedet. M. Porc. Kato, som ved sine Gader og Karakter vilde skaffet Prætorembedet langt større Ære, end den Glæde, han kunde laane af dets Purpur, kunde i nogen Tid ikke erholde det af Folket. Afstandige Stemmer som da og ere

straffede haardt nok for deres Vildfarelse, da de bleve nødte at give en Vatinius det, de havde afflaaet en Kato. Altsaa, dersom vi ville dømme rigtigen, er Kato ei nægtet at faae Præturet, men Præturet at faae en Kato.

Siette Kapitel.

Nødvendighed.

Den affælgelige Nødvendigheds bittere Love og strenge Befalinger have nådt saavel vor Stad, som fremmede Nationer at taale meget, som ei alene er tungt at erfare, men endogaa at høre.

1) Da den romerske tjenstdygtige Ungdom i den anden puniske Krig ved nogle ulykkelige Slag ganske var medtaget, har Senatet efter et Forslag af den valgte Konsul Tib. Grakkus besluttet, for Statens Regning at købe Slaver til at afvende Fiendens Overfald. Da dette Forslag ved Folkstribunerne var Folket forestillet, ere 3 Mænd bestillede, som have skaffet 24000 Slaver til Beie, og da de havde taget dem i Sed, at de, saalænge Poernerne var i Italien, vilde stride troe og tappert, have de leveret dem Baaren, og sendt dem til Leiren. Af Apulien og fra Sidifuli ere ogsaa købte 270 til at forstærke Rytteriet.

Hvil-

Hvilken voldsom Magt har ei Ulykken over Menneskene. Den Stad, som hidtil havde ei villet tage Folk af frie Stand til Soldater, fordi de af Mangel paa Formue vare i nederste Klasse, har nu trukken Kroppe ud af Slavehullerne, samlet Trælle fra Bondehytterne, og lagt til sin Armee, som en betydelig Forstrækning. Saaledes maae undertiden høit Modvige for Nyttens, og give efter for Eliebnens Magt; thi dersom det ei vil vælge de sikke, men kun de glimrende Planer, kan det let falde. Men Nederlaget ved Kanne har bragt vor Bye i saadan Forvirring, at Republikens Diktator M. Junius maatte til Hielp i Krigen nedtage de fiendtlige Bytter, som vare opslagne i Templerne og Guderne helligede, maatte lade Børn under 17 Aar tage Baaben, ja endog indskrive som Soldater 6000, som vare domte til Slaveris for Gield, eller domte fra Livet. Dersom man betragter dette for sig selv, maae det synes forhaanende, men dersom man tager Nødvendighedens Magt med i Overveielse, seer man det var Redningsmidler passende til de umi'de Tider. Da Otacilius Proprator i Sicilien, og Korn. Mammula Proprator i Cardinien klagede over, at Bundsforvantene hverken kunde skaffe Bloder eller Armeer Proviant og Sold, forstikkende tillige, at de ei havde noget til at udrede det af, har Senatet formedelt det ovenmeldte Nederlag

maat:

maattet skrive tilbage, at Skatkammeret ei kunde bes-
stride Udgifter, saa langt fra Haanden, hvoradover
de selv maatte see paa hvad Maade saa stor en Mangel
var at afshielp. Hvad gjorde Senatet andet ved
dette Brev end lod Roeret falde sig af Hænderne? Si-
cilien og Sardinien vor Byes goddædigste Fosterma-
dre, gode Kilder i Krigen, Provindser, købte med
saa megen Sved og Blod, har man saaledes, med
saa Ord, da Nødvendighed bød det, ladet fare.

2) Samme Nødvendighed tvang Indbyggerne i
Kaslinum, da Hannibal laae for den, og de mangle-
de Proviant, til at tage Remmerne af Rustningerne
og Skindene af Skjoldene, opløse disse i heedt Vand
og spise. Hvilken Skiebne kan tænkes ynkværdigere
end disses? Hvilken Standhaftighed troefastere? For
ei at falde fra Romerne, kunde de udholde at leve af
saadan Føde, da de saae, de feedeste Enge, de frugt-
bareste Marke under deres Mure. Saaledes har
Kaslinum berømt ved sin fældne Kiekhed, ved denne
Prøve paa det standhaftigste Vensteb været en Torn i
Diet for sin troeløse Naboe, Kapua, der med For-
nøielse ved sine Bellsyster underholdt de vilde Poener.

3) Af de 300 Prænestiner, som viste sig saa
stadigen troe i denne Beleiring, hændte det sig at en
heller vilde sælge en Muus for 200 Denarier, end
selv dermed stille sin Hunger. Men ved Gudernes

sær-

fardeles Bestyrelse, som jeg troer, fik baade Sælgeren og Kjøberen deres foriente Løn; thi den gierrige freperede af Gult, og kunde da ei nyde sit nedrige Snyderte. Han derimod, som tænkte fornuftigt nok til at gjøre en kostbar Udgiwt for at opholde Livet, levede ved den Spise, som han vel dyrt, men nødvendighits havde forskaffet sig.

4) Under Borgerkrigen, Marius og Karbo førde med Sylla, paa en Tid da Seieren ei søgdes for Republiken, men denne selv skulde være Seierens Belønning, ere efter Senatets Ordre Templernes Guld- og Sølvzirater sendte til Mynten, for at Krigsfolket ei skulde mangle deres Sold. Thi hvad enten det ene eller andet Partie skulde måtte sin Blodtørst ved Medborgeres Proskription, var der Grund nok til at plyndre de udsødelige Guder. Derfor var det ei Raadet, men din blodige Haand, afskyelige Nødvendighed, som underskrev Ordren.

5) Da den guddommelige Julius's Armeé, denne den uovervindelige Feldtherrers ubetvingelige høre, beleirede Munda, og manglede Materie til at opkaste en Vold af, samlede den de døde Fiender, og fik af deres Legemer en Vold saa hai som behøvedes. Nødvendigheden lærde dem her en nye Raade at forstaa sig paa. Da de ingen Eggestavre havde, toge de Spyd og Piquer til Pallisader.

6) Efter den store Fader maae jeg og her tale om den store Søn. Da man troede Graates, Parthernes Konge, vilde giøre et Indfald i vore Provindser, opkom ved Rygtet om denne Krig en stor Skrak i de Lande, som begrændsede hans Rige, og i Egnen ved Hellsfontus blev saa dyr en Tid, at Soldaterne maatte for en Maade Olie eller Skieppe Korn betale en Slave. Men dette frygtelige Uveir afværgede Augustus, som da med sit Fadersie vaagede over Staten.

7) Ingen saadan Hielper lod sig see for Kretenserne, da de bekrigede af Metellus kom i saa yderlig Nød, at de med deres egen og deres Kreaturers Urin maatte ophidsse, jeg kan ei sige stille, Tørsten. For ei at overvindes, leed de hvad Seierherren selv ei vilde have nødt dem til.

8) Da Scipio med Bolde og Skandser havde indsluttet Numantia, og Indbyggerne havde fortæret alt, hvad paa nogen Maade kunde stille deres Hunger, have de tilsidst ædt Mennesker. Efter Byens Indtagelse fandtes mange, som havde Stykker af myrdede i Varmen. Her er Nødvendigheden uandskyldelig; thi da de kunde døe, var det ikke nødvendigt at leve saaledes.

9) Kalligurritanerne begik dog en Ugudelighed, som var saa afskyelig, at den langt overgaaer disses

disses gruesomme Haardnakkenshed. Troe den dræbte Certorius's Afte have de, for at giøre Kn. Pompejus's Beleiring frugtesløs, da intet Kreatur meer var tilbage i Byen, anrettet gyseligen skændige Maaltider af deres Koner og Børn, og at den væbnede Ungdom desto længere kunde opholde Livet ved sit eget Risd og Blod, have de ei taget i Betænkning at nedslætte Levningerne af de uhyggelige dræbte. Dem skulde vel nogen i Slaget kunde opmuntre at stride mandigt for Koner og Børn? Saadan en Gienude havde saa stor en Hærfører snarere at straffe end at overvinde, da der var ei saa stor Ære ved at overvinde den, som det var gavnligt for Jorden at blive skilt ved flige Udyr, som i Vildhed og Følelseshed overgik alle Slags Slangar og vilde Creature; thi de søde Dantier i Livet, som ere disse tierere end deres egen Tilværelse, have Kalligurritanerne brugt til Maaltider.

Syvende Kapitel.

Ophævede Testamenter.

Nu vil jeg omtale Testamenter, en Handling som af alle menneskelige fordrer en særdeles Omhu, og er en af de sidste i Livet. Jeg vil betragte hvilke Testamenter ere tilintetgjorte, uagtet de vare efter Lovene

vene, hvilke have staaet fast, endskiøndt de med Nette kunde luldkaestes, og de som have skienket dem Arv, som ei ventede den. Dette vil jeg da i omtalte Verden udføre.

1) En Mand, hvis Søn tiende ude i et Tog, fik en falsk Efterretning fra Leiren, at denne var død. Kort efter forlader han selv Verden, efterat have indsat andre til Arvinger. Da Toget var endt, kommer den unge Kriger hjem, men finder sit Huus ved sin Faders Wildfarelse og sine Venners Ubluehed lukt for sig. Thi kan nogen Ubluehed tænkes større end disses? Han havde tilsat sin blomstrende Ungdom i Statens Tieneste, udstaaet store Besværligheder og Farer, kunde fremvise Skrammer i Brystet, paastod derfor, at Statens Gødenød ei maatte blive i Besiddelse af hans Huus og Fædrene-Eiendom. Nu maatte han altsaa, da han havde afslagt sine Vaaben, nødes til at gaae i Strid paa Torvet. En haard Strid, med de meest haardnakkede Menneſker maatte han stride om sin Fædrenearv for de hundrede Mandes Domstoel, men han vandt sin Sag ikke alene efter alles Ønske, men endog efter Dommerne's Censstemmen.

2) M. Anneyus, en Søn af Karseolanus, en af de anseeligste romerske Riddere, var giort til sin Morbroders Eufenas's Arving, men forbiegaaet i
sin

sin egen Faders Testament, hvilket Kn. Pompejus selv havde underskrevet, og hvorudi dennes Fortroelsige Tullianus var nævnet som Arving. Dog lader Anenus dette erklære ugyldigt for de hundrede Mands Domstol. Her var den store Mands Autoritet ham mere i Veien, end hans Faders sidste Villie; dog skiondt begge vare imod ham, gik han dog af med Arven; thi hans Faders Paarørende L. Serrilius og P. Popilius, som vare satte i lige Arv med Tullianus, have ei dristet sig til at afslagge Eed imod den unge Mand, endskiøndt Pompejus's den Tid saa store Indflydelse kunde været dem en stor Tilskyndelse til at forsvare Testamentet. Det hjalp vel Arvingerne noget, at Annejus var gaaet over til Sufferas Familie, men Fødselen, det stærkeste Bånd imellem Menneskene, overvandt baade Faderens Villie og Stormandens Rælde.

3) K. Tertius var i sin spæde Barndom gjort arveløs af sin Fader, ungket denne til sin Død var gift med hans Moder Petronia, men den guddommelige August beføel ved en udtrykkelig Ordre, han skulde tiltræde sin Fædreneer. Her viiste han sig som Fædrelanders Fader, da Tertius med største Uret havde fornægtet Faderenavnet imod en Søn, som var avlet i et lovligt Ægteskab.

4) *Septicia*, Moder til tvende Brødre *Trakali* fra *Ariminum*, bliver vreed paa sine Sønner, og for at skade dem, giver hun sig, skændt over de 50, med *Publicius* en meger gammel Mand, og forbi-gaaer dem begge i sit Testament. De henvendte sig til den guddommelige August, som baade misbilliger Konens Givtermaal og hendes sidste Villie. Han befaler Sønnerne skulde tiltræde deres Modrenearv, og forbyder Manden at beholde Medgivten, fordi de ei havde indgaaet Ægteskab i den Hensigt at avle Børn. Om Nærfærdighed selv havde paadømt denne Sag, kunde den vel dømt rigtigere og billigere? Du foragter dem, du har bragt til Verden, du giver dig paa Gravens Bred, du gjør i Hidsighed et Testament imod al Orden og Billighed, du skammer dig ei ved at tilføje ham din hele Formue, der alt var en adtæret Olding, da du i din høie Alder givtede dig med ham. Saaledes handlende stødtes du med Rette ned i Afgrunden ved Himlens Lynild.

5) Fortreffeligt dømde og Byens Prætor *K. Calpurnius Piso*. Da *Terentius* klagede over, at af de aatte Sønner, som hun havde opdraget, een som var udkaaret af en anden, havde udeløst ham i sit Testamente. Prætoren gav Faderen Sønnens Formue i Besiddelse, og forbød Arvingerne herom at føre videre Trætte. Personens Anseelse, Fødselens, Op-

dra-

dragelsens Belgierning rorde vist nok Piso, men ogsaa gierde det noget, at han saa staa for sig de andre syv Sønner, som tilligemed Faderen saa ubilligen vare giorte arveløse.

6) Hvor grundig dømde ei Konsulen Mam. Emil. Lepidus? En vis Cenucius, Cybeles Præst, havde faaet Byens Prætor Orestes til at indsætte sig i Besiddelsen af Navianus's Formue, som denne havde testamenteret ham. Surdinus, som var Patron af den friegione, der havde gjort Cenucius til Arving, apellerer til Mamerkus, som forkaster Prætorens Dom, paa den Grund, at Cenucius, som havde berygtet sig selv sin Manddom, hverken kunde regnes iblandt Mand eller Qvinder. En Dom, værdig Mamerkus, værdig Formanden i Senatet, da han herved forekom, at Cenucius, under Ekin af at paaastaa sin Digt, ikke skulde besmitte Dyrighedens Domstole ved sin væmmelige Narværelse, sin urene Tale.

7) Q. Metellus, som og var Prætor i Byen, var strengere end Orestes. Han vilde ei tilstaae Rufus's Besiddelsen af Juventius's Formue, skiondt den var ham testamenteret, fordi den store og retskafne Mand holdt Forholdsreglerne paa Torvet meget forskiellige fra dem i et Bordell. Derfor vilde han hverken bifalde hans Handling, som havde henkastet sin Formue i et gemeent Huus, eller tilstaae

den, som ei vilde ernære sig paa en anstændig Maade, samme det, som en anden brav Borger.

Ottende Kapitel.

Testamenter, erklærte gyldige.

Saa vidt af Exempler paa tilintetgjorte Testamenter, nu vil jeg berøre dem, som ere blevene staaende, skionde der var Grund til deres Kuldkastelse.

1) Tuditanus opførde sig saaledes, at alle ansaa ham for en gal Mand. Han kastede Penge ud iblandt Folket, kom paa Torvet, klædt som en tragisk Akteur til stor Latter for alle, og gjorde mange deslige Optøier. I sit Testament indsatte han sin Søn til Arving. T. Longus, hans nærmeste Frænde, søger at tilintetgjøre dette, og indstævner Sagen for de 100, men forgieves; thi de meende, der burde mere tages i Betragtning, hvad som stod i Testamentet, end hvad der havde skrevet der.

2) Tuditanus's Liv var affindigt, men det Testament, Men. Agrippas Enke Ubuia gjorde, var raskende. Hun havde tvende lige brave Døtre, Plautoria og Afrania. Da hun elskede den første mest, indsatte han denne alene til sin Arving, og vil heller herudi følge sin Tilbedtelligbed imod hende, end lade sig

sig bevæge, enten ved den andens altid viiste barnlige
 Lydighed, eller ved Forestillingen om den Uret, hun
 hermed gjorde hende, og bestemmer hendes Sønnen
 af sin overmaade store Formue alene 20000 Søstertis-
 penge. Dog vil Afrania ei herom gaae i Ret med
 sin Søster, menende det var bedre, med Taalmodig-
 hed at øre sin Moders Testament, end ved en Dom
 at see det fuldkæftet. Jo bedre hun fandt sig i
 Fornærmelsen, jo mere viiste hun ei at have fortient
 den.

3) Q. Metellus har gjort denne Rones Feil
 mindre forunderlig; thi skøndt der i Byen levede
 mange berømte Mand af samme Navn, skøndt der
 florerede den klaudiske Familie, som var i det nær-
 meste Slæktkab med ham, har han dog indsat Karri-
 nat alene til sin Arving, og dette Testament har ingen
 angrebet.

4) Pompejus Rheginus fra hiin Side Alperne
 var ligeledes forbigaaet i sin Broders Testament,
 besværende sig over denne Uret, bringer han tvende
 Stykker af Testamentet med sig i Forsamlingen, og
 oplæser dem for en stor Mængde, baade af høie og
 lave. Hans anden Broder var heri for største Dele
 indsat til Arving med en Sum af 15,000,000 Sø-
 stertépenge. Meget lange klagede han herover for
 sine Venner, som maatte tilstaae, han havde billig

Grund til Fortrydelse, men sin Broders Afse vilde han ei foruroelige ved nogen Proces, der vare desforuden indsatte andre Arvinger, som vare langt under hans Faders Stand, og ham ikke paarsørende, saa det fornærmende laae ei alene derudi, at han var forbigaaet, men endog deri, at saadanne Personer vare ham foretrukne.

5) Ligesaa straffrie, men næsten fiendigere ere følgende Testamenter. Q. Tacilius skulde Lukullus haade en anseelig Værdighed og en meget betydelig Formue, da denne a' tid havde viist ham den største Værgenshed og Gævmildhed; derfor sagde han altid denne Mand skulde være hans Arving, og paa sin Dødseng leverer han ham endog sin Ring. Dog udkaarer han i sit Testament Pompon. Artifus, og efterlader ham hele sin Formue at arve. Men denne lumste og troeløse Karls Krop bliver efter hans Død med et Stæb om Nakken, slæbt igiennem Gaderne af Folket. Saaledes fik dette fiendige Menneske vel den, han ønskede, til Søn og Arving, men saadan en Ligbegiængelse, som han fortjende.

6) Saadant fortjende og T. Marius Urbinas, som ved den guddommelige Keiser Augustus's Godhed fra gemeen Soldat af, var stegen til den høieste Værepøst i Krigen, og herved overmaade beriget. Ei alene fik hele Liv igiennem erklæret han, at vilde efter

efterlade sin Formue til den Mand, af hvem han havde faaet dem, men endog Dagen før han døde, siger han det samme til Augustus selv. Dog nævner han ham ei engang i sit Testamente.

7) L. Valerius, med Tilnavn Heptakordus, havde i Byen en farlig Fiende i Kornel. Balbus. Ved ham blev han indviklet i mange private Stridigheder, tilsidst anklaget som en Misdæder. Dog forbigik han alle sine Venner og Forsvarere, og gjorde ham alene til sin Arving, ventelig fortunlet i Hovedet af alle de ærgerlige Bryderier, han havde døiet. Thi han har jo elsket sin egen Forhaanelse, sine egne Fæder, han har jo ønsket at erkiendes Skyldig, da han viiste Venskab imod den, som var Uarsag herudi, og Had imod dem, som herfra havde villet redde ham.

8) L. Barrulus leverede døende sin Ring til Lentulus. Spinther, som til sin eneste Arving, da denne altid havde viist ham den største Kierlighed, Venskab og Goddædighed, dog efterlod han ham ei det ringeste. Hvor maa ei Samvittigheden, hvis den har den Magt, man troer, i det Dieblisk have straffet det skændigste Menneske. Thi imedens han overlagde en Forbrydelse af den sorteste Troeløshed og Uafnemmelighed, opgav han Aanden, som pineede en Væddel indvortes hans Siel, fordi han mærkede, at hans Over-

gang fra Livet til Døden vilde blive forhadet af Guderne i Himlen, afstøjet af dem i Underverdenen.

9) M. Popilius seer døende med den ænneste Mine, som en gammel Ven til Senatoren Oppius Gallus, som fra hans første Ungdom havde været hans fortioeligste, og takker ham i de forbindtligste Udtryk for sit Venskab. Af alle tilstedeværende værdiger han ham alene sin sidste Omfavnelse, leverer ham end ydermere sine Ting, jeg kan tænke, for at han intet Skulde miste af den Arv, som ei var ham tiltænt. Den redelige, som var til Spot for sin døende Ven, fornarer strax Tingene, lader dem forsegle af de tilstedeværende, og selv arveløs leverer dem uførtævet til Arvingerne. Nedrigere utidigere end denne Raadhed kan intet tænkes. En Mand, som om et Dieblisk Skulde forlade Verden, haaner en Senator, som nyelig var kommen fra det romerske Folks Raadhus, med bristende Vine, i sit sidste Suk bespøtter han ved en naragtig Farce det helligste Venkabs Actie.

O t t e n d e   B o g.

Første Kapitel.

Mærkværdige offentlige Sager.

For at lære, hvorledes man skal stikke sig i Processer, hvis Udfald ere saa tvetydige, vil jeg fremstille nogle som ere komne under Rættens Tiltaale, deels friekiendte, deels dømte Skyldige.

1) M. Horatius er af Kong Tullus dømt til Døden, fordi han have dræbt sin Søster. Han appellerer til Folket, og friekiendes. Forbrydelsens Grusomhed bevægede Kongen til at straffe den. Mærksagen til den røde Folket til at skaae, da det syntes, der var mere Strængheid med Ubroderlighed i at han straffede Gensidigheds utidige Kierlighed. Saaledes blev Broderhaanden friekiendt formedelst sin kække Nidkierhed, og havde ligesaa megen Ære af at have udgydet en Søsters Blod, som Kiendens.

2) Det romerske Folk, som da viiste sig som Rydsthedens strange Haandhaver, har siden viist sig som en alt for lemfærdig Dommer. Ser. Galba blev af Folket ibunden Libo haardeligen anklaget for Folkets Domstoel, fordi han som Prætor i Spanien havde ladet en stor Mængde Lusitaner nedfale imod sin giene Forsikring. Oldingen M. Rato undersøgte

tede Tribunens Klage ved en Tale, som han i sin Bog, *Origines*, har anført. Den anklagede, som intet kunde fremføre til sit Forsvar, begyndte med Taarer at anbefale sine smaae Børn, og en Søn af sin nærbeslægtede Gallus. Herved bliver Forsamlingen formildet, og han, som efter alles eensstemmige Mening vilde været forloren, har næsten ikke høvt en Stemme imod sig. Saaledes gav Medlidenhed ikke Meisfardighed Udslaget i denne Sag, da den Frikiendelse, man ei kunde give ham i Hensigt til hans Uskyldighed, blev stienket ham i Betragtning af Børnene.

3) Følgende ligner dette. *M. Gabinius*, hvis Banrygte var steget til det højeste, bliver af *Memmius* anklaget for Folkets Domstol, og syntes at være uden Haab; thi Anklageren havde alt, hvad han kunde, for sig. Forsvarerne itkun meget svage Modgrunde, Dommerne, høilig opbragte, ansøgte heftig Mandens Afstraffelse. Lætor og Fængsel stode ham allerede for Dine, da pludselig alt ved en gunstig Stiebne tager en anden Vending.

Gabinius's Søn, *Cisenna* kaster sig i sin Angest ned for *Memmius's* Fødder, søgende Hielp mod Uveirret hos ham, fra hvem det var brudt løs. Den overmodige Seierherre støder ham med en barst Mine fra sig, slaaer ham Ringen af Fingren, og lader ham ligge

ligge noget paa Jorden. Dette Optrin forårsager, at Folkstribunen Valius efter alles Samtykke befaler, at friekende Gabinius, for at statuere et Exempel, at ingen overmodig skulde misbruge sin Modgang, eller alt for snart nedtrykke den, som var ramt af Modgang.

4) Dette beviser og følgende Exempel. P. Klaudius bekiendt ligesaameget ved sin flette Opsættelse imod Religionen, som imod Fædrenelandet; thi han foragtede en af Religionens ældste Skikke, han tabte en af Fædrenelandets skønneste Floder, kommer for det fortørnede Folks Domstoel, og da man ikke kunde se ham paa nogen Maade kunde undgaae den fortiente Straf, befries han usformodentlig fra at blive dæmet ved en gunstig Skytregn. Thi da Undersøgelsen her ved maatte ophøre, og Guderne ligesom forbød en nye, har man ei villet foretage Sagen anden Gang. Saaledes var en Storm Aarsag til hans Anklagelse, en Regn til hans Befrielse.

5) Tuksta, en Vestale, hvis Kyndighed var kommen i Vanrøgte, blev ligeledes reddet ved Himlens Hielp. Overbevist om sin Ukyndighed vover hun at lade Haabet om sin Frelse beroe paa en Prøve af det tvivlsomste Udfald. Hun tager et Gold, og siger: „Vesta! har jeg altid rørt dine Helligdomme med dybeste Hænder, saa lad mig nu i dette Gold bære Vand

Band fra Tiberfloden til dit Tempel." Naturen selv gav efter for Præstindens dødsige Onfer.

6) L. Piso, anklaget af Kl. Vulkar, fordi han havde gjort de allierede den største og utaaleligste Uret, har ligeledes ved et Tilfælde undgaaet den visse Undergang. Thi just da man var i Færd med at fordømme ham, udbrød pludselig et Uveir. Han laac paa Jorden, og kyste Dommernes Fødder, men fik Ansigtet fuldt af Skarn. Dette Syn bevægede hele Retten fra Strengthed til Mildhed og Skaansomhed, da de meende, han alt var straffet haardt nok, da han var bragt til saadan Yderlighed, at han maatte nedkaste sig saa fornedrende, og reise sig saa ynkelig tilfølet.

7) Her vil jeg fortælle om tvende, som ved deres Anklageres Forseelse ere friekiendte. Augur Q. Flavius var stævnet for Folkets Domstoel af Edilen K. Valerius, da de fiorten Tribusser havde dømt ham skyldig, raaber han: „jeg bliver dømt uskyldig." Valerius svarer ham med ligesaa hai Hest: „hvad er det min Sag, enten du falder skyldig eller uskyldig, naar du kun falder?" Ved dette haarde Udtryk skienker han Modstanderen de øvrige Tribus. Han havde styrket sin Fiende, men da han vist troede ham forloren, har han ophjulpen ham, og mistet en Seier, han alt havde vunden.

8) K. Roskonius, som i Følge den servilliske Lov blev anklaget for mange og bevistlige Forbrydelser, og uden al Modsigelse var skyldig, er reddet ved for Rette at oplase et af sin Anklagers Bai. Valentinus's Brev, hvori denne under poetisk Skiemt fortæller at have forført et fornemt Drengsbarn og en Jomfrue af Stand. Dommerne ansaae det for ubilligt, at han skulde vinde, som var værd, at andre skulde triumfere over ham, og ikke han over andre. Altsaa er Valerius snarere dømt ved Roskonius's Frikendelse, end denne frikiendt i sin egen Sag.

9) Ogsaa om dem maae jeg tale, som overvældte af Beskyldninger, have havt berømte Paarørende at takke for deres Frelse.

Da Uttil. Kalarinus var anklaget for meddelst en hem Mistanke, man havde til ham, om at have forræderisk overgivet Byen Sora, har hans Svigerfader Q. Marinius med saa Ord reddet ham fra den overhængende Fare, forsikkrende, „dersom han havde funden ham skyldig i den Forbrydelse, havde han skuldet ophave Svogerskabet.“ Ufortrøvet har Folket da underkaster sin næsten paa Beviser grundede Kiendelse hans Dom, menende det var ubilligt, ikke at troe en Mand's Vidnesbyrd, som det vidste saa heldig at have betruet Armeerne til i Republikens uhyggeligste Tider.

10) M. Emil. Scaurus, anklaget for Underflaet, havde saa saare lidet at fremsføre til sit Forsvar, at Anklageren kunde sige: „jeg kan stille 100 lovlige Vidner, dog har jeg intet imod, at du friekendes, dersom du kan nævne ligesaa mange af Provindsen, som du intet har frarøvet.“ Endskiøndt han ei kunde imodtage saa billigt et Tilbud, er han dog friekendt formedelsk sin gamle Adels, og den nye Erindring om hans Fader.

11) Men ligesom store Mænds Anseelse formaade meget i at beskytte anklagede, saaledes har den ei kunnet udrette meget til at fælde dem. Dertilmod har den været de, den alt for heftig bestreede, til Fordeel. M. Scipio Emilianus anklager L. Kotta for Prætoressen. Uagtet det saae kun slet ud, da der vare de sværeste Beskyldninger imod ham, er dog hans Slag syv Gange udsat, og i den ottende Session friekendt. Thi de vise Mænd frygtede, man skulde, hvis han blev dømt, tilskrive dette hans Anklagers store Anseelse. De have, troer jeg, raisonneret saaledes indbyrdes. „Vi vilke ikke, at den, som søger en andens Undergang, skal bringe Triumfer, Erobrer, Bytter og Snablerne af erobrede Skibe frem i Retten. Han være straffelig for Fienden, men paa Grund af saa glimrende en Vær, søgter han ikke at styrte en Medborger.“

12) Cæsar

12) Saa strænge Dommerne her vare imod den fornemme Anklager, saa eftergivende vare de imod en Anklaget af langt ringere Stand. Kallidius fra Bonontien blev greben i en Mands Sengkammer om Natten. Herover anklaget som en Egteskabs-
 fiender, har han imellem Vanrøgtets store og heftige Vølger reddet sig lig den Skibbrudne paa Braget, ved en meget svag Undskyldning. Thi han forstikkede han var kommen der af Rierlighed til en lille Slave. Stedet, Tiden, Konens Person, hans egen Ungdom opvakte Mistanke, men Tilstaaelsen af en Tilboielighed, han ei kunde være Herre over, friede ham fra at dømmes som Egteskabsbryder.

13) Dette var en ubetydelig Sag imod følgende de at regne. To Brødre, Kloelius, af et fornemt Huus i Tarracina bleve stævnedes for Fadermord. Deres Fader var dræbt om Natten i sin Seng, i samme Kammer hvor Sønerne laae. Der var ingen Slave, ingen frue, paa hvem Mistanken om Mordet kunde falde. Dog ere de friekjendte paa denne Grund, som blev bevist for Rietten, at de bleve fundne sovende, og Døren til Kammeret stod aaben. Sønnen, det tilforladeligste Beviis paa uskyldig Roelighed hjalp de ulukkkelige; thi man syntes, det streed imod Naturen, at de, naar de havde myrdet en Fader, kunde sove over hans blodige Saar.

14) Nu

14) Nu maae jeg tale om dem, som i deres Forsvar have havt meer Skade af hvad der var uden for Sagen, end Fordeel af deres Uskyldighed. L. Scipio, efterat have holdt den glimrende Triumf over Kong Antiochus, bliver dømt, som om han havde taget Penge af denne. Jeg tror ikke, han er bestukken, for at drive ham til Taurusbierget, som var Herre over hele Asien, og alt var i Færd med at angribe Europa. Men Manden, som ellers var bekiendt for saa redelig en Karakter, og gandske uærdig denne Mistanke, kunde ei overvinde det Mød, som da forfulgte de tvende Brødres berømte Navne.

15) Scipio havde sin glimrende Løfte, Decianus en anden bekiendt dydig Mand, sin Tunge at takke for sin Dom. Da han for Folkets Domstoel havde anklaget den berøgtede P. Furius, men i et Stykke af sin Tale vovede at beklage L. Saturnius's Død, har han ei faaet den sagsskyldige dømt, men har endog maattet lide den denne tilkiendte Straf.

16) Et lige Tilfælde styrkede S. Titius. Han var uskyldig, vundet af Folket, fordi han havde gjort Forslag om Gordenes Deling. Dog, fordi han havde Saturnius's Portrait i sit Huus, have alle Dommerne eenstemmigen fordømt ham.

17) Klaudia blev, skøndt uskyldig, fordømt formedelst et ugudeligt Onske. Da hun engang gik fra

fra Skuespillet, bliver hun klemt i Trængsten, hvor-
over hun anser: „gid min Broder maatte leve op-
 igjen til et betydeligt Tab for vor Æmagt, og ofte
 blive Konsul, for ved sin uheldige Ansættelse at for-
 mindske den alt for store Folkemængde i Byen.“

18) Med et Par Ord maae jeg og omtale dem,
 som ere dømte for smaae Forseelser. Triumvirerne
 M. Mulvius, Kn. Lollus, L. Septilius ere
 af Folketribunen stevnedes for Folket, og straffede, fordi
 de vare mødt for silde ved en Jildebrand i den hellige
 Gade.

19) P. Villius, een af de tre Natterunde, er
 anklaget af Folketribunen P. Aquilius, og dømt til
 Straf af Folket, fordi han havde været upaapassende
 til at eftersee Vagterne om Natten.

20) Meget streng var og Folkets Dom, den
 Gang det satte M. Emil. Porcina i en stor Mulkt,
 da han blev anklaget af L. Cassius, for at have bygget
 en alt for høj Lustgaard ved Alsinum.

21) Jeg maae ei heller undlade at tale om den
 Mand, som blev straffet, fordi han af utidig Kierlig-
 hed til sin Søn lod slagte en Plovslud, da denne
 engang de vare paa Landet, havde faaet Lyst til Kal-
 lun, og man intet kunde faae i Nærheden. Derfor
 blev han straffet af Folket, hvilket ikke havde skeet,
 hvis han ei havde levet i Oldtidens Dage.

22) Ogſaa om dem maae jeg melde, ſom i Livsfager hverken ere fordømte eller frikendte. En Kone bliver ſtevnet for Prætoeren M. Popil. Lænas, fordi hun med en Dyrkl havde myrdet ſin Moder. Der blev ikke dømt i denne Sag, da man var fuldkommen overtydet om, at hun af Sorg over ſine Børn, ſom Bedſtemoderen af Had til Datteren havde forgiven, havde hævnnet det ene Frendemord med det andet. Hvorfor man anſaae det første værdigt til Straf, det ſidſte uværdigt til Frikiendſe.

23) En lige Forlegenhed kom P. Dolabella i, da han var Prokonſul i Aſien. En Kone i Smyrna dræber ſin Mand og Søn, da hun fik at vide, diſſe havde omkommet hendes Søn af første Egteſkab, et meget haabefuldt ungt Menneſke. Da Sagen kom mer for Dolabella, ſender han den til den arnopagiſke Rets Kiendſe i Athen, fordi han hverken kunde overtale ſig ſelv til at frikende hende, da hun var beſmittet med tvende Menneſkers Blod, eller ſtraffe hende, da hun ved en billig Sorg var drevet til Gierningen. Fornuftigt og menneſkeligt tænkte det romerſke Folks Dyrighed. Areopagiterne ei mindre; thi da de havde igiennemſeet Sagen, befale de Anklageren og den ſkyldige om hundrede Aar igien at møde for deres Domſtoel, bevagede af ſamme Følelſe, ſom

Dolabella. Han afslojede Sagen, de opsatte den; herved blev Dom og Frikiendelse i den evig uafgjort.

Andet Kapitel.

Mærkværdige og Private Sager.

Til de offentlige Sager vil jeg føle de private. I disse vil Dommernes Retfærdighed mere behage Læseren, end den ustyrlige Mængde i hine har mishaget ham.

1) Klaud. Kentumalus faaer Befaling af Augurerne, at nedrive Overdelen af sit Huus paa Coeliebtorget, da det var dem i Veien, naar de fra Slotsbierget toge Auspicier. Han sælger det til Kasp. Lanarius, uden at melde om, hvad Augurkollegium havde befaler. Kaspurnius nødes af dette til at nedbryde sit Huus, hvorfore han tager M. Porc. Kato, den berømte Katos Fader, til Voldgiøtsmand imellem sig og Klaudius, efter denne Formuler. „Hvad han efter Ret og Billighed burde have til Erstatning.“ Saasnart Kato erfarer, Klaudius med Glid havde forriet Præsternes Ordre, dømmer han ham strax til at give Kaspurnius Erstatning, og det med største Billighed, da en ærlig Sælger hverken bør ophøje Tingens Værdie, eller skjule dens Mangler.

2) Denne Sag var bekendt nok i sin Tid, følgende ikke mindre — Visellius Varro har i en haard Sygdom forskrevet sig til Oracilia Laterensis sin Frille for 300,000 Sesterter, i den Tanke, at hun, hvis han døde kunde fordre denne Sum af Arvingerne, som en vitterlig Gæld, med hvilket Navn han vilde sminkle sin Urugtigheds Gævmildhed. Kort efter kommer Visellius sig af sin Sygdom imod Oracilias Ønske. Hun, forbitret over at han ved sin Opkomst havde skuffet hendes Haab om Vytten, forandrer sig pludselig fra en søielig Frille til en streng Agerstue, og fordrer Pengene ligesaa frakt som forgieves. Eti R. Aquilius, en Mand af stor Ansæelse, og sielden Indsigt i de borgerlige Love, bliver taget til Dommer tillige med nogle af Stadens fornemste Mænd — og har efter Indsigt og Samvittighed afvist Kvinden. Derfor som han i samme Sag havde kundet straffe Varro og afvise Citantinden, tvivler jeg ei paa, at han jo gierne havde straffet hans skændige og utilladelige Omgang. Nu har han alene hindret en uretmæssig Fordring i en privat Sag, men overladt den offentlige Retsfærdighed Hæderens Afstraffelse.

3) Kassere, og som en Krieger anstod, opførte R. Marius sig i en lignende Sag. R. Titinius fra Minturna havde giftet sig med Fannia, som han vidste var hengiven til Løstgæstighed. Elden vil han just

deres

derfor forskyde hende, for at beholde hendes Medgiort. Marius, som de tog til Dommer, undersøger først Sagen i begges Overværelse, derpaa tager han Titinius affides, raader ham at lade sin Beslutning fare, og give Konen Medgiorten tilbage. Da han nogle Gange forgiøves havde gjort dette, nødes han til at fælde denne Dom. „Konen, som er beßtyldt for Løbsagtighed, skal betale en Søsters, Titinius udløse hele Medgiorten. Han anfører først denne Grund til sin Dom, „at han vidste, Titinius for at faae sat paa Fannias Formue, havde giftet sig med hende, uagtede han vidste hun var berygtet.“ Denne Fannia var der, som siden af alle Kræfter hjalp Marius, da han af Senatet erklæret for Fædrenelandets Fiende, optrukken af et Morads, fuld af Dyd, blev bragt til hendes Huus i Minturna i Forvaring, erindrende sig, at hun havde sit eget Levnet at takke for, at han havde erklæret hende løbsagtig, men hans Samvittighed, at hun fik Medgiorten reddet.

4) Meget er og den Proces omtalt, hvori en blev dømt som Tyv, fordi han paa en Hest, ham var laant til Aricia, var redden til en Bakke, som laae noget fra samme By. Hvad kan man her roese andet, end det Aarhundredes strenge Dyd, som straffede enhver saa liden Udfeielse fra Ansændighed.

Tredie Kapitel.

**Fruentimmer, som have forsvaret Eger
for Retten.**

Ei haller maas jeg med Taushed forbigaae de Qvin-
der, som hverken deres Rion eller Bluesfærdighed
kunde afholde fra at tale paa Torvet og for Retterne.

1) Am. Sentia anklager forsvarede sig under
et stort Tilløb af Mennesker for en Ret, hvori Præ-
toren L. Titius præfiderede. Efterat have i sit For-
svar igiennemgaaet enhver Punkt af Eagen, ikke
alene usiagtigen, men endog kiædt, bliver hun i første
Session frikiendt næsten ved alle Stemmer. Man
kalde hende Mandqvinden, fordi hun havde en Mands
Mod i et qvindeligt Legeme.

2) Afrania Senators Lic. Vulsions Kone var
yderlig trættekier, og forsvarede altid selv sin Sag
hos Prætoeren, ei fordi hun manglede Forsvarere,
men fordi hun havde nok af Driftighed. Ved saaledes,
imod al Sadvane, at lade sin Skrigen idelig høre for
Retterne, blev hun et mærkeligt Exempel paa, at der
kan være Nabulister iblandt Qvinder, saa at man
fiden har kaldt et frækt Fruentimmer en Afrania. Hun
levede til K. Cesar anden Gang var Konsul med P.
Servitius; thi man bør snarere fortælle naar saadant
et Uhyre døde, end naar det kom til Verden.

3) Sor-

3) Hortensia, en Datter af Q. Hortensius, har med Mod og Held taelt Qvinderne's Sag for Triumvirerne, da disse havde paalagt dem en svær Skat, og ingen af Mændene turde paa tage sig at tale for dem. Ved en Beltalenhed, liig hendes Faders udvirker hun, at den største Deel af Skatterne blev dem eftergivet. Da levede en Hortensius op igien i en Qvinde, da hvilede hans Aand over hendes Ord, og havde ikkun hans mandlige Descendenter villet slægte ham paa, i at stræbe efter den Magt, over Menneskenes Hjærter ved Talen, da skulde saa stor en Arv, som den hortensiske Beltalenhed ikke havt en Qvinde til sidste Eier.

Fjerde Kapitel.

Piinlige Forhør.

For at igiennemgaae alle Deele af Rettergangen, vil jeg og anføre de piinlige Forhør, som man enten ikke, eller uden Grund har troet.

1) Verelererens Agrius's Slave bliver beskyldt for at have dræbt en, som tiende R. Fannius. Herover efter sin Herres Ordre lagt paa Tortur, bekiender han standhaftig, at have begaaet Mordet. Han overleveres derfor Fannius, som lader ham henrette. Kort

Lid efter kommer Slaven tilbage, man troede var myrdet.

2) Evertimod havde der sig med Alexander Fannius Slave, som blev misrækt for at have dræbt R. Flavius, en romersk Ridder. Sex Gange lagt paa Torturen, har han dog nægtet at have Deel i Forbrydelsen. Dog ligesaa fuldt, som om han havde tilstaaet det, have Dommerne fordømt ham, og Triumviren L. Calpurnius lodet ham korsfæste.

3) Da Fulv. Flakkus blev aktioneret, blev hans Slave Philippus, paa hvem hele Sagens Oplysning beroede, otte Gange lagt paa Pinebanken, uden at lade det mindste Ord falde, som kunde komme hans Herre til Skade.

Dog blev den anklagede kiendt straffskyldig, endskiøndt en, som otte Gange var piint, afslagde et stærkere Vidnesbyrd om hans Uskyldighed, end otte havde fundet, eengang hver piinte.

Femte Kapitel.

Antagne eller forkastede Vidnesbyrd.

Nu maae jeg anføre nogle Exempler paa Vidner.

1) Brødrene Rnejus og Q. Servilius Cæpio, som vare stegne frem ad alle Verettrin til det høieste.

Brøds

Brødrene Quintus og Lucius Metellus, som havde beklædt Konsul og Censor-Embedet, ja den eene endog havt Triumf, vidnede med største Bitterhed imod Q. Pompejus, som blev anklaget for Underlæg. Man friekjendte Pompejus, ikke for derved at nægte dem Troeværdighed, men for at hindre, det ei skulde lade, som var han bleven et Offer for sine Modstanderes Magt.

2) M. Emilius Scaurus, Formand i Senatet, forfulgte som heftigt Vidne K. Memmius, anklaget for Underlæg. Ligesaa heftig traadte han frem imod Flavius, beskyldt for samme Forbrydelse. Ligesledes sagde han at styrte K. Norbanus, som var sigtet for Majestæts-Forbrydelse. Dog kunde han hverken ved sin betydelige Anseelse, eller ved sin umistænkte Troeværdighed falde nogen af dem.

3) L. Crassus, ligesaa stor iblandt Dommerne, som Scaurus iblandt Senatorerne. Da han ved sin kraftfulde og lykkelige Bestalenhed styrede Stemmerne, og var Formand i Retten, som den anden i Senatet, kastede vel en heftig Synildesstraale, som Vidne imod den anklagede M. Marcellus, men ligesaa svag i Virkning, som stærk i Farten.

4) Hvad skal man sige om Q. Metellus Pius, L. og M. Lucullus, Q. Hortensius, M. Lepidus, som vare Vidner imod K. Kornelius, der var

anklaget for Majestætsforbrydelse, og gjorde ham ikke alene sin Nedning vanskelig, men opfordrede ham endog til Straf, ved at paastaae, at Staten ei kunde bestaae, om han blev fkaanet. Alle disse Byens meest udmærkede Mænd maarte, jeg blues ved at fortælle det, vige for Rettens Skjold, som bedækkede den anklagede.

5) End **M. Cicero**, som ved sine Talenter for Retten havde naaet den høieste Rang, den ypperste Værdighed, blev han ei som Vidne haanslig afviiist fra det Sted, hvor hans Veltalenhed saa ofte havde glimret? da han gjorde Eed paa, at **Klodius**, som beskyldtes for Forgribeise imod Religionen, havde været hos ham i Rom, og denne forsvarede sig imod Beskyldningen ved at beviise sin Fraværelse. Dommerne vilde heller friekiende **Klodius** for Utugt, end redde **Cicero** fra at ansees som Meeneder.

6) Da jeg har tælt om saa mange Vidner, som ere forkastede, vil jeg til Slutning fortælle om eet, som paa en usædvanlig Maade blandede sig i en Sag, og fik derved sin Anseelse forøget. **P. Servilius**, som havde været Konsul, Censor, holdt Triumf, og til sine Fædres Værestitler lagt Navnet **Isaureren**, gaaer engang forbi Torvet, og da han seer, man førde Vidner imod en Anklaget, træder han selv frem som Vidne, og baade til Forsvarernes saavel som Anklagernes store Forundring taler han saaledes: „Dommere! jeg

fiend-

fiender ei denne, hvis Sag er for, jeg veed ei, hvorfra han er, hvordan hans Opførsel har været, om han anklages med Ret eller Uret. Dette alene veed jeg, at han mødte mig engang paa den laurentinske Vej, paa et meget snevert Sted, og vilde ikke stige af Hesten. Om I som Dommere bør tage dette i Betragtning, kan I selv skønne, jeg troede ikke at burde fortie det." Dommerne fiendte den anklagede straffskyldig, inden de neppe havde hørt de øvrige Vidner. Thi saavel Mandens Anseelse, som det skammelige, i at ringeagte hans Høihed, gjorde megen Indtryk paa dem, og ham, som ei vidste at have Erbsødighed for store Mænd, troede de og kunde begaae ethvert Skarnestykke.

Siette Kapitel.

De som selv have gjort hvad de lastede hos andre.

Jeg kan ei undlade at omtale dem, som selv have begaaet det, hvorfor de badlede andre.

1) R. Licinius, med Tilnavn Hoplomasus, ansøgte Prætor om at faae sin Fader, som Forræder, gjort unyndig. Ansøgningen fik han bevilget, men

ei

ei lange efter, da Faderen var død, fik han selv i en Hast forødt baade den betydelige Sum Penge, og de store Landgodser, han havde arvet. Løn som forskyldt, siden han heller vilde fortære Arven end miste sin Arverettighed.

2) Marius vilste sig som en hæderlig og nyttig Statens Borger, da han undertrykte Saturninus, som havde opægget Slaverne til Oprør, og opstillet Frihedshuen paa en Stang, som en Fane.

Da Sylla siden rykde ind i Byen, opreiste han selv Frihedshuen, og tog sin Tilflugt til Slavernes Hielp. Ved saaledes at begaae samme Forbrydelse, han selv engang havde straffet, fandt han i en anden Marius sin Undertrykker.

3) K. Licinius Stolo, som Plebejerne havde at takke for, at de kunde erholde Konsulatet, havde faaet dreven en Lov igiennem, at ingen maatte eje meer end 500 Jugera. Selv kjoebde han 1000; men for at skjule det lovstridige herudi, gav han sin Søn det halve. Herover anklages han af M. Popilius Lenas, og er den første, som falder for sin egen Lov; til Exempel, at man ei bør paalægge andre noget, uden det, man først har paalagt sig selv.

Qv. Varius, formedelst sin tvivlsomme Borgerret kaldet Tbris (bastard) fik som Allmæetribun, uagtet sine Kollegers Indvendinger, et Dekret drevet igiennem;

nem; at der skulle anstilles Undersøgelse om dem, som havde ophidset Folkets Bundefærvandte til Oprør; hvilket havde været Staten til stor Skade, da det først havde afstedkommet en Krig med dem, og siden imellem Borgerne indbyrdes. Men da han herudi opførte sig snarere som en skadelig Tribun, end som en troe Borger, blev han efter sin egen Lov anklaget og straffet.

Syvende Kapitel.

Glid og Duelighed.

Skulde jeg glemme at tale om Glidens Kraft? den, hvis forrige Aand styrker Soldaten, opflammer Talesren! den, som til sin troefaste Varm vennehuld tryk-
ker enhver Kunst, enhver Videnskab, derved nærer, derved opmuntrer dem. Den, som hæver til Vrens skinnende Høide, hvad beundringsværdigt Tanken, Haanden, Tungen kan frembringe, og ved sin Vestandighed styrker Døden til at naae Fuldkommenhed.

1) Kato, som i sit 86 Aar tjente Staten med Ungdoms Tyrighed, bliver af sine Fiender søgt paa Døden, Liv og Gods. Han forsvarede selv sin Sag, og ingen kunde mærke, at hans Hufommelse var svagere, hans Aandedræt tungere, eller hans Udtale vans-

fligere, fordi han ved uafbrudt Flid havde holdt alle dette i Stand. Ja, endog ved Enden af sit lange Liv fremtræder han som Spaniens Forsvarer imod Galba, en af de største Talere. Hvor sildig han fik Lyst til den græske Litteratur, kan man slutte deraf, at han næsten allerede var gammel, da han lagde sig efter den Latinske, og da han havde forskaffet sig Navn af stor Taler, bragde han det ogsaa overmaade vidt i den borgerlige Lovkyndighed.

2) Dennes roesværdige Descendent, Rato, som levede nærmere vore Tider, havde saa stor en Lyst til Studeringer, at han ikke engang paa Raadhuset, inden Senatet blev samlet, kunde afholde sig fra at læse græske Bøger. Ved hvilken Flid han viiste, at nogle kan mangle Tid, andre have Tid tilovers.

3) Terentius Varro, navnkundig for sin Alder, levede, skjønt et heelt Aarhundrede, dog ikke længer end han arbeidede. Thi i samme Seng han endte Livet, endte han og først sine fortreffelige Arbejder.

4) Samme vedholdende Flid viiste Liv. Drusus, som, skjønt gammel og blind, forklarede den borgerlige Lovkyndighed, og udgav de brugbarste Hjelpe midler for denne Videnskabs Dyrkere. Naturen kunde gjøre ham gammel, Skiebnen blind, dog ei hindre ham fra at see og virke med Sielen.

5) Senatoren Paulus, og Ridderen Pontius Lupus, tvende sin Tids berømte Advokater, gif, endskiønt blinde, ligesaa flittig i Retterne, som forhen. Derfor havde de og altid et talrigt Auditorium, deels for deres Talenter, deels for deres Utrættelighed; thi andre, som saadant Uheld ramme, begive sig i en Afkrog, og forsøge deres naturlige Blindhed ved en frivillig.

6) P. Brassus, som Konsul sendt til Asien for at bringe Krigen mod Kong Aristonikus til Ende, lagde sig med saadan Flid og Eft efter det græske Sprog, at han forstod det aldeles i alle sine Dialekter. Dette gjorde ham overmaade elsket hos de alierede, da enhver fik Resolutionen fra ham i samme Sprog, han gjorde sit Andragende.

7) Jeg kan ikke forbigaae Roscius, et Mønster paa Flid i Skuespilkonsten. Han vovede aldrig at vise sig i nogen Rolle for Folket, uden han først hiemme havde udstuderet den. Derfor rekommanderede ikke Skuespillerkonsten Roscius, men Roscius den, og han vandt ei alene Publikums Yndest, men endog de Stores Fortroelighed. Dette er Lennen for den agtsomme, ufortrødne, vedholdende Flid, at selv Skuespilleren faaer Ret til Lovtale imellem store Mænd.

8) Grækernes Flid, som meget har gavnet vores, maae ogsaa ved fortient Roes omtales af Rømerne.

De-

Demosthenes, ved hvis blotte Navn man strax tænker paa den største Taler, kunde i sin første Ungdom ikke udtale det første Bogstav af den Kunsts Navn, han lagde sig efter (nemlig Bogstavet R) men overvandt denne sine Taleorganers Feil ved Flid saa vel, at ingen kunde udtale det tydeliger. Sin spæde skurrende Stemme bragde han ved en bestandig Øvelse til en moden og angenem Tone. Et svagt Dryst havde han, hvorfor han af Konsten maatte laane de Kræfter, Naturen havde nægtet ham. Han vannede sig nemlig til at sige mange Ord i eet Aandedræt, og at deklamere, i det han besteg steile Steder. Han stod ved Strandbredden, og læste sine Deklamationer mod de brusende Vølger, for at hørde sine Ører imod Affarmen i de uroelige Fjokkeforsamlinger. Man fortæller og om ham, at han pleiede at tale meget og lange med Munden fuld af Steene, at den tom kunde være desto bekvemmere. Han stæmpede imod Naturen, og vandt Seier, og ved sin uroffelige Sielstyrke hævede sig over dens Karrighed. Saaledes fødte en Kvinde en Demosthenes, Fliden en anden.

9) Et ældre Exempel. Pythagoras vilste fra sin tidligste Alder Lyst til Viisdom og al Dyd; thi det, som skal bringes til yderste Fuldkommenhed, maae begyndes tidlig og med Fyrighed. Han drog til Egypten, hvor han lærde Landets Sprog, studerede

rede de ældre Tiders Historie i Præsternes Kommendatorer, og gjorde sig bekiende med utallige Aarhundredes Jagttagelser. Derfra reiste han til Persien, hvor han lod sig undervise af de oplyste Mager, som med stor Godhed veilede den lærvillige til Kundskab om Himmelslegemernes Bevægelse, Gang, og om ethvert Magt, Særkiende, Indflydelse. Derfra seilede han til Kreta og Lacedæmon, og da han havde inagttaget deres Love og Sæder, vilste han sig ved de olympiske Lege. Da han der havde aflagt Prøver paa sine mangfoldige Indsigter til hele Grækenlands største Beundring, spurgde man ham, hvad man maatte kalde ham. Herpaa svarede han, at han ei var Sokrus; (viis) thi dette Navn havde syv store Mænd tilførn taget, men Philosofus o. Vidskabsdyrker. Han kom og til den Deel af Italien, som da kaldtes store Grækenland, hvor han i de fleste og største Stæder til alles Biesald gav Prøver paa sine Kundskaber. Voen Metapontus saae omfider med hellig Vresfrøgt denne Mands Baal, og blev ved at giemme hans Afte navnkundigere end ved at giemme alle sine egne Indbyggere.

10) Plato, fød i Athen, Videnskabernes Sæde, en Discipel af Sokrates den lærdeste Mand, selv begavet med et guddommeligt Genie, da han allerede blev holdt for den viseste iblandt Menneffene,

og man sagde om ham, at Jupiter, hvis han nedsteeg paa Jorden, ikke kunde tale yndigere og mere henrivende, reiste igiennem Egypten, for der af Præsterne, at undervises i Geometrien og Astronomien. Paa samme Tid som unge Videnskabsdyrkere kappenvijs strømmede til Athen, for at lære af Plato, gik han som Lærling hos de gamle ægyptiske Præster, for at skaffe sig Kundskab om Nilens uopdagelige Udspring, de uhyre Marker, det store Barbarie, de krumme Kanaler. Derfor undres jeg ikke saa meget over, at han reiste til Italien, for i Tarent af Arkytas, i Lokri af Timæus Arion og Catus, at undervises i Pythagoras's Philosophie; thi saadan Forraad af Kundskaber maatte samles allevegne fra, at den igjen kunde udspreides over hele Verden. Da han døde i sit 82 Aar, fortæller man han havde Sofrons Mimer under Hovedet. Saaledes var ei engang hans sidste Time uden Studeren.

11) Demofritus, endog blot ved sin Rigdom berettiget til Anseelse, da han eiede saa meget, at hans Fader let kunde givet Xerxes's Armee et Maaltid, skienkede sit Fædreland hele sin Arv, for med desto større Roe at kunne opofre sig til Studeringer, og beholdt alene en liden Sum tilbage. I mange Aar, levede han i Athen, og anvendte ethvert Dieblif paa at forsøge og øve sine Kundskaber, saa han levede

gand:

gandske ubekiende i Byen, som han selv i en af sine Bøger forsiktrer. Man forbauses over saadan Flid, men vi gaar videre.

12) Karnades var en arbeidsom og gammel Discipel i Wiisdoms-Skole; 90 Aar levede han, og endte sit Liv og sin Studering paa engang. Saa besynderlig havde han opoffret sig lærde Bestielse, at han, naar han skulde spise, ofte af Tankesfuldhed glemte at række Haanden til Bordet. Melissa, hans Maitresse, som maatte passe ei at forstyrre ham, og dog ikke heller lade ham sulte, maatte tiltrække ham Maden. Derfor levede han alene med Sielen, og havde Legemet som noget fremmet og oveflødigt. Naar han skulde disputere med Kryssippus, rensede han sig altid først med Mysekrud, for desto bedre at kunne vise sit Genie, og desto kraftigere at imodstaae hans, et Middel; Fliden har anbefalet dem, som tragte efter sand Hæder.

13) Hvilken Flid og Lust til Videnskaberne maae ikke have bestaaet Anaxagoras. Da han kom hjem fra en lang udenlands Reise, og saae sine Jorder øde, sagde han: Jeg vilde ikke leve vel, dersom disse ei laae øde." Et Udtryk, som robede, at Manden havde naaet den Wiisdom, han søgte; thi havde han heller villet dyrke sine Jorder end sit Genie,

havde han bleven hjemme, og var da ikke kommen, som den store Anaxagoras tilbage.

14) Jeg vilde ogsaa kalde Arkimedis Flid frugtbringende, dersom den ei baade havde skienket og berøvet ham Livet. Da Syrakusa var indtaget, havde Marcellus, uagtet han vidste, hvormegret hans Seier ved dennes Opfindelser var forhindret, af Høiagtelse for Mandens store Indsigter, besejlet at spare hans Liv, da han ansaae det for næsten ligesaa stor Vre at redde Arkimedes, som at indtage Syrakusa. Men da han stod med Sielen og Vinene hestede paa Jorden, og gjorde sine Figurer i Sandet, brøder en Soldat ind i Huset for at plyndre, og med draget Sværd over Nakken spørger, hvo han var. Af en overdreven Eyst til at opløse sit Problem, kunde han ikke sige sit Navn, men blev ved sine Figurer, og sagde: „Kiære flet mig ei disse ud.“ Seierherrens Ordre overhørig myrdes han, og bestænker sine Figurer med sit Blod. Saaledes skienkede og berøvede samme Kunst ham Livet.

15) Om Sokrates veed man, at han begyndte at lægge sig efter Musik, da han allerede var til Aars, menende det var bedre at lære den Kunst sildig end aldrig. Hvor liden Tilvæert i sine Kundskaber vilde dog Sokrates herved kunne faae. Men Mandens Flid var saa vedholdende, at han til sine andre store Ind-

Indsigter endnu vilde legge Kundskaben om de første Grunde i den saa nyttige Kunst, Musiken. Saaledes da han stedse ansaae sig trængende til at imodtage selv Underviisning, gjorde han sig Pisser til saa fuldkommen at meddele andre den.

16) For at samle Exemplerne paa en lang og lykkelig Glid under eet, maae jeg og nævne en Isokrates. Han skrev, som han selv fortæller, i sit 94 Aar den berømte Bog Panathenaiskos, et Værk, fuldt af den fyrigste Geist. Heraf kan man see, at lærde Mænds Legeme kun ældes, men deres Siel beholder ved Gliden Ungdommens Kræfter. Han endte et sit Liv ved dette Arbeide; thi han hørte i fem Aar Frukten deraf i alles Beundring.

17) Kryssippus viiste sin Fyrighed vel i en Fortærelse, men dog i en ikke stakket Levetid; thi han efterlod en Bog, han i sit 80 Aar havde begyndt paa, som handler om Fornustelæren, og hvoraf han havde faaet til det 39 Stykke færdigt, et Skrift fuldt af den fuldendteste Skarpsindighed. Saa utrættet en Arbeidsomhed viiste han, i at efterlade Mindesmærker af sit Genie, at der hører et langt Liv til nøie at hende, hvad han har skrevet.

18) Kleantes! Dig ansaae selv Glidens Gud med Velbehag, saa utrættet du søgte og foretog Visdom! Fattig i din Ungdom nærede du dig af at

hære Vand om Natten, for at anvende Dagen til at nytte Krysippus's Underviisning, og indtil det 99 Aar underviste du med største Omhu dine Tilhørere. Under dobbelt Arbejde levede du et heelt Sekulum, saaledes at man ei vidste, enten du var meest at rose som Lærer eller som Discipel.

19) Sofokles havde og en ærefuld Kamp med Naturen, da han var ligesaa flittig i at frembringe beundring værdige Værker, som den var gavmild i at forunde ham Tid. Han naaede næsten det 100 Aar, og skrev kort for sin Død sin Oedipus Koloneus, ved hvilket ene Stykke han kunde gjøre alle Digtere i dette Fag Rangen stridig. Hans Søn Ioson lod dette, jeg her har fortalt, sætte paa hans Grav, at Efterslægten ikke derom skulde være uvidende.

20) Digteren Simonidea roser sig selv af, at han i sit 80 Aar haade lærde andre sine Vers, og oplæste dem offentlig. Ikke meer end billigt, at han selv længe nød Fornøielse af det Genie, han havde dannet til hele Efterverdenens Glæde.

21) Hvad Flid der befieledede Solon, viser han selv et Sted i sine Skrifter, hvor han siger: „at han hver Dag blev ældre, hver Dag lærde noget,“ hvilket han og bekræftede den sidste Dag i sit Liv. Da hans Venner sadde hos ham, og talede om en Materie, Reiser

reiser han sit allerede sunkne Hoved i Beiret. De spørge ham: „hvorfør han gjorde dette,“ „at jeg kan faae at vide hvad I tale om, inden jeg dør,“ var Svarer. Uvirkelighed maatte flye fra Jorden, dersom Menneskene begyndte Livet med den Tankemaade, hvorefter med Solon forlod det.

22) Hvor flittig var ikke Themistokles, som skjønt beskæftiget med de vigtigste Forretninger, dog vidste Navnet paa enhver af sine Medborgere. Da han paa den uersfordigste Maade var forvist sit Fædreland, og nødt at søge Tilflugt hos Xerxes, han fort tilforn havde overvunden, lærde han det persiske Sprog, inden han fik Audients, for ved sin Flid at rekommandere sig, da han kunde tale med Kongen i hans eget Sprog.

23) For Flid i denne dobbelte Henseende dele ellers to Konger Berømmelsen. Cyrus som havde lært alle sine Soldaters Navne. Mithridates, som kunde 22 Nationers Sprog, som laae under hans Regjering, saa at hiin uden nogens Hielp kunde hilse enhver af sin Armee ved Navn. Denne uden Tolk talede med sine Undersaatter.

Ottende Kapitel.

Den agtverdige Hvile.

Hvile, som synes at være det modsatte af Flid og Dueltighed, maae her paa sit rette Sted fortællig omtales, men ei der Slags Hvile, hvorved Dyden svæktes; thi dette maae selv de uirksomme sige, for dog ei aldeles at hendsæ Livet, men der Slags, hvorved Dyden opmuntres, hvilket selv de virksomme maae søge, at de ved et passende Ophold i Arbeide kan vorde desto forigere.

1) Scipio og Lælius, et berømt Par sande Venner, forenede saavel ved Vennskab, som Lighed i Dyder, vandrede Haand i Haand sammen ad det virksomme Livs Bane, og deledede ogsaa deres Forfriskningstimer med hverandre. Man veed, at de i Kajeta og Laurentum gik ved Strandbredden og sankede Konchylier og smaa Stene, hvilket L. Krassus sagde ofte at have hørt af sin Svigerfader Skavola, som var Lælius's Svigersøn.

2) Skavola, dette paalidelige Vidne til hines Frietimers Forfriskelser, kunde, som man fortæller, ypperligen spille Bold, til hvilken Fornøielse han slog Sindet, naar det var træt af Tingets Forretninger. Undertiden spillede han og i Brettet, og slog med Tærninger, naar han længe og vel havde talt Med-

bor

borgeres Sag, eller forrettet Gudernes Tjeneste; thi som han i Forretninger viiste han var Skavola, saaledes viiste han ved sine spøgende Forlystelser, at han var en Mand, som ikke altid kunde henge i Arbeide.

3) Det samme indsaae Sokrates, som intet Vilddommens Sag var fremmed. Derfor skammede han sig ikke ved at beles af Alcibiades, da denne engang traf ham legende med sine smaae Dreng med en Riep imellem Benene.

4) Homer, den guddommelige Digter sølede ogsaa dette, da han indsarde Helten Akilles med sine frivgaante Hænder at røre Strængene, for at udhvilde i Kampen øvede ved en af Fredens blideste Beskæftigelse.

Niende Kapitel.

Beltalenheds Magt.

Skjønt Erfarenhed lærer os at Beltalenheds Magt er stor, ville vi dog under nogle dertil egentlig valgte Exempler oversøe den, for endnu mere at bekræftes i vor Overbeviisning.

1) Estrax efter Kongernes Fordrivelse af Rom, blev Almuen ueens med Senatet, og leirede sig bevæbnet paa den saa kaldte hellige Høi, ved Vreden af Flo-

den Ariens. Republikken var da ei alene slemkæstet, men og i den ynkkeligste Forfatning, da Hovedet ved et ulysteligt Oprør var stilt ved Resten af Legemet.

Hvis ei da Valerius's Veltalenhed var kommen til Hielp, vilde Haabet om saa stort et Herredømme været qaalt næsten i Fødselen. Men han fik Almuen, som sværmede af en vild Glæde over sin nye og uvante Frihed, ved sin Tale bragt til sindigere og gavnligere Beslutninger, og til at underkaste sig Senater, det er, han forenede Byen med Byen. For Veltalenhed maatte saaledes Forbitrelse, Oprør og Vaaben vige.

2) Denne standsede og Marius's og Cinna's Dolke, som rasede af Lyst til at udgyde Borgerblod. Thi de Soldater, som af disse Blodtørstige Generaler sendtes for at myrde M. Antonius, bleve forbausede ved hans Tale, og stak de alt dragne og blinkende Sværde i Steden igjen, uden at farve dem med hans Blod. Da de vare borte, fremtræder P. Antonius; thi han alene af Flokken havde ei hørt Antonius's Tale, og fuldfører den grusomme Ordre med en haddelagtig Tjenstfærdighed. Hvor veltalende maae den Mand have været, som ingen af Fienderne, der vilde aabne hans Tale sit Øre, kunde dræbe.

3) Den guddommelige Julius Cæsar, den fuldkommeste Mand, saavel formedelst sin guddommelige Karakter, som sit menneskelige Genie, tilkiendes

gav

gav selv, hvad Magt Veltalenhed, ham ellers egen, havde, da han i sin Anklage mod Dolabella sagde: „at den retsfærdigste Sag blev tabt for ham ved K. Kottas Forsvar.“ Da har den Tids største Taler maatte klage over en Overmand, og siden jeg har nævnt ham, og ei iblandt vore finder noget større Exempel, maae jeg gaae over til fremmede.

4) Pisistratus tillægges saa stor Veltalenhed, at Athenienserne ved den blendede overlode ham Kongemagten, hvormeget især Solon den ivrigste Patriot satte sig derimod. Dennes Taler vare vel mere patriotiske, men hins Kiønnere, hvorforsø den ellers saa kloge Stad foretrak Trældom for Frihed.

5) Perikles, hvis lykkelige Naturgaver heldigen bleve uddannede under hans Lærer Anaxagoras, paalagde det frie Athen Alaget; thi han styrede og tumlede denne Bye gandske efter sit Hoved. Naar han taledes endog imod Folkets Ønsker, var dog hans Tale ikke destomindre angene og populær. Hvorforsø den gamle lidende Komødie, Kiønt den gierne vilde stikle paa Mandens Magt, dog maatte tilstaae, at der paa hans Læber hvilede en honningsød Veltalenhed, og at Andirykket, hans Tale gjorde paa hans Tilhørere, var som en Braad i Hjertet. Der fortælles og, at en Olding, som i sin Ungdom havde hørt den da gamle Pisistratus tale offentlig, da han var tilstede ved den unge

unge Perikles's første offentlige Tale, ei kunde holde sig fra at udraabe: „at man burde tage sig vel i agt for denne Medborger, da hans Tale lignede Pisistratus's paa det noieste.“ Manden tog ikke Feil, hverken i sin Bedømmelse over hans Tale, eller i sin Spaaedom over hans Karakter. Thi hvad Forskiel var der imellem Pisistratus og Perikles, uden at hiin med, denne uden Vaaben førde Genvoldsmagten.

6) Hvad mon ikke Philosophen Hegesias fra Cyrene har havt for vældig en Bektalenhed? Han skildrede Livets Ulykker med saa stærke Farver, at deres sørgelige Billede saa dybt indtryktes i hans Tilhøreres Hjerter, at mange derved fik Lyst til Selvmord. Hvor for Kong Ptolomæus lod ham forbyde ostere at tale om denne Materie.

Siende Kapitel.

Udtalen og Gebården.

Bektalenheden laaner sin Prydelse af en rigtig Udtale og en passende Gestikulation. Hermed udrustet, angriber Menneskene paa tre Maader. Selv anfalder den Hjertet, lader Udtalen indtage Dret, Gestikulationen Diet. Jeg vil bevise min Sats med berømte Mænds Exempler.

1) **R. Graffus**, en ung Mand, hvis Veltalenhed var heldigere, end hans Planer, da han, som med sit fyrige Genie best kunde beskyttet Republiken, heller forræderisk vilde forvirre den, havde, saa ofte han taledede offentlig til Folket, en Slave bag sig, som usformærkt med en Elfenbeens Fløite styrede Tonen i hans Deklamation, ved at opvække den, naar den blev for lav, og dæmpe den, naar den blev for høj, da Varmen og Hæstigheden i hans Aktion ikke tillod ham at være opmærksom paa, at holde ret Maade.

2) **C. Hortensius**, som ansaae Gesticulationen for overmaade vigtig, anvendte næsten mere Glid paa denne, end paa Veltalenheden selv, saa man kunde staae i Tvivl om, enten Folk stimlede saa begterlig til for at høre, eller for at se ham, saaledes passede Gesterne efter Taleren, denne efter hin. Man veed og, at **Æsopus** og **Roscus**, disse to store Skuespillere kom jevnlig paa Tinger, naar han procederede for at bringe de Manerer de der lærde, paa Skuepladsen.

3) Hvormegit **Cicero** forstod af begge Dele, viste han i sin Tale for **Gallus**. Da Anklageren **M. Calpurnius** forsikrede, med **Bidner**, egenhændige Breve, Forhør at kunde bevise, den Anklagede havde villet forgive ham, bebrejder **Cicero** ham hans sorgløse Mine, slæbende Tone, upathetiske Tale. Herved blotter han baade Talerens Feil, og understøtter sin
fare

farlige Sag, sluttende hele Stedet saaledes: „Kunde du Kallidius, hvis du ei löt, tale saaledes?“

4) Af samme Mening var Demosthenes, da man spurgde ham, „hvad i Taler gjorde stærkest Virkning?“ Gesticulationen svarede han, da man endvidere spurgde ham, hvad derefter, og derefter igjen, svarede han det samme, hvormed han tilstod, han havde den ganske at takke for, hvad han var.

Da Eschines uskyldigen var forviist Athenen, og kommen til Rhodus, hvor han efter Stadens Forslangende opläste med sin behagelige tydelige Stemme, først sin egen Tale imod Ktesifon, derpaa Demosthenis's Forsvar for samme, havde han derfor Joie at sige, da alle beundrede begge disse Mesteres, og især Demosthenes's Belærenhed, „hvad om I havde hørt ham selv!“ Han, selv saa stor en Taler, nyelig Mandens heftige Kontrapart, beundrede dog saa meget hans Force og Fyrighed i at tale, at han eiklærede sig ei i Stand til ret at oplæse hans Skrifter, da han havde erfaret hans Dies igiennemtrængende Jld, hans Mines skrækelige Eftertryk, Tonen som var passende til ethvert Ord, og den saa meget sigende Stilning og Gebærde. Derfor skönt hans Værker ere saa fuldkomne, at man intet kunde finde derudi at tillægge, saa mangler dog en stor Deel af Demosthe-
nes

nes i Demosthenes, fordi man maae nøies med at læse i Stedet for at høre ham.

Ellevte Kapitel.

Eieldne Virkninger af Videnskab og Kunst.

At sige Videnskabs og Kunsts Virkninger kan ogsaa være behageligt, at man baade deraf kan overtydes om Nytten af deres Opfindelse, at erindringsværdige Ting kan fremstilles paa Steder hvor de kan sees, og Glæden som frembragde dem, ikke mangle sin Løn.

1) Sulp. Gallus's store Flid i alle Slags Videnskaber var Republiken overmaade nyttig. Han var næst ommanderende under L. Paulus i Krigen mod Kong Perses, da det skedte i en klar Nat, at Maanen pludselig formørkedes. Armeen forskrækkedes herved som ved et ondt Tegn, og tabde alt Mod til at stride imod Fienden. Men han gav den Mod til Striden ved grundigen at forklare den Himlens Beskaffenhed og Stjernernes Natur. Saaledes banede Gallus's Indsigt Paulus Veien til sin berømte Seierinding; thi havde han ikke først betvungen Soldaternes Angst, skulde den romerske Feldtherre ei været overvundet Fienderne.

2) Spurlina vilste og en sære Spaadoms-konst, end Rom maatte have ønsket. Han havde forud advaret K. Caesar at vogte sig for de næste 30 Dage, som ulgkelige, hvoraf den sidste var d. 15 Martii, da de begge den Dag om Morgen just mødtes hos Kalv. Domitius, siger Caesar til Spurlina: „Veed du vel, at d. 15 Martii nu er kommen?“ Hiin var sorgløs, som var den mistænkelige Tid forløbet. Denne meende at selv dens sidste Dier blif kunde være svangert med Ulgke. O! havde Spaaemanden dog heller feilet i sin Spaadom, end Fædrenelandets Fader i sin Tryghed.

3) Da Solen engang pludselig mistede sit Skin og Byen Athen indhylledes i et usædvanligt Mørke, bleve alle forstrækkede, troende Himlen herved spaaede dem deres Undergang. Da fremtræder Perikles, og anfører hvad han af sin Lærer Anaxagoras havde lært om Solens og Maanens Væb, og tillader ei sine Medborgere længer at være i en saa ugrundet Frygt.

4) Hvormegen Væ vilste Kong Alexander Kunsten, da han alene vilde lade sig male af Apelles og sin Statue forfærdige af Lysippus.

5) Athen eier en hyperlig Statue af Vulkan, giort af Alkamenes. Foruden mange Egenskaber ved den, som røbe den fuldkomneste Kunst, beundrer man ogsaa dette, at den staaer i en Stilling, som
lidet

lidet røber den Hæthed, Klæder ellers skule, ei for at gjøre denne Legeins Feil latterlig, men for at udtrykke Gudens Gærtende paa en p. ssende Maade.

6) Praxiteles har sat dennes Kone, Venus, af Marmor i Templet i Gnidos. Hun seer ud som hun levede, og er saa smuk, at en blev forlibt og omfavnede hende. Desto mere kan man undskolde Hesten, som vrinskede over en malet Hoppe, Hunden som gæbede ad en malet Hund, og Tyren i Syrakusa, som blev brunstig over en Qvie af Kobber, som var overmaade lignende. Thi hvor kan man undre sig over, at ufornuftige Dyr ere bedragne ved Kunsten, naar man seer selv et Menneskes Lidenstabs opvakt ved en slum Steen til at forgribe sig imod Helligdommen.

7) Men ligesom Natura ofte tillader Konsten at være sin Medbeilerinde, saaledes lader den denne undertiden spille sin Blid forgieves, hvilket den store Kunstner Eufranor maatte sande. Thi da han i Athen malede tolv Guder, udsørde han, Neptuns Billede med de ypperste Farver, og gav det den største Majestæt, tænkende dog at male Jupiter endnu meer majestætisk. Men da Indbildningens Kraft ved det første Stykke var udtømmet, kunde den ei siden svinge sig til den Høide, han ønskede.

8) En anden ligesaa berømt Maler forfærdigede en Forestilling af Ifigenias sorgelige Opofrelse. Da han havde sat omkring Alteret Kalkas nedslaget, Ulysses bedrøvet, Ajax Krigende, Menelaus grædende, malede han Agamemnon med indhyullet Hoved. Til Skod han ikke herved, at Kunsten ei var i Stand til at udtrykke den høieste Grad af Sorgens Bitterhed? Derfor seer man i hans Strykke Spaaemandens, Venernes, Broderens Taare rinde, men Faderens Graad lod han Tilskueren selv forestille sig.

9) Endnu et Exempel om samme Kunst. En stor Maler havde med største Flid og Umage til yderste Lighed truffet en Hest, som kom fra Mendebanen. Han vilde male den Skummet om Næsen, men længe og forgieves maatte den store Kunstner arbejde paa en saa ringe Ting. Forbittret griber han tilsidst en Svamp, som just laae ved Siden, fuld af alle Røslører, og kaster den imod Strykket, i den Hensigt at fordærve sit Arbeide. Men Lykken styrer Svampen lige til Hestens Næse, og nøder den at opfylde Malerens Ønske. Saaledes malede Handelsen det, han ei kunde.

Tolvte Kapitel.

Erbedighed for store Mestere.

At der ingen Tvivl bør være om, at enhver bestaaende kan tale om sin egen Kunst og udøve den, vil jeg med faa Exempler erindre.

1) M. Skavola, en af de berømteste og tilførladeligste Lovkyndige, henviiste enhver, som raads-
spurgde ham i Sager om Jorder, til Furius og Cæs-
sellius, fordi disse havde studeret især denne Green af
Videnskaben. Herved rekommanderede han snarere sin
Beskedenhed, end svækkede sin Anseelse ved at tilstaae
en Sag best kunde føres af den, som derudi havde
daglig Øvelse. Derfor ere de gierne de kyndigste
Mestere, som dømme beskedent om deres egne Indsig-
ter, og lade andres vederfares Ret.

2) Saa tænkte og des lærde Plato, da Entre-
prenørerne for et Tempel raadspurgde sig hos ham
om dens Bygningsmaade, henviiste han dem til Geo-
meteren Euklides, da han gav efter ei alene for dennes
Indsigt, men og fordi han bar Navn af Lærer i denne
Videnskab.

3) Athen er stolt af sit Teithuus, og des med
Rette; thi det er et seerværdigt Værk baade for sin
Kostbarhed og Stønhed. Philo, som bygge det,
forestillede i Folkesforsamlingen Grunden for sin Ind-

retning med saa megen Veltalenhed, at det veltalende Folk roeste ham ligesaa meget for sin Tale som for sin Kunst.

4) Beundring fortjener og den Maler, som taalte Erindring af en Skoemager, for Skoene og Skoeremmene i et udsat Stykke, men da denne og begyndte at snakke om Venet, sagde han: „Skoemager bliv ved din Læst.“

Trettende Kapitel.

Den mærkværdige Alderdom.

Den høie Alder har man i dette Bærk iblandt Fortienestens Exempler seet hos berømte Mænd, dog skal den have en særskilt og egen Rubrik, at vi ikke skulde synes at nægte den, de u dødelige Guder have værdiget saa synderlig Guds en hæderlig Omtale. Tillige at den, som haaber et længere Liv, her kan samle Grund for sit Haab, fatte nyt Mod, ved at see tilbage til de forgangne Tiders Held, og bestyrke sin Tillid til vore lyksalige Aarhundrede, som ikke vil vige noget af de bortevegne, end at give den beste Fyrste, det langste Liv, Dødelige kunde naae.

1) M. Valerius Corvus fyldte sine hundrede Aar. Imellem hans første og fjerde Konsulat, forløb

fyv og syreethve Aar, og dog havde han **Legems Kræf-**
ter nok ikke blot til Republikens ærefuldeste Embeder,
men endog til at paapasse paa det næste sine Jorders
Dyrkning. Et ønskeligt Exempel som Børger og
Husfader.

2) Ligesaa gammel blev **Metellus**. Fire Aar
efter sit sidste Konsulat blev han i sin høie Alder valgt
til Overpræst, og forestod dette Embede i 22 Aar,
uden at hans Tunge stammede i Bønnernes Oplætning,
eller hans Haand stlevede ved Offerriensken.

3) **Q. Fabius Maximus** var Augur i 62
Aar, hvilket Embede han havde faaet middelalderende.
Sam enlægger man disse Tider, ville de let udgjøre
et Aarthundrede.

4) Hvad skal man sige om **Perperna**, som over
levede alle dem, han som Konsul havde konfereret med
i Senatet. Af alle de, hvilke han som Censor med
L. Philippus havde valgt, har itkun syv overlevet
ham, saaledes ældre end den hele ærværdige Orden.

5) Jeg vilde regne **Appius's** Levetid kun til
den Tid han mistede sit Syn, skønt han levede meget
længe derefter, dersom han ikke, uagtet dette Tilfælde,
havde opdraget 4 Sønner, 5 Døtre, været manges
virksumme Patron, og en duelig Mand i Statsbestyr-
relsen. Ja endog, da han var ganske udlevet, lod
han sig i en Bærestol bringe paa Raadhuset, for at

Hindre en vanørende Fred med Pyrrhus. Hvo kunde kalde denne Mand blind, da han nødre Fædrenelandet, som selv ikke kunde see, til at indsee, hvad der var det værdigt.

6) Kræfttimmer har man og ofte seet at have naaet en ligesaa høi Alder, af hvilke jeg alene vil nævne nogle. Mutilius's Kone Livia var 97 Aar, Ciceros Terentia 103, Mutilius's Klodia 115, Moder til 15 Sønner, som døde før hende.

7) Dernæst om to Konger, hvis lange Liv var det romerske Folk høist fordeelagtig. Hiero, Konge i Sicilien, naaede det 90 Aar. Masinissa i Numidien blev endnu ældre, regierede i 60 Aar, og er frem for alle Mennesker mærkværdig ved sine Kræfter i Alderdommen. Det er bekiendt hvad Cicero i sin Bog Kato skriver, at ingen kunde overtale ham til hverken i Regn eller Frost at gaar med bedækt Hoved. Der fortælles, at han ofte hele Timer i Rad stod paa et Sted, uden at røre en Fod, inden han havde trætet de unge ved denne Stilling. Naar han skulde sidde, kunde han en heel Dag sidde paa sin Throne, uden at vende sig til nogen af Siderne. Naar han sad paa sin Krigshest, holdt han ofte ud et heelt Døgn, og efterlod, hvor gammel han var, intet af de Arbejder, han i sin Ungdom var vant til. Sag usvækket var han, at han efter sit 86 Aar avlede en Søn, Me-

Metonymatus. Sit Land som var før øde og udbyret, efterlod han frugtbart ved at have anvendt en stedsevarende Opmærksomhed paa Agerdyrkningen.

8) **Leontineren Gorgias**, **Isotratid** og flere talentfulde Mænds Lærer, var og efter sin egen Tilstaelse meget lykkelig. Da han var i sit 107 Aar, spurgte en ham, „hvorfør har du levet saalange?“ „Fordi,“ sagde han, „jeg har intet at klage paa min Alderdom.“ Hvad er længere og lykkeligere end saalang en Levetid? Allerede var han gaaet ind i det andet Aarhundrede, og fandt hverken Aarsag til Misforholdelse i det eller i det forrige.

9) **Xenofilus** fra **Kalcis**, en **Pythagoræer**, var to Aar yngre, men ikke mindre lykkelig. Thi, som **Musikus Aristoreus** fortæller, havde han ikke prøvet nogen af de menneskelige Glendigheder, og døde i den største Anseelse for sin overordentlige Lærdom.

10) **Arganthomius** i **Gades**, var Konge i saalang en Tid, man kunde faae nok af at leve i. Thi han regierede sit Fædreland i 80 Aar, 40 Aar gammel, da han besteg Thronen, hvilket troeværdige Forfattere bevidne. **Asinius Pollio**, selv Exempel paa en høi og sund Alder, en Mand, den romerske Historie har ei lidet at takke, fortæller i sin tredje Bog, at han blev 120 Aar.

11) At denne Konges Alder ei skal synes for uoverlig, behøver man kun at see hen til **Æthioperne**, som Herodot fortæller, at naae over 120 Aar, til **Inderne**, om hvilke Ktesias beretter det samme, og til Knosierens **Epimenides**, som Theopompus siger, levede 157 Aar.

12) Hellanikus fortæller, at nogle af **Æpierre** i **Ærolien** naaede 200 Aar. Det samme bekræfter **Damasthes**, som endog lægger dette til, at en af disse ved Navn **Citorius**, en overmaade stærk og høi Mand, er bleven 300 Aar.

13) **Alexander** fortæller i sin Bog om **Syrien**, at en vis **Danthon** har naaet en Alder af 500 Aar, uden i mindste Maade at føle Alderdommens Svagheder. Men **Zenofon** er endnu meget rundere i sin Bog *regulus*; thi han giver Kongen paa **Lakmiernes** De en Alder af 800 Aar, og at dennes Fader ei skulle synes stedmoderlig behandlet, tillægges ham 600.

Fiortende Kapitel.

Æreløst.

Foraf **Æren** har sin Oprindelse, af hvad Betskaffenhed den er, paa hvad Maade den bør søges, om
Dy den

Men kan foragte den som usforden, maae de afgjøre som beskæftige sig med Undersøgelser af den Art, og som Naturen skienkede den Gave i et behageligt Sprag at meddele deres vittige Jagttagelser. Jeg er tilfreds med i dette Værk at opstøge hver der har udmærket sig ved Hæderdaad, og havde berømte Mænd deres Fortjenester, jeg vil stræbe ved valgte Exempler at vise hvor stor Lust til Vren pleier at være.

1) Afrikanius den ældre lod Digteren Ennius's Portrait sætte iblandt den korneliske Families, fordi han ansaae sine Bedrifter ved dennes Digt forherligede, uagter han vel vidste, at saalange den romerske Regiering blomstrede, Afrika var Italien underlagt, og Kapitolium forestrev hele Verden Lov, kunde Mindet om dem ei udslættes, dog agtede han det høit, at ogsaa Digtekunsten hadrede dem, en Mand værdig at besynges af en Homer, i Credet for af en raar og udannet Digter.

2) Dec. Brutus, en sin Tids berømte Feldt-herre, viiste lige Erkiendtlighed imod Digteren Accius. Indtaget af hans Hengivenhed og Lovtale prydede han Templerne, han af Krigsbyttet lod bygge, med Inscriptioner af dennes Digte.

3) Pompejus den store var ei heller frie for en saadan Værløst. Theopanes fra Mitylene, som havde beskrevet hans Bedrifter, gav han i Armeeens

Modværelse Døggeret, ledsagende denne i sig selv store Velgierning med en lang og grundet Løftale, hvorved han viiste at han heller vilde gjøre andre sig forbundne, end selv være dem noget Skyldig.

4) Skiont L. Sulla ikke vilde gjøre sig nogen Skribent forbunden, tilegnede han sig dog saa begierlig hele Vren, for at Jugurtha af Kong Bokus blev udleveret til Marius, at han i den Signetring, han altid brugde, havde ladet denne Overgivelse gravere. Hvor stor blev han ikke siden! men da forsmaaede han heller ikke det mindste Spor af Vre.

5) Ved Siden af Generalerne maae jeg og sætte en ærefier Soldat. Da Scipio uddeelte Krigsbelønninger til dem, som havde udmærket sig, erindrede L. Labienus ham om, at give en tapper Rytter et Par Guldarmbaand. Da Generalen svarede, han ei kunde gjøre dette, for ikke at sætte en Plet paa Leirens Vre ved at udmærke den, som kort tilforn havde været ufrie, giver Labienus selv Karlen noget Guld af det galliske Bytte. Scipio tier ikke hertil, men siger til Rytteren: „du maae imodtage Gaven af den rige Mand.“ Saa snart han hører dette, kaster han Guldet for Labienus's Fødder, og staaer nedslaget. Men da han hører Scipio sige: „Generalen skienker dig et Par Solvarmbaand,“ gaaer han bort, springende

gende af Glæde. Saaledes see vi, ingen er saa ringe, han jo røres ved den søde Vre.

6) Vre har berømte Mand ofte søgt i ringe Ting. Thi hvad tænkte R. Fabius, denne fornemme Mand, da han selv malede Baggene i den Tempel, R. Jun. Dubullus havde bygget for den offentlige Velfærd, og satte sit Navn under? Denne Vre manglede endnu hans Familie, som var berømt ved Konsulater, Præsteembeder og Triumfer! Dog vilde Geniet, denne uberømmelige Kunst hengivet, ei lade sit Arbejde, hvordan det end var, gaaet i Forglemmelse. Herudi lignede han Phidias, som paa Minervas Stiold saaledes satte sit eget Billede, at hele Stykket maatte stilles ad, naar det blev borttaget,

7) Vilde han efterlignet nogen, havde det været bedre at ligne en Themistokles's Kyrighed. Om denne fortælles, at han brændte saa hestig af Lust til at udmærke sig, at han ei kunde sove om Natten, men vankede urolig omkring, da man spurgde ham om Aarsagen hertil, svarede han: „Miltiades's Trofæer forstyrre min Søvn.“ Marathon, Artemisium, Salamis. Steder, han som Søehelt skulde giøre navnkundige, optændte hans Hierte med skjulte Luer. Da han engang gik til Theatret, spurgde en ham: „hvis Stemme han der fandt behageligst!“ „Dens som best kan

kan besynge mine Bedrøvelser." Han tillagde Æren en
 Eddhed som var næsten ærefuld.

8) Alexander var ganske umættelig i Ære, da
 Anaxarkus, en af hans Bedfagere, efter sin Lærer De-
 mokritus fortalte ham, at der vare utallige Verdener,
 raabde han: „O! jeg uheldige, som endnu ikke
 engang har bemægtiget mig een!" Et Menneskes Ær-
 gierrighed havde ei nok af at besidde en Verden, som
 er stor nok til Hiem for alle Guderne.

9) Ved Siden af denne unge Konges heftige
 Ærgierrighed vil jeg anføre en lige Æreløst, som
 fandtes hos Philosophen Aristoteles. Han havde
 givet sin Discipel Theodektes nogle Bøger, han havde
 skrevet om Talekunsten, siden fortrydelig over, at
 Æren herfor var tilfalden en anden, skriver han i et
 eget Bærk, hvor han udførigere afhandler nogle Svæ-
 rker, at han havde talt mere derom i Theodektes's Bø-
 ger. Dersom Ærbødighed for saa store og udstrakte
 Indsigter ikke holdt mig tilbage, vilde jeg sige, at
 denne Philosoph burde gaae i Skole hos en af en ædlere
 Tankemaade. Forresten forsmaaes ikke Æren engang
 af dem, som søge at indføre Foragt for den, da de saa
 sluttige sætte deres Navne for deres Skrifter, at de
 selv erindrede af andre kan naae den Ære, de give sig
 ud for at foragte. Men disses Hyklarie er dog langt

til:

tilgivelligere end deres Beslutning, som for at naae et uforgiengeligt Minde, ikke have taget i Betænkning at udmærke sig ved Misdgierninger.

16) Iblandt disse maae vel Pausanias staae overst. Da han spurgde Hermocrates, hvorledes han i en Hast skulde blive navnkundig, og denne svarede, dersom han dræbde en berømt Mand, har han strax myrdet Philippus. Han naaede vel sit Ønske; thi han gjorde sig ligesaa bekiendt for Efterslægten ved sit Kongemord, som Philippus havde gjort sig udødelig ved sin Tapperhed.

17) Man har og Exempler paa en gudsbespottelig Lust til Dren. Thi der har været en, som vilde stikke Guld paa Dianas Tempel i Efesus, ser ved denne prægtige Bygnings Udødelæggelse at gjøre sit Navn bekiendt over hele Verden. Denne Alfsindighed bekiendte han paa Pinebænken. Men Efeserne havde ved et Dekret, at ingen maatte nævne ham, udsløttet Mindet om dette Alfskum, hvis ei den veltalende og vittige Theopompus havde bevaret hans Navn i sin Historie, han heed Herostratus.

Femtende Kapitel.

Overordentlige Gresbeviisninger.

Edle Sielen ville finde Behag i Fortællingen om overordentlige Gresbeviisninger, som ere fortiente Mand tilkiendte, fordi man bør ansee det for ligesaa vigtigt, at veie Belsønningens Værd, som at betragte det udmærkede derudi, hvortil Naturen selv har indplanter os Tilbøielighed, da vi see Væren eftertragtes med Utrættelighed, og gives med Erkiendtlighed. Men endskiønt jeg finder en heftig Lust til at tale om Augusts, det rige, det ærede Tempel, maae jeg dog holde den tilbage, da de Gresbeviisninger, som her neden tillægges den, Udgang til Himlen staaer aaben, de være nok saa store, ere dog kun en Skyldighed.

1) Den ældre Afrikanus blev Konsul, før den i Loven fastsatte Tid. De besynderlige Gresbeviisninger, ham i Livet ere tilkiendte, ere saa mange, at det vilde blive for vidtløftigt at anføre dem, og siden de dog for største Delen ere fortalte, er det ogsaa uforødsent. Derfor vil jeg alene lægge dette til, som endnu, den Dag i Dag, er ham til Gæde. Han har sit Billede i Juxter den store den godes Tempel. Derfra hentes det, saa ofte nogen af den korneliske Familie begravet. Han eens har da Kapitolium, ligesom en Forsal.

2) Ligesom den ældre Kato har Raadhuset, hvorfra hans Buste hentes ved lige Leiligheder. Det erkiendelige Senat vilde saaledes, at ders af Staten meest fortiente Medlem altid skulde boe hos dem, en Mand, riig paa alle Dyder, og større ved sin egen Fortienester, end ved nogen Lyffens Belgierning, en Mand, hvis Raad snarere ødelagde Karthago, end den yngre Scipios Kommando.

3) En sielden Vresbeviisning, den første i sit Slags, tilfaldt Scipio Nasika. Thi Senatet lod efter Apollos Befaling ham, som endnu ei engang var Kvæstor, hente Gudinden Cybele fra Pessinus, og herbergere hende, da Oraklet havde befaleet, at den dydigste Mand skulde bevise Gudernes Moder denne Tieneste. Oprul alle Aarbøgerne, fremtræk alle Triumfvognene, dog vil du intet finde, som er hæderligere, end at tilkiendes Fortrinet i Kejskaffenhed.

4) Vi have endnu flere Vresbeviisninger. Scipioner tilkiendte, at anføre. Folket valgte Scipio **Emilianus** til Konsul, da han søgte Edilemsbedet, hvilket Armeen skrev Senatet til at være nødvendigt, saa man ikke kan sige, enten Senatets Beslutning, eller Armens Raad gjorde ham meest Ære; thi hiint valgte, denne fordrede ham til Anfører imod Poernerne. Da han mødte ved et Kvæstorvalg for at rekommandere sin Broder **Maximus's** Søn **Fabius**, blev

blev han tvende Gange Konsul. Senaten har uden Lodkastning tvende Gange givet ham et Stattholder-
skab, først over Afrika, siden over Spanien. Og
dette mødte en Mand, der hverken som Borger eller
Senator viiste nogen Vergierlighed, hvilket saavel
hans strænge Liv, som og hans lumste Ombringelse
gav tilkiende.

5) M. Valerius er ved tvende Udmærkelser
hædret, haade af Guderne, da de nemlig sendte ham en
Mavn til Sekundant i en Tvekamp med en gallisk Of-
ficier, og af sine Medborgere, da de valgte ham i
sit 23 Aar til Konsul. Den første Udmærkelse er
hans Familie stolt af, da den røber dens gamle Hers-
komst, og gav Slægten saa lykkeligt et Omen, hvorefter
den og bruger Titnavnet Korvinus (Mavn). Den
anden anseer den og sig til sær Hæder, da den kan roese
sig af, saa hastig at have naaet Konsulatet, og af
at den første, som fik det, var en saadan Mand.

6) Ikke mindre skinnende er den Ære, som
Q. Skævola, L. Krassus's Medkonsul, opnaaede.
Han viiste sig saa uegennyttig og rapper som Guver-
nør i Asien, at Senaten siden i de følgende Gouverne-
rers Bestallinger fremsatte ham som et Mønster, de i
deres Embeds Førelse burde ligne.

7) Den yngre Afrikanns spaaede R. Mari-
us sine syv Konsulater, og to prægtige Triumfer i
denne

denne var jo og høist lykkelig lige til sin Død. Da han ved Numantia stode som Rytterofficer under denne General, hender det sig, at en over Borde spørger Scipio: I hvem Republiken vilde finde saa stor en Anfører, hvis han faldt. Han seer til Marius, som sad neden for ham, og siger: „i denne.“ Tvivlsomt! enten han, som var Tapperheden selv, vissers har indseet dennes store frembrydende Tapperhed, eller krafigere opflammet den. Dette Maaltid i Leiren spaaede Marius de ham saa ærefulde Maaltider over hele Byen. Thi da ved Mattens Frembrud Koureren kom til Rom, som bragde den Efterretning, at Marius totaliter havde slaget Cimbrene, var der ingen Mand i Byen, som jo holdt et Glædes Maaltid, og derved offrede til ham, som til de udødelige Guder.

8) Hvilke store og udtænkte Vresbeviisninger Pompejus er overvældet med, er noksom betiendt, da smigrende Roes og knurrende Nid derom i vore Skrifter have larmet saa meget. Da han endnu kun var Ridder, blev han sendt som Prokonsul til Spanien imod Sertorius, og fik lige Kommando med Metellus Pius, en af de fornemste Borgere i Staden. Inden han havde nogen Vrespost, har han to Gange triumferet. Hans første Embede var det højerste i Staden. Sit tredje Konsulat førde han efter Sena-

tets Dekret alene. Han holdt een Triumf over Mithridates, Tigranes, mange andre Konger, Nationer, Stæder og Særøvere.

9) Q. Catulus er ved et eeneste Ord af det romerske Folk ophøiet til Skyerne. Da han paa Tæstolen spørger Folket: „om det vilde vedblive at staae al sin Tid til Pompejus ene, hvem det da vilde forlade sig paa, hvis en pludselig Hændelse bortrev ham?“ „Paa Dig“ raaber Folket med een Mund. En beundringsværdig og meget sigende Lovtale; thi disse to Stavelser satte Pompejus den store med alle sine nys nævnte Værestegn ved Eiden af Catulus.

10) Minderværdig kan man og kalde M. Ratos Hjemkomst, da han kom til Skibs fra Cypern med den hele kongelige Skat. Da han steg i Land, blev han imodtaget af Konsulerne, de øvrige høje Embedsmænd, hele Senatet og Folket. Man glædte sig ikke over, at Floden bragde den store Mængde Guld og Sølv vel hjem, men over at den havde bragt Rato.

11) L. Marcus er et besynderligt Bæviis paa en usædvanlig Udmærkelse. Han var kun romersk Ridder, da de to Armeer, som ved P. og Kn. Scipios Fald og Nedrubals Seier vare ilde tilfredte, valgde ham til Anfører. Paa en Tid, da deres Nedning var saa uvis den kunde, var der ingen Muelighed til at faae Kommandoen ved nedrige Midler.

12) Iblandt Mændene bær et Ered billig til
 staaes Sulpicia, Sev. Vaterfulus's Datter, N.
 Fulv. Glakkus's Kone. Da Senatet, ved ti Mænd
 havde raadspurgt de sibylliske Bøger og havde besluttet
 at indvie et Kapel til Venus, som styrer Hjerterne,
 at Jomfruerne og Konernes Hjerter derved desto
 lettere kunde omvendes fra Velskik til Rydskehed, og
 da 100 af alle Konerne ved Lodkastning vare valgte,
 og 10 igien af disse, som skulde dømme, hvo der
 var den dydigste, er Sulpicia tilkiendt Prisen for
 alle.

13) Da man, uden at træde romerske Folkets
 Majestet for nær, tør betragte andre Nationers Ud-
 mærkelsesmaader, vil jeg og tale herom. Pythagoras
 havde saa stor Anseelse hos sine Tilhørere, at de
 ansaae det for Uret at tviste om, hvad de havde hørt
 af ham. Ja endog, naar de bleve opfordrede til at
 angive Grunde for noget, sparede de alene: „Han
 selv har sagt det.“ En stor Gresbeviisning, dog
 kun af hans Disciple. Følgende tillagdes ham ved
 hele Byens eensstemmige Beslutning.

Krotoniaterne bade ham indstændig, at han ved
 sine Raad vilde vejlede deres Senat, som bestod af
 1000 Personer. Denne saa anseelige Stad indviede
 Huset, hvori denne saa ærede Mand havde boet, til
 et Tempel for Ceres efter hans Død, og saalænge

Byen var til, blev Gudinden erindret ved Mennesket, og Mennesket dyrket med Gudinden.

14) Gorgias fra Leontium, som i Lærdom overgik alle sine samtidsge saa meget, at han først i Forsamlingenorde opfordrede enhver, at opgive hvad Materie, han ønskede afhandlet, nød den Ære, at hele Grækenland lod ham i den delviske Apollos Tempel oprette en Statue af støbt Guld, da de øvrige indtil den Tid kun havde været af Sølv.

15) Det samme Folk var og eenig i at udmærke Amfiaraus, ved at bygge et Tempel paa det Sted, hvor han var begravet, og lade derfra Orakelsvar gives. Hans Afse nyder altsaa samme Ære som det delviske, dodoniske og libyske Orakel.

16) Serenice nød og en ualmindelig Æresbevisning, da hun een af alle Fruentimmer fik Tilladelse at være Tilskuer ved de olympiske Lege, da hun fulgte sin Søn Eukles derhen, som vilde vise sig i disse Kampe, hendes Fader havde derudi vundet Prisen, og ligeledes to af hendes Brødre, som ledsagede hende.

N i e n d e B o g.

Første Kapitel.

Overdaadighed og Bellyst.

Overdaadighed, denne tillokkende Last, som det er lærere at badle end undgaade, bør og i mit Værk omtales, ikke for at den skal nyde nogen Hæder, men at den kan lære sig at kiende, og derved drives til Fortrydelse. Hertil vil jeg sige Bellysten, fordi den kommer af samme lastefulde Grunde, saa at disse tvende Laster, som med tvende Sielens Bildsaerelser ere beslaagne, ei bør adskilles, hverken naar de badles eller rettes.

1) R. Sergius Orato var den første, som i drettede Hængebad, hvilken Overdaad fra en ringe Beindelse siden gik saa vidt, at man næsten bragde hele Søer af varmt Vand i Beiret i Badehusene. At Neptunus ei skulde være Herre over hans Appetit, har han dannet sig egne Søer, ved at indlede Haver og satte Fiske af forskjellig Art i store indmurede Vandstæder, saa at ingen nok saa gum Storm kunde forbyde Oratos's Vord at vrinkle af forskellige Recter. Han lod og opføre høie og vidrøftige Bygninger paa den lukrante Søekyst, som til den Tid var ubeboet, for at faae Østers des tilligere. Men da han drev sit Jysterie for vide i en Søe, som tilhørte

Staten, At han en Proces med Søeforpagteren, Konfidius, hvori Luc. Krassus agerede imod ham, og sagde: „at hans Ven Konfidius tog Feil, hvis han troede Oratas vilde mangle Østers, om Søen blev ham forbudt, da han var i Stand at finde dem paa Taget, naar han ei længer kunde finde dem i Havet.”

2) Esopus, den store tragiske Skuespiller, burde heller ladet denne udkaare sin Søn, end selv indsat ham til sin Arving, da dette unge Menneske var hengiven ei alene til en ødelæggende, men og til en rasende Overdaadighed. Man fortæller om ham, at han dyet købte Sangfugle, og fremsatte paa sit Bord i Stedet for Snapper, og at han pleiede at blande sin Drik med meget kostbare i Edike opløste Perler, da han ansaae sin store Arv, som en besværlig Byrde, han ønskede at blive quit jo før jo heller. Mange have fulgt Faderens, mange Sønnens Exempel, og ere gangne endnu videre; thi ingen Last endes, som den begynder. Derfor hentede man Fiske fra Oceanet, og gjorde en bekostelig Kunst af at æde og drikke med Smag.

3) Da den anden puniske Krig var endt, og Philippus, Kongen i Macedonien, overvunden, begynde man i vor Bye at føre et friere Liv.

Paa den Tid var det Fruentimrene vovede at besørge Vinternes Huus, fordi de satte sig imod

den oppisse Lovs Afstæffelse, hvilken de vilde, fordt den forbød dem at bære brogede Klæder, meer end et Lod Guld, eller at kjøre uden ved Offringer, naar de ei vare 1000 Skrit fra Byen. De udvirkede, at denne Lov blev havet, som var holdt i hele 20 Aar. Thi det Aarhundredes Mand saae ei forud, til hvad Præge denne store Mængdes haardnakkede Fordring vilde bidrage, eller hvorvidt Driftigheden, som overvandt Lovene, vilde strække sig; havde de kunnet see den quindelige Forsængelighed, som hver Dag optænkter noget nyt og kostbart, havde de vist standset den indbrydende Overdaad i Fødselen selv.

4) Men hvi skal jeg tale meer om Fruentimmer, som baade ved deres frager Karakter, og derved, at vigtigere Beskæftigelser nægtes dem, tilskyndes at anvende al deres Flid paa en onthyggeligere Punt, da man seer selv nogle af Fortidens navnkundige og ædle Mænd at være forledte paa denne Afvei, som den gamle Tarvelighed ei kiendte, hvilket man endog kan see af en Trætte, som er bekiendt imellem to af dem. I en Ordstrid bebrejder Kn. Domitius sin Kollega L. Krassus, „at han havde hymettiske Marmorskytter i Buegangen ved sit Huus.“ Krassus spørger strax: „hvor dyrt han holdt sit Huus,“ „6000,000 Sestertser,“ var Svaret. „Men! hvor meget ringere, hviis jeg tager de 10 smaae Træer bort?“ „3,000,000,“

svarede Domitius, „Hvad er da overdaadigst, siger Krassus, jeg, som har kjøbt 10 Stykker for 100,000 Sestertier, eller du, som betaler Skyggen af 10 smaae Traer med 3000,000?“ En Samtale, som viiste, at man havde glemt Pyrrhus og Hannibal, og var henfaldet til Dødsighed ved de store Midler, som kom fra hin Side Haver. Dog at man ei var gaaet saa vidt med Bygninger og Skove, som i de følgende Aarhundreder, fordi man heller vilde efterlade Efterkommerne en begyndt Overdaad, end beholde en af Forsædrene arvet Sparksomhed.

5) Hvad tænkte vel Metellus Pius, en af sin Tid's ypperste Mænd, da han kunde tillade sine Venner i Spanien at imodtage sig med Altere og Røgelse, fornøje sig over at see Væggene behængte med Tæpper, som man først kiendte hos Kong Attalus. De kostbareste Væge opføres under de overdaadigste Maaltider, sidde til Bords i Triumfdragt, og lade Guldfroner ovenfra nedhidsse paa sit Hoved, som om han kunde været en Gud? Og hvor skeedte dette? Ikke i Grækenland, ikke i Asien, hvor Overdaadigheden er saa stor, at den kunde forsøre Afholdenheden selv, men i en krigerisk og ukultiveret Provinds, og det paa en Tid, da Cætorius, saa farlig en Fiende, streifede ved sine Luste ner lige under Døren af den romerske Armee. Saa aldeles havde han glemt den Krigstugt,

enre. Hans Fader holdt i sin Leir i Numidien. Heraf kan sees, hvor snart Overdaad kan tage Overhaand; thi den Mand, som i sin Ungdom saae de gamle Fader, begyndte i sin Alderdom selv at indføre nye.

6) Lige Forandring foregik med **Rurionernes** Familie. Thi vort Forum saae baade Faderens ære værdige Mine, og Sønnen i en Gield af 60,000,000 Sektertser, som han var kommen i, ved at forføre unge Adelsmænd til unaturlige Belslyfter. Saaledes har paa een Tid og i een Familie boet tvende forskiellige Aarhundrede, det eene dydigt og tarveligt, det andet liderligt og ødselt.

7) Hvor megen Lidelighed blev man ei vaer i **P. Klodius's** Sag? For store Summer købde han Fruentimmer og unge Adelsmænd til utæerlig Omgang med sine Dommere; herved vilde han bestikke dem til at frikende sig, da han var anklager og kunde sikkert overbevieses om, at have begaaet Ungt. I denne saa skændige Forbrydelse, hvori saa mange toge Deel, er det snart tvivlsomt, hvo der var meest afskyelige, han, som udtænkte denne Art af Bestikkelse, de som lode deres Rydskehed være Meenedens Mægler, eller de, som solgte deres Samvittighed for Uteerlighed?

8) Ligesaa skændigt var det Giestebud, hvormed Tribunbetiearen **Gemellus**, en Mand af frie Stand, men hvis Embede fornedrede ham under Slaverne,

opvartede Konsulen Metellus Pius og Folketribunerne, til stor Skam for Staden. Han gjorde sit Huus til et Bordel, og gav til Priis den Mucia, som han havde røvet fra hendes Fader, Fulvia, som han havde taget fra hendes Mand, og Saturninus, en ung Adelsmand. En fiendig Taalmodighed, at lade sig misbruge af drukne Bøllstlinge! et Giestebud, Konsuler og Tribuner ikke burde bivaane, men straffe.

9) Katilinas Løsgængighed var især ugudelig. Rasende forelsket i Aur. Orestilla, marker han, dette alene hindrede Partier, at han havde en Søn; hvorefter han forgiver ham. sit eeneste og alt yndede Barn, og tænder strax Brudefaklen ved hans Baal, og giver sin nye Kone dette, at hun nu ingen Børn havde, til Brudegave. Siden viiste han sig som Borger ligesaa flert som Fader, og faldt, straffet for sin Sønns Mord og sit forræderske Angreb paa Fædrelandet.

10) Men den kampaniske Overdaad var vor Stad meget fordeelagtig. Thi den har med sine Tillokkelser besnæret den ved Baaben ubetvingelige Hannibal, og leveret ham til de romerske Soldater let at overvinde. Ved lækre Retter, overflødige Vine, vellugtende Salver og knæde Skinger forførde Kapua den aarvaagreste Feldtherre, den tappreste Krigshær til Dødsighed og Uforvælsker. Da omsider er det paa

nisse Mod knækker, da Peiren begyndte at antage Sæder efter Gaden Celapfia og Byen Alba.

Hvad er da fiendigere og skadeligere end disse Laster, hvorved Tapperheden svækkes, Seirene opfattes, den neddyffede Vre forandres til Skam, Sielens saavel som Legemets Kræfter tabes? Saa man ei kan sige enten det er værst at overvindes heraf, eller af Fienden.

11) Disse Laster have og styrket Volscinium i de største og skammeligste Ulykker. Den var mægtig, havde gode Sæder og Love, var anseet for Etruriens Hovedstad, men forfalden til Overdaad blev den et Offer for Uret og Skiendsel, saa at den maatte underkaste sig sine Slavers overmodige Herredomme. Nogle saa af disse bemægtigede sig hele Republiken. De lode Testamenter forfatte efter eget Tykke, de forbød de frie at holde Giestebudde og Selskaber, de toge deres Herreres Døtre til Ægte. Til sidst fik de en Lov given, at de skulde være straffede, naar de voldtog Enker eller Koner, og at ingen Jomfrue maatte givtes, uden først en af dem havde skiendet hende.

12) Xerxes, som alt for gierne vilde vise sin kongelige Glands, var saa forfalden til Overdaad, at han lod udsætte Premier for hvem, der kunde opfinde noget nyt Slags Vellyst. Hvor dybt faldt derfor det

det mægtigste Rige, fordi det fandt Smag i overdrevne Forlystelser.

13) Antiochus, Konge i Syrien, var ei mindre ødsel og overdaadig. Denne hans blinde og ræsende Pragtløst efterabede hans Armee saa vidt, at mange af den havde Guldsøm under Skoene, brugde Sølvkar at tage i, og betraf deres Telte med virkede Tapeter. Saadan en Leir var snarere et ønskeligt Borte for en gierdig, end nogen Hindring i Seiren for en rapper Fiende.

14) Kong Ptolomæus levede kun for at gaad frem i Laster, derfor er han kaldt Phyllox. Hvad kan tænkes afskyeligere end dennes Liderlighed? Han tvang sin ældste Søster, som var gift med deres fæstlede Broder, at tage sig til Væge. Siden voldtog han hendes Datter, og forskød Moderen for at kunde give sig med Datteren.

15) Folket i Egypten lignede sine Konger. Da det under Arkelaus's Anførsel blev ført ud af Byen Alexandrien imod Gabinus, og befalede at forstaae Leiren med Velde og Grave, raabde det eenstemmig: „at man paa offentlig Bekostning burde lade det Arbejde gjøre.“ Slige ved Bøllyster udtærede Siæle, kunde naturligviis ei udholde vor Armees Mod.

16) Cyprierne vare dog endnu mere forkielede. De kunde holde ud at see deres Dronninger stige til Vogns paa Fruentimmer, der vare lagte som Trapper, for at trine blødt.

Mænd, naar de vare Mænd, maatte hellere miste Livet, end adlyde saa vellystige Despoter.

Undet Kapitel.

Grumhed.

Dette var om de tvende beslagtede Laster, hvor den ene Maade Wine, de efter enhver nye Vellystens Gienstand gridste Wine, og den forkielede imellem Forsøttelser kumlede Siel vise sig. Men Grumhedens Udseende er skrækeligt, en skarp Wine, et voldsomt Mandedræt, en tordnende Stemme; Trudsel og blodige Befalinger i Munden. Med Taushed at forbigaae den, var at besordre dens Tilvæxt. Thi hvad Grændse vilde den sætte sig, hvis Satyren ei holdt den i Tømme? Kort sagt, da dens Sag er at frygtes, maae det være vor at hade den.

1) L. Sylla kan ingen rose eller laste efter Fortieneste, da han var en Scipio imod det romerske Folk, saa længe han søgte Seire, men en Hannibal, da han udøvede sin Grumhed. Da han herligen havde

for:

forsvaret Adelsens Anseelse, oversømmer han gruesomt hele Byen og alle Italiens Provindser med Strømme af Borgerblod. Fire Legioner af Modpartiet, som havde betroet sig til hans Løfter, lader han nedfale ved et offentligt Byfæst, som laa paa Martispladsen. Forgieres anraabde de Meneedernes om Barmshiertighed. Man kunde høre deres sorgelige Jammerkrig i hele Staden. Deres ynkelige tilredte Legemer kastedes i Tiberen. Femtusende Prænestiner, som han ved Obersten Cethegus havde givet Haab om Pardon, lader han marschere uden for Byens Mure, og da de havde strakt Gevær, og kastet sig paa Jorden, lader han dem myrde, og deres Legemer slænge rundt omkring paa Marken. 4700 lader han efter en gruesom Proskription dræbe, og indfører deres Navne i de offentlige Protokoller, ventelig at Erindringen om saa herlig en Daad skulde bevares.

Ei nøiet med at rase imod dem, som havde stridt imod ham, lader han endog fredelige Borgere ved en Momentklator opsøge og proskribere, naar de vare rige. Som om hans Mordlyst ei kunde mættes paa Mænd, drager han og sit Bøddelsværd imod Fruentimmer. Et Beviis paa hans undslukkelige Blodtræst var det, at han lod Hovederne af sine ulukkkelige Slagtoffere bringe frem, at han kunde sluges dem med Vinene, siden han ei kunde æde dem med Munden. Hvor

grues

gruesomt behandlede han ikke Prætoeren M. Marius! I Folkets Paasyn lader han ham henstæbe til den lutariske Families Grav, og stiller ham ei ved Livet, førend han havde stukket Dinene ud paa den ullykkelige, og knust alle hans Lemmer. Min Fortælling synes mig selv næsten uroelig. M. Plætorius, som be-
svimede ved Marius's Henrettelse, lader han strax paa Stedet slagte, saaledes den første som straffede Med-
lidenhed, da det hos ham var Forbrydelse med Uvillie at ansee Mælgierninger. Men sparede han dog ei i det mindste de Dødes Skygger? Nei ikke heller det; thi han lader Kaj. Marius's Aske opgrave, og kaste i Anienefloden, hos hvem han dog engang havde været Kvæstor, skönt han siden blev hans Fiende. Efter saadanne Handlinger var det han meende at have Ret til at tage Tilnavnet: „den lykkelige.“

2) K. Marius formindsker noget af det Had dennes Grumhed fortjener. Da han, den hævngrædigste Fjendsfølger af sine Fiender, mættede sin Hævn paa den allerfiendeligste Raade. L. Casar, forhen baade Konsul og Censor, myrder han saa uadelt og gruesomt, og det ved den foragteligste og meest oprørske Mandes Grav. O det manglede endnu i den ullykkelige Repu-
blik's Elendigheder, at Casar skulde falde som et Fjends-
ningsoffer for Marius! Hans Sejervindinger vare næsten ikke det værd, dem glemte han, og fortjende

mere Dadel ved sit Forhold i Byen, end Roes for sine Bedrifter i Krigen. Ogsaa han holdt ved et Giestebud triumferende M. Antonius's Hoved i Haanden, lod falde de overmodigste Ord, og lod det hellige Bord bestænkes med Blodet af den berømteste Borger og Taler. P. Annius, som havde bragt Hovedet, lader han, ligesaa blodig han af det nys begangne Mord var, hvile ved sin Varm.

3) Damaspus havde ingen Roes at fordunkle. Derfor bør hans Minde desto friere vederfares en fortient Bestemmelse. Efter hans Befaling bleve Hovederne af Byens ypperste Mænd blandede med Slogtoffernes. Kroppen af den halsbugne K. Aruina lod han ombære i en Galge. Saaledes kunde det største Affkum af en Prætor den Tid udrette meget, Republikens Majestæt intet.

4) Munat. Placcus, en mere ivrig end hæderlig Tilhænger af Pompejus, udøvede paa den blodigste og meest rasende Maade, den vildeste Grumhed, da han i Spanien af Feldtsherren Cæsar var indsluttet inden Uteguas Mure. Alle de Borgere i Byen, han mærkede at være noget paa Cæsars Partie, lod han dræbe og nedstyrte fra Murene. Saaledes behandlede han og Kongerne, og lod fra Murene navnlig op-
raabe deres Mand, som vare i Cæsars Leir, at de
fulde komme og see deres Hustruers Mord, Børn
myr-

myrdede han i Moderens Skød, spæde Børn lod han i Forældrenes Naasyn knuse mod Jorden, eller kaste i Veiret og fange paa Spyd. Saadanne utroelige Misgierninger ere efter romersk Befaling udførte af Lustaner, paa dette Folks Hielp stolede Flakkus, hvorfor han saa affindigen haardnakket vovede at imodstaae guddommelige Foretagender.

5) Jeg gjør herfra en Overgang til nogle Grumheds Exempler, vel ei saa vanærende, dog ligesaa sørgelige for vor Stad. Karthaginienserne lode Attil. Regulus Dienbrynene affiere, indslutte ham i en med skarpe fremstaaende Pigge besat Maskine, og drøbde ham saaledes ved Sørnløshed og langsomme Smerter. En Piinsel, ei han, som udstod den, men de, som besøel den, forriende. Samme Gruesomhed udøvedes imod vore i et Søeslag fangne Soldater. De lagde dem under Skibe, at de knuste af Riolen og Tyngden, ved denne usædvanlige Dødsmaade kunde møtte den barbariske Grumhed, som vanhellige Havet selv, ved at besmitte deres Flaader med saa fiendig en Misgierning.

6) Disses Feltherre Hannibal, hvis Tapperhed for største Delen bestod i Grumhed, lod sin Armee marchere over Floden Vergellus paa en Broe af Romeres Legemer, at Landtropperne kunde fornærme Jorden ligesaa fiendigen som Søetropperne før havde

fornærmet Havet. Han lod og Fødderne affugge paa vore Fanger, efter først ved en lang March, og svære Byrder at have udmattet dem. Dem, han bragde med sig i Leiren, nøder han parviis at sætte, næsten Brødre mod Brødre og Slægtninger mod Slægtninger, og mattedes ei med Blod, før kun een Seier vinder var tilbage. Villig derfor Senatets Had til ham, skönt Havnen seent blev taget, da han var flygtet til Kong Prussas, og der, af Frygt for at udleveres, maatte dræbe sig selv.

7) Ligesaa retfærdig var dets Havn over Mithridates, der ved een eneste Forordning lod 50000 Romere dræbe, som for Handelens Skyld vare udsprede omkring i Asiens Byer, og bestaaende Gieslerettens Guder i denne saa store Provinds med uskyldigt, men ei uharvet Blod. Thi Senaten forfulgte ham saa vidt, at han maatte dræbe sig selv, og bøde af Givt under de grueligste Smærter, da den nægtede sin Virkning, fordi han havde vant sig til at bruge den. Da kom og hans Ministres Blod over ham, dem han af en løsagtig og fiendelig Fjendelighed mod Gildingen Caurus havde ladet forsfætte.

8) Tumilizinthis, en Datter af Thraciens Konge Diogiris, søvde en Grumhed, der, skönt mindre forunderlig formedelst Nationens naturlige Barbarie, dog formedelst sit Raserie er mærkværdig.

Hun

Hun ansaae det for intet, at lade Mennesker levende hugge midt over, og nøde Forældre at æde deres egne Børn.

9) Her viser sig igjen Ptolomæus Physton, fort ovenfor anført som Exempel paa en rasende Lystaaetighed, og her tilkommende Plads imellem Grumhedens berøgtede Uffkum. Hvad kan tænkes grueligere end en Handling han bedrev? Han havde en Søn, med sin Søster og Gemahlinde Kleopatra, ved Navn Menesides, en Prinds af indragende Figur og bedste Forhaabning. Denne lader han, i sit eget Naasyn dræbe, strar Hoved, Fødder, Hænder afhugge, lægge i et Skrin med et Klæde over, og sende Varnets Moder som en Foræring paa hendes Fødselsdag. Som om han ei selv leed ved det Tab, han tilføiede hende, og ei selv blev derved meest ulykkelig, da han ved at dræbe deres fælles Søn udsatte sig selv for alles Had, sin Kone for alles Medhuf. Saavidt kan Grumhed gaae i et blinde Raserie, naar den søger Sikkerhed just ved sin egen Udaad. Thi da han mærkede, hvor forhadet han var i sit Fædreland, søger han ved Mægierning at beskygge sig imod Frygt, og tænkende at Regeringen var sikkerst, naar Underkættene vare myrdede, lader han Jib lægge rundt om Sægetskolen, just da den var fuldest af unge Mennesker.

Her, og saaledes deels indebrænde, deels nedfale alle dem, som vare derudi.

10) Xus, siden kaldt Darius, havde svoret ved Persernes allerhelligste Gød, hverken ved Givt, Jern, Hunger, eller paa nogen voldsom Maade at røbbe nogen af de sammensvorne af Beien, som i Foreening med ham havde dræbt de 7 Mager. Derfor udtænkte han en grusommere Dødsmaade for at skille sig af med disse, som vare ham i Beien, uden at bryde sin Gød. Han lader en dyb Kielder fylde med Aske, og Loftet derover indrette til at falde ved. Her lader han dem prægtigen beværte, og da de vare berusede og faldne i Søvn, nedstyrte i den lumste Fælde.

11) Mere aabenlyst og fiendig var den Grumhed, Xus den yngre med Tilnavn Artaxerres udøvede. Han lod sin Søster Osa, som og var hans Svigermoder, nedgrave levende indtil Hovedet, og sætte sin Farbroder tilligemed over 100 af hans Sønner og Sønnesønner paa en stor Plads derved, og ihjelskyde med Pile, uden at disse i mindste Maade havde fornærmet ham; blot fordi han vidste de formedelt deres Dyd og Tapperhed vare i stor Anseelse hos Perserne.

12) En lige saadan nidst Misundelse drev Staden Athen til det saa nedrige og vanærende Dekret, hvor

hvormed den lod Tømmelfingerne hugge af Egningernes unge Mandskab, at dette Folk, som var magtfuldt til Søes, ikke mere skulde være i Stand at prøve Styrke med dem. Jeg kender Athen ikke herudi, at den af Grumheden laande et Middel imod Frygten.

13) Gruesom var og han den Opfinder af Robberoren, hvorudi blev fastet Mennesker, og lagt Jld under den. Da astring deres Qual dem Skrig, og det lod som Øren brølede, saaledes skulde deres Sammer, ikke udtrykt ved Menneskestemmens sædvanlige Lyd, forgieves anraabe Tyrannen Phalaris om Medlidenhed. Han, som vilde berøve de uslykkelige denne, blev med Rette selv allerførst indsluttet, og indviede saaledes sin sorte Opfindelse.

14) Etrurerne vare heller ikke lidet grumme i at opfinde Straffe. De bandt levende Mennesker til Liig, saaledes at alle Dele af Legemerne laae lig imod hverandre, og paa denne Maade maatte de forraadne. Gruesomme Bøddler haade imod Levende og Døde.

15) Saaledes og de Barbarer, om hvilke fortælles, at de toge Indvolden ud af slagtet Kvæg, og stak Mennesker ind igien, kun med Hovedet uden for, og at de desto længere kunde udholde Straffen, opholdtes de uslykkeliges Liv med Mad og Drikke, indtil de raadnede inden i, og fortæredes af Dyr, som

pleie af sætte sig i forraadnede Legemer. Vilde vi nu besvare os over Naturen, som underkaster os mange og spæte Sygdomme, vilde vi nu klage over Klimatet, som ikke nok afpasser efter den menneskelige Skæbelighed, da Mennesker selv drives af Grumhed til at ubænkende saa mange Qvaler for hverandre.

Tredie Kapitel.

Brede og Had.

Brede og Had opvække ogsaa stor Uro i det menneskelige Hierte. Bredden er mest hastig i sin Fremgang. Hadet meest haardnakket i sin Skadelyst. Begge er de Sindslidelser, som føre Forsærdelse med sig, voldsomme deres Tilhængere til Qval, da de selv lide ont, ved at tilføie andre det, og angstes af bittere Bekymringer over, at Hænnen ei skal lykkes. Men man har Exempler, hvor man bedst kan see disse Lasters Egenskaber, da Guderne selv have villet lade ellers berømte Mænd i Tale og Gierning vise sig heraf beherskede.

1) Da Liv. Salinator drog ud imod Aedruhal, advarer Fab. Maximus ham, „ei at vove Slag, inden næie Kundskab om Fiendens Kræfter og Planer var indhentet.“ „Den første Leilighed jeg faaer, lader jeg ikke fare,“ svarede han. „Hvorfor det?“

„at

„at jeg jo før jo heller kan faae enten Døden ved at overvinde Fienden, eller Glæde ved at see mine Landsmænd slagne,“ her stred Brede og Tapperhed, vreed, da han tænkte paa den uretfærdige Dom, der engang var fældt over ham, tapper hagede han efter Triumfens Døden. Men en Mand som kunde vinde saadan en Seier, burde han tale saaledes? 1) Jo ja, men

2) En hidsig Krigsmand kunde Brede drive saa vidt. Men den sagtnodige Sigulus, berømt ved det fredelige Kærskonsulentembede, er dog bragt til at glemme sin Klogskab og Sagtnodighed. Forbittret over at han gik glip af Konsulærdigheden, og det desto mere, fordi han erindrede at hans Fader to Gange havde naaet den, afskærfte han hele Mængden, som Dagen efter Valget kom at raadsføre sig med ham, sigende: „Forstaae I at raadsføre Eder, og ei at vælge den, som kan give Eder Raad?“ Skarpt og billigt! dog bedre usagt. Helt hvo kan, naar han vil tænke klogeligen, blive vreed paa det romerske Folk. 3) En Handling af visse Personer, som

4) En Handling af visse Personer, som kaldes fundit, kaldt ved deres Rang, kan heller ikke bifaldes. En Flavius, en Mand af meget ringe Stand, blev Prætor. Forbittrede herover toge nogle Ringene af deres Fingre, og Smykkerne af deres Heste, og slængte dem haanlig bort, hvorved de røbede ei saameget Sorg, som umaadelig Argrelse.

4) Saadan Brede viiste enten enkelte Personer, eller nogle saa imod hele Folket, dette viiste undertiden og sin Brede imod sine Generaler og store Mand. Da Manlius efter sin store og arefulde Seier over Latinerne og Campanerne kom tilbage til Rom, gik alle de gamle ham med glade Lykønskninger i møde, men ingen af de unge, fordi han havde ladet halshugge sin unge Søn, der imod hans Ordre, stiont med stor Riekhed, havde indladt sig i en Tvekamp. Unglingens Jevnaldrende smertede denne saa haarde Behandling. Jeg forsvarer ikke deres Gierning, men viser kunns Bredens Magt, da den deelte Alderne og Gemytterne i een Stad.

5) Brede formaaede og saa meget, at den gjorde hele det romerske Fodfolk uldigt imod Konsulen Fabius. Han kommanderede det til at satte efter Fienden, som sikkerligen og uden Møie kunde indhentes, men det vilde ei vore sig af Stedet, erindrende sig, at han havde imodsat sig Forslaget om Jordernes lige Deling. Brede gjorde og Armeen affpænstig fra Generalen Appius, fordi hans Fader, ved at ville forsøge Senatets Magt, høftigen havde angrebet Almuens Rettigheder. Den tog frivillig Flugten, for ei at skaffe Anførerens Triumf. Hvor ofte seirede Brede over selve Seiren? Torquatus nægte den

eensstemmig Lykønsfning. Fabius at nyde, Appius at naae den.

6) Hvor hæftig brændte Breden i hele Romersfolket's Hjærter, da det ved fleste Stemmer valgde M. Platorius, Kapitain ved det første Regiment, til at indvie Merkurius's Tempel, og forbigik begge Konsulerne Kloudius, fordi han havde sat sig imod, at redde de forgiældede, og Servilius, fordi han for koldfindighen havde forsvaret en Sag, han havde paataget sig. Var Breden da ei sær mægtig, da efter dens Indskydelse en Officeer blev foretrukken de høieste Øvrighedspersoner.

7) Breden har ei alene fornærmet de høieste Embeder, men endog giort, at de bleve slet forvaltede. Da Q. Metellus først som Konsul, siden som Prokonsul havde undertvungen næsten hele Provintsen Spanien, og han fik høre Konsulen N. Pompejus, hans Fiende, blev sendt for at afløse ham i Romandoen, giver han enhver Afskæed, som forlangde det, enhver Permission at reise hjem, uden at undersøge deres Grunde eller bestemme dem en vis Tid, han tager Vagten fra Magazinerne, og udsætter dem for Vlyndring, lader Kretensernes Buer og Pile brække og kaste i Floden, og forbyder at føde Elefanterne. Herved gav han efter for sine Lidenskaber, men satte en Plet paa den Ære, han ved sine herlige Bedrifter havde erhvervet

og stæffere Seierherre over Fienden, end over Brede, mistede han Triumfens ellers fortiente Hæder.

8) Hvarledes gif det ikke Sulla, da han gav æfter for denne Last? Han, som havde udstaaet saa meget af andres Blod, maatte jo derimod tilsidst udgyde sit eget? Rasende forbitret over at Cranius, Guvernør i Puteoli, lovede med at indlevere de Penge, som af Municipalbetjentene der vare lovede til Rapi-
tollants Reparation, kommer han i den hæftigste Bevægelse, og udtordner sin Arrighed i de forrige Aldertryk, faaer Konvulsioner, og med Blod og Trusler opgiver han Anden. Han faldt ei for Alderdommens Svagheder, da han først var gaaet ind i det 60 Aar, men for den rasende Brede, han altid havde vist imod Republikens uhykkelige Borgere. Saa man ikke kan sige, enten Sulla eller hans Brede først døde.

Nu vil jeg tage mine Exempler hos Ublændingene, skiant jeg undseer mig ved at bebreide store Mænd deres Feil, dog da min Plan byder mig just at omfatte det store, maae mit Ønske opoffres for mit Værk, og i det jeg gierne vil rose det ypperlige, maae jeg, hvor ondt det end gjør mig, dog anføre det til min Plan henhørende.

9) Alexander er ved sin Brede næsten skilt ved Forgubelse; thi hvad berøver ham vel denne uden bette? at han lod Tyssimakus kaste for en Løve, gien-

nem-

nemborede selv Rlytus med et Sværd, og lod Rastis
sibenes dræbe. Sine tre største Seiere mistede Seis-
erherren saaledes ved tre af sine Venners uskyldige
Død.

10) Hvor hastigt var Samilkars Had imod
det romerske Folk? Naar han saae sine fire Drenger-
børn, sagde han: „han opfodte fire Løveunger til
vor Regierings Undergang.“ En Opdragelse, som
fik forskyldt Lon, da den blev hans eget Fædreneland
til Obelaggefe.

11) Hannibal, en af disse, fulgde saa tidlig sin
Faders Fodspor, at, da denne skulde marcheremod
Armæen til Spanien, og først gjorde et Offer; han,
da ni Aar gammel, holdt ved Altaret, og svor, „saa-
snart hans Alder tillod det, at ville vise sig som Ro-
mernes ivrigste Fiende,“ at Faderen skulde sæie hans
inderligste Ønske at tage ham med sig i Krigen. En-
gang vilde han betegne, hvor stort Had der var imel-
lem Karthago og Rom, han stampede imod Jorden,
og fik det til at støve, „da, sagde han, skal Krigen
ophøre imellem dem, naar den eenes Dye er forvandt
let til Støv.“

12) Hos et Barn havde Had ei saa megen
Magt, men desto mere hos et Fruentimmer. Semi-
ramis, Dronning i Assyrien staaer just i Færd med
sin Hovedpynt, da man beretter hende, at Babylon
var

var falden fra. Strax reiser hun for at indtage den, med det halve Hoved ufriseret, og bringer ei sine Haar i Orden, før hun havde faaet denne saa store Bye igien i sin Magt. Derfor blev hendes Statue opreist i Babylon i den Habit hun var i, da hun med største Gl drog ud for at hævne sig.

Fierde Kapitel.

Gierlighed.

Gierlighed, en Støver efter skjulte Fordelse, et grædigst Evelg for det aabenbare Bytte, uhykkelig ved Besiddelsen, elendig ved sin Lyst til at strabe sammen, maae og frem for Dagen.

1) Nogle i Grækenland havde gjort et falskt Testamente efter en meget rig Mand L. Minucius Vasilus. For at faae det gyldigt, indsatte de ti Medarvinger, de tvende meest formaaende Borgere i vor Bye, M. Krassus og Q. Hortensius, som slet ikke kiendte noget til Minucius. Uagtet Bedrageriet var soleklart, have dog begge været saa gierrige, ikke at afflaae Gaven for at hæle med andres Skurkestreeg. Hvor staaende har jeg fortalt saa stor en Forbrydelse. Raadets Lys, Domhusets Pær lode sig af nedrig Vindesygge lokke i Snaren, og skjulde

ved

ved deres Ansæelse et Skarnsstykke, de burde have hævnnet.

2) Gierrighed viiste endnu større Magt over K. Cassius. I Spanien fik han sat paa tvende Snigmordere, M. Silius og A. Calpurnius, som vilde myrde ham. Han traf dem med Volkene. Men han lod dem slippe, da han havde betinget sig 50,000 Sesterter af hiin, 60000 af denne. Jeg troer vist, han med Fornæielse havde rakt dem sin Hals, hvis de havde givet ham engang saa meget.

3) I Gierrighed overgik L. Septimulejus alle. Han, som havde været en fortrolig Ven af K. Crassus, kunde være i Stand til at afbugge hans Hoved, og bære det paa et Spyd igiennem Byen, da Konsulen Opimius havde sat saa meget Guld derpaa, som det veiede. Der ere de, som fortælle, at han udhulede en Deel af Hovedet, og smeltede Blod deraf, at det kunde være desto tungere. Crassus var vel en oprørsk Borger; det var godt han døde, andre til Advarsel. Dog burde hans Klient ei af skændig Gierrighed hige efter Fordeel af at mishandle saa forsærdelig den ulykkelige.

4) Septimulejus's Gierrighed var Had værdig, men Ptolomæus, Cypriernes Konges var latterlig. Da han ved den nederdrægtigste Skidneste Gierrighed havde tilranet sig store Midler, og saa disse vilde blive

blive hans Undergang, indfrier han sig med alle sine Penge, og gaaer til Søes, med det Forsæt at sænke Flaaden, at han saaledes kunde døe som han vilde, og hans Flender gaae Glip af Byttet. Men han kunde dog ei overtale sig til at lade Guld og Sølv seile, førde det tilbage igien, som vilde blive en Preis paa hans Hoved. Upaatvivseligen eiede han ikke Rigsdomme, men eiedes af dem, af Navn Dens Konge, men formedelst sin Tankemaade en elendig Slave af Penge.

Femte Kapitel.

Stoltheds og Magts Misbrug.

Disse Laster maae ogsaa her omtales.

1) M. Fulv. Flakkus, Pl. Hypsaus's Medkonsul, havde i Sinde at drive nogle Lovforslag igien, som vare de allerstadeligste for Republiken, nemlig om at meddele Borgerret, og at det skulde ansøges hos hele Folket, naar nogen vilde bytte sin Borgerret bort. Man kunde neppe overtale ham til at møde paa Raadhuset. Derpaa da Senaret deels raadte, deels bad ham lade sit Forsæt fare, vordigede han det ikke et Svar. Man vilde kalde den Konsul des, onstfindet, der opførde sig saaledes imod en eeneste

eeneste Senator, som Flakkus opførde sig, da han foragtede det hele høie Kollegiums Majestæt.

2) Folktribunen M. Drusus fornærmede og Senatet paa den haanligste Maade. Vi nok at han lod gribe Konsulen L. Philippus, fordi denne havde faldt ham ind i Taler, og det ei engang ved Tribun-drabanten, men ved en af sine Klienter, som greb ham i Struben, og med saadan Vold slæbde ham i Arrest, at Blødet strømmede ham ud af Næsen. Men end ydermere da Senatet citerede ham til Raadhuset, svarer han: „hvorfør kommer det ei før til mig, da mit Haus Hostilia ligger saa nær Torvet.“ Jeg undseer mig ved at fortælle, det følgende: Tribunen foragtede Senatets Ordre, Senatet adlød Tribunens Ord.

3) Hvor overmodig var ikke Kn. Pompejus. Da han engang gik fra Vader, kommer Hopsaus, en fornem Mand, en af hans Venner, kaster sig for hans Fødder og beder om hans Beskyttelse, da han var anklaget for Stemmekjøben. Han lader ham ligge, og nedtrykker ham endnu mere med sin Spot, sigende: „du udretter intet andet, end forsinke mig mit Maaltid.“ Saadan Tale sig bevidst, kunde han rolig sætte sig til bords. Derimod da hans Svigerfader Scipio var straffskyldig efter de Love, han selv havde givet, skammer han sig ikke ved paa Tinger at udbede sig

hans Friekiendelse, som en Gunst af Dommeren, paa en Tid, da saa mange store Mænd faldt. Saaledes maatte Republiken rette sig efter hans Svogerstab.

4) Ligesaa fort baade ved Tale og Handling var et M. Antonius's Giestebud. Da han var Triumvir bragde man ham Senatoren Caset. Rufus's Hov ved. De andre bortvendte Vinene, han befalede at bringe det nærmere, betragtede det længe nse, og da alle ventede, hvad han vilde sige, siger han: „denne har jeg aldrig kiendt.“

Stolt sagt om en Senator, overmodigt om en drøbt Mand.

Nok talte om vore egne, nu lider om fremmede.

5) Kong Alexander, den tappre og lykkelige, viiste tydeligen sit Overmod paa tre Maader. Han skammede sig ved at have Philippus til Fader, og antog Jupiter Hammen, ved macedonske Sæder og Dragt, og antog persiske, ved menneskelig Dragt, og vilde klæde sig som en Gud. Han undsaar sig ikke ved at fornægte Forældre, Fædreland og Menneskhed.

6) Hvor overmodigen misbrugde ikke Keres, hvis Navn er tillige Stoltighedens og Overmodets, sin Magt, da han vilde paasføre Grækenland Krig? Til Asiens forsamlede Fyrster siger han: „For ikke at synes aldeles at handle efter eget Tykke, har jeg ladet

Eder

Eder kalde. Forresten vide I vel, at Eders Pligt er mere at lyde, end at raade." Stolt sagt, endog af en Seierherre, men af en saa haanligt overvunden, var det, jeg veed ikke, enten meest stolt, eller meest usorhammet.

7) Hannibal, overmodig af sin Lykke i Slaget ved Kanna, nægtede enhver af sine Landsmænd i Leiren Audients, svarede ingen, uden ved Mellembud. Maharbal raabde for sin Telt, at han saae forud, at Hannibal inden saa Dage vilde spise paa Kapitolum i Rom." Han blev foragtet. Saa sielden boer Beskedenhed hos Lykken.

8) Det Karthaginienfiske og Campanfke Senat ligesom kappedes i Overmod. Hiint havde et Badehuus. Dette et Ting for sig selv. Hvilken Skik nogentid er vedholdt i Kapua, som kan sees af R. Grakkus's Tale imod Plautius.

Siette Kapitel.

Troeløshed.

Troeløshed, dette lumfke forraderfke Uhyre, maae nu og frem af sin Hule. Sin Magt bruger den til at lyve og bedrage. Sin Glæde finder den i en vel udført Misgjerning, da størst, naar den fiuler sin

Grumhed med List og Rænker. Ligesaa stor en Ulykke for Menneskeslægten, som Velighed er Lykke. Derfor hvile Skam og Skiendsel over den, ligesom Hader over denne.

1) Under Romulus's Regiering var Sp. Tarpejus Kommendant paa Fæstningen. Hans Datter gif uden for Murene at hente Vand til Offringerne. Tatius, Sabinernes Konge, forleder hende til at tage bevæbnede Sabiner med sig ind i Fæstningen, og lover hende til Belønning, hvad de havde i den venstre Haand.

Dette var da svære Guldarmbaand og Ringe. Da Stedet var besat af Sabinernes Tropper, og Gomsfruen fordrede Belønningen, lader han hende overhulle med Vaaben og dræbe, som han saaledes holdt sit Løfte; thi ogsaa Vaabnene holdte de i den venstre Haand. Vi ville ikke dadle ham, siden han saa hastig straffede det ugudelige Forræderie.

2) Serg. Galba viiste og den allerstørste Troeløshed. Han sammenkalder Folket fra tre Steder i Lusitanien, som han vilde handle med dem om deres Bedste. Derpaa udtager han 7000, Kiernen af deres unge Mandskab. Disse lader han afvæbne, og deels nedfable, deels sælge. Nederlaget paa Barbarerne var stort, men hans Troeløshed større.

3) Kn. Domitius, en meget fornem og høi modig Mand, blev troeløs af Vergierrighed. Opbragt paa Verulius, Arvernernes Konge; fordi denne, imedens han endnu opholdt sig i Provindsen, havde tilskyndt baade sit eget og det allobrogiske Folk til at give sig under hans Eftermands Q. Fabius's Beskyttelse, lodder han ham til sig under Foregivende af en Samtale, lader ham arrestere, og sende paa et Skib til Rom. Senatet kunde ikke bifalde denne Handling, ei heller strax gjøre den om, for at ikke Verulius, hvis han strax kom hjem, skulde opvække Krigen igien paa nye. Derfor sendte det ham til Alba i Forvaring.

4) Viriatus blev myrdet ved en dobbelt Troeløshed. En viiste hans egne Folk, som dræbde ham. Den anden Konsulen Q. Serv. Tappio, som var Skyld i Forbrydelsen, ved at love Straffen estergivet. Han fortiende ikke, men købde Seiren.

5) Men, for at komme til Troeløshedens Kilde selv. Karthaginienferne have ladet den lacedemoniske General Xantippus kaste i Havet, da de lode, som de vilde give ham et Vresfølge hjem, ham, som saa fortreffeligen havde tient dem i den anden puniske Krig, og hjulpen dem at faae Att. Regulus fangen. Hvad Hensigt havde de ved denne saa store Misgjerning? at Deeltagerne i deres Seier ikke

2 1 2

skulde

skulde overleve den? So han overlever den, til deres
Skiendsel; han, de uden at tabe noget af deres Vre,
kunde ladet umishandlet.

Zannibal gav Nucerinerne, da han staae uden
for deres uindtagelige Mure, Tilladelse at gaae ud
af Byen, hver med to Klædninger, og lod dem quæle
af Røg og Damp i Badstuer. Acerranernes Senat
lokkede han paa samme Maade uden Murene, og lod
dem kaste i dybe Brønde. Han, som havde erklæret
det romerske Folk og Italien Krig, førde endnu ivrke
gere Krig imod Troe og Love, glædende sig ved Løgn
og Svig, som ved de herligste Kunster. Hvorudover
han, der ellers vilde efterladt sig saa hæderlig Navns
kundighed, har gjort det tvivlsomt, enten han bør
ansees størst i Dyder eller Laster.

Syvende Kapitel.

Oprør.

Nogle det voldsomme Oprørs Foretagender, saa
vel i Byen, som ved Armeerne, maae ogsaa her
ansøres.

1) L. Equitius, som udgav sig for en Søn
af Liber. Grakkus, søgte imod Lovene Tribunatet til-
ligemed L. Saturninus. K. Marius, den Tid siets

Gang

Gang Konsul, lod ham kaste i det offentlige Fængsel. Folket opbrød Dørene, tog ham paa sine Skuldre, og bar ham hjem med største Frydseffrig.

2) Da Censoren Q. Metellus ikke vilde ansee denne Equitius for en Søn af Grakkus, eller tage Skat af ham efter saadan Værd, sigende: „Tiber. Grakkus havde kun havt tre Sønner, den eene død ved Armeen i Sardinien, den anden i sin spæde Alder i Præneste, den tredie, som var sødt efter Faderens Død, var død i Rom, og at et saa gemeent Menneſke ei barde antages i en af de fornemste Familier,“ vilde Folket stene ham. Da streed en opbragt Almue fremfalsende og ubesindig med sin særegne Uforsømmenhet og Driftighed imod Konsul og Censor, og chikanerede sine Foresatte med al muelig Frækhet.

3) Dette var kun et affindigt, men følgende et gruesomt Oprør. M. Numius søgte Tribunembedet tilligemed Saturninus. Ni vare alt valgte, den sidste Plads var tilbage for disse to Kandidater. Da drev Folket Numius først med Vold bort, saa han maatte flye ind i et Huus. Derpaa slæbde de ham ud igien, og mydede ham, at den retskafneste Borgers Død kunde give den allernedrigste Udgang til Embedet.

4) Skammelig og utaalelig brød og Rentenes
rernes Forbittrelse løs imod Prætoren Sempr. Asel-
lio, fordi han forsvarede deres Skyldnere.

Ophidsede af Tribunen L. Cassius drev de ham,
da han offrede ved Eenigheds Templet, fra Altaret
selv, uden for Torvet, og i et Skuur, hvor han
havde skjult sig, myrdede de ham, og det i hans Or-
densdragt.

5) Uffhyelig var denne Tilstand paa Torvet,
men seer man til Leiren, faaer man Aarsag til lige-
saa stor Uvillie. Da K. Marius, som paa den Tid
intet offentligt Embede havde, efter det Sulpiciske For-
slag var valgt til i Asien at føre Krigen imod Mi-
thridates, sendte han Gratidius til Konsulen L. Sulla,
for at imodtage Legionerne. Soldaterne drøbde
denne, uden Tvivl fordi de fortrøede paa, at de skulde
tiene under en, som ei havde uden simpel Rang, da
de hidtil vare kommanderede af en Konsul. Men
hvor utaaleligt, at Soldater ved en Gesandts Mord
vilde kuldkafe Folkets Beslurninger.

6) Saa voldsomt handlede Armeen den Gang
for, siden ligesaa voldsomt imod en Konsul. Da
Qvintus Pompejus, Konsul med Sulla, efter Sena-
tets Ordre havde begivet sig hen at antage den Arme-
e, som Kn. Pompejus imod Stadens Villie i nogen Tid
kommanderede, have Soldaterne efter deres ærgierrige

Generals Tilskyndelse, anfaldet ham ved en Offring, og gjort ham selv til et Offer. Senatet lod saa stor en Misgierning gaae ustraffet, sigende: „det ei kunde blande sig i Leirens Affairer.

7) Skiendigen, voldsomt handlede og den Arme, som dræbde K. Karbo, en Broder af den Karbo, som tre Gange havde været Konsul, fordi han maaskee lidt vel ivrigt og strængt sagde at oprette den ved de borgerlige Krige saa forfaldne Krigstrugt. Heller vilde Armeen besmitte sig med den største Misgierning, end forandre sine flette og affhyelige Sæder.

Ottende Kapitel.

Forvovenhed og Ubefindighed.

Pludselige og hæftige ere ogsaa Forvovenhedens Anfægtninger — Naar den ryster det menneskelige Hierte, fiender det hverken egne Farer, eller skatter andres Handlinger efter Fortieneste.

1) Hvor forvovent handlede den ældre Scipio Afrikanus, da han ved tvende gradaarede Skibe sejlede fra Spanien til Kong Syphar, og gav sig og Fædrelandets Frelse i en troeløs Numiders Hænder. I et Haar hangde den Sag af saa megen Bigtig-

heb — enten Scipio skulde blive Syphax's Fange eller Overvinder.

2) K. Cæsars forovne Foretagende, skient Guderne beskyttede det, kan dog neppe fortælle uden Gysen. Utaalmelig over at det gik seent ved Regio, nernes Overfart fra Brundisium til Apollis ni, fore gav han ved Maaltidet en Uafselighed, gik bort, skulde sin Høihed under en Slavedragt, steg om Bord paa et lidet Fartøi, og sejlede under en græs- selig Storm paa Floden Anius ud i det farlige adria- tiske Hav. Han lod strax styre ad rum Sæ til, og lange tumlet med Vind og Sæ imod sig, maatte han tilsidst give efter for Nødvendigheden.

3) Hvor afskyelig var følgende Forvovenhed af Soldaterne! N. Albinus, en ved Stand, Karakter og Vresposter udmærket Borger, blev stenet i Leir- ren af Armeen, formedelsk falsk og ugrundet Mistanke. Det allerfændigste var, at Generalen bad og tiggede Soldater om at maatte forsvare sin Sag, og de neg- tede ham det.

4) Desto mindre undrer jeg mig over, at en uskyldig Styrmand ei fik Lov til at forsvare sig for den grumme og voldsomme Hannibal. Da han fra Metiska vilde seile til Afrika, og var kommen til Sun- det, vilde han ikke troe, at der ei var større Mægt i Lem Italien og Sicilien, og drabde Styrmanden, som

som om han skrede falsk. Siden, naiere underrettet, friekendte han ham, og, da han ikke kunde give den uskyldige anden Erstatning, gav han ham en ærefuld Begravelse, derfor staaer endnu paa Klippen ved det snevre og urolige Stræde en Stærte, og viser de forbiiseisende et Mindesmærke om Pelorus og punisk Ubesindighed.

5) Staden Athen vilste og en Ubesindighed, som grændsebe til Maserie; den lod paa engang henrette 10 Sæ-Officerer, som kom fra den skønneste Seier, fordi de, hindrede ved en stærk Storm, ei havde kundet begrave de faldne Soldater. De straffede Nødvendigheden, da de havde burdet ære Tapperheden.

Niende Kapitel.

Bildfarelse.

Et Slægtet med Ubesindighed og Forvoenhed er Bildfarelse, vel ligesaa skadelig, men dog mere tilgivelig, da den ikke med sit Vidende, men forført ved falske Forestillinger, gjør sig skyldig. Foretog jeg mig at ville udførligen vise, hvad Mægt den har over de menneskelige Hjærter, da gjorde jeg mig skyldig i Feilen selv.

hvorum jeg taler; derfor kun et Par af dens For-
seelser.

1) Da Tribunen K. Helvius Cinna gik hjem
fra Casars Begravelse, blev han massakreret af Folket,
som tog ham for Kornelius Cinna. Paa denne var
det forbittret, fordi han, en beslagtet af Casar, havde
paa Torvet holdt en fiendig Tale for at forsvare hans
Mord. De gik endog saa vidt, at de bare Helvius's
Hoved paa et Spyd omkring Casars Baal, tankende
det var Kornelius's. Saaledes blev han et ynkeligt
Offer for sin Agtelse imod Casar, og for Folkets
Fjendskab.

2) Bildfarelse drev K. Cassius til at stille
sig selv ved Livet. Da Udfaldet af Striden imellem
de fire Armeer ved Philippi var tvivlsomt, og uvist
for Anførerne selv, sendte han om Natten Kaptainen
Titinius at spionere hvorledes det stod sig med M.
Brutus. Da denne idelig maatte tage Omveje, fordi
Mørket hindrede ham at kiende, enten det var Fiens-
der eller Væner, han mødte, kom han kun seent
tilbage.

Cassius troede imidlertid, han maatte være op-
snappet af Fienderne, og alting i deres Magt. Skyndte
sig med at faae Ende paa Livet, da tvertimod Fiens-
dens Leir var tagen, og Brutus's Tropper for største
Delen i Behold. Titinius's Riekhed maae og ei
for

forties. Han staaer først og stirrer, forbauset over dette uventede Syn, paa sin faldne General, derpaa brister han i Taare, sigende: „Endskiønt jeg, min General, imod min Villie har været Skyld i din Død, skal dog dette ei blive ustraffet; modtag mig derfor til Medfølger i din Skiebne,“ med Sværdet giennem Halsen til Fæstet styrter han over det døde Legeme. Deres Blod blandes. Her laae nu tvende Offere, et for Trostak, og et for Bildfarelse.

3) En Feiltagelse affødkom en mærkværdig Bold paa Veienternes Ronge Tolumnius's Slot. Han staaer og spiller Tærning, og da han just havde gjort et heldigt Kast, siger han af Spøg til sin Medspiller: „Slaae nu.“ Romernes Gesandre kom just i det samme. Nu tog hans Livgarde denne Spøg for en Befaling, og myrdede Gesandterne.

Tiende Kapitel.

Hævn.

Hastige, men retfærdige ere Hævnens Drifter. Ophidset ønsker den at giengielde den lidte Smerte. Bidtøstigen skal den ei her omtales.

1) Tribunen M. Flavius indberettede til Folket om, Tuskulanerne, at de vilde ophidse Veliterne

og Privernaterne til Opstand. Da de nu kom til Rom, og i en skiden Dragt, med Koner og Børn fremstillede sig for at bede om Naade; hændte det sig, at alle Sektionerne stemmede til deres Fordeel, alene den Polliske dømte, at de offentlig skulde hudstrypes, og halshugges, og Mængden, som ei kunde føre Baaben, sælges til Slaver. Hvorudover den Papiriske Sektion, i hvilken Tusulaner, som havde faaet Borgerret, havde Pluralitet af Stemmer, aldrig siden voterede paa nogen af den Polliske Sektion, som søgte Embeder, at ikke den, som havde gjort alt sit til at skille den ved Liv og Frihed, skulde ved deres Minde komme til nogen Værdighed.

2) Følgende Havn har baade Senatet og alle bifaldt. Da Hadrianus ved sit nedrige Udsuerte havde plaget de romerske Borgere i Utika, og derfor af disse var indebrændt, er herover ingen Aktion beordret i Byen, eller Klage indgivet.

3) Tvende Dronninger ere bekendte ved deres Havn. Thamyris, som lod Cyrus's Hoved afhugge, og kaste i en Ladersæk, fyldt med Blod, bebreidende ham sin Blødtørstighed, og tillige hævnende sig paa ham over sin Søn, han havde dræbt. Berenice, som af Sorg over, at hendes Søn ved Laodices Forræderie var hende berøvet, bevæbnet steg til Vogns, og

forfulgte Drabanten Ceniüs, som havde udført Kongens grusomme Befaling, saalænge til hun sædte ham med en Steen, da hun ei kunde ramme ham med Kastespyd, og kørde over hans Legeme imellem der fiendtlige Partes Tropper til Huset, hvor hun troede hendes myrdede Søns Legeme var forvaret.

4) Om Thessalernes Konge Jason, som havde i Sinde at paaføre Perserne Krig, faldt for en saaa ganske billig Havn, derom ere Meningerne deelte. Taxillus, Direktør ved en Skole for Legemsøveffer, klagede over, at han var prygllet af nogle unge Mennesker. Kongen tillod ham enten at lade hver betale ham 30 Drakmer, eller modtage af ham hver 10 Stokkeprngl. Han valgde den sidste Havn. Men de asprnglede myrdede Jason, fortrydende paa Strafsen ei saa meget for Smertens Skyld, som for Skammen og Ergrelsen. Ved en saa ringe Fornærmelse ophidsedes de over deres Vre omme Ynglinge til at kuldkaste den største Forretning; thi hele Grækenland gjorde ligesaa meget af en Jasons Planer, som af en Alexanders Bedrifter.

Ellevte Kapitel.

Udadiske Ord og Handlinger.

Siden vi ved Exempler betragte saavel Menneſtens Laſter ſom Dyder, maae noget om udadiſke Ord og Handlinger og fortælles.

1) Med hvem ſkal jeg begynde heller end med Tullia. I den ſierneſte Oldtid fremſtiller hun et hartad utroeligt Exempel paa den ſamvirkthedsløſeſte Befaling og Handling. Hun kører paa en Vogn; Kudsken holder pludſelig. Hun ſpørger om Aarſagen, og da hun erfarer, der er hendes dræbte Faders Servius's Legeme, der laae i Veien, befaler hun at køre derover, for deſto haſtigere at omfavne Morderen Targivinius. Ved denne ſaa ugudelige og fiendige Haſten, brændemærkede hun ei alene ſig ſelv med en evig Skændſel, men gav og Gaden Tilnavnet den ugudelige.

2) Et ſaa grufom var R. Jimbrias Handling og Tale, men begge dog, hvis man noie vil betragte dem, overmaade ſrakke. Han havde foranſtaltet at Clavola ſkulde dræbes ved R. Marius's Ligſard. Da han ſiden fik høre han var kommen ſig af Gaarene, ſtævner han ham for Folket. Spurgt, hvad han kunde have imod en Mand, man for ſine uſtraffelige Gader ei nok kunde roſe, ſvarer han: „Jeg vil bebreide

breide ham, at han ei tog Sværdet dybt nok." O! hvilken rasende Tøifelsøshed, som den asfægtige Stat maatte taale.

3) Da M. Cicero i Senatet sagde til L. Catilina: „Du har selv tændt Ilden," svarer denne: „jeg mærker det, og jeg skal standse den ved at nedrive, hvis jeg ei kan slukke den med Vand." Kan man tænke andet end at hans onde Samvittighed har drevet ham til at fuldføre sine begyndte forræderske Anslag.

4) Raserie drev og M. Rhilo til at berøve M. Marcellus det Liv, hvormed Cæsar nyelig havde benaadet ham. Selv havde han længe tient under Pompejus, og var nu forbitret over at Cæsar havde foretrakt saa mange for ham. Da Marcellus derfor fra sit Landflygtigheds Sted, Mitilene, vilde reise hjem, myrder han ham med en Dolk i Havnen ved Athen, og vender samme strax imod sit eget grusomme Hjerte. Saaledes hindrer han Manden at nyde sin Fiendes Venskab, og en guddommelig Belgierning, og gjør at Folkets Kierlighed, som saa meget havde interressert sig for denne store Mands Frelse, tabde sit kiereste Ønske.

5) Denne Grusomhed, man skulde ansee for uovergaaelig, overgif dog K. Toranius ved et umenneskeligt Fædermord. Han var paa Triumvirernes

Partie. Faderen, forhen Prætor, var proskribert. Han betegner Officererne, som skulde opsøge ham, baade hans Alder, og nogle Mærker paa hans Legeme, at de kunde kiende ham.

Oldingen, mere bekymret for sin Søns Liv og Lykke, end for sine egne sidste saa Niebliske, begynder at giøre dem Spørgemaale, „om han levede, om han stod sig vel hos Generalerne.“ En af dem varede: „Han, du saa høit elsker, har lært os at kiende dig, efter den Beskrivelse, han gav os over din Person, ere vi her for at dræbe dig.“ I det samme støder han ham Sværdet i Brøstet. Saaledes faldt den uhykelige, mere uhyggelig formodt Morderen, end ved Mordet.

6) Samme tunge Lod traf L. Vill. Annalis. Han mødte paa Martispladsen, da hans Søn søgte Qvæsturen. Der faaer han høre, at han selv er proskribert, hvorfor han usfortøvet flygter til en af sine Klienter, men at han ei ved dennes Trost kan finde Sikkerhed, gjorde hans egen ugudelige Søn; thi han fører Soldaterne lige i Hælene paa sin Fader, og lader ham myrde for sine Dine; en dobbelt Fadermorder, først ved sit Raad, siden ved sin Nærværelse.

7) Vettius Salassius, som var proskribert, havde og et ny lidet bittert Endeligt. Da han staaet i Etui, søbede, eller skat jeg sige dræbte hans egne Kone ham

ham; thi hvor meget mindre var vel Misgierningen, naar kun det feilede, at hun skulde selv lagt Haand paa ham.

8) Følgende Misgierning kan jeg, siden den er begaaet iblandt fremmede, fortælle med foldere Blod. Da Scipio Afrikanus i det nye Karthago hædrede sin Faders og Farbroders Minde ved et Fægterspil, have to kongelige Prindser, hvis Fader nylig var død, traadt frem paa Pladsen, sigende: „de der vilde stride om Regieringen, for ved deres Kamp at gjøre Skuespillet desto brillantere. Da Scipio formanede dem til at afgjøre Sagen heller ved Ord end Sværd, og den ældste viiste sig villig at følge dette Raad, vedblev den yngste, stolende paa sin Styrke, sit rasende Forsæt. Denne ugudelige Haardnakkenhed blev derfor ved Skiebne's Dom i Striden straffet med Døden.

9) Mithridates var endnu meget ugudeligere, da han førte Krig, ikke med en Broder om et Fædres nerige, men med sin egen Fader om Herredømmet. Jeg forbauses af Forundring over hvor han i denne Krig enten har kunnet finde Menneker, som vilde hielpe ham, eller turdet paakalde Guderne.

10) Dog ville vi undre os herover, som noget usædvanligt hos disse Folk! da Sariafter forbandt sig med sine Venner imod sin egen Fader, Tigranes, Armeniens Konge, og det med denne Høitidelighed,

de alle Fulde tage Blod i den høire Haand, og drikke indbyrdes. Neppe Fulde de taale, at han til sin Faders Frelse havde indgaaet et Forbund under saa blodige Ceremonier.

II) Men hvi vil jeg tale om dette, hvi vil jeg opholde mig ved saadant, da jeg ved Forestillingen om et Forraderie seer alle Misgierninger overgaaede? Mere af Hengivenhed til mit Fædreland end ellers af nogen Lyst til at fortælle saadant, drives jeg af den største Iver og Uvillie til at brændemærke dette sorte Foretagende. Hvo kan med stærke Ord nok forbande den, som stussede en Vens Tiltro, og sagde at begrave Menneskeslægten i et blodigt Mærke? Jo, du i Grusomhed og Umenneskelighed større end de vildeste Barbarer! du kunde føre det Romerrigets Scepter, vor Fyrste og Fader saa heldigen fører? Der som du havde naaet dit rasende Onske, skulde da vel Verden bleven i sin Orden? Nei, du vilde ved dine affindige Planer igien opføre, ja vel overgaaet vores de tragiske Scener, som da Byen var indtaget af Gallerne; da de 300 Adelsmænd saa ynkeligen faldt; da vi havde den alliensiske Dag; da Scipionerne bleve slagne i Spanien; da vore Armeer bleve overvundne ved Thrasimensøen og Ranna og da Macedonien vadedes af Borgerblod i de borgerlige Krige. Men Gudernes Dine vaagede, Stierterne beholdt deres Glæde.

Elends. Altarne, de hellige Hynder, Tempelne besøgtedes af den nærværende Guddom. Intet, som burde vaage for vor Augustus's Liv og for Fædrenes landet, tilfod sig Uvirkelighed. Frem for alle styrede han, vort Riges Stifter, Fader og Skjætgud med sit guddommelige Raad det saa vel, at hans overordentlige Begjæringer ei bleve begravne under hele Statens Ruiner. Derfor blomstrer Freden, Lovene gielde, de private og publice Sager gaae deres ordentlige Gang. Men han, som søgte at sønderrive Bænkens Baand, og omslyrte alt dette, ligger med hele sin Slægt nedtraadt under det romerske Folks Fødder, og i Underverdenen, dersom han der er antagen, lider han den Straf, han fortjener.

Tolvte Kapitel.

Udsædvanlige Dødsmaader.

Det menneskelige Livs Skiebne kommer overmaade meget an paa dets første og sidste Dag, da meget der paa beroer, baade hvorledes det begynder og ender. Derfor kalde vi den alene lykkelig, i hvis Lod det falder, heldigen at indtræde i Livet, og roelig at forlade det. Den Tid, som ligger her imellem, henløber, ligesom Skiebnen styrer Roeret, snart med Modvind,

snart med god Vind; altid langt under Haabet, fordi man gaaer for vidt med sine Ønsker, og saaielden bruger Fornuften; thi vil man bruge sine Dage vel, kan man gjøre en kort Levetid lang, ved at overvinde Aarenes Tal ved Mængden af nyttige Handlinger. Hvorfor ellers glæde sig over et langt ubirksomt Liv, naar det hendses, i Stedet for at anvendes vel. Men, uden længere Digression, vil jeg melde om dem, som ere døde paa en usædvanlig Maade.

1) Kong Tullus Hostilius blev slaget af Lynild, og opbrændte med sit hele Huus. En besynderlig Skiebne. Byens Stytte blev bortreven i Byen selv, saa at hans Landemænd ei engang kunde hædre ham med en hæderlig Begravelse, da han ved Himlens Lue blev bragt i den Tilstand, at han fandt Huusguder, Elor, Baal og Begravelse paa et Sted.

2) Det skulde neppe synes troeligt, at Glæde, ligesaa vel som Lynild har kunnet skille Mennesker ved Livet, og dog er det skeet. Da der kom Efterretning om Nederlaget ved Trasimensøen, mødte en Moder sin reddede Søn ved Porten, og døde i hans Arme. En anden, som sad bedrøvet i sit Huus over en falsk Beretning om sin Søns Død, styrtede død ned, saa snart hun saa ham. En besynderlig Handelse. De Sorgen ikke dræbde, døde af Glæde.

3) Dette undrer jeg mig ikke saa meget over, da det var Fruentimmer. Men Juvent. Thalna, Tib. Grakkus's Kollega i hans andet Konsulat, stod i Korsika, og anstillede et Takoffer for denne Dødelige Undertvingelse, da der kommer et Brev til ham fra Senatet, som melder ham, at den mindre Triumf var ham tilskaaet. Han læser det med største Opmærksomhed; det bliver sort for hans Dine, han styrter død ned for Altaret. Døde han ikke af overdreven Glæde? Jo det skulde faldet i hans Lod at ødelægge et Numantia eller Karthago!

4) C. Catulus, som Senatet bød dele Triumfen over Cimbrerne ved Marius, var en General af meget større Mod, men fik en endnu voldsommere Død. Denne Marius nødte ham siden i de borgerlige Uroligheder at stille sig selv ved Livet. Han indsluttede sig da i et nyelig Kalket og meget heedt Værelse, hvorved han omkom sig selv. Denne saa grusomme Nødvendighed, hvori han blev sat, var en stor Plet paa Marius's Ære.

5) I denne Republikens urolige Tid har og L. Korn. Merula Konsularis, og Jupiters Præst skaaen Hæderne over paa sig selv, for ei at mishandles af de overmodige Seierherrer, og for at undgaae en fiendelig Død. Det aldgamle Altar blev bestænkt med Blodet af sin Præst.

6) Et voldsomt, men modigt, Endeligt fik Sicilianeren *Terentius Aruspex*, en fortroelig af *R. Grakkus*. For sin Forbindelse med denne blev han arresteret, men han stødte Hovedet i tu paa Dørstolpen af Fangstet, faldt og opgav sin Aand ved Skændselsens Indgang, kun et Skridt fra Henrettelsen og Døddelens Haand.

7) *R. Licin. Mancer*, *Kalvus's* Fader, forhen Prætor, besluttede af samme Aarsag at døe. Anklaget for Underløb, gaaer han hen paa Domstedet, just da Stemmerne skulle samles. Da han ser *M. Cicero*, Præsident i Retten, aflægge sin Toga, sender han Bud til ham, „at han var død, vel anklaget, men ei dømt, og at sælgelig hans Formue ikke kunde konfiskeres.“ Derpaa tager han sit Tørklæde, som han just havde i Haanden, kvaler sig dermed, og forekommer Straffen med sin Død. Da *Cicero* hørte dette, affagde han ingen Dom. Saaledes undgik en af vore talentfuldeste Talere ved sin Faders besynderlige Død det Uheld at miste sin Formue, og see en af sin Familie dømt fra Livet.

8) Dennes Død var kiel, følgende latterlig. *Korn. Gallus* forhen Prætor, og *T. Cæterius*, romersk Ridder døde i Forerie.

Dog hvorfor spotte deres Skiebne, som vel ikke just Udsvævelse, men menneffeligt Uheld skilde ved

Livet; thi naar man vil udfinde de mange og skulte
 Aarsager til vort Endeligt, faae undertiden mange
 uskyldige Ting Navn af Dødens Aarsag, da de dog
 snarere træffe ind just paa den Tid, da Døden kom-
 mer, end virkelig ere Skyld derudi.

9) Iblandt fremmede Nationer ere og nogle
 mærkværdige Dødsfald at antegne, f. Ex. Komas's,
 som man siger var Broder til Kleon, den store Røver-
 anfører. Da Staden Enna, som Røverne havde
 inde, var kommen i vor Magt, blev han ført for
 Konsulen Rupilius. Spurgt af denne om Røvernes,
 bortløbne Trælles, Stykke og Planer, lader han,
 som han vilde tage lidt Tid til at reflektere sig, so-
 ber sig ind i sin Kappe, falder paa Knæ, qvæler sig,
 og sover hen imellem Vagtens Hænder, i Nærværel-
 sen af den høieste Vorighedsperson, og naaede den
 forønskede Sikkerhed. Lad de ulukkkelige, som Døden
 synes tienligere end Livet, plage sig med en angstlig
 og skielvende Omsorg for Maaden, hvorpaa de skal
 forlade det, de hvasse Dolke, de blande Givt, gribe
 Strikker, udsøge sig uhyre Klipper, som var stor Til-
 beredelse, udsøgt Plan nødvendig for at bryde Vaan,
 det imellem Siel og Legeme. Intet af dette gjorde
 Komas, men indsluttede sin Aande i sit Bryst, og
 fandt derved sin Død.

Hvor lidet bør man da bryde sig om et Gode, hvis Besiddelse er saa usikker, at mindste Bولد kan forstyrre det!

10) Digteren Æschylus's Endeligt var vel ikke frivilligt, dog formedelst det besynderlige Tilfælde værdt at anføre. Han gik uden for Porten af en Bye i Sicilien, hvor han opholdt sig, og satte sig paa en frie Plads. En Orn, som fløj med en Skildpadde, blev stuffet ved Glandsen af hans skaldede Hoved, og lod den falde, som paa en Steen, for at naae Riødet, naar Skallen var knust. Ved dette Slag døde han, Stifteren af den adlere Tragoedie.

11) Aarsagen til Homerus's Død var og ualmindelig. Man troer han døde af Græmmelse over ei at kunne opløse en mørk Tale, nogle Fiskere paa en De forelagde ham.

12) Endnu ynkeligere kom Euripides af Dage, da han efter et Aftensmaaltid hos Kong Arkelaus i Macedonien vilde gaae hjem i sit Logie, blev han paa Veien bidt ihjel af Hunde. Saa stort et Genie havde fortient bedre Skiebne.

13) Nogle af de berømteste Digtere have haft et Endeligt, som hverken svarede til deres Værker eller Karakter. Sophokles, meget til Aars, op læste en Tragoedie i en Bæddestrid. Længe bekhymret for det tvivlsomme Udfald, faaer han Pluraliteten

ved

ved een Stemme. Denne Glæde var Marsagen til hans Død.

14) Philemon lød sig ihjel. Da et Esel aad nogle Figner i hans Nærvarrelse, som vare satte til hans Maaltid, raabde han paa sin Slave, at han skulde komme og jage det bort. Da han ei kom, inden alle Fignerne vare fortærede, siger han: „Siden du var saa seent, saa giv nu Eslet Viin til.“ Over dette vittige Indfald kom han i saadan Latter, at han qaaktes derudi.

15) Pindarus sad ved et Skuespil, og lagde sit Hoved til Hvile i et ungt Menneskes Arm, han meger holdt af. Man vidste ikke han var død, førend Direktøren vilde lade lukke, og man ikke kunde faae ham vaagnet. Jeg troer at den Gudernes Godhed, som skienkede ham den fortreffelig Digterevne, og gav ham saa blid en Afsteed fra Livet.

16) Saaledes gif det og Anakreon, endstønt han overlevede den almindelige Menneskealder. Da han vilde styrke sine saa matte Kræfter med Gaften af rørede Druer, blev en Kierne siddende fast i Halsen, hvoraf han døde.

17) Til Slutning vil jeg sætte et Par sammen, som i Foretagende og Endeligt have lignet hinanden. Milo fra Krotone, en berømt Fægter, saae paa en

Reise et Fegetræ, som ved Riler var begyndt at flø-
ves. Strolende paa sine Kræfter gaaer han hen, stik-
ker Hænderne i Spalten, og vil prøve at rive det fra
hverandre. Men da Væggerne faldt, gik Træet
sammen, og holdt hans Hænder fast. Saaledes
maakte han, som havde vunden saa mange Prize i
Bygdekunsten, lade sig sønderslide af vilde Dyr.

18) Sægteren Polydamas søgte i et Uveir Ege
i en Hule. Da denne ved Vanders hæftige og voldsomme
Jordstørtning var svækket og saldefærdig, undgik hans
andre Kamerader Faren ved Flugt, men han blev alene
tilbage, som var i Stand til ved sine Skuldre at til-
bageholde hele Massen af den faldende Grøtte. Men
nedtrykt under en Byrde, som overgik ethvert Mennes-
kes Kræfter, fandt han ved sin Afstandighed sin Grad
der, hvor han havde søgt Ege for Uveiret. Disse
kan lære os, at i stærke Legemet boe just ikke altid de
forstandigste Sielse, ret som vilde Naturen ikke til-
deele een begge Goder. Over Menneskelighedens Lod
maae det vare, at en skulde besidde Legems Kræfter
og Siels Evner i fortrinlig Grad.

Trettende Kapitel.

Lyst til Livet.

Siden jeg har anført de tilfældige, mandige og ubesindige Maader, hvorpaa nogle have forladt Livet, vil jeg nu og tale om dem, som feige og qvindagtige have forladt det, at man ved Sammenligning kan see, hvorledes det ofte ikke alene er flækkere, men endog klogere at ønske Døden end Livet.

1) M. Aquilius, som kunde have en ærefuld Død, vilde heller leve i foragtelig Trældom hos Mithridates. Hvo tilstaaer ikke, at han fortienende snarere Straf i Pontus, end Vredpost i Rom, da han lod sin Stikdødsel blive hele Folkets.

2) R. Rarhos Navn er og en stor Plet i de latinske Hærbøger. Da han i sit tredje Konsulat efter Pompejus's Døds blev ført til Sicilien for der at henrettes, bad han ydmyg og grædende Soldaterne, at tillade ham at afshiøpe en Naturens Tvang inden han døde, for saa meget længere at nyde det usle Liv. Han tøvede saalænge, til de maatte afhugge ham Hovedet, som han sad. Ordene vil neppe sigde, naar man skal tale om saadan et nedrigt Kujonerie, som man ei vil fortie, da det ikke bør stiles, eller har Lyst til at fortælle, da det er væmmeligt.

3) For hvilken Fornedrelse kjøbde ikke D. Brutus et lidet ulykkeligt Dieblis af sit Liv. Da Furrius, sendt af Antonius for at dræbe ham, havde faaet ham fat, trækker han ei alene Nakken tilbage fra Sværdet, men endog, da man bød ham tiækkere og stadigere at holde den frem, sværger han: „Saasandt jeg maae leve, skal jeg holde den frem,“ hvilken summerfuld Opsættelse af Døden! hvilken taabelig Eed! Saadan Ussindighed lærer den overdrevne Lyft til Livet, tvertimod den sunde Fornuft, der byder os elste Livet, og ikke frygte Døden.

4) Denne Lyft til Livet tvang og Xerxes til at græde over hele Afiens bevabnede Ungdom, fordi den inden 100 Aar skulde være gaaet under. Han syntes vel at begræde andres, men virkelig begræd han sin egen Skiebne, meer magtig end dybt tænkende; thi hvilket nogenlunde fornustigt Menneſke vilde græde over, at være fød dødelig.

5) Nu vil jeg melde om dem, som af Mistroe anstaaede sig udsøgt Livgarde, dog vil jeg ikke begynde med den ulykkeligste, men med ham, som man holde for en af de fældne lykkelige. Kong Masinissa satte saa lidet Troe til Menneſter, at han beskyttede sit Liv ved en Vagt af Hunde. Hvad hjalp ham hans vidt udstrakte Rige? hans mange Børn? hans noie ved gienſidig Belvillighed knyttede Venſkab med Rømerne?

naar

naar han til at forsvare dette ansaae Hundebies og
Bid for det kraftigste.

6) Ulykkeligere end denne Konge var Alexan-
der Pherceus, plaget af Kierlighed og Frygt tillige.
Nafende indtaget i sin Gemahlinde Thebe, gik han
dog aldrig fra Maaltidet i hendes Kabinet, uden en
ehracist Slave gik foran med draget Sværd. Han
betroede sig aldrig til Sengen, uden den først nøie
var igiennemføgt af hans Drabanter. Denne Plage,
hverken at beherske sin Elskov eller Frygt, moae Gu-
derne i deres Brede have paalagt ham. Aarsagen
til denne Frygt, endte den ogsaa. Thebe dræbde ham
af Jaloufie.

7) Dionysius, Syrakusas Tyran, leverer os en
Række af Bidrag til Historien om denne plagende
Sindslidelse. I 38 Aar forde han Regjeringen paa
denne Maade. Han betroede sig ei til sine Venner,
men i dets Sted til Folk af de meest barbarske Natio-
ner, og stærke Slaver, som han tog fra de Nige. Af
saadanne bestod hans Livvagter. Af Frygt for Barba-
rer, lod han sine Døttre lære Kunsten. Men, da
de bleve voksne, torde han ei betroe Jern i deres Hænder
lod dem derfor affvie hans Haar og Skieg med Glæ-
der. Som Egetesælle var han ei roligere, end som
Fader. Givet paa engang med tvende, nemlig Aristor-
nika fra Syrakusa, og Kloris fra Lokris, besøgte
han

han aldrig nogen af dem, uden først at lade dem viftere. Hans Sovestue, var som en Leir, omgivet med en dyb Grav, derover gik han ad en Træbroe. Uden til maatte Døgen lukke, inden til lukte han selv.

Fiortende Kapitel.

Lighed i Skabning.

Om Ansigtets og Legemets Lighed disputere de Lærde meget dybsindigen. Nogle mene, den kommer af Herkomsten og Blodets Forvandling, tagende et ikke lidet Beviis af andre Skabninger, hvor Engelen næsten altid ligner Forældrene. Andre nægte at dette er en Naturens Lov, menende Menneskenes Udseende kommer af en Handelse; tagende deres Beviis deraf, at hæslige Børn fødes af smukke Forældre, svage af stærke. Men siden Spørgsmaalet endnu er uafgjort, vil jeg anføre nogle faa Exempler paa en særdeles Lighed, som har været imellem Personer hinanden uvedkommende.

1) Vibius, en Mand af adel Herkomst, og Publicius, en Friegeven, havde været Pompejus den store saa lige, at, hvis de havde byttet Klæder, kunde man taget dem for hverandre. Det er tilfor-

lade

ladeligt, at hvor enten Vibius eller Publicius gik, droge de alles Bine paa sig, da enhver mærkede Ligheden hos disse ringe Folk med den store Mand. Dette Spøg af Skiebnen var ham ligesom arvet.

2) Thi hans Fader var og sin Kof Menogenes saa lig, at han, hvor kied og stor General han end var, dog ikke var i Stand til at hindre, at blive kaldt med denne ringe Karls Navn.

3) Korn. Scipio, en ung Mand af hoi Værd, havde mange og glimrende Familienavne nok. Dog kaldte Pøblen ham Serapion, fordi han lignede meget en Offerbrud af dette Navn. Hverken hans ædle Karakter, eller hans store Familie kunde fric ham fra dette Ogenavn.

4) Et Par agtværdige Konsuler havde vi i Lentulus og Metellus. Ved Lighed med to Skuespillere, bleve de saa godt som fremstillede paa Skuepladsen. Den første blev virkelig kaldt Spintner efter Aftøren. Den anden havde vist nok faaet Navn efter Pamphilus, som han lignede, hvis han ikke formodet sine Sæder var bleven kaldt Døren.

5) Messala, som havde været Konsul og Censor blev kaldt efter Skuespilleren Menogenes, som han lignede meget i Ansigtet. Kurio, som havde beklædt alle Væresposter, blev kaldt efter Burbulejus,

jus, ogsaa en Skuespiller, som han i sine Fader meget lignede.

Nok vare dette om vore egne, da Personerne ere berømte og noksom bekiendte.

6) Kong Antiochus havde et Venneſte hos ſig, ved Navn Artemon, af kongeligt Blod, af lige Alder, og i det udvortes ham overmaade liig. Da Laodice, hans Gemahlinde, havde dræbt ham, har hun, for at ſkiule ſin Miſgierning, lagt denne Artemon i Sengen, ſom ſkulde foreſtille den ſyge Konge. Hele Folket, ſom blev indladt til Audients, blev ved hans Tale og Anſigt ſuffet, og indbildte ſig, det var den døende Antiochus ſelv, ſom anbefalede det ſin Kone og Børn.

7) Sybreas fra Myſaſa, en Taler bekiendt af ſit forrige og rige Sprog, lignede en Slave, ſom opvartede ved Fægteſkolen i Cyra ſaa meget, at hele Aſſen anſaae dem for kiødelige Brødre. Saa lige vare de hinanden i Anſigtet og alle Lemmerne.

8) En vis Perſon i Sicilien, ſom var Guvernøren overmaade liig, var temmelig nærvig; thi da Prokonſulen ſagde: „han undrede ſig over, hvor han kunde vare ham ſaa liig, da hans Fader aldrig havde været i den Provinds:“ ſvarer han: „men min har ofte været i Rom.“ Saaledes dreiede han Angreb

bet

bet paa sin Moders Kydsthed tilbage, og hævnedes sig, vel dristig, paa den, som havde Hals og Haand over ham.

Femtende Kapitel.

De, som ved Falsknerie have indsnæget sig i fremmede Familier.

Denne sidste Grækhed var saa vidt tilgivelig, og kun for en Person betænkkelig. Men den Art af Uforskammenhed, jeg nu vil omtale, er i enhver Henseende utilgivelig, og til stor Skade saavel for det almindelige, som for enkelte Personer.

1) For ikke at forbigaae Uhyret Equitius, som var kommen herind fra Firmus i Picenum, og hvem jeg alt ovenfor har omtalt; maae jeg her melde, at hans haandgribelige Løgn i at udgive Tib. Grakkus for sin Fader, blev bestyrtet ved Pøblens oprørste Vildelse, og det magtige Tribun-Embedet.

2) Herophilus, en Hestelæge, har ved at udgive sig for en Sønnesøn af K. Marius, som syv Gange havde været Konsul, bragt sig i saadan Anseelse, at mange Kolonier af de gamle Soldater, glimrende Stæder, som havde faaet romersk Borgerret

og næsten alle Kollegierne udvalgte ham til Patron. Derfor, da Caesar, efter sin Seier over den unge Pompejus i Spanien, gav Folket Audients i sin Have, blev han tæt ved opvartet af næsten lige saa stort et Tillsøb. Havde Caesars guddommelige Mage ei standset dennes for Staten fornedrende Fremgang, vilde Republiken have faaet lige saa stort et Saar, som det fik af Equitius. Han lod ham Italien forvise, men efter hans Død kom han tilbage igien, og havde i Sinde at myrde Senaratet. Derfor blev han efter dets Befaling henrettet i Fængslet, sildig straffet for sin til enhver Skurkestreg oplagt Tankemaade.

3) End ikke Guden Augustus var, imedens han styrede Jorden, frie for sig Fornærmelse. En vovede at udgive sig for en Søn af hans kiereste Søster Oktavia, sigende: „at den, han var betroet til, havde formedelt hans store Regems Svaghed, holdt ham, som sin egen Søn, og sat sin egen i hans Sted.“ Saaledes skulde paa en Gang de hellige Høusguder været besmittet ved et saa gemeent Menneske, som falskeligt udgav sig at høre det til. Men da han blev ved at gaae frem i sin Uforsammenhed til den høieste Grad af Driftighed, blev han efter Augustus's Befaling smeddet til Galeien.

4) Der var og en, som udgav sig for en Søn af Q. Sertorius; men denne Kone kunde ikke paa nogen Maade tvinges til at erkiende ham.

5) Hvor haardnakket udgav iile Trebell. Kasta sig for Klodius. Da han førde Proces om dennes Gods, mødte han for de 100 Mands Domstoel med saa veldigt et Partie, at den Bevægelse, Folket var udi, neppe tillod en retfærdig og upartisk Dom. Dog gav Dommernes Samvittighed ikke efter i denne Sag hverken for Citantens Lovtrækkerie, eller Folket's Voldsomhed.

6) Endnu dristigere var den, som under Sullas Regjering brød ind i Kn. Ufin. Dions Huus, drev Sønnen ud af sin Fædrenehølig, raabende: „at ei denne, men han selv var den rette Søn.“ Men da den retfærdige Casar kom efter den voldsomme Sulla, blev Personen arresteret, og maatte lade sit Liv i Fangslet.

7) Under samme Statebestyrer blev et frækt Fruentimmer i Majland standset i et ligedant Hæfverie. Hun gav sig ud for en vis Rubria, som var omkommen i en Ildbrand, og vilde tilegne sig hendes Gods. Hun havde anseelige Vidner fra den Egn, og Yndest hos Casars eget Regiment, men formedelsø hans urokkelige Standhaftighed maatte hun med Skamme staae fra sit nedrige Forsæt.

8) En vis Barbar, Kong Ariarathes overmaade sig, gav sig ud for denne og eftertragtede Kapadociens Rige, uagtet det var vitterligt nok, at denne var dræbt af M. Antonius. Men Cæsar nødte ham til at lide den forfiente Straf, endskjønt han i sit affindige Foretagende var understøttet ved et lettroende Bisald af næsten hele Orientens Stæder og Nationer.

